HANKOWA
MLUWNICE
GAZYKA ČESKÉHO.

GRAMMATIKA

čili

Mluwnice

Českého Gazyka

podlé

Dobrowského.

Djlem skrácena, djlem rozmnožena

od

WÁCLAWA HANKY,

Bibliothekáře Národnjho Museum, učených Společnostj Wilenské, Warsſawské a Krakowské Auda.

W Praze.

Tiſkem Jana Hoſt. Poſpjſſila, Nro. 946.

1831.

Wysoce Urozeným

FRANTIŠKOWI,

MIROSLAWOWI,

a

LEOPOLDOWI

Hrabatům z Thunu-Hohensteina.

Připomenutj

o wýslownosti české.

Téměř každodennj zkussenostj na to přicházjm, že při učenj se gazyku českému, množj, držjce se přjsně prawidla: „Každé pjsmě w česstině wlastnj swůg zwuk zachowáwá, t. g. pjsse se tak, gak se mluwj, a mluwj se tak, gak se pjsse" we wyslowowánj a čtenj též takowé zwuky w etymologickém spogenj, gež žádný gazyk wyslowiti w stawu nenj, se wssj nutkawau snažnostj pronásseti usilugj, z čehož arci nesnesitelná zlozwučnost pocházj, a proto předkládám, zwlássť pro ty, kteřjž gazyku českému wyučugj, následugjcj pogednánj.

Zwuk člowěčjho hlasu tworj se otwjránjm ust, pohybowánjm a dotýkánjm gazyka a rtů, a sice w tomto pořádku: skoro gesstě na rtech gest m, za njm p a hned b, po kterémž f a slaběgi pronesseno w gakožto přechod ze samohlásky u, kteréž giž w ustech se tworj, pak postupným rozwjránjm o, a, e, i, dále gazykem

na zuby t, d, ť, ď, po nichž smjssené c, dz, č, dž následugj, a za těmi s slaběgi z, a š slaběgi ž, po těchto skoro prostřed ust též dwogjho způsobu ř[1]), hned za njm r, l, na ponebj se rodj n, ň, a zde z počátku hrdla gesstě před samohláskau i, přechod gegj w sauhlásku j, po němž w hrdle hlaub a hlaub k, g, ch, a h se twořj, potom konečně přicházj gemu něco maličko podobný dech, gemuž řečtj Grammatjkowé spiritus lenis řjkagj, a bez něhož se žádné samohlásky pro sebe wyslowiti nedá.

Těmito 33 zwuky každé české slowo wyslowiti a napsati wystačjme.

Samohlásky nasse gsau prosty, čisty, nenuceny, neznagjcj žádného ä, ö, ü, neboť nasse y nic giného nenj než i se zarážkau po sauhlásce k. p. nynj mjsto nᴗinj, aby n s i nesplýwalo. Tak též gsau nasse sauhlásky, neboť kh, th, ph, pf w nassich slowech nepřicházegj, a ch, dz, dž, kteréžto dwě poslednj welmi zřjdka se nahodj, mělyby se wlastně každá gednjm gen pjsmenem psáti, tak gako c a č.

Slowozpytný aneb lexikoložnj pořádek těchto 33 zwukůby byl následugjcj:

---

1) Že dwogj ř máme každý giž z těchto přjkladů pozná, předu a bředu, třjti a dřjti, křeči a k řeči, w prwnjm gest aužké ř a w druhém ssiroké, pročež také w poslednjm před ssirokým aužké k w ssiroké g se měnj, gakoby psáno bylo gřeči.

Slowozpytný pořádek zwuků:

ſſiroké, latae.	auzké, angust.		
i	e		
j	a	gemná, liquida.	
w	o	retnoobogetnj, labialis anceps.	
u			
w	f	retnj, labiales	dyſſné, asperae.
b	p		ſtřednj, mediae.
m			němá, muta.
n		nebnj, arcticae	twrdá, dura.
ň			měkká, mollis.
l		gazyčnj, linguales	plynná, fluida.
r			praudná, vibrans.
ř	ř		praudodyſſná, vibrans aspera.
d	t	zubnj, dentales	twrdé, durae.
ď	ť		měkké, molles.
z	s	gazykodyſſné, ling. asperae	ſlabé, lenes.
ž	š		ſilné, fortes.
dz	c	zubodyſſné, dentales asperae	ſlabé, lenes.
dž	č		ſilné, fortes.
h	ch	hrdelnj, gutturales.	
g	k	ponebnj, palatinae.	

Samohlásky z wýšky gdau hudebně w njzko. Z neywyšsj samohlásky i přecházj se w sauhlásku j, a z neynižšj u w sauhlásku w. Prwnj řada obsahuge ssiroké sauhlásky a druhá auzké, mezi nimiž sedm obogetných postaweno gest[2]).

W plynném nenuceném wyslowenj obogetné gak s ssirokými tak s auzkými spogiti se dagj, ssiroké ale nikdy s auzkými a naopak auzké nikdy s ssirokými bez nucenosti wyslowiti možna nenj. Každá ssiroká na konci slowa znj skoro gako gegj auzká.

Přjklady počnem s předložkami w, z, s a k:

w gjdle, w bahně, w moři, w noci, w nic, w loni, w rod, w řeči, w dole, w djle, w zemi, w žjle, w hági, w Gothště, zde zůstáwá w we swém původnjm zněnj; postawjmeli ge wšak před auzké, wyslowiti se giž nedá gako w, nýbrž gako f:

w pátek, w tom, w těle	gako	fpátek, ftom, ftěle
w sjni, w šatu, w cestě	—	fsjni, fšatu, fcestě
w čáře, w chýši, w konci	—	fčáře, fchýši, fkonci.

z:

z gedu, z wody, z boha, z řeky, z domu, z djry, z hory, z groše má z swé původnj zněnj, ale

z fary, z potoka, z trauby	gako	sfary, spotoka, strauby
z těsta, z šatů, zcela	—	stěsta, sšatů, scela
z čepce, z chůze, z koše	—	sčepce, schůze, skoše.

s:

s bohem, s řečj, s dárcem gako z bohem, z řečj, z dárcem s dědem, s žabau, s grošem - zdědem, zžabau, zgrošem.

---

2) Též w máme dwogj, totiž přesslé ze samohlásky u, kteréž w rozwrženj tomto k obogetným, a druhé we spolku proti f, k ssirokým náležj.

k:

k babě, k řece, k domu gako gbabě, gřece, gdomu
k dětem, k žiwotu — gdětem, gžiwotu.

Dle téhož prawidla wyslowuge se též:

kbel, kdaule, kder gako gbel, gdaule, gder
kdákati, kdyně, kdy — gdákati, gdyně, gdy
někdy, nikdy, kde — něgdy, nigdy, gde
někde, nikde — něgde, nigde[3]).

Dle téhož prawidla wyslowuge se každé zp, zt a zk gako sp, st, sk k. p.

zpěw, ztráta, zkáza gako spěf, stráta, skáza;

každé wz, bez a roz před uzkými gako ws, bes, ros:

wzpjrati, bezpečný, gako spjrati, bespečný,
rozkoš — roskoš;

každé ob, od, pod, nad a před před uzkými gako op, ot[4]), pot, nat, a přet:

obsah, odkaz, podkowa gako opsach, otkas, potkowa
nadchnutj, předpis — natchnutj, přetpis.

W podobné přjpadnosti snad, hned:

snad potom, hnedky gako snatpotom, hnetky.

K snadněgssjmu přehlednutj takowých prawidelnjch proměn gesstě wjce přjkladů postawjme:

b w p:

zhaubce, hlaubka, gako zhaupce, hlaupka,
klubko — klupko.

n w m:

pán bůh, pan páter gako pámbůch, pámbů, pampáter
pochwálen buď, hanba — pochwálembuď, hamba.

---

3) Nebyloliby lépe nawrátiti se opět k starému kto mjsto kdo, gakož řjkáme který a ne kderý.

4) Staré ot aspoň před uzkými psátibychom mohli: ot potoka, ot chudého, ot kamene, otpustky a t. d.

ň w n:

lońský, koňský, swiňský — lonský, konský, swinský
wjdeňský, plzeňský — wjdenský, plzenský.

ř w r:

mořský, mateřský — morský, materský
tesařský, cjsařský — tesarský, cjsarský.

d w t:

hádka, hladký, spodky — hátka, hlatký, spotky.

t w d:

setba, kletba, swatba — sedba, kledba, swadba.

z w s:

schůzka, přezka — schůska, přeska.

s w z:

sbjrati, prosba, přes bidlo - zbjrati, prozba, přezbidlo.

ž w š:

gežto, knjžka, strážce — gešto, knjška, strášce
dražšj, užšj, nižšj — draššj, uššj, niššj
bližšj, težšj, tužšj — blisšj, teššj, tuššj.

ds w c:

lidský, lidstwo, čadský — lický, lictwo, čacký
howadský, podswinče — howacký, pocwinče
podstaršj, podskočiti, dsky — poctaršj,pockočiti,cky
dwadset, třidset — dwacet, třicet.

ts w c:

swětský, knjžetský — swěcký, knjžecký.

dš w č:

podšew, podšjwka — počew, počjwka
mladšj, prudšj, bledšj — mlačj, pručj, blečj
řjdšj, hladšj, twrdšj — řjčj, hlačj, twrčj.

tš w č:

wětšj, kratšj, bohatšj — wěčj, kračj, bohačj.

stš w šč:

gistšj, čistšj, hustšj — giščj, čiščj, huščj.

Gak widěti z toho, měniti se musj wždy předložená litera, h ale ponechawá předloženau w gegjm zněnj a měnj se samo w ch:

shledati, shnilý — schledati, schnilý
shořeti, shrnauti — schořeti, schrnauti.

Proti prawidlu měnj se w obyčegném mluwenj

č w š:

čtenjk, čtyry, čtwero gako štenjk, štyry, štwero
čtwerák, čtwrt, čtwrtek — štwerák, štwrt, štwrtek,
a naopak mjsto pošta, počta.

Z nahrnutých zwuček wywrženo býwá

w: wzdory, wzwýši, wzhůru čte se zdory, zwýši, zhůru
wzrůst, wznik, wzezřjti — zrůst, znik, zezřjti
zwlášť, wlaštowka — zlášť, laštowka
swrab, swrběti, nawštjwiti — srab, srběti, naštjwiti.
l: gablko, mlynář, mlha — gabko, mynář, mha
učedlnjk, wražedlnjk — učednjk, wražednjk 5)
wezl, nesl, kradl, metl — wez, nes, krad, met
mohl, sechl, řekl, tlaukl — moh, sech, řek, tlauk. 6)
d: dcera, srdce, srdnatý, — cera, srce, srnatý
saudce, rádce, wůdce — sauce, ráce, wůce
průwodčj, swědčiti 7) — průwočj, swěčiti.
t: ctnost, ctný, wlastnj — cnost, cný, wlasnj
kostnice, stkadlen — kosnice, skadlen
statčiti, otčjm, sirotčj 8) — stačiti, očjm, siročj.
s: němecsky, turecsky — německy, turecky
dědicstwj, prorocstwj — dědictwj, proroctwj
wesský, pesský, sasský — weský, peský, saský.
ž: božský, mužský, pražský — boský, muský, praský
božstwj, množstwj — bostwj, mnostwj.
š: češský, wlašský, mnišský — český, wlaský, mniský
mnišstwj, towaryšstwo — mnistwj, towarystwo
č: děwečce, rwačce — děwece, rwace.
h: bohdeyž, bohdeyť — bodeyž, bodeyť.

---

5) Přjdawná na edlný wywrhugj d: smrtedlný, zřetedlný čte se a giž také pjše smrtelný, zřetelný a t. d.
6) Poněwadž řeč bezpřjtrži plyne, mohloby se když samohláska následuge l ponechati k. p. mohl ale nechtěl, řekl i stalo se gako mohlalenechtěl, řeklistalose, na wyraženj přjzwuku arci zde záležeti musj.
7 a 8) Podobným způsobem w odwozených: sedlka, sedlský gako selka, selský, a w některých pádech: gezdce, tkadlce, mlatce, otce, kotce, matce, čte se gesce, kalce, mlace, oce, koce, mace.

Z toho ze wsseho widěti gest, že prawopis náš wjce pro oko než pro ucho, totiž wjce slowozpytně (etymologicky) než libosworně (harmonicky) spořádán gest, a kdybychom gesstě přjsněgi slowozpytu se držeti chtěli, musilibychom psáti i wzgal, obwlak, obwyčeg, obwogek, obwěsiti, obwět, obwec, obwázlo, mázlo, wezlo, wzstaupiti, wzstáti a t. d. mjsto wzal, oblak, obyčeg, obogek, oběsiti, oběť, obec, obáslo, máslo, weslo, wstaupiti, wstáti, protože pocházegj ze wz a gmu, gal, ob a wleku, wyk, wog, wjti, wěsiti, wětiti, weceti, wázati, mazati, wezu, wz a staupiti, státi. Ale giž od starodáwna mimo práwě zde uwedené, dobřj spisowatelé také lonský, konský a t. d. swadba, zbjrati, zbor, gešto, neboštjk, čacký, zdory, řawa, mjsto wřawa, dwacet, třicet, stačiti, český, wlaský, ploský, weský, peský a t. d. německý, turecký a t. d. dědictwj, proroctwj, kupectwj a t. d. a t. d. psáti se osmělili, gak daleko my tauto načatau cestau kráčeti máme, zanechávám zdrawému rozhodnutj powážliwě saudných spisowatelů. Slowozpytný prawopis owssem dobrau a prospěssnau stránku má: mnoholi ale od wesskery pjssjcj Wečegnosti, kteréž nikdy s očj zpustiti nesmjme, požadowati možna, aby se psanj neobtěžowalo?

Předmluwa.

1. Slowanský gazyk.

Giž okolo léta 550 rozprostraňowala se sjdla Slowanů od města Nowidunum při austj Dunage přes Dněstr až k Wisle. Jornandes, kterýž to doswědčuge, gmenuge ge netoliko Slavini a Anti gako Prokop, ale i Vinidi (Vinidarum natio populosa) a ginými mjsty Veneti, protože za onoho času kraginy mezi Karpaty a baltickým mořem zanjmali, w nichž Tacitowi Wendi bydleli. Tjm způsobem přešlo tedy zeměpisné (geografické) gméno Wendů na Slowany, kteréž posud na Srbech w Lužici, a na Slowencjch i Slowincjch w Štyrsku, Krainsku a Korytanech wězj, ač ho sami w gazyku swém neznagj. To také platj o druhém cizjm gménu Anti, gjmžto Prokop wýchodnjm Slowanům na zábřežj černého moře

přezdjwá, kteréž ale giž w 7mém stoletj zmi- zelo. Anti a Slavini mluwili prý gednau řečj, giž Prokop newzdělanau — φωνὴ ἄτεχνος βάρβαρος — nazjwá. Tito dwa bljzcj kmenowé, gež Prokop a ginj Hřekowé lépe znali, mohli arci tehdáž zcela gednjm gazykem ho- wořiti. To wšsak se gistiti nedá o wzdáleněg- sšjch kmenech, k. p. o polském při Wisle, aneb o českém při Wltawě, kterýž se sem od l. 550 —600 rozšsjřil.

2. Slowanská nářečj.

Délkau času, a pořád dalšsjm se wzdalo- wánjm, obchodem a sausedstwjm giných náro- dů, kdežto přjležitosti buď k přigjmánj cizjch slow, buď k přitwořowánj dle hřeckého, latiny a německého chybowati nemohlo, powstáwala pomalu slowanská nářečj, gichžto rozličnosti zprwu nepatrny, pořád wjc a wjce přibýwa- lo. Ano wšsak giž za starodáwna musela dle rozdjlnosti kmenů aspoň dwě hlawnj nářečj býwati, kteráž se dle následugjcjch znaků roz- wrhnauti mohau:

Řád A.	Řád B.
1. raz: razum,	roz: rozum.
2. iz: izdati,	wy: wydati.
3. (l): zemlia,	— zemia, zemie.
postawlen,	postawen.
4. salo,	(d) sadlo.
prawilo,	prawidlo.
moliti sia,	modliti sie.
5. peč, moč, noč,	pec, moc, noc.
6. zwiezda,	hwiezda, gwiazda.
7. t, toj,	ten.
8. *Gen.* -ago,	-ego, -eho.
Dat. -omu,	-emu.
9. ptica,	ptak.

Tažme se tedy Rusa, Srba, Charwáta, Slowence a Slowince w Štyrsku, Krainsské a Korytanech; pak Slowáka, Čecha, Morawana, Srba w Lužicjch, Poláka; a každý z těchto slowansky mluwjcjch národů, bez dlauhého rozmeyšlenj, k gednomu z těchto dwau řádů přiznáwati se bude. A sice k prwnjmu Rus, Srb, a s njm Slawon, Bosňan, Dalmata a Bulgar, Charwát, Slowenec i Slowinec. K druhému Slowák s Čechem, Srb horno- i dolnolužický, a Polák. I máme gen deset

Grammatik rozličných nářečj; zpytugemeli ge dle znaků swrchu položených, přicházj zrowna pět nářečj pod prwnj, a tolikéž pod druhý řád.

Pod A.	Pod B.
1) Ruſké.	1) Slowácké.
2) Staroſlowanſké.	2) Čeſké.
3) Srbſké (Illyrſké).	3) Wendické w hornj Lužici.
4) Charwátſké.	4) Wendické w dolnj Lužici.
5) Windické w Krainſku, Štyrſku a Korytanech.	5) Polſké, se Slezſkau proměnau.

Staroſlowanſké aneb cjrkewnj nářečj wſſech Slowanů hřeckého obřadu, nenj nic giného, než Staroſrbſké, pozděgi poruſſeěnjm pomjcháno. Slowácké, gak ge Bernolak wyſtawil, s wynechánjm některých zwláſſtnoſtj, geſt Staročeſké, tak gako Maloruſké proměna Ruſkého; Windické w železné ſtolici, Krainſkého; Slezſké (Wasſerpolácké) w těſſjnſkém knjžetſtwj, a Kaſſubſké na baltickém Pomořj, odrodky Polſkého gſau. Z toho ſe poznáwá ſamo od ſebe, kteřj z těchto Národů ſobě ſnadněgi rozumégj. Podlé wſſeho, rozumégj ſobě ſnadněgi ti, kteřjž

půwodem swým sobě přjbuzněgssj gsau. Krain tedy swému neybližssjmu zpřjzněnci Charwátu mnohem snadněgi porozumj, nežli Rusu, Rusowi wssak gesstě wždy snadněgi nežli Čechu. Rus Srbu a Slawonu spjsse, než Poláku, ač nynj Polák geho sausedem gest. Srbowé a Charwáti oddělili se sice hned w 7mém stoletj (okolo l. 630) od Slowanů, kteřjžto w Černi čili w Malorusku zůstali, a na něž teprw pozděgi gméno Rusů přesslo, i ač giž tak dáwno, skoro 1200 let, to oddělenj trwá, předce gsau s Rusy půwodem pokrewněgssj, poněwadž oba k prwnjmu řádu náležegj, než Čechowé a Poláci, kteřjž po gazyku swém tam náležeti nemohau. Na ten způsob nemohau i zadunagsstj Srbowé od lužických Srbů pocházeti, protože lužičtj s Leským kmenem mnohem bljže spřjzněni gsau, ač gméno stegné magj. Gméno Srb může býti, že gest gen skrácené Sarmat, následowně žádné národnj, nýbrž opět gen zeměpisné, kteréž od toho času, co se Slowané w Sarmacii rozložili, na wjce rozličných kmenů přesslo. Aniž pak nemohau Čechowé násadau Charwátů býti, gakž o tom Dalimil náš zpjwá, tak gako Charwáti od Čechů pocházeti

nemohau, poněwadž ne k gednomu, nýbrž ke dwěma gazyčným řádům náležegj, a sice Charwát k prwnjmu, a Čech k druhému. Když tedy Æneáš Sylvius okolo l. 1457 o Čessjch (Hist. Boh. c. l.) pjsse, že gednjm gazykem s Dalmaty mluwj (sermo genti et Dalmatis unus), chtěl tjm toliko řjci, že gazyk český, nářečj slowanského gest, gako dalmatský. Myslil i Popowič, meylen stegnými gmeny Wendi a Windi, že lužičtj Wendowé neybližssj přjbuznj polednjch Windů, geho kraganů, gsau, kdežto tito s Charwáty, onino pak s Čechy bližssj spřjzněnost magj.

3. Český gazyk.

Země, w njž se slowanský kmen, gmenem Čechowé, pewně osadil, měla giž dáwno před gegich přjsstjm swé gméno, totiž Bojohém, Bojenheim, od neystarssjch obywatelů, Bojů. A tjmto gmenem nás Němci, a po nich ginj národowé neprawě posud gmenugj. Gazyk náš nebyl sice tak záhy gako Srbský, předce wssak předewssemi ginými slowanskými druhého řádu na pjsemnj powýssen. Pokudž nám známo od 13. wěku počaly se w něm knihy psáti, gichž

čjslo do wynalezenj tisku zagisté hogné bylo; a předkowé naſſi byli mezi wſſemi Slowany prwnj, kteřjž tohoto uměnj k rozſſiřowánj w gazyku swém sepsaných knih užjwali. Giž l. 1468 tiskli Kroniku trojanskau, 1475 Nowý Zákon, 1488 celau Biblj, a od toho času wycházelo pořád wjc a wjce knih rozličného obsahu. Pelcel udáwá počet tiſſtěných knih od 1500 až do 1600, na 1312 kusů. Od 1620 wſſak se nemohau Čechowé s Poláky, a od 1700 ani s Rusy měřiti, kteřjžto za naſſich časů wſſecky Slowany převyſſugj.

České se rozeznáwá od Slowáckého neywjce gen wyšſſjmi samohláskami. My řjkáme swině, duše, slepice, mjsto swiňa, duša, slepica; držeti, mlčeti, mjsto držati, mlčati; dey, legno, wegce, mjsto day, layno, wagce (wagco); lid mjsto lud; pigu, segu, milugu řjkáme geſſtě posud, ač giž po 400 let pigi, segi, milugi pjſſeme. Tak poſſlo z gati neyprw gieti, pak gjti, ze zagác prw zagiec, pak zagjc. Průtažné samohlásky ý, ú, rozwádjme w dwoghlásky, a řjkáme beywám, beyk, mleyn, mjsto býwám, býk, mlýn; aud, saud, kaut, mjsto úd, súd, kút. Před 13tým stoletjm nenacházj se w pj-

ſemnoſtech geſſtě žádného h mjſto g, t. g. pſá-
walo ſe Dragomir, Praga, Gradec, ne Draho-
mir, Praha, Hradec. Také ſe pſáwalo za pra-
ſtarých čaſů Boriuoi mjſto Bořiwog, a neſna-
dno určiti, kdy wlaſtně břjſkawá weyſlownoſt
gemného r u nás a u Poláků wznikla. Slo-
wák a Lužičan gj poſawáde nezná, ač Horno-
lužičan i Slowák h gako my mjſto g užjwá.
Neberelí ſe ohled w nowěgſſj řeči na tyto ne-
patrné rozličnoſti, ſtéká ſe Staročeſké se Slo-
wáckým w gedno nářečj. Od lužického a pol-
ſkého rozeznáwá ſe Čeſké giž znamenitěgi. My
řjkáme bláto, hlas, brada, hrad, kráwa, blj-
žjce ſe z ohledu ſamohláſky a, polednjm nāře-
čjm prwnjho řádu, kdežto Slowané leſkého
kmene mjſto a, hlubſſj o milugj, wyſlowugjce
bloto, glos, broda, grod, krowa. Zwukem sr
počjná Polák mnohé ſlowo, gako sroka, srebro.
Zde wkládáme mezi s a r, t, protože z s pomo-
cj t ſnadněgi na r přecházjme, řjkágjce straka,
střjbro. W ſlowech wčela, wegce, kapradj,
křepelka, uſtupugem z ohledu prwnjch zwuků
w a k negen od polſkého, nébrž odewſſech dru-
hých nářečj, w nichžto ſe ſtará, prawá pogme-
nowánj pčela (pol. pszczola), jajce, paprat

(pol. paproć), přepelica gesstě udržela. Prwnj osoby množného počtu wycházegj nynj w českém na me, (eme, jme, áme); druhdy wssak býwal gako w polském wýchod my obyčegněgssj. Mjsto nie jest řjkáme nenj staré nenie, kteréž z ne ge (ne gest) possło.

4. Pjsmo české.

Gen dwogj pjsmo po Europě se rozssjřilo, a sice na wzchod slunce i odtud w půlnočnj kraginy řecké, z něhož slowanské a walaské possło, a na polednj k západu až opět po půlnoc latinské, kteréžto w střednjm wěku w Germanii w rohatau tak nazwanau mniskau frakturu zpotwořeno bylo. Tohoto lámaného pjsma uchopili se Němci se swými pokrewnjky, a kdyby byli Wlassi, zwlássť Benátčané prwotisky swé okrauhlau řjmskau literau wydáwati nepočali, snadby se ani z Hispanie ani z Francie tato fraktura byla nehnula. Tak i nasse neystarssj památky latinským pjsmem, a pozděgi mniskau frakturau psány gsau. Tisk na wětssjm djle uweden gest w Čechách tak nazwaným sswabachem (to gest takowým pjsmem gako toto zde) a teprw za nassich let počali někteřj,

na způsob nyněgssjch německých knih, sstjhlau rohatau frakturu uwáděti, a poněwadž to nassim knihtiskařům pohodlněgi gest, gednjm pjsmem w obau gazycjch tisknauti, pomaluby se na plněgssj a očjm přjgemněgssj sswabach giž zapomjnalo.

Že latinské pjsmo (zwlássť Didotowa kroge, nebo nynj w Němcjch chtěgjc následowati englického způsobu, z krásy opět wystupugj) neyozdobněgssj, neyzřetelněgssj a oku neypřjgemněgssj gest, popatřenj na ně samo každého přeswědčj. Ano latinské pjsmo mimo swau krásu gesstě giné přednosti a užitky w sobě zawjrá:

1) Gest prostě ze samých rowných a okrauhlých tahů složeno, pročež snadno k naučenj.

2) Naučjli se djtě malá pjsmena znáti, weliká giž samo bezewssj nesnáze pozná k. p. i, y, o, u, w, p, z, ž, s, š, c, č, k, protože ten samý tah magj: I, Y, O, U, W, P, Z, Ž, S, Š, C, Č, K, kdežto we fraktuře, gakoby k ginému pjsmu náležela, docela ginač kraucena gsau, i často s těžj gich od sebe rozeznati k. p. B od V, C od E, N od R, B od R a t. d.

3) Gaký to užitek! naučjli se kdo dobře tisk latinský čjsti, dobře psané skoro sám giž čjsti dowede, kdežto ostrohranné německé psacj pjsmo s tiskem ani té neymenssj podoby nemá, a opět nowé dwogj abecedě (malých a welikých pjsmen) učiti gest se třeba.

4) Posléz w tomto německém psacjm pjsmě, zwlássť w běžném čerstwém psanj, ĕ, ň, u, ú, ů, pak c, č tak snadno rozeznati nelze, na čemž předce w dokonalosti řeči nemálo záležj.

Skoro celá Europa (wygjmagjc Němce) a Amerika latinského pjsma užjwá, také i my k lepssjmu a krásnégssjmu se bohdá obrátjme, zwlássť když nám w tom Wys. Důst. Konsistoř pražská a Gas. Spol. Wlastenského Museum we swých Časopisjch wábným přjkladem předcházegj. Giž nebožtjk Tomsa w normalnj orthografii české w Praze 1810 prawj: „Neylépeby „bylo, kdyby se česky psalo a tisklo latinskými „literami, protožeby pak mohlo neywjce Slo„wanů k. p. w Polssté, w Slowenské zemi, w „Charwatjch, w Dalmacii, w Kranssté, w Štyr„ssté, a naposledy snad i w Srbssté, Bosnii a w „Rusjch české spisy čjst. Sudte maudřj Čechowé

„nedagjce se nerozumným, hrdým a nezdwoři-
„lým lidem mámit a čiňte gakž uznáte."

Práwě w těchto pod rakauským berlem gsaucjch slowanských kraginách prospěchby to učiniti mohlo. Srbowé ale, Bosňané a Rusi, užjwagjce řeckého způsobu pjsma, tak gako my beze schwálnjho učenj gegich, tak oni naše čjsti wstawu negsau a nebudau.

5. Prawopis český.

Prawopis neb způsob psanj zde užitý ten samý gest, kteréhož užil nesmrtelný strůgce našj mluwnické saustawy, zagisté w té wěci mistr Dobrowský, totiž způsob psanj analogický, hlubokým a šťastným nálezcowým domyslem wyňatý ze wnitřnjho samé řeči našj austrogj, žádagjcjho, aby hláska c, gakožto česká, mezi měké, hlásky pak z a s gindy mezi měké, gindy mezi twrdé se počjtaly, čemuž odpjrati gen neumělost, anebo wášniwá nestydatostby wstawu byla. Psanj způsob proto samé, že analogický gest, gediné prawý a nad neanalogický na paubém obyčegi založený bytnau a podstatnau přednost magjcj, kteréž mu ani zastawatelů wzácnost, ani gaký předsudek a chytře kraucené rozumowánj odnjti nemůže. Psanj způsob, gehož roz-

djlnost od bratrského tak nepatrna gest, že gj často w celých periodách těžko nalezti, gehož prawidla s wlastnostmi gazyka srownalá wsse: obecna gsau, žádné obogetnosti w slowjch ne: připausstégjce, swau gednoduchostj a prostotau k swětlosti gazyka welice pomáhagj, odstraňu: gjce z grammatiky nesčjslný počet nepotřebných wýmjnek, wygasňugjce proměnu ginak nepo: chopitelnau mnohých hlásek w twořenj, odwo: zowánj, skloňowánj a časowánj slow, i tam, kdež neanalogickým psanj obyčegem tma zůstáwala, ukazugjce patrně, proč wsse tak a neginak psáti náležj, zachowáwagjce otewřeným u prosodickau délku a krátkost k welikému řeči prospěchu, a wůbec prospjwagjce k důkladnému naučenj se prawopisným zákonům. Konečně psanj způsob, kterýž sám toliko s dobrau wýslownostj se sro: wnáwá, kterýž welmi snaden gest proto, že založen na analogii, totiž podobnosti rozumem pochopitelné, gakož wsse, což rozumno gest, opět snadno se rozumem pochopuge, kterýž ga: ko wsse dobré a prawé, sám sebau přjgemný gest každému, kdož geg s myslj nekalnau a či: stau powažuge, a proto u lepssjch spisowatelů wlastenských giž bezmála u wssech obljbenj na:

lezl, kterýž u milownjků swých pro důslednost wnitřnj lehce we zwyklost přecházj, ale zwyklost dobrau, totiž způsobilost w rychlém užjwánj prawidla, a ne zwyklost chybnau, gessto gest podusska leniwosti a proti rozumu čeljcj ssálenost; — kterýž naposledy prawopisu bratrskému w zlatém literatury nassj wěku užjwanému neodporuge, alebrž na geho základech postawen stogj, geg rozssiřuge, utwrzuge, upewňuge, wyšssj pak wzdělanosti gazyka, ku kteréž náš wěk chwalný počátek učinil, cele přiměřen gest, a w prawdě sám gediný klassický i arciklassický, každý pak giný nedoklassický nebo neklassický nazjwán býti zasluhuge.

O dokonalosti geho ssjře gednagj *a*) Wsseobecný oznamowatel k pražským Nowinám 1817 Nro. 51 a ostat. *b*) Dobrowského Předmluwa str. XVI—XX w Lehrgebäude der böhmischen Sprache. Prag 1819. a Předmluwa str. XXVI —XXXII. Mluwnice čili Saustawa českého gazyka. w Praze 1822. *c*) Spisek o počátku a proměnách prawopisu českého. w Praze 1828. *d*) Beleuchtung der Streitfrage über die böhmische Orthographie, herausgegeben von J. Jungmann. Prag 1829.

Proprawa.

Každá řeč ſložena geſt ze ſlow; ſlowa ze ſyllab, ſyllaby z pjſmen. Mluwnice tedy čili Grammatika wykládá 1) powahu a způſobu gednotných ſlow, a učj 2) gak ſe ſkloňowati 3) a gak ſe ſpogowati magj. Prwnj ſe gmenuge Slowozpyt (Etymologia), druhé Skloňowánj (Flexio) a třetj Skladna (Syntaxis).

Slowo geſt proſtý aneb ſložený zwuk člowěčjho hlaſu k wygádřenj pomyſlu aneb citu, k. p. gá, dub, krása, dobrý, choditi, ach!

Wſſecka ſlowa ſe rozwrhugj we tři hlawnj třjdy, totiž: gména (nomina), ſloweſa (verba), a čáſtečky (particulae).

Auplněgſſj rozwrženj počjtá oſm tak nazwaných čáſtek řeči: gméno (nomen), náměſtku (pronomen), ſloweſo (verbum), přjčeſtj (participium), předložku (praepositio), přjſlowku (adverbium), ſpogku (conjunctio), wykřiknjk (interjectio).

Prwnj čtyři čáſtky gſau ſklonny (flexibiles) t. g. proměňugj ſe na konci. Oſtatnj čtyři gſau neſklonny*) t. g. zůſtáwagj neproměnny a ſlowau čáſtečky.

I. Gméno geſt dwogj, ſtatné (substantivum), a přjdawné (adjectivum).

*) Přjſlowky ſe ſice ſtupňowánjm (comparatio) proměňugj.

a) Statné znamená buď skutečnau, samostatnau osobu čili wěc, gako: člowěk, kniha: buď wlastnost, pro sebe wzatu, gako: umělost, užitek. (§. 16—19.)

b) Přjdawné wygadřuge také wlastnost, čili powahu a způsobu statného gména, kteraužto statné auplněgi určeno býwá, gako: silný, užitečný. Náležj wšak wždy k statnému gménu, gako: silný člowěk, užitečná kniha. (§.21-23.)

Znamenáli statné gméno gen gednotliwé osoby neb wěci, slowe gméno wlastnj (nomen proprium), pakli wůbec gisté twory neb wěci, obecnj gméno (nomen appellativum, commune), n. p. hora se gmenuge každá hora, Řjp ale gen gedna. Řjp gest tedy gméno wlastnj, hora gméno obecnj. Tak také král Wáclaw, město Praha, řeka Labe. Při čemž k pozorowánj gest, že se w češstině gen wlastnj gména welikým pjsmenem pjšj. Gsau také gména hromadná (collectiva), kterážto gsauce odwozena od giných gmen, formau zakončenj swého nečtené množstwj předmětů téhož půwodu wyznamenáwagj, k. p. dřewo gest půwod, a z něho utwořené hromadnj: dřjwj; strom: stromowj; uhel: uhlj; kámen: kamenj. Potom gsau gesstě slowesná gména (verbalia) od trpného přjčestj tworena k. p. bitj, stawenj (w. §. 51).

Čjsla (numeralia) djlem k statným, z wětšj částky ale k přjdawným náležegj (w. §. 26 a 125, 126).

Při gmenech gesstě zdrobnělost (diminutio) připomenauti slušj (w. §. 18).

Pohlawj (genus), počet (numerus) a pády (casus) téměř na wšech sklonných částkách znáti se dáwagj.

Pohlawj u nás trogj gest, mužské, ženské a střednj (§. 15 a 20), gakož i počet trogj, gednotný a množný totiž, když o gednom aneb o wjce předmětech řeč gest; dwogný, gehož předkowé naſſi při každém dwogjm předmětu užjwali, zůstal nám geſſtě při dwau ſtegných čáſtkách těla (w. §. 97 a 113).

Pády gſau rozdjlná zakončenj gmen, gimiž ſe wzágemný poměr předmětů, a gich odwiſloſt aneb neodwiſloſt určuge, k. p. wod-a, wod-u, wod-y, wod-ě, wod-au, wod-o a t. d.

Řeč naſſe rozeznáwá ſedm rozdjlných pádů:

na otázku:

1) — kdo aneb co klade ſe Nominativ (Gmenowatelný

2) — koho — co — Accusativ (Winitelný).

3) — čj — čeho — Genitiv (Roditelný).

4) — komu — čemu — Dativ (Dawatelný).

5) — kom — čem — Local (Mjſtnj).

6) — kým — čjm — Instrumental (Náſtrognj).

7) a při wolánj — — Vocativ (Wolatelný).

Nominativ geſt ſamoſtaten a gako základ wſſeho, poněwadž pak Accuſativ wſſech ſkoro bezžiwotných téhož ſamého wýchodu geſt, kladem geg pro tuto ſtegnoſt hned po Nominativu, bychom ſtegné pády co možná pohromadě měli, a pak teprw Genitiv, při němž k pozorowánj geſt, že na otázku čj, ſtatné gméno, nenjli při něm přjdawného, ſamo w přjdawné přiwlaſtňowacj ſe měnj, a se ſwým ſtatným w pádu shoduge k. p. Petrůw bratr, sládkowic dcera. Dativ přiwlaſtňuge a Local se ſwými předložkami (při, o, w, po, na) předměty měſtná k. p. při stole, o wodě, w zemi, po moři, na zlatě. Inſtrumental buď gako

nástrogem, aneb we společnosti s předložkau s se uka- zuge, kdežto Sociativ (Společnj) slowe, aneb od gi- ných předložek, gakož i ostatnj pády krom Nominati- vu a Vocativu, řjzen býwá (w. Skloňowánj).

II. Náměstka (pronomen) stogj na mjstě statného gména, a gest buď náměstka statná, buď přjdawná, n. p. gá, ty gsau statné náměstky; ale tento, který přjdawné (§. 27 a 127-132).

III. Sloweso (verbum) gewj, že něco gest, neb že se něco děge, wygadřuge tedy gednánj aneb staw osoby nebo wěci, s určenjm při tom času, zdaž o přjtomném, mi- nulém aneb budaucjm řeč gest. N. p. gsem, zde gest něco; nesu, gsem nesen, tu se něco děge (§. 28-51 a 134-153).

IV. Přjčestj (participium) wygadřuge poněť slowesa w způsobě přjdawného gména, a zacházj se s njm, gestli zakončeno, gako s přjdawným, n. p. umjragjcj Jaro- mjr, nedostawený chrám (§. 28-51 a 134-153).

V. Předložka (praepositio) ukazuge poměr, w gakém osoba neb wěc k giné osobě neb wěci se má, a řjdj sta- tná gména w gisté pády, gako: zámek u brány, dcera při matce a t. d. (§. 52-55 a 235-241).

VI. Přjslowka (adverbium) značj gakýsi staw, neb ga- kausi powahu gednánj neb wlastnosti, gako: dobře činiti, welmi pilen (§. 56-61 a 190-192 a 245, 246).

VII. Spogka (conjunctio) spoguge gednotliwá slowa a- neb celé průpowědi (sady), gako: nebe i země; pečug, abys byl zdráw (§. 62 a 188, 189, 199, 200).

VIII. Wikřiknjk (interjectio) gest pauhé wykřiknutj, kte- réž gakýsi pocit wygadřuge, gako: o! ach! ha! (§. 63 a 247).

I.
Uwedenj.

1. Wýslownost českých pjsmen.

Čechowé, Morawané a Slowáci w Uhřjch pjssj swůg gazyk následugjcjmi pjsmeny:

a, b, c, č, d,
e, f, g, h, ch,
i, k, l, m, n,
o, p, r, s, š, t,
u, w,
y, z, ž.

Gen w cizjch slowjch přicházegj q a x; f giž zdomácnělo, fausy mjsto wausy, a kdyby se dle sluchu psalo, dosti častoby mjsto w přicházelo (w. str. VIII).

Mjsto u psáwali stařj v na začátku: vsta, vmjm; nynj ale giž u: usta, umjm.

Před u znj a gako o: aud, tebau.

Čech wlastně we swých slowech nepjsse žádného hřeckého g (*γάμμα*), leda w cizjch, a tu ge rád znamenáwá kličkau ğ: ğroš, ğrešle, Mağoğ, ačkoli kdy, kde, kdaule a t. d. ginač wyslowiti nemůže než ğde, ğdy, ğdaule (w. str. IX).

Mjsto ss psáwá se na konci, když se německau literau pjsse, ſs neb š, latinským pjsmem wssak wssudy gen š.

G býwá před ſauzwučkau němo: gsem, gsi, gsme, gste, gsau, gsa, gsauc pohlceno geſt e před g, gežto ſe geſſtě w gest udrželo. W těchto: gdu, gdeš, gde a t. d. gmu, gmeš, gme a t. d. gmjn, gměnj, gméno, gho, ſtogj g mjſto i (neb gi). W Morawě ſe mluwj geſſtě idu mjſto gdu. W mám, mjti, hra, giž dáwno g odpadlo.

Poſtawjli ſe wſſak před takowé g ſamohláſka, geſt ge opět ſlyſſeti, a ſplýwá s předcházegjcj ſamohláſkau w dwoghláſku: negsem, negdu.

Tak také wegméno, zegména, a u ſtarých též weghře, nynj ale we hře.

2. Spřjzněnoſt pjſmen.

1) a, o, u, e, y.
   i, g.
2) w, f, b, p, m.
3) n, l, r.
4) d, t.
5) z, ž, s, š, c, č.
7) h, ch, k.

3. Gich proměna.

Sirſſj ſamohláſky přecházjwagj po měkých ſauzwučkách, totiž po g, ž, š, c, č w užſſj, a ſice:

a w e, ë w j.
o — e, é — j.
u — i.

Sauzwučky 4ho a 6ho řádu přecházjwagj w ſičicj a čiſſicj:

d w z, t w c.
h — z, ž.
ch — š.
k — c, č.

Wiz ſkloněnj a odwozowánj ſlow.

4. Oſtré a průtažné ſamohláſky.

Oſtré.	Průtažné.
a	á
o	ů
u	ú, au
e	é
y	ý
i	j.

Kdeby ſe o prodlaužiti mělo, měnj ſe w ů: strůmek mjſto strómek, smůla lépe smola, růsti, bůsti od rostu, bodu.

U prodlužugj geſſtě Morawané a Slowáci; Čechowé pjſſj mjſto něho au: saud mjſto súd, budau mjſto budú, řkauc mjſto řkúc.

Průtažné é wyſlowuge neywjce Čechů gako ý: dýl mjſto dél, po gemném l také gako j: ljp mjſto lépe, ljk mjſto lék, mljko mjſto mléko.

Dauhé ý proměňugj rádi w ey: beyk, seyr, beywá mjſto býk, sýr, býwá.

5. Dwogzwučky.

ag : krag, tagný, nagdu.
ág : hág, rág, mág, w nágmu.
ay : layno ſt. mjſto leyno; day, wolay a t. d. u Slowáků mjſto dey, woley.

og : bog, wogsko, krog, dogte.
ůg : hnůg, můg, stůg, půgdu, půgčiti.
ug : plug, kug, milugte, darugte.
eg : geg, oleg, legte, segte, wálegte, milegřj.
yg : kyg (keg), wygdu (wýdu).
ey : druhdy ay: leyno (layno), dey, woleyte.
ig : přigdu (přjdu), twrdošigný.
au : hauba, mauka, plauti.

Daufati gest složeno z do a ufati. Nau w naučenj wyslowowali starj gednoslabičně, storo gako Slowáci nawka mjsto na-uka.

6. Měkké samohlásky.

Neyčastěgi se směššuge i s e, a klade se po w, f, b, p, m, n, d, t: wie, fie, bie, pie, mie, nie, die, tie. W tisku se klade ě mjsto ie.

wěk,	wěc.	mě,	město.
fěrtoch,	oběť.	něco,	němý.
běh,	běda!	děd,	děwka.
pět,	pěšky.	tě,	těsto.

Mjsto rě (rie) má Čech ře (druhdy rze): dřewo, tři a t. d. Slowáci neznagj tohoto smjšeného zwuku, a wyslowugj mjsto řeka, řekl, buď rieka, riekl, aneb gen reka, rekl.

Wšudy, kdeby po l měkké ě státi mělo, stawj se mjsto něho gen čisté e: na skále, wesele.

Měkké ia, io, iu, stáwá gen po n, d, t:
ňadra, woňawý, doplňowati.
ďás, ďábel, žjďata, háďata,
shromažďowati, shromažďugi.
šťastný, křesťan, koťata, děťátko.
pociťowati, pociťugi.

Raděgi wſſak giž pjſſj pocitowati, pocitugi, gakož i zapat, spat, mjſto zapiat, spiat.

7. Důležitý rozdjl i a y.

Syllaby wi, bi, pi, mi, ni, li, ři, di, ti rozeznáwagj ſe podſtatně od wy, by, py, my, ny, ly, ry, dy, ty, poněwadž na nich i rozdjlnoſt weyznamu záležj:

nic, oni.	nynj, ony.
páni, djm.	panny, dým.
djl, gdi.	dýl, kdy.
ti, tito.	ty, tyto.
tis, tjž.	tys, týž.

Syllaby li a ly rozeznáwagj ſlowácká a morawſká uſta geſſtě znalegi, nežli čeſká:

dali, malj, pl.	daly, malý.
lis, liška.	lysý, lyska.
ljk, slintati.	lyko, slyšeti.
sljkati, plinauti.	polykati, plynauti.

We pſanj neužjwagj giž Čechowé hrubého ł, ačkoli ſe syllaby li a ly máſti neſmėgj: kostely, w kosteljch, kdežtoby ſe w prwnjm hrubé ł pſáti mělo.

Syllabu ři rozeznáwagj čeſká a morawſká uſta (gakož i polſká) welmi znale od ſſirſſjho ry. Někdy ſe pſáwalo rs, rz a rž, nynj ale a ſice giž od dáwna ř:

kmotři, dobřj.	kmotry, dobrý.
Bawoři, Řjm.	Bawory, rýma.
řit, řjpa.	ryt, rýpati.

Gemněgſſj syllaby wi, bi, pi, mi, při nichž ſe rtowé gen gemně dotknau, muſegj od hrubſſjch wy, by, py, my, které ſe ku předu hnutými a zaúženými rty ſilněgi wyſlowj, we pſanj pozorně rozeznány bý

ti, ač rozdjl ten z českých rtů tak znalý nenj, gako z polských a ruských.

wigi, wjti, wjr;	wygi, wýti, wýr.
wiklati se, wiseti;	zwykati, wysoký.
žiwi, m. wjdati;	žiwy, ž. wydati.
bil, bjti, bidlo;	byl, býti, bydlo.
bjlý, pjchati;	býlj, pýchati.
piskoř, pjce;	pysk, pýřj.
pitel, pitomý;	pytel, zpytati.
mi, mjšeti;	my, myš.
mjti, mjsa;	mýti, mysl.
milý, chromj;	omyl, chromý.

Po g nemůže nikdy y státi, ale wždycky i: giný, gjti, gim (*eis*), giskra, mogi, twogi, swogi.

Tak se též po ž, š, č, wždy gen i pjsse (nikdy y).

žiwot, široký;	žjla, šjdlo.
čili, čich;	čj, čjhati.

Po z, s, c, psáwalo se gen y, wssakby se podlé obdoby (analogie) mnohými mjsty i psáti mělo, a sice po c wždycky.

Po h, ch, k, nemůže nikdy i státi, ale wždy gen y: hybay, záhy, chybiti, chytrý, kyselý, kytka. A kde prawidlo žádá i, proměňugj se w sičicj:

pauhý w muž. pl.	pauzj.
suchý,	sušj.
weliký,	welicj.

8. Znamenánj měkých sauzwuček.

Pohltjli se na konci při n, d, t měké i neb ě, a spogjli se s předcházegjcjmi sauzwučkami, znamenagj se ň, ď, ť.

zwoniti :	zwoň, zwoňte.
honiti :	hoň, hoňte.
kladu :	klaď, klaďte.
budu :	buď, buďte.
mlátiti :	mlať, mlaťte.
chytiti :	chyť, chyťte.

Ostatnj, totiž w, b, p, m, l, nebýwagj znamenány, ač po nich i odpadlo: mluw, hub, top, lom, pal, od mluwiti, hubiti, topiti, lomiti, páliti.

9. O přjzwuku českých slow.

Prwnj syllabu každého slowa wyslowuge Čech zwláštnjm pozdwiženjm a důrazem. Přjzwuk má tedy swé ustawičné a nezměnitedlné sjdlo na prwnj syllabě. Pročež nenj třeba přjzwuku znamenati, ale průtažnost samohlásek. Netoliko král, králowna, králowský, králowstwj, magj přjzwuk na syllabě krá, ale i kralugi, kralowati na kra, ač se tu a giž neprotahuge. Tak též práce a pracowitý, pracowitost, pracowati. Zákonu tomu musegj se i cizj slowa podrobowati. W lucerna, klade Čech přjzwuk na lu, ne pak na cer, gakž to latinjk dělá, od něhož to slowo přigal.

Přigdeli ale spogenjm předložky aneb giné částečky na počátku slowa prwnj syllaba ze swého mjsta, a přigdeli tudy na druhé aneb třetj mjsto, tratj také swůg přjzwuk, poněwadž geg předložená částečka dostáwá. W nemoc, neduh, neštěstj, nemaudrý, neylepšj, praděd, podwod, nápad, západ, zapomenauti, nemá giž druhá syllaba přjzwuku, ač geg gakožto prwnj syllaba w nesložených slowech moc, duh, štěstj, maudrý a t. d. měla.

Přjzwuk se i tehdáž tratj, byť byly předložky odděleny: o-tom, u-něho, we-středu, po-poli, na-nebi, do-pekla, za-lesem, ze-země, se-wšemi, ke-wšemu, ob-den, od-nich, bez-ruky, pod-nohau, nad-hlawau, při-zemi, pro-tebe, před-nimi, přes-wodu.

Po dwěslabičných předložkách a po skrácených skrz, krom, mjsto skrze, kromě, a po dle netratj přjzwuku prwnj syllaba následugjcjho slowa.

W Pánbůh, zleyduch, pantáta, tratj geg druhé slowo. Nikoli wšak w pan streyc, pan děkan.

Stogjli gednoslabičná zcela oddělená slowa po-dlé sebe, mjwá obyčegně gen gedno, a sice důležitěgšj přjzwuk. W spogenjch: můg pán, gá chci, on sám, tys psal, má druhé slowo přjzwuk. W pogď sem, gdi tam, má prwnj přjzwuk. Chtělliby mluwjcj druhé slowo pozdwjhnauti, přeložilby ge gináč a řeklby: sem pogď, tam gdi.

Ponewadž se kratšj náměstky mi, mě, ti, tě, si, se, mu, ho wždy gen po giných slowech kladau, ne-gsau i žádného přjzwuku schopny. Chtělliby mluwjcj schwálně důraznost na nich wygádřiti, wolilby urči-těgšj mně, mne, tobě, tebe, sobě, sebe, gemu, geho.

Gednoslabičné spogky, gako i, a, by, ni, li, že, či, ať, až, pak, než, býwagj podobně wedlé giných přjzwučných slow bezpřjzwučny, a toliko spogenjm s ginými nepřjzwučnými přjzwuku nabýwagj: pakli, čili, nežli, žeby, ať mi a t. d.

Twořenj slow.

10. Půwodnj saustawa syllab.

Neyprostěgšj půwodnj syllaby aneb zwučnj kořenowé záležegj w gednom zwuku, budto w samohlasném, gegžto w přjpadnosti té gako základnj zwuk pozorowati třeba, aneb w sauhlasném, s njmž gistá samohláska gakožto pomocný zwuk skutečně se spoguge, neb aspoň spogena býti může, aby se základnj látka pro dalšj twořenj w podstatné syllabě předstawowala.

Tabulka prwnj.

Půwodnj zwukowé a půwodnj syllaby třjdy 1nj.

I.	a	o	u	—	—	y	i
	ga	—	gu	—	ge	—	gi
II. w:	wa	—	—	we	wě	wy	wi
	ba	bo	bu	—	—	by	bi
	pa	po	—	—	pě	—	pi
	ma	mo	—	me	mě	my	mi
III. —	na	no	nu	ne	ně	ny	ni
	la	—	—	le	—	—	li
	—	—	ru	—	ře	ry	ři
IV. —	da	do	du	de	dě	dy	—
	ta	to	tu	—	tě	ty	ti
V. z:	za	—	—	ze	—	—	—
	ža	—	—	že	—	—	ži

s:	—	so	su	se	—	—	si
	—	—	—	še	—	—	ši
	—	co	—	—	—	—	—
	ča	čo	ču	—	—	—	či
VI. h:	ha	—	—	—	—	hy	—
	—	—	—	—	—	—	—
k:	ka	ko	ku	—	—	—	—

Mezi těmito označugj někteřj půwodnj zwukowé tři oſoby, totiž oſobnj náměſtky:

Gedn.	(m),	ty,	(s),	(g).
	më,	të,	se,	gi.
	mi,	ti,	si,	gj.
Množ.	my,	wy,	—	—
	ny,	—	se,	ge.

Giné gſau poukazowacj a určowacj:

Gedn. (t), ta, to. Množ. ti, ty, ta.

Geſſtě giné tázacj, gako k, če aneb co:

kdo (ſtaré kto), kdy, kde.
co (ſlowácky čo), zač, nač.

Giné twrdjcj, gako në, aneb záporné, gako ni:
nëkdo, nëco; nikdo, nic. Wiz §. 27.

Půwodnj ſyllaby ge, wë, wy, wi, by, pë, pi, my, la, li, ry, da, du, ty, že, se, ši, če (poče), či, ka, ku gſau zaſtaralé proſté minulé čaſy 3tj oſoby, wiz §. 45 a 134.

Oſtatnj pak gſau neſklonné čáſtečky k. p. předložky, gako o, u, w neb we, wy, pa neb po, na, z neb ze, za, s neb se, k neb ke neb ku. Přjſlowky, ſpogky a wykřiknjky, gako a, i, ha, na, ne, në, nu, ni, li, de, dy, tu, že, či, ha, hy, wiz §. 52, 56, 62 a 63.

Gmen ani ſtatných ani přjdawných na této ta-

bulce žádných nenj, ač se připogenjm twořjcjho zwu- ku odwodj, gako dar, daň od da: dáti. Hausstěgi wšak se w 2hé třjdě nalezagj, kdežto se dwě sauhlásky w gednu syllabu spogugj, gako bůh, duo, wiz §. 17.

Tabulka druhá.

11. Zawřené půwodnj syllaby 2hé třjdy.

1	2	3	4	5		6
ey	weg	ney	dog	—	—	hog - g
og	bug	lůg	tag	sog	—	—
ug	—	rog	—	—	—	keg
ow	waw	now	diw	zow	—	how-w
gew	baw	lew	—	sow	—	chow
—	páw	row	—	cew	—	kaw
ob	wáb	neb	dub	zob	žáb	hýb - b
geb	bab	lib	—	—	—	chyb
—	—	rob	—	cáb	čub	kob
—	wáp	—	dup	—	—	haup- p
gap	—	lep	top	syp	šjp	chop
—	pup	řep	—	cep	čap	kup
um	wem	něm	dom	zim	—	hom -m
gám	—	lom	tem	sám	šum	chum
—	mám	rám	—	—	čum	kám
an	woň	nyn	den	zun	žen	han - n
on	báň	len	ton	sen	šin	chyn
gin	pèn	ran	—	cen	čin	kon
—	men	—	—	—	—	—

1	2	3	4	5		6	
ul	wel	—	dol	zel	žal	hol	- l
gal	běl	lel	těl	sůl	šal	chýl	
—	pol	rol	—	cel	čel	kul	
—	mil	—	—	—	—	—	
or	wýr	nor	děr	zár	žer	hor	- r
gar	bor	—	tur	syr	šir	chur	
—	pár	rar	—	cár	čár	kor	
—	měr	—	—	—	—	—	
od	wid	nud	děd	zad	žad	hod	- d
ud	běd	led	—	sed	šid	chud	
ged	pud	rod	—	ced	čad	kad	
—	mud	—	—	—	—	—	
ať	wet	nět	dět	zeť	žit	hot	- t
ot	bot	let	tat	sot	šet	chyt	
gat	pot	rat	—	cit	čet	kot	
—	mat	—	—	—	—	—	
uz	wez	njz	—	zéz	žéz	hyz	- z
gez	bez	lez	táz	—	—	—	
—	puz	raz	—	ciz	—	kaz	
—	maz	—	—	—	—	—	
až	wéž	nůž	djž	—	žiž	huž	- ž
gež	baž	luž	též	—	—	—	
—	paž	rež	—	—	čjž	kůž	
—	muž	—	—	—	—	—	
os	wes	nos	děs	—	žas	hus	- s
ges	bos	les	tes	—	—	chas	
—	pes	ros	—	—	čes	kus	
—	mas	—	—	—	—	—	

1	2	3	4	5		6	
—	weš	—	—	—	—	—	-š
—	—	—	tuš	—	šaš	chyš	
—	pěš	ruš	—	—	češ	koš	
—	myš	—	—	—	—	—	
—	wěc?	noc	—	—	—	—	-c
—	—	ljc	—	sic	šoc	—	
—	pec?	—	—	cec	—	kuc	
—	moc?	—	—	—	—	—	
ač	weč	—	—	—	—	—	-č
geč	beč	luč	toč	sič	—	—	
—	pač	ruč?	—	—	čoč	kyč	
—	meč	—	—	—	—	—	
gih	wáh	nah	duh	—	žeh	huh	-h
—	bůh	leh	tah	sáh	—	—	
—	puh	roh	—	—	čih	kyh	
—	moh	—	—	—	—	—	
uch	wěch	nech	dech	—	—	hoch	-ch
gjch	boch	lich	tich	such	šách	choch	
—	pjch	ruch	—	cuch	čech	kuch	
—	měch	—	—	—	—	—	
ok	wěk	nik	děk	—	žák?	huk	-k
uk	bok	luk	tek	sek	šik	—	
gek	pek	řek	—	cek	ček	kak	
—	mok	—	—	—	—	—	

12. Otewřené (a nedokonalé) půwodnj syllaby.

		2	3	4	5		6
w	-	—	wně	—	wz	—	—
—	-	—	wře	—	—	—	—
b	-	—	bli	bdě	bzdě	—	—
—	-	—	bra	—	—	—	—
p	-	—	pně	—	—	—	—
—	-	—	ple	pta	—	pše	—
—	-	—	pře	—	—	pče	—
m	-	—	mně	—	—	mže	mha
—	-	—	mle	—	—	—	—
—	-	—	mře	—	—	—	mk
n	-	—	—	—	—	—	—
l	-	—	lnu	—	lze	—	lha
—	-	—	—	—	—	—	lka
r	-	rwa	—	rdě	—	—	—
—	-	řwa	—	rty	—	—	—
d	-	dwa	dno	—	—	—	—
—	-	dba	dle	—	—	—	dch
—	-	—	dře	—	dci	—	—
t	-	—	—	—	—	—	—
—	-	tba	tle	—	—	—	tch
—	-	tma	tře	—	tci	—	tka
z	-	zwa	zna	zda	—	—	—
—	-	—	zle	—	—	—	—
—	-	zmi	zře	—	—	—	—
ž	-	žwa	žra	žda	—	—	žhu
s	-	—	snu	—	—	—	—
—	-	spě	sla	sta	s-sa	—	—
—	-	smě	sra	—	sca	—	—

	2	3	4	5		6
š -	—	—	šti	—	—	—
c -	cpa	—	—	—	—	cka
č -	—	čně	—	—	—	—
— -	čpě	čře	čtu	—	—	čka
h -	—	hnu	—	—	—	—
— -	—	hře	—	—	—	—
ch -	chwě	—	—	—	—	—
— -	—	—	chtě	chca	—	—
k -	—	kn-	—	—	—	—
— -	—	kle	—	—	—	—
— -	—	kry	—	—	—	—

Wſſak též některá z těchto ſpogenj, odpadneli na konci ſamohláſka, přigjmagj hnutelné aneb mjrniwé e mezi dwě ſauhláſky:

wně: wen; bdě: bed; bra: ber.
mle: mel; žhu: žeh; snu: sen.
sla: sel; sto: set; čtu: čet.

Tak geſt řwu z řewu ſkráceno. Ano i mk-, dch-, tk- s přigatým nu w ſloweſo utwořeno mknu, dchnu, tknu, ukazuge ſe w odwozenjch opět w způſobu dokonalé ſyllaby:

dech, mek, tek w oddech, zámek, autek.

Lnu, žhu, snu (usnu), hnu gſau prawá ſloweſa w prwnj oſobě gednotného počtu, gakož i wře, bli, bra, bdě, pně, ple, pře, mle, mře, mže, rdě, dle, dře, tle, tře, zna, zře, žra, sla sra, sta, kry zaſtaralé proſté minulé čaſy gſau, z nichž ſe přjčeſtj wřel, blil, bral a t. d. twořj, wiz §. 45 a 134.

Mha, dba, tma, lze, dci, tci gſau gména ženſkým a, e, i, dno ale ſtřednjm o opatřena; rty geſt

množný počet od ſtarého ret. Dwa geſt čjſlo w mužſkém dwogném počtu, w ženſkém a ſtřednjm dwě. Wně, zle gſau pomocj ě twořené přjſlowky od wen, zel (zlý).

Čáſtečka wz, předložena gako předložka giným ſlowům, děláwá gen tehdáž ſyllabu, když před aneb po z přjgjmá e: wez-mu, wze-gdu, wze-štj.

Giná ſpogenj, gako pt-, tch-, kn-, mohau wždycky gako ſkrácena z pet, tech, ken neb kon pozorowána býti, byťby giž w ſpůſobě této ſe nenacházela, nýbrž gen s připogenau twořjcj ſyllabau wýznam měla: pt-ák, tch-án, tch-yně, kn-ěz. Práwě tak geſt to w zaſtaralých formách dci gakoby od dec nynj dcera a tci od tec, začež nynj obogetného ſlowa newěsta užjwáme.

Psáti, pcháti náležegj ſice w tuto tabulku, newſſak gako otewřené ſyllaby (psa, pcha) pod §. 12., nýbrž gako zawřené pis, pich pod §. 11., ačkoli ſe w Čechách giž pjsati neſlýchá, nybrž psáti, a w Morawě opět pcháti mjſto pjchati doſti zhuſta.

Tabulka třetj.

13. Půwodnj ſyllaby 3tj třjdy, t. g. takowé w nichž tři (řjdčegi čtyři) ſauhláſky ſpogeny býwagj.

a) -st, -šť, -sk na konci.

1	2	3	4	5	6	
ust	—	nist	—	—	hust	
gist	pust	list	těst	sest	chyst	- st
—	most	rost	—	šust	kost	
	—	—	—	cest	—	
	—	—	—	čist	—	

1	2	3	4	5	6	
—	—	—	děšť	—	—	- šť
gešť	—	—	tešť	—	—	
—	wosk	—	desk	—	—	- sk
gisk	—	lusk	tesk	—	—	
	pjsk	—				
b)			-w- prostřed.			
dw-	—	—	—	—	dwih	
	—	dwor	—	—	—	
tw	—	twor	—	—	—	
zw-	—	zwon	—	—	—	
	—	zwěř	—	—	zwuk	
sw-	—	—	swjd	—	—	
	—	—	swět	—	—	
šw-	—	—	—	šwest	šwih	
cw-	—	cwál	—	cwič	cwik	
hw-	—	—	—	hwězd	—	
chw-	—	chwál	—	—	—	
	—	chwor	chwat	chwost	—	
kw-	—	kwěl	—	—	—	
	kwap	—	kwět	kwas	kwok	
škw-	—	škwor	—	—	—	
c)			-m- prostřed.			
sm-	—	—	—	smaž	smah	
šm-	—	šmur	—	—	—	
čm-	—	čmel	čmud	—	—	
	—	čmyr	—	—	čmuch	
hm-	—	—	—	hmyz	—	
	—	—	hmat	—	—	
chm-	—	chmel	—	—	—	
	—	chmur	—	—	—	

d) -n- proſtřed.

	2	3	4	5	6
wn-	—	—	wnad	—	wnuk
mn-	—	—	—	—	mnoh
	—	—	—	—	mňuk
zn-	znob	—	—	—	—
sn-	snub	—	snad	—	sněh
	snop	—	—	—	—
hn-	hněw	—	hnid	hnjzd	—
	hňup	—	hnět	hnis	—
kn-	—	kňur	knot?	—	knih
	—	—	—	—	kňuk

e) -l- proſtřed.

	2	3	4	5	6
wl-	—	wln	wlad	—	wlh
	—	—	—	wlas	wlk
bl-	—	blán	bled	bljz	blah
	blb	—	blát	—	blech
	—	—	—	blesk	blek
pl-	plaw	pln	plod	plz	pljh
	plam	—	plet	ples	plch
	—	—	—	plesk	pluk
ml-	mluw	—	mlad	mlz	mlh
	—	—	mlat	mls	mlk
dl-	—	dlaň	—	dláž	dluh
	dlab	—	dlát	dlask	dlak
tl-	tlap	—	—	—	tlach
	tlam	—	—	—	tluk
zl-	—	—	zlat	—	—
žl-	žluw	žlun	—	žlaz	—
	žlab	—	žlut	—	—

	2	3	4	5	6
sl-	sljw	sln	sled	slz	sluh
	slab	—	slat	—	sluch
	slep	—	—	—	sluk
	slám	—	—	—	—
šl-	šlap	—	—	—	šleh ?
čl-	—	člun	—	—	—
hl-	hlaw	hljn	hled	hljz	hloh
	hlub	—	hlt	hlas	hluch
	hlup	—	—	hlist	hluk
chl-	chléw	—	chlad	—	—
	chléb	—	—	chlast	—
	chlup	—	—	—	—
	chlum	—	—	—	—
kl-	—	klon	klad	kluz	klih
	klub	—	klát	klas	—
	klop	—	—	klest	kluk
	klam	—	—	—	—
skl-	sklep	—	—	—	—
škl-	šklub	—	—	—	—

f) -r- prostřed.

wr-	—	wran	wřed	wrz	wrh
	wrb	—	wrt	wřes	wrch
	—	—	—	wřesk	wrk
br-	břew	brán	brd	brz	břeh
	—	—	brť	brus	břich
	—	—	—	—	brk
pr-	praw	—	před	prázd	prah
	—	—	—	prs	prch
	přjm	—	—	prst	prk

	2	3	4	5	6
mr-	mraw	—	mrd	mrz	mrh
	—	—	smrd	smrž	mrk
	—	—	—	mrsk	smrk
dr-	drw	drn	drd	drz	druh
	drb	—	drt	drž	drch
	dráp	—	—	drs	drk
	dřjm	—	—	—	—
tr-	tráw	trn	trud	tryz	trh
	trub	—	twrd	třes	truch ?
	trp	—	trat	třesk	trk
	trm	—	—	—	strk
zr-	—	zrn	—	—	—
žr-	—	žern	žerd	—	—
sr-	srb	srn	srd	—	—
	swrb	—	—	srš	srch
	srp	—	—	srst	srk
	šrom	—	—	—	—
str-	střew	stran	střed	střez	střeh
	střeb	střel	střet	—	strach
	trup	—	—	—	střik
	strm	—	—	—	—
cr-	—	—	—	—	crk
	—	—	—	—	cwrk
čr-	čerw	čern	—	—	—
	čerp	—	čert	čerst	—
	čerm	—	—	—	—
hr-	hřiw	hrn	hrd	hryz	—
	hrb	—	hrt	hrst	hrách
	—	—	—	—	hrk
	hrom	—	—	—	—

	2	3	4	5	6
chr-	—	chrán	chřad	—	—
	charb	—	chrt	chrust	chroch
	chrop	—	—	—	chrk
	chrom	—	—	—	—
kr-	krew	krn	krad	skrz	křeh
	krb	král?	krt	křes	krch
	krop	—	—	krč	krk
	krm	—	—	—	—
škr-	škřiw	škrán	škřid	—	škřeh
	škrab	—	škrt	—	—
	škřip	—	—	škřeč	škrk
	škřem	—	—	—	—

g) st- šť- sk- šk- s počátku.

st-	steb	ston	stud	stez	stih
	stup	stel	—	—	—
	—	star	—	—	—
šť-	šťow	štěn	štěd	—	—
	štěb	štjr	štět	štěst	štěk
	štěp	štěrb	—	—	—
	—	štěrk	—	—	—
sk-	skyw	—	—	—	skuh
	skob	skál	skot	skuč	—
	skop	skor	—	—	skok
šk-	škop?	škul	škod?	—	—
	—	škar	škyt	—	—

Syllaby pod *a*) bljžj se oněm 2hé třjdy w ohledu stawenj samohlásky a dělagj tak řjkage přechod z 2hé do 3tj třjdy. Snadno se pochopiti dá, že slowa, w nichž se samohláska pohlcuge, gako mzda, msta (mezd, mest), také sem náležegj. Sklo, štwu, (skel, štew),

museliby pod *g*); stkwjti, wznjti pak pod kwet, zwen, z nichž přesazenjm tkwu, pak stkwjti, skwjti, a wznjti, znjti possly, t. g. obě pod *b*) postaweny býti.

Dwausyllabnj kořenowé gako holub, chalup, korauh-ew, konop-ě, besed-a, tábor, towar-yš, topor gsau welmi zřjdka, a gsau buď přistěhowanj temného odwodu, gako žalud. Gen Rus wyslowuge kořeny pod *e*) a *f*) dwausyllabně: bereg mjsto breg, břeh, gorod mjsto grad, hrad, wolos, kolos mjsto wlas, klas a t. d.

Mnohé syllaby, gichž prostřednj sauhláska l neb r gest, wyslowugj česká usta bez samohlásky čerstwě, wssak snadně, w čemž Slowák Čecha (w ohledu l) gesstě předčj, wyslowuge tlku mjsto tluku, stlp mjsto slup, slaup, slnko mjsto slunko, slunce. Polské wilk, ruské wolk, pokažené (dalmatské) vuk gest arci gemněgssj, wssak zagisté prwnjmu přirozenému prazwuku, gjmžto Slowané wlka po geho wytj gmenowali, netak blizké gako české wlk. Řek drsný tento přirozený zwuk w λυκος obrausil.

Bereli se při auplném wyčjtánj půwodnjch syllab též na rozličnost samohlásek ohled, celá gich summa wypadne. Pod wel k. p. museloby se wal, wol, pod mil, též myl, mel, mal, mol a t. d. wyčjtati, a na ten způsob by se gistě na 1000 půwodnjch syllab sebralo.

14. Určowacj zwukowé, gežto se půwodnj syllabě připogugj.

Ač giž mnohé z těchto půwodnjch syllab samy sebau weyznam magjcj řádná slowa gsau, gako kos,

wâl, kůň, pes, sám, an, předce gest gich wjce, kteréž teprw připogenjm zwuků a z zadu zawěssenjm syllab částkami řeči tworeny býwagj. A tjm se otewřené syllaby, gako da zawjragj: daw, dal, dar, dán, a prodlužugj dáti, dali, dáni, dařiti, dárce, darowati. Práwě tak se wytwořuge kup, kaupiti, kupec, kupecký, kupectwj.

Syllaby twořicj a skloňowacj.

I.	—	a	o	u	e	y	i
	-g	ag	og	ug	eg	yg	ig
II.	-w	aw	ow	—	ew	—	iw
	-b	ab	oba	—	eb	—	—
	—	—	—	—	—	—	—
	-m	ám	ům	—	em	—	im
III.	-n	an	on	un	en	yn	in
	-l	al	ol	ul	el	yl	il
	-r	ar	or	ur	er	yr	—
IV.	-d	ad	od	ud	ed	—	—
	-t	at	ot	ut	et	yt	it
V.	-z	az?	—	uz	ez	—	—
	-ž	—	—	už	ež	—	—
	-s	as	—	us	es	—	—
	-st	ast	ost	ust	est	—	ist
	-sk	—	—	—	esk	—	isk
	-š	aš	oš	uš	eš	yš	—
	-šť	—	—	—	—	—	išté
	-c	ac	—	uc	ec	—	ic
	-č	ač	oč	uč	eč	—	ič
VI.	-h	ah	oh	uh	eh	—	ih
	-ch	ach	och	uch	ech	—	ich
	-k	ak	ok	uk	ek	yk	ik

Sem gesstě náležegj složené:

-zeň	ezn	izn
-seň	esn	—
-stw	estw	istw

Z těchto se skládagj giné, gako: anec, inec, ulina, otina, owatina, owna, árna a t. d., kteréž se snadno w prosté rozebrati dagj.

15. Wseobecné poznačenj pohlawj, gehož wssecky sklonné částky řeči schopny gsau.

M. -	Ž. -a	S. -o.
on,	ona,	ono.
ten,	ta,	to.
sám,	sama,	samo.
geden,	gedna,	gedno.
wšecek,	wšecka,	wšecko.
wůl,	kráwa,	howado.
den,	dna,	dno.
rád,	ráda,	rádo.
zdráw,	zdráwa,	zdráwo.
dal,	dala,	dalo.
dán,	dána,	dáno.
lit,	lita,	lito.

W dwogném počtu.

M. -a	Ž. S. -ě.
dwa,	dwě.
oba,	obě.
dwa česká,	dwě stě, ruce.

W množném počtu.

M. -i	Ž. -y	S. -a.
oni	ony,	ona.

ti,	ty,	ta.
sami,	samy,	sama.
wšickni,	wšecky,	wšecka.
rádi,	rády,	ráda.
zdráwi,	zdráwy,	zdráwa.
páni,	ženy,	drwa.
dali,	daly,	dala.
dáni,	dány,	dána.
liti,	lity,	lita.

16. Tworenj gmen statných.

Welmi mnohé půwodnj syllaby, gako muž, sum, břeh, dlask, prst, gsau giž we swé půwodnj způsobě hotowá statná gména mužského pohlawj. Též odtažená (abstracta), ač se gakožto odwozená od slowes powažowati magj, záležegj často w pauhé půwodnj syllabě bez prodlauženj na konci.

sauditi : saud,	tahati : tah.
padati : pád,	potiti : pot.
křiknu : křik,	plači : pláč.

Některá přigjmagj samohlásku před poslednj sauzwučkau:

mru : mor,	zřjti : zor, pozor.
snu : sen,	čtu : čet, počet.
teku : tok,	řeku : rok.
pletu : plot,	wedu : wod, náwod.
bředu : brod,	beru : bor, wýbor.

Tak gest také zwon od zweněti nynj wznjti, hrom od hřmjti (hřeměti), mráz ale od mrznu.

Gen málo ženských gmen záležj w čisté nezginačené půwodnj syllabě: krew, lest, kost, myš, pěst,

laucĕ, twăř, plsť, prsť, hrst, dlaň. Od slowes odwozené ženská gména proměňugj poslednj sauzwučku:

rez od rdjti se, wěc od wět.
lež — lháti, řeč — řku (řeku).

Přewelmi mnohá gména gsau samohláskau na konci prodlaužena. Mužské osoby mjwagj zřjdka a, e neb j: táta, hwozda, slauha, hrabě, rukogmě, sudj.

Tjm častěgi magj a gména ženská, a sice skoro po wšech sauzwučkách:

tráwa,	mrwa;	brada,	woda.
huba,	hauba;	pata,	keyta.
kupa,	kopa;	mjza,	břjza.
sláma,	tlama;	kosa,	rosa.
wrána,	rána;	duha,	draha.
skála,	střela;	maucha,	blecha.
kra,	hra;	straka,	lauka.

Že ale Čech po užšjch sauzwučkách a w e (ia w ě) proměňuge, má wlastnj wýchod ženských gmen na ě neb e:

šige,	lage;	chwjle,	mjle.
kaupě,	krmě;	wůle,	kule.
swině,	káně;	záře,	zoře.
wůně,	tůně;	kůže,	lauže.
	čjše;	kaše.	

Před ě přecházegj zwukowé d, t, h, ch, k we swé přjbuzné sykawky, s ale w š:

d w z : hráze od hraditi.
t — c : swjce — swjtiti.
s — š : nůše — nositi.
h — ž : zdwjže — zdwjhati.

ch— š : duše — duch.

k — č : péče — peku se.

Welmi málo gich přigjmá j:

panj (pani); lodj také loď.

rolj, st. rolé; Mářj.

Mjsto pradlj, šwadlj, macešj, řjká se raději pradlena, šwadlena, macecha.

Krátké i se geště udrželo w máti, choti (choť), lani (laň), w zastaralém tci t. g. synowa žena, newěsta. Mjsto dci gest nynj dcera w obyčegi.

Ženská gména bez koncowé samohlásky gsau wětšjm djlem gen skrácena. Tak řjkagj chalup, hus, mjsto chalupa, husa. W chwog, wog, hlaub, zem, šjř, hráz, wěž, tjž, stráž, zdwjž, weyš, wrš a w mnohých giných pohlceno gest na konci e. Moc, pec, negsau nic giného, než skrácenj neurčitý způsobowé moci, peci od mohu, peku.

Wšecka střednj gména gsau samohláskau na konci opatřena, neywjce pak gich gest na o:

olowo,	práwo;	zlato,	léto.
zrno,	seno;	železo,	—
kolo,	čelo;	maso,	proso.
péro,	—	gho,	ucho.
stádo,	hnjzdo;	oko,	—

Některá na e (ě):

nebe,	Labe;	moře,	hoře.
paupě,	daupě;	lože,	ljce.
pole,	wole;	plece,	owoce.

Měkým ě gsau wšecka střednj gména, gimiž mladé zwjřat a lidj označena gsau, twořena a odwozena:

hřjbě,	holaubě;	hádě,	žjdě.
páně,	štěně;	djtě,	kotě.
gehně,	tele;	prase,	hause.
sele,	osle;	káče,	ptáče.
kozle,	štjhle;	wlče,	wnauče.
pachole,	kuře;	—	—

Poslednj tři od pták, wlk, wnuk s obyčegnau proměnau k w č.

Neyčastěgi magj středni gména j, (st. ie): kopj, obilj, (st. kopie, obilé.)

A sice a) wssecka slowesná (verbalia), kteráž od trpných přičestj (en, t) odwozena gsau:

pitj, početj; gedenj, hránj.

b) Hromadná, ku poznačenj množstwj neb sebránj gednotných wěcj, gež počjtati nechcem:

uhlj,	listj;	řemenj,	štěpj.
dřjwj,	zbožj;	wrbj,	daubj.

c) Předložkau složená a od giných gmen odwozená:

předměstj,	předhořj;	nádobj,	pomezj.
zámořj,	zástolj;	přjměřj,	přjslowj.

Od město, hora, nádoba, meze, mjr, slowo.

17. Mimo samohlásky gsau také wssecky w §. 14. poznamenané sauzwučky k odwozenj statných gmen obráceny. Tyto se, gakž tomu sluch připausstj, se samohláskau a bez nj k půwodnj syllabě přiwěssugj. Wýznam přiwěssených sauzwuček gest welmi rozličen, a může toliko z mnohých pod každým zwukem wyčjtaných přjkladů poznán býti:

-g, ag, eg, muž.
-ge, ége, žen.

g : bog od bigi, nápog od pigi, prodag, prodeg.
ag : ratag od ráti (orati), wozatag od woziti.
eg : kročeg od krok, obljčeg od ob a ljce.
ge : stáge od státi.
ěge : naděge od naděgi se, šlepěge od šlapati.
-w, áw, ow, muž.
-wa, w, awa, owá, ew, iwa, žen.
-wo, owj, iwo, střed.
w : staw od státi, oděw od oděgi.
áw : rukáw od ruka.
ow : hřbitow, ostrow od ostrý.
wa : pošwa od pošigi, bitwa od bjti, pastwa od pásti.
w : obuw od obugi (obauwám).
awa : kolčawa, pěnkawa.
owá : králowá, šewcowá, kregčowá.
Wiz owa, owá přjdawných gmen.
ew : kotew, (st. kotwa), korauhew, wětew.
iwa : kopřiwa (rus. kropiwa), tětiwa, mleziwa.
wo : piwo od pigi, slowo od slugi.
owj : křowj, wrbowj, stromowj, wěchtowj.
iwo : kladiwo od kladiti, pečiwo od peku.
-áb, muž. -ba, oba, žen. odtažená.
áb : gestřáb, koráb.
ba : swatba (swadba) od swat, swatiti, služba.
oba : chudoba od chud, mdloba od mdel.
-jm, muž. -ma, ima, žen. -mo, mě, střed.
jm : otčjm od otec.
ma : kosma od kosa.
ima : ženima od žena.
mo : pjsmo od pjsati (psáti), pásmo od pás.
mě : sjmě (semeno) od sjti, břjmě (břemeno).

-n, an, án, oň, aun, en, eň, ýn, in, jn, muž.
-na, ň, oň, eň, ena, yně, ina, žen.
-no, eno, střed.

n : stan od státi.
an : měšťan (měštěnjn) od město, Rakušan.
án : tchán, pigán od pigi.
oň : hltoň od hltati, bliwoň od bljti.
aun : běhaun, tahaun, chrapaun, křiklaun.
en : blázen od blahý, hrozen, kámen.
eň : wězeň od wězeti.
ýn : mlýn od meli; yň s ek spogeno yněk: pelyněk.
in : hospodin od hospod.
jn : čeledjn od čeleď, Řjměnjn, owčjn.
na : kněžna, panna, kachna, djlna, hřiwna.
na s ow, ár, jr, er spogeno:
králowna, sladowna, kowárna, stupárna. sušjrna, kropjrna, leperna.
ň : daň od dáti.
ně : berně, studně, pochodně, sukně.
oň : gabloň.
eň : tjseň, žjžeň (žjzeň), kázeň, powodeň, wrateň.
ena : kačena, stařena, pradlena, šwadlena.
yně : hospodyně, pastorkyně, břekyně, geskyně.
ina : bylina, malina, wyzina, březina, ořešina.
una : pěstuna; una a ka spogeno
unka : merunka, blabuňka, peluňka (peluň).
no : legno, okno, sukno od saukati.
eno : wřeteno, rameno, poleno, koleno.

-l, al, ál, ol, el, ýl, il, muž.
-la, ala, ola, ule, el, ile, žen.
-lo (dlo), adlo, idlo, le, střed.

l : rýl (reyč) od rygi, ohnižil, stůl od stogjm.
al : šibal, steyskal, weyskal, chřástal (chřástel).
ál : nosál, močál.
ol : chochol, mozol, hlahol, hrbol.
el : kozel, manžel, ctitel, křtitel, kazatel, kužel.
ýl : střechýl, motýl (moteyl), ženkýl od ženka.
il : kwapil, břidil.
la : berla, metla od metu, gehla, mhla (mlha).
ala : kwjčala, cwrčala, žjžala.
ola : mrtwola, stodola.
ule : štěkule, zezhule (žežhule).
el : kaudel, kaupel od kaupati.
le : hausle mn. od hausti, gesle mn. od gjsti.
ile : košile (st. košule).
lo : djlo, peklo, sedlo, šjdlo, mýdlo, čjslo, máslo.
le : ssele od ssu, štjhle od štika.
adlo : diwadlo, zrcadlo, křesadlo, prostěradlo.
idlo : kadidlo, prawidlo, nosidla mn., motowidlo.
olina, ulina gsau složené formy: matoliny mn. šešulina.

-r, ař, ář, ár, or, oř, aur, er, ér, éř, ýř, jř, muž.
-ra, ora, ura, eř, era, žen.
-ro, ero, střed.

r : dar, wjtr, bratr od st. brat, gesetr.
ař : tesař od tesati, pekař od peku.
ář : kolář, řezbář, žalář z franc. geol.
ár : komár, kočár.
or : topor st. (sekyra), sochor, bachor (bachoř).
oř : piskoř od pjskati, tchoř od tchu, tchnu.
aur : kocaur od kot, kotě, pazaur od paz.
er : wicher (mor. wjchor, wjchorec), hauser.
éř : taléř, kancléř, nynj taljř, kancljř.

ýř : pastýř, měchýř (měcheyř) od měch.
jř : mečjř, hrnčjř od hrnec.
ra : sestra, dcera od dci, dceře, giskra, mázdra.
ora : sikora, bachora, nemotora, m.
ura : měchura od měch.
eř : máteř Akk. od máti, mateře, páteř, deweř, m.
era : mezera od mezi, sekera (sekyra) od sekati.
ro : gádro, wedro, pauzdro, žebro mjsto řebro.
ero : gezero, pazdero.

-d, ad, muž. -da, oda, ď, eď, žen. -do, střed.

d : zad (zadek) od za, záda, mn.
ad : strnad, owad.
da : křiwda, wražda, prawda, ohyzda, ostuda.
oda : lahoda, gahoda, swoboda od swoba, swůg.
ď : pjď od pjti (pieti), pnu.
eď : čeleď, zdr. čeládka.
do : stádo, howado.

-t, ot, aut, et, muž.
-ta, ota, ť, ti, oť, uť, eť, žen.
-to, yto, eto, ito, střed.

t : byt, cit mjsto čit od čigi, šept mjsto šepet.
ot : žiwot, gekot, hřmot, škřehot.
aut : žraut, kohaut.
et : kopet (kopt), wěchet, drobet, krapet, nehet.
ta : podstata, pokuta, šlachtata.
ota : čistota, dobrota, nahota, slepota, robota.
ť : nať od na, nit, mrť, smrt, paměť, pažiť, wlast.
ti : máti (mátě) od má, máma.
oť : laukoť od luk.
uť : labuť, peruť od péro, rtuť od rt.
eť : pečeť od st. peku sia, hawěť, hnileť st.

to : žjto od žjti (žigi), sjto (segto) od sjti, segi.
yto : koryto, kopyto od kopati.
eto : řešeto, teneto.
ito : gelito.
otina, otek gſau ſpogené formy:
prwotiny mn., sauchotiny mn., sirotek.
-oz, ĕz, muž. uz, zeň, izna, žen.
oz : lomoz od lom.
ĕz : wjtĕz, robotĕz, knĕz (knjže) od koň.
uz : haluz.
zeň : ſpogeno s z a eň:
přjzeň od přegi (přjti), bázeň od bátise, lázeň.
izna : otčizna od otec, podobizna, diwizna od diw.
-ýž, muž. uže, ež, žen.
ýž : lanýž (hauba) od laň.
uže : kaluže (kalužina) od kal.
ež : krádež, laupež, mládež, drůbež.
-s, as, ás, is, muž. seň, žen.
s : wlas od wláti, hlas od hlaholati, klas od kláti.
as : mamlas, koňas, chudas, maňas.
ás : morás, lotrás.
is : mĕstis (mĕstys) mjſto mĕstce.
seň : báseň od báti (bagi), pjseň od pĕti.
-ost, est, ist, žen. stwo, stwj, ſtřed.
ost : žádost od žádati, radost od rád, mladost.
osta : starosta, m.
usta : kapusta, ošusta.
est : bolest, ručest ſt. (čerstwost).
ist : kopist, kořist, čelist (ſt. čelust), ratist.
stwo : ptactwo, lidstwo, duchowenstwo.
stwj : smilstwj, opilstwj, panenstwj, knĕžstwj.

-sko, isko, ište, střed.

sko : přirownéy k tomu ský přjdawných gmen: Slowensko, Polsko, Slézsko, wogsko od wog.

isko : pastwisko, pastwiště, ohnisko, ohniště. syřisko, syřiště, topořisko, masisko, očisko.

iště : strniště, bogiště, tržiště, trhowiště, hnogiště.

-áš, oše, auš, yš, ýš, eš, muž.

-še, uše, žen.

áš : rubáš od rub.

oše : panoše (panoš) od pán, zbrognoše (zbrognoš).

auš : židauš, chocholauš, berauš, dědauš.

yš : towaryš (st. towařiš).

ýš : slepýš (slepeyš) od slep.

eš : lemeš, kokeš, nynj kohaut.

še : skreyše (skreyš) od skrýti.

uše: pitruše, heyduše, oškeruše, černuše, Libuše.

uška gest zdrobněná forma od uše: dceruška, linduška, swětluška, Liduška.

-c, ce, ec, ic, jc, muž.

-ce, ice, žen. -ce, střed.

c : strýc (streyc), zdr. streyček.

ce : saudce, wûdce, zpráwce, twûrce též tworec.

ec : otec, ugec, gezdec, wdowec, samec, tkadlec.

ic : biřic, dědic (dědič), panic, wéwodic.

jc : kragjc od krágeti, zagjc (st. zagác), měsjc.

ce : owce, sjňce od sjň.

ice : samice, bláznice, olownice, zbrognice, swětnice.

ce : slunce, srdce, wegce, zdr. wagečko.

Zdrobněná slowce.

-ec, muž. -ice, žen. -ce, střed.

ec : chlapec, gunec, zwonec, taulec, mleynec.

ice: wdowice, krawice, rybice (rybička), trubice.
ce: slowce, stádce, wěderce od wědro.

Přirowney k tomu ek, ka, ko.

-č, čj, ač, áč, oč, auč, eč, ič, muž. -če, střed.

č: rýč (reyč) od rýti, držč od držti, chtjč od chtjti.
čj: kregčj, průwodčj, weyběrčj mjſto weyběrce.
ač: trubač, mrhač, posluchač, hadač, wykladač.
áč: sekáč, oráč (woráč), pohrabáč, kropáč.
oč: wrkoč.
auč: kotauč.
eč: zahaleč, ſtaré krageč nynj kregčj.
ič: topič, trapič, dědič lépe dědic.
če: dwůgče, trůgče, pozdnjče, nedochůdče.
áček: wiz pod zdrobněnými na ek.

-h, oh, uh, muž. -uha, žen.

h: stoh od stogjm.
oh: twaroh od twar.
uh: pstruh od pstrý (pestrý).
uha: ostruha ſt. ostroha od ostrý.

-ch, och, auch, ucha, ich, muž.
-cha, echa, icha, žen.

ch: duch, smjch, brach, (bratr), prospěch, čich.
och: ginoch, lenoch, smrdoch od smrděti.
auch: padauch, kolauch, pazauch od paz.
ucha: pastucha od pásti, ſt. žerucha nynj řeřicha.
ich: ženich od ženiti se, žiwočich od žiwok.
cha: mrcha od mru, střecha od stru.
echa: macecha (macocha), wařecha ſt. wařečka.
icha: pleticha od pletu, řeřicha (také geřicha).
aušek z auch a ek ſpogeno: ranaušek, zlataušek.
jšek: ſt. robjšek od rob (sluha).

-k, ka, ák, ok, yk, ek, ěk, jk, muž.
-ka, kyně, yka, žen. -ko, střed.

k: zrak od zřjti.
ka: wozka od woziti.
ák: wogák, wogačka, sedlák, sedlka, pták (sr. πτάω).
ok: lalok, lalůček, žiwok, žiwůček.
yk: gazyk, kamýk (kameyk).
ek: předek, potomek, swědek, pastorek, gežek.
ěk: člowěk, pohůněk, od pohoněti.
jk: stehljk, slawjk, řebřjk, nebožtjk, řeznjk.
ka: holka, děwka, Morawka, čubka, hruška, přezka.
kyně: Němkyně od Němec, ctitelkyně, přjtelkyně.
yka: babyka, motyka, wládyka, osyka.
ko: topůrko, klubko, gablko, děcko.

18. Zdrobněná slowce.

-áček, ek, eček, jk, jček, muž.
-ka, ečka, ička, žen.
-ko, ečko, ičko, jčko, střed.

áček: panáček, miláček, synáček, sedláček.
ek, eček: bůžek, dědek, dědeček, holeček, chlapeček.
jk, jček: tatjk, tatjček, chlapjk, chlapjček, konjk.
ka, ečka, ička: hůlka, hrstka, kůstka, wjžka, žabka; knižečka; holčička, holubička, dušička.
enka, inka: Kačenka, milenka; kmotřinka, dušinka.
ko, ečko, ičko, jčko: očko, očičko, auško, břjško, dřjwko, lůžko, gadérko, psanjčko.
S přjrostkau at mladých, átko: děťátko, selátko, prasátko, kuřátko, nemluwňátko.

19. Složená statná gména.

S náměstkami (pronomen) a čjsly:
teyden, samolet, stonožka, stoklasa, stoletj.
šestinedělka, wšetečka, wšedobr, wšemohaucnost.

S přjdawnými gmeny, kteráž nezakončený wýchod o ráda přigjmagj:
welryb, welryba, swatwečer, staroswat, holomráz.
holohumnice, holobrádek, cizozemec, starowěrec.
dobrodinj, žiwobytj, zloděg, černobeyl, kratochwjl.

S ginými gmeny, kteráž welmi často samohlásku o přiwěssugj:
gedhog, nocleh, nedwěd (medwěd), čertkus.
Wogtěch, Bohuchwal, Lidmila (Ludmila).
drwoštěp, břichopásek, zlatohlaw, zimostráž.
winohrad, zlatotepec, kolomaz, krwotok.
kolowrat, piwowár, koloděg, letopis.
muchomůrka, kuroptwa (kurotew, korotew).
masopust, středopostj, medogedka.
hromobitj, poledne (polodne), lidoged.
konitrud, pjdimužjk, howniwál, ohnižil.
zeměplaz, okamženj, wéwoda mjsto wogewoda.

Se slowesy, wssak neywjce gen pro wlastnj gména a přezdjwky:
neznaboh, třasořjtka lépe pljska.
střebjkrewka lépe pigawice, wrtohlaw.
wiohlaw, Bořiwog, Wratislaw, Spitihněw.
kaziswět, mastihuba, tlučhuba, duspiwo.

S částečkami složená gména, neyhaussťégi s ne:
nečest, neděle, neštěstj, nenáwist, neznámost.
nedbalost, newděčnost, darmotlach, mimochodnjk.
arcibiskup, arciknjže, spoluděďic, spoluučedlnjk.

blahoslawenstwj, Wyšehrad, Bělehrad, Welehrad, Boleslaw, Wáclaw mjsto Wáceslaw.

S předložkami (praepositio) složená, wiz mezi předložkami.

Německá složená gména wynahražuge sobě Čech buď a) gednotliwými prostými slowy, aneb b) rozebránjm určowacjho slowa w přjdawné gméno aneb c) opisowánjm.

a) Ziegelhütte, cihelna; Morgenstern, dennice.
Goldschmidt, zlatnjk; Zimmermann, tesař.
Glockengießer, zwonař; Kaufmann, kupec.
Thiergarten, obora; Bildhauer, řezbář.
Handschuh, rukawice; Salzfaß, slánka.

b) Hausherr, domácj pán; Hausfrau, domácj panj.
Hauptstadt, hlawnj město; Blutsfreund, krewnj přjtel
Eckhaus, nárožnj dům; Neustadt, nowé město.
Wassermühle, wodnj mlýn; Meerwasser, mořská woda
Fußvolk, pěchota, pěšj lid; Fuhrweg, wozowá cesta.
Elfenbein, slonowá kost; Zugbrücke, zdwihacj most.

c) Lobrede, řeč chwály, lépe než chwalořeč.
Haarpuder, prach na wlasy, ne wlasoprach.
Halstuch, šátek na krk, ne krkotoč.
Landesherr, pán země, ne zemopán.
Ballspiel, hra na mjč; Kartenspiel, hra w karty.

20. Určenj pohlawj.

Dle weyznamu gsau wšecka gména mužského pohlawj, kteráž mužskau osobu, ženského ale, kteráž ženskau znamenagj: muž, pantáta, wéwoda, syn, gsau mužského; žena, panimáma, dcera, ženského.

Choť, znamenáli ženicha, gest mužského, pakli newě: stu, ženského pohlawj, tak též host, labut a sluha.

Slowa na ě, gimiž mladé lidj a zwjřat zname: nána býwagj, gsau střednjho pohlawj: djtě, pacho- le, děwče; tele, štěně. Knjže, hrabě ale, neznamena: gjli zrowna mladého knjžete a hraběte, gsau také mužského.

Podlé končenj gsau I. wssecka slowa mužského pohlawj, kteráž wycházegj na n, r, h, ch, k a f.

den,	kámen;	mech,	prach.
len,	zwon;	prak,	suk.
wor,	dwůr;	hauf,	šjf.
roh,	sáh;	—	—

II. Wssecka slowa, kteráž se končj na a, gsau ženského pohlawj: tráwa, wlna.

III. Wssecka slowa na o, gsau střednjho: mláto, sádlo.

IV. Slowa wycházegjcj na e (ě), gsau buď žen: aneb střednjho pohlawj.

Střednjho gsau 1) wssecka slowa na ště: auto- čiště, ohniště.

2) Slowa na mě: břjmě. Předce gsau země, krmě ženského.

3) Wssecka syllabau ce odwozená slowa, na wětssjm djle zdrobněná: dřewce, stádce, též ljce, owoce, plece. Toliko owce, sjňce, hausce (mjsto hauska), čtwrtce (mjsto čtwrtice) se wygjmagj.

Ženského pohlawj ale gsau 1) wssecka slowa na ice: udice, ulice; též dwéslabičná lžjce (skráceno mj: sto lyžice), pjce, práce, mince mjsto minice.

2) Wssecka slowa na ně: berně, wůně.

3) Slowa na ge, ze, še, že, če, a bezmála wšecky na le.

V. Střednjho pohlawj gsau wšecka hromadná a slowesná na j: kwjtj, spasenj, pomezj.

Pondělj a zářj gsau mužského.

Biblj, lodj, rolj, pak cizj; diwizj, procesj, oracj gsau ženského.

Mjsto snjdánj řjkagj w některých kragjch snjdaně w ženském pohlawj.

VI. Při některých končenjch gsau některá slowa mužského, a některá ženského pohlawj:

muž.	rog,	žen. chwog.	muž.	prut,	žen. řit.
	oděw,	krew.		most,	kost.
	zub,	laub.		plášť,	haušť.
	slaup,	otep.		gez,	rez.
	podzim,	ozim.		plž,	lež.
	peň,	saň.		klas,	wes.
	kůl,	sůl.		koš,	myš.
	keř,	zwěř.		plac,	noc.
	med,	střed.		meč,	žluč.
	hlemeyžď,	měď.		—	—

Co gest zde prawidlem a co weyminkau?

Dle prawidla gsau mužského pohlawj, kteráž se končj na g, w, b, p, m. Ženského weyminky:

g: stág mjsto stáge, wog, chwog, zbrog, slug, koleg, šalwěg.

Muž. a žen. gsau prodeg, prodag, Dunag, lišeg.

w: krew, korauhew, a wšecka dwésyllabičná (odwozená) na ew: wětew, pánew, mrkew, cjrkew, konew; Čáslaw, Boleslaw, Wratislaw a wšecka města na aw.

Muž. i žen. gsau: ohlaw, pročež ohlawec, obuw.

b: laub, hlaub, pročež hlaubka. Leb (Gen. lbi), u starých žen. pročež lebka, přjlbice, u nowěgšjch mužského (Gen. lbu).

p: otep, chalup, Slup, na nowém městě w Praze.

m: ozim, zem mjsto země, Chrudjm. Giná gmé; na měst na jm gsau muž. gako Kauřjm do Kauřjma.

Slowa na ň, wětšjm djlem odtažená (abstracta) gsau dle prawidla žen. gako daň, žeň, bázeň, powodeň.

Muž. wýminky gsau: kůň, oheň, ljň (také giž ljn), stupeň, steženň, peň, mřeň, hrozeň. Sypeň a sršeň gsau w některých kragjch ženského w giných pak mužského pohlawj.

Střeň byl druhdy žen. a powodeň muž.

Slowa na l a ř gsau na wětšjm djle muž. kotel, popel. Žen. gsau mysl, (nikoli wšak smysl, zámysl, aumysl), petružel (petržel), sůl, hůl, půl, maštal, postel, prdel, kaudel, kaupel a wšecka odtažená na el. U starých býwala kaupel také muž. Běl, ocel, hřjdel, kyčel gsau muž. i žen.

Wýminky na ř: twář, zděř, zwěř, gař (geř), páteř, zběř, šjř mjsto šjře tudy šjřka, piskoř gest muž. i žen. pročež piskorka gisté maučné djlo.

Wýchod na d gest dle prawidla muž.: med, ged, led, lid, plod; ď ale žen.: káď, pjď, měď, žerď, zeď. Hwjžď (hwjžďák) a hlemeyžď gsau muž. Naproti tomu gsau, gelikož Čechowé ženské d wždy neznamenagj, odtažená na d žen. gako: zpowěd, odpowěd, propowěd, přjpowěd, zápowěd, wýpowěd, čeled (čeleď) tudy čeládka. Stred (Gen. strdi) užjwagj někteřj též gako muž. w Gen. stredu.

Tak také gest wýchod t muž.: let, pot, plot.

Znamenané ť wšak žen.: mrť, nať, sjť, labuť, oprať pročež oprátka. Tak též neznamenané: nit, řit, chut (chuť), rtut (rtuť), paut, perut (peruť), obět, snět, rukowět, pečet, laukot (laukoť), čtwrt, smrt, pamět, zámět a skoro wšecka odtažená.

Paut gest u některých také muž. pročež pautec.

Počet ženských na st gest mnohem wětšj než mužských: pěst, čest, plst, klest, proklest, kost, mast (masť), hrst, srst, lest, ratolest, čest (čast, částka), past (pasť).

Dále odtažená: wlast, propast, powěst, neřest, strast, záwist, nenáwist, kořist. Odwozená na ost, est: radost, bolest; a srostitá (concreta) čelist, ratist, kopist.

Mužská naproti tomu gsau: most, mest, půst, zrůst, list, pjst, křest, chřest, plást, chlost, chraust, weyhost, masopust.

Mužská a ženská podlé rozličnosti wyslowenj a weyznamu:

muž. prst u ruky;	žen. prsť, kyprá zem.
trest, káránj;	trest, trestka (třtina).
chrást od zelj;	chrast, rosštj (rozdj).

Slowa skonáwagjcj se na šť gsau muž.: plášť, déšť, tlaušť (ryba), rošt, košt. Ženského gsau toliko odtažená: tlaušť (tlauštka), paušť, haušť.

Z wětšjho djlu slowa na z gsau mužská: mráz, auraz, obraz, penjz, gez, prowaz, řetěz, wůz, přjwoz, nebozjz.

Ženská gsau odtažená, kterážto obyčegně ženské e na konci zamlkagj: hráz mjsto hráze od hraditi,

nesnáz, mez, ochoz, twrz, kolomaz (kolomast). Rez Gen. rzi, gest u starých, gakožto ode rdjti odwozené odtažené gméno, ženského pohlawj, u nowěgssjch též muž. Gen. rezu. Mosaz gest muž. i žen.

Skoro wssecka na s gsau muž.: les, klas, nos, čas, brus, kwas, owes, a t. d. Ženského ale: wes, os (wos), hus mjsto husa; rákos ale gest u mnohých muž., ač rákoska žen. pohl. gest.

Některá srostitá na ž gsau muž.: křjž, nůž, ráž, plž, u starých též odwozená na ež: laupež. Nynj gsau wssecka odtažená, ano i některá srostitá, žen.: krádež, mládež, lež, spřež, stráž, střjž, tjž, zdwjž, odnož, rohož, wěž, rež, djž, mřjž, otěž, ano i Pařjž.

Některá z nich ztratila gen ženské e, gako wěž, djž, mřjž, tjž, mjsto wěže, djže, mřjže, tjže.

Gen welmi málo gich gest na š mužského pohl.: koš, slepeyš, rubáš, a cizj: groš, werš. Wssecka ostatnj gak srostitá tak odtažená gsau žen.: weš, myš, wrš (wrše), peleš, skreyš, weyš, faleš, weteš, rozkoš, od roz a kochati.

Pleš, tudy pljška, gest u starých žen. u nowěgssjch ale muž. pohlawj.

Gednoslabičná na c gsau žen.: moc, noc, wěc, klec, pec, střjc (t. potkánj).

Tak také složená: obec, nemoc, pomoc. We wýminee gsau toliko cizj: plac, kloc, plec, špic. Odtažené špic mjsto špice, tudy špička, gest ženského, u některých wssak předce mužského.

Wssecka syllabau ec odwozená gména gsau muž.: čepec, wěnec, praporec, hrnec. Potom dwěslabičná: kragjc, zagjc, střewjc, tisjc, měsjc, palác.

Ženſkého pohlawj gſau gednoſlabičná na č: kleč, řeč, tyč, pročež tyčka, léč (léčka, ljčka), seč, lauč, žluč, tluč (t. šrot).

Tak také ſložená: pawlač, pomeč, Mohuč (ſt. Mohuc); dále katrč a kotrč.

Wygmuta gſau muž. meč, bič, mjč, kljč, pláč, reyč.

Muž. a žen. gſau: křeč, moč, obruč, chtjč.

Mužſkého pohl. gſau ale wſſecka ſyllabau áč odwozená, též i gednoſlabičná: koláč, kropáč, pekáč, sráč. Dále wrkoč, kotauč.

W kragjch, w kterýchž ſe pohlawj oddělugj, proměňuge ſe obyčegně také wýchod: žen. wosa, luska; muž. wos, lusk; ſtřed. oge (woge); žen. i muž. og (wog).

Tak geſt w gednotném žebra žen., žebro ale ſtřed. Mjſto tětiwo nacházj ſe u ſtarých tětiwa. Leytka býwalo žen., nynj leytko ſtřed. Břicho geſt ſtřed., podlegſſj břjch muž. Welryb muž., welryba žen. W Morawě geſt sáha (sjha), šata, přjkopa, w Čechách sáh, šat, přjkop w obyčegi.

Určenj pohlawj w množném.

Množný počet na a geſt dle prawidla ſtřednjho pohlawj: usta, záda, ňadra, wrata, nosidla, kamna. Předce wſſak přigjmagj též mužſká a ženſká gména w množném a mjſto y, pročež hona, kauzla mjſto muž. hony, kauzly, a gátra, gatka, sádka, luka, prsa mjſto žen. gátry, gatky, sádky, lauky, prsi.

Množný počet na y geſt buď muž. nebo ženſkého pohlawj. Muž. gſau: droby, čáry, měchy, schody, spodky, parohy, hody, odpustky, ostatky, rty

(rtowé) w gednot. býwalo ret. žen.: brány, máry, gáhly, dudy, slaniny, mydliny, wdawky, wážky, nůžky, patoky, necky. Otruby, djky, okowy gsau muž. i žen. U nowěgssjch oddawky žen., u Weleslawjny ale muž.

Množné na e, ě gsau skoro wssecky žen.: pljce, dwéře, kleště, widle, gesle, hausle, sáně, konopě, okuge, saze, kwasnice a t. d. Penjze ale muž.

Smeti, gakož i děti gsau ženského pohlawj.

21. Tworenj přjdawných gmen.

Přjdawná gména, nechť ona gsau čistj kořenowé aneb odwozena, magj mimo wsseobecné označenj pohlawj (žiw, žiwa, žiwo), také gesstě určitěgssj neb zakončené wýchody:

1) muž. -ý,	žen. -á,	střed. -é.
zdrawý	zdrawá	zdrawé.
žiwý	žiwá	žiwé.
gediný	gediná	gediné.
2) muž. -j	žen. -j	střed. -j
božj	božj	božj.
prwnj	prwnj	prwnj.

Čistj kořenowé,

aneb takowá, kteráž zakončený wýchod (ý, á, é) přigjmagj:

w : nowý, lewý, diwý, siwý, plawý, práw, křiw.
b : libý, slabý, hrubý.
p : tupý, slepý, hlaupý.
m : němý, sám; přjmý, chromý.
n : giný, ljný; planý, pln.
l : bjlý, milý, malý, zlý, celý, čjlý, holý.

r : gary, siry, šery, šjry, čjry, chury, spory, stár
d : rád, rudy, chudy; bledy, mlad, twrd.
šedy, smědy, snědy, hnědy, hrdy.
t : lity, syt; žluty, swaty, kruty.
z : cizj, březj, drzj, ryzj.
s : bos, lysy, rusy, kusy.
st : gist, pusty, čist, husty, prost, tlusty.
šť : tešť, odtud čtitroba neb štitroba.
h : pauhy, nah, tuhy, mnohy, plihy, dlauhy, drahy.
ch : lich, tichy, suchy, plachy, plchy, hluchy, krchy.

22. Odwozená přjdawná gména.

Pomocj určitěgšjho wýchodu ý, á, é twořj se přjdawná gména.

a) Od obau přjčestj:

učen : učený;	umřel (umrl): umrlý.
poddán : poddaný;	rodil : rodilý.
dobyt : dobytý;	ospal : ospalý.
klenut : klenutý:	owdowěla : owdowělá.
geden : gedený;	osiřel : osiřelý.
předešel : předešlý;	pohořel : pohořelý.
nenadál se : nenadálý;	gedl : gedlý.
dokonal : dokonalý;	rostl : rostlý.

b) Ode gmen, wšak gen w složenj:

bůh : nebohý, ubohý;	ruka : bezruký.
léto : stoletý;	roh : gednorohý.
oko : černooký;	noha : čtweronohý.

Tak také zlatý od zlato.

Pomocj určowacjho j odwozugj se přjdawná gména. a) Od přestupowacjho přjtomného času:

sedjc : sedjcj: budauc : budaucj.

Přjštj gest od přičestj přišet odwozeno.

b) Od neurčitého způsobu, skrácenjm samohlásky a proměněnjm t w c:

bjti: bicj hodiny;	podati: podacj prawo.
sypati: sypacj hodinky;	pjti: picj nádoba.
křesati: křesacj kámen;	psáti: psacj papjr.
dýmati: dýmacj měchy;	zdjti: zdicj kámen.

c) Ode gmen žiwaucjch bytnostj, zwláště zwjřat. Tak gest božj od bůh, člowěčj od člowěk, sirotčj od sirotek, pastušj od pastucha, pěšj od pěch (pěchota), wěštj (mjsto wěštčj) od wěštec odwozeno. Tato forma se srownáwá s Genitivem giných řečj, neb s určowacjm gmenem w německých skládanjch.

Od ryba: rybj kost, Fischgräte.
gelen: gelenj roh, Hirschhorn.
kura: kuřj řit (oko), Hühnerauge.
had: hadj kořen, Schlangenwurz.
howado: howězj maso, Rindfleisch.
labuť: labutj zpěw, Schwanengesang.
koza: kozj mléko, Ziegenmilch.
husa: husj sádlo, Gänsefett.
pes: psj hlawa, Hundskopf.
zagjc: zagečj kůže, Hasenbalg.
maucha: mušj noha, Fliegenfuß.
pták: ptačj hnjzdo, Vogelnest.

Přjdawná od střednjch gmen na e (ě) odwozená, podržj přjrostek et swého Genitivu, kdežto t w c přecházj:

hrabě, hraběte: hraběcj;	zwjře, zwjřete: zwjřecj.
knjže, knjžete: knjžecj;	tele, telete: telecj.

d) Ode gmen na ec, ce, kdežto c w č přecházj:

zprawčj od zprawce, kregčj od kragec neb krageč, námluwčj od námluwce, kočj mjsto kotčj od kotec.

e) Od náměstek: k, kdo: čj; gj: gegj.

Pomocj wýchodů ůg, žen. oge, střed. oge, aneb ogj we wssem pohlawj utwořena gsau přiwlastňowacj od osobnjch náměstek a čjsel dwa, oba, tři.

můg, moge, moge;	obůg, oboge, oboge.
twůg, twoge, twoge;	dwůg, dwoge, dwoge.
swůg, swoge, swoge;	trůg, troge, troge.

obogj, dwogj, trogj.

Wssak také pomocj sauzwuček w, m, n, l, r, t, š, st, ch, k odwozugj se přjdawná gména:

w, ew, aw, ow, ůw, owic, iw.

w : žiw od žigi.

ew : mrtew, mrtwý, čerstew, čerstwý, střjzwý.

aw : laskaw, krwawý, bělawý, čerwenawý. tmawý, woňawý, smradlawý, pichlawý. stonawý, bodlawý, od láska, krew a t. d.

ow : bobowý, wozowý, borowý, syrowý. bukowý, dubowý, hladowý, skopowý. woskowý, gedlowý, wepřowý, kozlowý. březowý, oslowý, od bob, wůz, bor a t. d.

ůw, ů, owa, owo přiwěssuge se mužským gmenům, gimiž se osoby znamenagj, k utwořenj přiwlastňowacjch:

hospodinůw, -owa, -owo;	Petrůw bratr.
Dawidůw, -owa, -owo;	Petrowa dcera.
kowářůw, -owa, -owo;	Petrowo djtě.

owic: zastáwá mjsto wssech třj wýchodůw ůw, owa, owo: sládkowic chlapec, holka, djtě.

iw : ohniwý, wadiwý, neduživý, leniwý.

hněwiwý, baufliwý, lžiwý, bedliwý.
lstiwý, pamětliw, wšiwý, strašliwý.

Složené formy owný, ownj, owatý, owitý, owský wiz pod ný, nj, atý, itý, ský.

m, em, om, (zastaralé).

m, em: střjdmý, zřegmý, znám, holemý (t. weliký).

om : lakomý od lákati, widomý od widěti.

n: en, ěn, in: ný, nj, ený, ěný, iný.

en : winen, winna, winno, dlužen, dlužna, dlužno.
přjtomen, hoden, hodna, hodno, hodný, -ná, -né.
pilen, pilný, silen, silný, mocen, mocný.
prázden (prázen), prázdný (prázný).

ný: šťastný, hwězdný, chutný, pjsečný, wljdný.
konečný, pěkný, krásný, wěčný, tělesný.
řjčný, bolestný, studničný, služebný, masný.
pjsemný, železný, střjbrný, rybný, konopný.
kamenný, lidný, saukenný, wápenný, slawný.
žitný, pšeničný, wjtězný, slowútný.

nj : nočnj, wodnj, dennj, poslednj, uhelnj, přednj.
woznj, zadnj, dnešnj, radnj, letošnj.

ownj : duchownj, domownj.

owný: bogowný, žertowný, milowný, powlowný.

ený, ěný s nehnutedlným e:
červený, zelený, wlněný, sklený, skleněný.
dřewěný, slaměný, kožený, hljněný.

iný : gediný, gedinký od gedna.

in, ina, ino, tworj přiwlastňowacj ženských osob:
newěstin, holčin, matčin.
kowářčin, sestřin, libušin.

edlný, z el a ný s přidaným d:
pominutedlný, čitedlný, pochopitedlný, smrtedlný.
spasitedlný, newyhnutedlný.

l: el, lý, elý, alý, ilý, (zastar.)

el : mdel, mdlý, oblý, okrauhlý, swětlý,
teplý, štjplý, weselý, kyselý.

alý : zsinalý, zamodralý, počernalý, počerwenalý.

ilý : spanilý, zdwořilý, zmužilý, od pán, dwůr, muž.

r: er, rý, (zastar.)

er : dobrý, mokrý, ostrý, chytrý, přjkrý.

t: at, ut, it: atý, itý, utý.

at : hlawatý, okatý, břichatý, wlasatý, kulatý,
popelatý, strakatý, bohatý od boh,
stogatá woda, ležaté piwo (ležák).

ut : mržutý od mrzeti, wisutý, smrdutý,
třeskutá zima, tekutý, zdwihutý, minutý.

it : letitý, masitý, kamenitý, pramenitý,
bahnitý, složitý, náležitý, přjležitý.

owatý, z ow a at:
gedowatý, mechowatý, gilowatý, strupowatý.

owitý, z ow a it:
pracowitý, wředowitý, hladowitý, gmenowitý.

natý, z n a at:
hornatý, skalnatý, krewnatý, srdnatý.

istew, z ist a ew:
mladistwý, celistwý, plodistwý od plod.

sk: ský, ská, ské, (sko).

ský : nebeský, loňský, koňský, swiňský, krawský,
božský, kněžský, mužský, ženský, pohanský,
howadský, panenský, panský, wogenský,
woganský, dworský, bratrský, sesterský,
mateřský, mořský, český mjsto češský,
wlaský mjsto wlašský, pražský, mnižský,
ploský mjsto plošský, řjšský také řjský,

turecký mjsto turecský, německý mjsto německský
knjžecký mjsto knjžetský, plzenský, mišenský,
wideňský, weský mjsto wesský, peský m. pesský.
saský mjsto sasský, hostinský, dětinský.

owský, z ow a ský:
královský, židowský, otcowský, synowský.
Přirowney weyš str. 38.

š: šj, egšj wlastně twořjcj syllaba stupňowánj.

šj : zdegšj, wezdegšj, wedlegšj, nynégšj.

c: ác, (zastar.) ácj: domácj od dûm.

ácný, z ác a ný: wzácný, bogácný od bogjm se.

ch: ech, (zastar.): wetech, wetchý.

icherný, z ich, er, en: malicherný.

k: ek, ok, ik: ký, eký, oký, iký (zastar.)

ek : hebký, trpký, tenký, mělký, horký, hořký,
hladký, řjdký, krotký, krátký, njzký, plzký,
těžký, těžek, lehký, lehek, wlhký, měký.

eký : daleký od dál.

oký : diwoký od diwý, hluboký, široký, wysoký.

iký : weliký (welký) od wel.

23. Zdrobnělé formy přjdawných gmen.

jček: jčký, ičký:
tenjčký, teničký, maljčký, maličký, běljčký,
stařjčký, sladjčký, chudjčký, kratičký, uzjčký,
lehýčký, nažjčký, gediničký také gedinký.

inký, aunký, aučký w prosté řeči:
malinký, malaunký, malaučký od malý,
bělinký, bělaunký, bělaučký od bjlý.
křehaunký, křehaučký, sladaunký, sladaučký,
kraťaunký, kraťaučký, zlatinký, zlaťaunký,
hezaunký, hezaučký, uzaunký, uzaučký.

W důwěrném mluwenj užjwá se často dwogitých zdrobněnj ičičký, aučičký: maličičký, malaučičký. militký, malitký, malicherný, maličkerný.

24. Složená přjdawná gména.

Od složených statných gmen odwozená:
půwodnj od půwod, wýchodnj od wýchod,
západnj od západ, polednj od poledne.

Z rozličných částek řeči, kteréž určowacj článek složenj dělagj:
wšednj, wšetečný, každodennj, sedmiletý, gednomyslný, samodruhá, dobrowolný, zlopowěstný, twrdošjgný, lehkomyslný, welikonočnj, swatodušnj, ostrowtipný, staroměstský, malostranský, středozemnj, starožitný, starodáwnj, zimomřiwý, prawdomluwný, sazometná středa, wlnonosný, blahoděgný, bohobogný.

Také bohabogný pro blahozwučnost. Bohaprázdný, ctihodný, gsau gen w hromadu stažena. Hodnowěrný gest naopak mjsto wěrohodný neb wjry hodný.

Složená s částečkau ne:
nelidský, nemaudrý, nemotorný, nesmrtedlný, nebohý, newidomý, nedobytý mjsto nedobytedlný, nenabytý, nenasycený, nepřemožený, nestihlý mjsto nestižitedlný.

25. Twořenj stupňowánj.

Neprawidelné stupňowánj (comparatio) twořj se pomocj syllaby šj:
dobrý: lepšj; zlý: horšj; dlauhý: delšj; weliký: wětšj; malý: menšj.

Wětšj djl utwořených pomocj ký, přigjmá šj k pauhé půwodnj syllabě:

hluboký : hlubšj,	auzký : užšj,
daleký : dalšj,	njzký : nižšj,
široký : širšj,	bljzký : bližšj.
hladký : hladšj,	těžký : těžšj,
řjdký : řjdšj,	wysoký : wyššj,
krátký : kratšj.	

Také po d, h, ch, klade se raděgi šj:

rád : radšj,	drahý : dražšj,
chudý : chudšj,	tuhý : tužšj,
bledý : bledšj,	tichý : tiššj,
hrdý : hrdšj,	suchý : suššj,
mladý : mladšj (mlažšj).	

Tak také starý : staršj, bohatý : bohatšj.

Při giných žádá blahozwučnost ěgšj:

tmawý : tmawěgšj,	bjlý : bělegšj,
lìbý : liběgšj,	chytrý : chytřegšj,
tupý : tupěgšj,	hbitý : hbitěgšj,
přjmý : přjměgšj,	ljtý : ljtěgšj,
černý : černěgšj,	swatý : swětěgšj,
milý : milegšj.	

W některých připaussti blahozwučj též šj:

slabý : slabšj, slaběgšj,	krásný : kraššj, krásněgšj.
hrubý : hrubšj, hruběgšj,	sprostý : sprostšj, sprostěgšj,
tenký : tenšj, tenčegšj,	gistý : gistšj, gistěgšj,
prudký : prudšj, prudčegšj,	čistý : čistšj, čistěgšj,
snadný : snadšj, snadněgšj,	hustý : hustšj, hustěgšj.

Slýchá se také hezčj, křehčj, lehčj, měkčj mjsto hezčegšj, křehčegšj, lehčegšj, měkčegšj od hezký křehký, lehký, měkký.

)(

předložjli se Komparatiwu čásťečka ney, gest z něho Superlatiw:
neylepšj, neyhoršj, neywětšj, neymenšj.

26. Twořenj a formy čjsel (Numeralia).

Prostá čjsla.

I. Základnj.	II. Řadownj.	I. Základnj.	II. Řadownj.
1. geden,	prwnj.	6. šest.	šestý, á, é.
gedna,	prwnj.	7. sedm,	sedmý, á, é.
gedno,	prwnj.	8. osm,	osmý, á, e.
2. dwa, dwě,	druhý, á, é.	9. dewět,	dewátý, á, é.
3. tři (třj),	třetj, j, j.	10. deset,	desátý, á, é.
4. čtyři (čtyřj),	čtwrtý, á, é.	100. sto,	stý, á, é.
5. pět,	pátý, á, é.	1000. tisjc,	tisjcj, j, j.

Geden, gedna, gedno gest pomocj en twořeno. Dwa (zřjdka dwá) gest muž. dwogný, dwě žen. a střednj. Tak také oba, obě. Na tři a čtyři (muž. též třj, čtyřj) gest množný počet skrze i poznamenán. Pět až do deset gsau bezpohlawná gména. Sto gest střednjho, tisjc mužského pohlawj. Řadownj čjsla gsau prawá přjdawná gména: prwnj pomocj nj od prw, tudyž také zastaralé prwý, á, é; zastaralé wterý pomocj ter a dwa (mjsto dwaterý), třetj, čtwrtý pomocj tj, tý od swých základnjch utwořena. Ostatnj pomocj určowacjho ý, á, é aneb j: pátý, šestý, sedmý, osmý, dewátý, desátý od pět, šest a t. d. tisjcj od tisjc.

Složená čjsla s na:

I.	II.
11. gedenáct,	gedenáctý, á, é.
12. dwanáct,	dwanáctý, á, é.

13. třináct,	třinácty, á, é.
14. čtrnáct,	čtrnácty, á, é.
15. patnáct,	patnácty, á, é.
16. šestnáct,	šestnácty, á, é.
17. sedmnáct,	sedmnácty, á, é.
18. osmnáct,	osmnácty, á, é.
19. dewatenáct,	dewatenácty, á, é.

Wſſem těmto základnjm čjſlům pod I. přiwěſſuge ſe rádo na konci e: gedenácte, dwanácte. Náct geſt ſkráceno z na deset (nadst).

Složená čjſla bez na:

I.	II.
20. dwadcet,	dwadcáty, á, é.
30. třidcet,	třidcáty, á, é.
40. čtyřidcet,	čtyřidcáty, á, é.
50. padesát,	padesáty, á, é.
60. šedesát,	šedesáty, á, é.
70. sedmdesát,	sedmdesáty, á, é.
80. osmdesát,	osmdesáty, á, é.
90. dewadesát,	dewadesáty, á, é.

Základnjm na dcet přiwěſſuge ſe i, oněm na desát ale e: dwadceti, padesáte.

Složená čjſla s mez (mezi):

I.	II.
21. gedenmecjtma,	gedenmecjtmy, á, é.
22. dwamecjtma,	dwamecjtmy, á, é.
23. třimecjtma,	třimecjtmy, á, é.
24. čtyřmecjtma,	čtyřmecjtmy, á, é.
25. pětmecjtma,	pětmecjtmy, á, é.
26. šestmecjtma,	šestmecjtmy, á, é.
27. sedmmecjtma,	sedmmecjtmy, á, é.

28. osmmecjtma, osmmecjtmý, á, é.
29. dewětmecjtma, dewětmecjtmý, á, é.

Starobyle gedenmezcjtma, t. g. geden mezi desjtma; geden a dwadcet aneb dwadcet a geden, aneb gen dwadcet geden a t. d. gſau nynj obyčegněgſſj. Pročež také dwadcátý prwnj, dwadcátý druhý, třetj a t. d. Práwě tak třidcet geden, třidcet dwa, aneb geden a třidcet, dwa a třidcet, třidcátý prwnj, druhý, třetj až do dewadesát dewět: dewadesátý dewátý.

dwě stě,	dwa tisjce.	dwaustý,	dwautisjcj.
tři sta,	tři tisjce.	třjstý,	třjtisjcj.
čtyři sta,	čtyři tisjce.	čtyrstý,	čtyrtisjcj.
pět set,	pět tisjc.	pětistý,	pětitisjcj.
šest set,	šest tisjc.	šestistý,	šestitisjcj.
sedm set,	sedm tisjc.	sedmistý,	sedmitisjcj.
osm set,	osm tisjc.	osmistý,	osmitisjcj.
dewět set,	dewět tisjc.	dewjtistý,	dewjtitisjcj.
deset set,	deset tisjc.	desjtistý,	desjtitisjcj.

Po pět a t. d. ſtogj sto a tisjc w Genitiwu: set, tisjc aneb tisjců. Před stý, tisjcj ale ſtogj čjſla dwa, tři, čtyři, pět a t. d. w Genitiwu: dwau, třj, čtyr, pěti a t. d. Tak také w ſkládanj s přjdawnými, gežto od den, měsjc, léto, libra odwozena gſau: dwauliberni, třjliberni a t. d.

dwaudennj,	dwauměsjčný,	dwauletý.
třjdennj,	třjměsjčný,	třjletý.
čtyřdennj,	čtyrměsjčný,	čtyrletý.
pětidennj,	pětiměsjčný,	pětiletý.
stodennj,	stoměsjčný,	stoletý.
tisjcidennj,	tisjciměsjčný,	tisjciletý.

U starých také dwaudný mjsto dwaudennj, dwauroký, třjroký mjsto dwauletý, třjletý; druhodenný neb druhodennj, třetjdennj, čtwrtodennj užjwagj se gen o zimnici, a nesmégj se poměsiti s dwaudennj, třjdennj. Mjsto gednoletý řjká se gednoročnj aneb gen ročnj od rok. K giným skládanjm hodj se také dwoge, troge (skrácené dwé, tré): dwognásobnj, trůggazyký, trézubý, trérohý, ginák třjrohý.

Rodowá čjsla.

Od dwa, oba, tři odwozena gsau pomocj syllaby og:

Muž.	Žen. a střed.
dwůg,	dwoge (dwé).
obůg,	oboge (obé).
trůg,	troge (tré).

Obyčegněgšj gest dwogj, obogj, trogj we wšem pohlawj bez rozdjlu. Od čtyři ale gest čtwerý, a pomocj er wšecka ostatnj twořena:

patero, paterý, á, é.
šestero, šesterý, á, é.
sedmero, sedmerý, á, é.
osmero, osmerý, á, é.
dewatero, dewaterý, á, é.
desatero, desaterý, á, é.
dewadesatero, dewadesaterý, á, é.
tisjcero, tisjcerý, á, é.
kolikero, kolikerý, á, é.
tolikero, tolikerý, á, é.
wšelikero, wšelikerý, á, é.

Od sto pokusil se Rosa také stoterý utwořiti. Wšecka tato rodowá čjsla zastupugj často základnj:

desatero božjch přikázanj, čtyřidcatero a dwé dětj. Wýchodem aký utwořena gſau: gednaký, dwogaký, trogaký a t. d., wýchodem átý: kolikátý, tolikátý..

Násobnj čjsla.

gednoduchý,	paternásobnj,	koliknásobnj.
dwognásobnj,	šesternásobnj,	toliknásobnj.
trognásobnj,	stonásobnj,	mnohonásobnj.
čtwernásobnj,	tisjcnásobnj,	wjcenásobnj.

Také ſe ſlýchá dwogitý, dwogatý, trogitý, dwogduchý, trogduchý, třjduchý, čtweroduchý, pětiduchý.

Krát ſpogeno s základnjmi čjſly, twořj přjſlowky (adverb.): gedenkrát (lépe gednau, morawſké gednauc), dwakrát, třikrát a t. d.

Čjſla s předloženjm půl:

muž.	půl druhého žeydljka,	půl šesta tolaru.
	půl třetjho zlatého,	půl sedma kreycaru.
	půl čtwrta groše,	půl dewáta dne.
	půl páta korce,	půl desáta lokte.
žen.	půl druhé hodiny,	půl páté knihy.
	půl třetj pinty,	půl sedmé kopy.
	půl čtwrté libry,	půl osmé měřice.

Čtwrta, páta, desáta gſau Genitiwy nezakončených přjdawných gmen mjſto zakončených čtwrtého, pátého, desátého. Půl wtera mjſto půl druhého geſt dáwno zaſtaralé. Poltůra, dwaugreſſlák, geſt ze ſlowanſkého pol wtora t. g. půl druhého (kreycaru).

Kladeli ſe před řadownj čjſlo sám, znamená ſe tjm, kolikátý kdo ſám w počtu geſt: sám druh, sám třetj, sám čtwrtý, sámdesát a t. d.

Od čjsel odwozena gména.

Syllabau ka:

gednička od gedna, čtwerka od čtwerý.
dwogka od dwogj, pětka od pět.
trogka od trogj, šestka od šest.

Tak také gsau sedmička (též sedmerka), osmička, dewjtka, desjtka, gedenáctka, dwacjtka, třicjtka a t. d. syllabau ka neb ička tworena; čtwrtačka se řjká gen o zimnici.

Syllabau jk a njk některá gména mincj:

pětnjk, 5 kreycarů. sedmnáctnjk, 17 kreyc.
sedmjk, 7 kreycarů. dwacetnjk, 20 kreyc.
desetnjk, 10 kreycarů. trognjk, tronjk, půl kreyc.
dewjtnjk, 9tá neděle před welikonoci.
padesátnjk, člowěk 50tiletý, neb nad 50 mužj.
šedesátnjk, 60tiletý; dewadesátnjk, 90tiletý.
setnjk, heytman; tisjcnjk, nad 1000 mužj.
desátnjk, nad 10 mužj, rotmistr neb kaprál.

Syllabau ek gména dnj, aneb něčeho djl.

auterek od wterý, čtwrtek od čtwrtý.
pátek od pátý, desátek od desátý.

Syllabau ák celek tolika gednot aneb kusů: čtwerák, paták, šesták, sedmák, osmák. Paták, w Morawě gresle; sedmák, w Čechách pět wjdenských.

Pomocj ina částka celého:

třetina, čtwrtina, pětina, šestina,
sedmina, osmina, desetina, dwacetina.

Mjsto čtwrtina řjkagj wjce čtwrt, čtwrtka. Čtwrtce (skrácené ze čtwrtice), čtwrtně.

Pomocj ice: třetice, trogice, polowice také půlka.

Hromadná čjsla.

Kopa, pár, tucet, mandel,
mnoho, mnohý, málo, wšecko, každý,
některý, žádný mjsto nižádný (ižádný),
wšeliký, wšelikerý, wšeligaký, wšelikteraký.

Od půwodnjho zwuku weš gsau pomocj en, er, ec, ech, ek, ak, tworena:

ec-ek:	wšecek, wšecka, wšecko.
ec-ek-en:	wšecken, wšeckna, wšeckno.
ech-en:	wšechen, wšechna, wšechno.
ek-en:	weškeu.
ek-er-en:	weškeren, weškera, weškero.
ec-ek-er-en:	wšeckeren.
ak:	wšaký.

27. Tworenj a formy náměstek.

Náměstky zálezegj bud w prostých půwodnjch zwucjch aneb syllabách, gako gá (st. iáz), ty, on, my, wy, sám, co, ký, čj, bud gsau pomocj syllaby ůg (st. og), en, er, ak tworeny, gako:

můg, moge od m.
sen, zastaralé od s.
genž od i, geho.
kaký, zastaralé od k.
taký, takowý od t.
gaký, qualis, od i (g).
ten, ta, to od t.
onen, ona, ono od on.
který, á, é od kto.
kteraký od který.
ginaký od giný.

Aneb gsau složeny, přiwěssugjce k sobě to, no, koli, koliwěk:

kdo (st. kto), z k a to,
tento, z ten a to,
gežto (gešto), z gež a to,
onenno, z onen a no,
tentono, z ten, to, no.
kdokoli, cokoli.
kterýkoli, kterýkoliwěk,
gakýkoli, gakýkoliwěk.

Slabé určowacj s na konci gest gen skrácené si: kdos, kdosi, cos, cosi, gakýs, gakýsi, kterýs, kterýsi a t. d.

Také s předloženým leda, lec: ledakdos, ledacos, leckdos, leccos, ledagakýs, lecgakýs a t. d.

Na konci ž, gakož i ť wygadřugj důraznost: kdož, kdoť, což, coť. Gindy býwá ž potahowacj: genž, gehož, gemuž.

Ně gest twrdjcj, ni ale zapěracj:
někdo, něco, nikdo, nižádný.
některý, něgaký (ňáký), nic (mjsto nico), niče st.

W nižádný odpadáwá rádo ni: žádný. Každý pošlo z kýždo (ký a ždo). Gedenkaždý gest gen w hromadu staženo.

Osobné náměstky

býwagj, přicházegjli w průpowědi, hned také ukazowacj. Náměstky gá a my prwnj, ty a wy druhé osoby, platj we wšem pohlawj.

m. gá sám,	ž. gá sama,	s. gá samo.
ty sám,	ty sama,	ty samo.
my sami,	my samy,	my sama.

Na třetj osobě se pohlawj znamená hláskami a, o: on, ona, ono.

Aneb těmito ý, á, é: giný, giná, giné, každý, každá, každé.

Wracowacj náměstka se, newracj přjsudek (Prädicat) na podmět toliko třetj, ale i druhé a prwnj osoby:

1. bogjm se,	2. bogjš se,	3. bogj se.
bogjme se,	bogjte se,	bogj se.
gá sám od sebe,	ty sám od sebe,	on sám od sebe.
my sami od sebe,	wy sami od sebe,	oni sami od sebe.

Tázacj náměstky.

gaký, kteraký; co, coť, což, cožť; kdo, kdož; ký čert, který; čj, také přitom přiwlastňowacj.

Wssеobecný tázacj zwuk k předházj před e w č: če, druhdy mjsto co. Pročež čeho, čemu, nač, načež.

Ukazowacj náměstky.

Na otázku který aneb gaký, odpowjdá se ukazowacjmi náměstkami:

sen, sjž, zastaralé. týž, táž, též.
ten, ta, to; tento, tato, toto. tentýž, tatáž, totéž.
onen, ona, ono. ten samý, ta samá, to samé.
onenno, onano, onono. takowý, takowá, takowé.
ow, owa, owo, zastaralé. giný, giná, giné.

Ukazowacj s zachowalo se gesstě w dnes, letos.

Potažné náměstky.

Potahowacj náměstky přiwozugj zásudek (Nachsatz) na podmět předcházegjcj průpowědi, ať gest ukazowacj náměstkau oznámen neb nenj: genž, gaký (mjsto kaký), genž spogeno s to: genžto, gešto (mjsto gežto).

Ano i tázacj náměstky býwagj přiwěssenjm ž potahowacj: kdož, což, po předložce čež: načež, kterýž, s přiwěsseným to: kterýžto.

Také přiwlastňowacj gegj, gegich, čj býwagj skrze ž na konci potahowacj: gegjž, gegjžto, gegichž, gegichžto, čjž, čjžto, tak také Genitiwy gehož, gichž.

Částečka an, dle wýznamu tolik gako: gak on, kteréž některj zenské a, a střednj o přiwěssugj: ana, ano, w množném ani, any, ana, náležj wlastně mezi spogky.

Přiwlastňowacj náměstky.

Na otázku čj, odpowjdá se náměstným přjdawným gmenem můg, twůg, swůg, gegj, náš, wáš, něčj a Genitiwem geho, gich a gegich:

můg, moge, moge od m.
twůg, twoge, twoge od ty.
swůg, swoge, swoge od se.

Ženské moge, twoge, swoge skracugj Čechowé w má, twá, swá, střednj ale w mé, twé, swé.

Poněwadž se wracowacj náměstka wšech třj osob gest, znamená swůg negen wlastnictwj třetj, ale i druhé a prwnj osoby, geli podmětem průpowědi, a w té přjpadnosti gest swůg také meus, tuus, noster, vester, aneb to, co mně, tobě, nám, wám náležj.

Nepotahugeli se ejus na podmět průpowědi, užjwá tu Čech Genitiwu 3tj osoby: geho, w množném prodlauženého gegich mjsto gich, eorum. Wiz Skladnu §. 176.

To také platj o potahowacjm gehož, gegichž.

Gegj, gegjho a t. d. ejus, od starého Genitiwu gege (nynj gj), potahuge se na ženskau osobu.

náš, naše, naše od nás, něčj od někdo.
wás, waše, waše od wás, ničj od nikdo.

Našinec, nostras, wašinec, vestras gsau od náš, wáš odwozená gména.

28. Twořenj a formy slowes.

Na slowesu se dá šest rozličných forem rozeznati, a sice:

I. *a*) nes-u, nes-ti. K půwodnj syllabě nes přidáwá se w přjtomném čase -u, w neurčitém způsobu -ti.

b) pi-gi, pjti. Půwodnj syllaba pi přigjmá w přjtomném -gi (mjsto -gu), w neurčitém -ti.

II. sed-nu, sed-nauti. Půwodnj syllabě sed se zawěsuge w přjtomném -nu, w neurčitém -nauti.

III. sed-ěti, se-djm. K půwodnj syllabě sed se přidáwá w neurčitém -ěti, w přjtomném -jm.

IV. sad-iti, sad-jm. K půwodnj syllabě sad se klade w neurčitém -iti, w přjtomném -jm.

V. sed-ám, sed-ati. Půwodnj syllaba sed béře k sobě w přjtomném -ám, w neurčitém -ati.

VI. kup-ugi, kup-owati. Půwodnj syllaba kup se prodlužuge w přjtomném zwukem -ugi, w neurčitém -owati.

29. Slowesa prwnj formy.

A. Přjtomný	-u,	Trp. přjčestj	-en.
Čin. přjčestj	-l,	Neurčitý	-ti.

(1)

zebe,	zablo,	— —	zábsti.
pohřebu,	pohřebl,	pohřeben,	pohřebsti.

Pohřebu gest giž zastaralé, a pohřbjm, pohřbiti (pohřebjm, pohřebiti) se gen užjwá.

(2)

wedu	wedl	weden	wésti
bředu	bředl	bředen	břjsti
kladu	kladl	kladen	klásti
bodu	bodl	boden	bůsti
hudu	hudl	huden	hausti
gjm	gedl	geden	gjsti.

Poslednj se lissj toliko w přjtomném času.

kwetu	kwetl	—	kwésti
hnětu	hnětl	hněten	hnjsti
pletu	pletl	pleten	plésti
čtu	četl	čten	čjsti
matu	mátl	maten	másti
rostu	rostl	—	růsti.

(3)

wezu	wezl	wezen	wézti
hryzu	hryzl	hryzen	hrýzti
nesu	nesl	nesen	nésti
třesu	třásl	třesen	třásti
pasu	pásl	pasen	pásti.

(4)

střihu	střihl	střižen	střjci
střehu	stráhl	střežen	střjci
žhu	žehl	žžen	žjci
mohu	mohl	možen	moci
wrhu	wrhl	wržen	wrci
peku	pekl	pečen	péci
wleku	wlekl	wlečen	wléci
řku	řekl	řečen	řjci
teku	tekl	tečen	téci
seku	sekl	sečen	sjci
tluku	tlaukl	tlučen	tlauci.

Zde přessło před en trpného přjčestj h w ž, k w č; hti a kti ale (w neurčitém) w ci.

Gest wssak dwogj uchýlenj od této obdoby.

α) Přjtomný	-u, -i.	Trp. přjčestj	-án.
Čin. přjčestj	-al.	Neurčitý	-áti.

rwu	rwal	rwán	rwáti
štwu	štwal	štwán	štwáti
ženu	hnal	hnán	hnáti
steli	stlal	stlán	stláti
pošli	poslal	poslán	poslati
koli	klal	klán	kláti
beru	bral	brán	bráti
ssu	ssal	ssán	ssáti
lhu	lhal	lhán	lháti
štigi (štjm)	scal	scán	scáti
spjm	spal	spán	spáti.

Poſlednj dwě ſe liſſj toliko w přjtomném čaſu.

β. Čin. přjčeſtj -el, Trp. přjčeſtj -en.
Neurčjtý -jti mjſto -éti.

meli	mlel	mlen	mljti
wru	wřel	wřen	wřjti
opru se	opřel	opřen	opřjti
mru	mřel	mřen	mřjti
prostru	-střel	-střen	-střjti
chci	chtěl	chtěn	chtjti.

B. Přjtomný -gi, Trp. přjčeſtj -t, n.
Čin. přjčeſtj -l, Neurčitý -ti.

(1) Trpné přjčeſtj -t:

wigi	wil	wit	wjti
wygi	wyl	wyt	wýti
bigi	bil	bit	bjti
pigi	pil	pit	pjti
mygi	myl	myt	mýti
ligi	lil	lit	ljti
rygi	ryl	ryt	rýti
dugi	dul	dut	dauti

segi	sel, sál	set, sát	séti, sjti
snugi	snul	snut	snauti
slugi	slul	slut	slauti
krygi	kryl	kryt	krýti.

Odchylná twořenj přjtomného času syllabau du gsau:

gdu	—	—	gjti
gedu	gel	get	geti
budu	byl	byt	býti
(šedu)	šel	šet	—

Mjsto plugi, slugi, užigi řjká se také plowu, slowu, užiwu. Budu, býti má zcela giný přjtomný čas gsem (st. jesm od jes).

Následugjcj pomocj nu aneb mu twořená, řjdj se dle té samé obdoby:

gmu	(ge) gal	gat	gjti
pnu	(pě) pal	pat	pjti
tnu	(tě) ťal	ťat	tjti
žnu	(že) žal	žat	žjti
ždmu	(ždě) ždal	ždat	ždjti
začnu	(če) -čal	-čat	-čjti.

Slowáci twořj též od mnu, mial, miat, miati mjsto mnul, mnut, mnauti.

(2) Trpné přjčestj -n:

wěgi	wál, wjl	wán, wjn	wáti, wjti
pěgi	pěl	pěn	pěti
lagi	lál	lán	láti
děgi	děl	děn	djti
zegi	zál	zán	zjti
tagi	tál	tán	táti
na lěgi se	-dál se	-dán	-djti se

odĕgi	-dĕl	-dĕn	-djti
chwĕgi	chwĕl	chwĕn	chwjti
přispĕgi	-spĕl	-spĕn	-spĕti
smĕgi se	smál se	smán	smáti se
plegi	plel	plen	pléti
klegi	klel	klen	kléti
přegi	přál	přán	přáti, přjti
hřegi	hřál, hřel	hřán, hřen	hřáti, hřjti
okřegi	-křál, -křjl	-křán	-křáti, -křjti
kagi se	kál se	kán	káti se
zragi	zrál	zrán	zráti
hragi	hrál	hrán	hráti.

Kám se wjce užjwagj, a mjsto zragi, hragi řjkagj mjstem zrám, hrám, zral, hral.

Po a giž skoro wssudy wýchod gi w m přessel:

dám, bud.	dal	dán	dáti.

Tak také dbáti, cpáti, zdáti se, ptáti se, lkáti, tkáti, štkáti, čkáti w přjtomném čase dbám, cpám, zdám a t. d. Přirowney pátau formu. Tak se též odchyluge stogjm, stál, státi a bogjm se, bál se, báti se gen w přjtomném času, kterýž k třetj formě náležj.

Mjsto pigi nacházj se také pjm, mjsto nawigi nawjm, mjsto zabigi zabjm, mjsto legi u starých lém. Tak gest smjm mjsto smĕgi giž dáwno w obyčegi.

Ostatnj gednoslabičná na jm, ĕl, ĕn, gako djm, dĕl, dĕn, djti, gdau zcela dle třetj formy, mimo neurčitý, w němž se ĕ w j proměnilo.

Přechod k druhé spřjzněné formě na nu dĕlagj stanu, bud. stal, stán, státi a řeknu, bud. od řku, řekl, řjci.

30. Slowesa druhé formy.

Přjtomný	-nu.	Trp. přjčestj	-nut (-en).
Čin. přjčestj	-nul (-l).	Neurčitý	-nauti.

(1) -nul, -nut.

winu	winauti	winul	winut
manu	manauti	manul	manut
plinu	plinauti	plinul	plinut
plynu	plynauti	plynul	plynut
klenu	klenauti	klenul	klenut
dunu	dunauti	dunul	dunut
tonu	tonauti	tonul	tonut.

Tak také složená zpomenu, zapomenu od manu.

Winu, wanu, linu se, plinu, plynu, klinu, dunu srownáwagj se s prwnj formau wigi, wěgi, ligi, pligi, plugi, klugi, dugi; odpočinu se slowanskau počiju, a klnu pošlo z klegi.

Také w následugjcjch žádá blahozwučnost nul, nut:

mnu	mnauti	mnul	mnut
dmu	dmauti	dmul	dmut
přilnu	-lnauti	-lnul	-lnut
klnu	klnauti	klnul	klnut
oslnu	oslnauti	oslnul	oslnut
trnu	trnauti	trnul	trnut
hrnu se	hrnauti se	hrnul se	hrnut
usnu	usnauti	usnul	usnut
hnu	hnauti	hnul	hnut.

(2) -l mjsto -nul

má swé mjsto, když po odwrženém nu auplná, samohláskau zawřená syllaba ostáwá:

wáznu	wázl	wáznauti
klesnu	klesl	klesnauti
hasnu	hasl	hasnauti
drhnu	drhl	drhnauti
páchnu	páchl	páchnauti
prchnu	prchl	prchnauti
umlknu	umlkl	umlknauti.

Přestupugj tak řjkage w prwnj formu zpět. Také byla mnohá druhdy w prwnj formě w obyčegi, proćež gesstě starý neurčitý: pásti od padu, wlásti od wladu, sjci od sedu, léci od letu, sjci od sahu, sehu, zapřjci od zapřahu, zapřehu, mjsto nyněgssjho padnauti, wládnauti, sednauti, lehnauti, sáhnauti, zapřáhnauti.

(3) -en mjsto -nut

býwá řjdssegi, a sice gen když před nu stogj h, ch, k:

táhnauti	táhl	tažen
trhnauti	trhl	tržen
postihnauti	-stihl	-stižen
sáhnauti	sáhl	sažen
zapřáhnauti	-přáhl	-přažen
nadchnauti	-dechl	-dšen (-dchnut)
zamknauti	-mkl	-mčen (mknut)
dotknauti	-tekl	-tčen (-tknut)
tisknauti	tiskl	tištěn (tisknut).

Ukraden nenj od ukradnu, uwržen, střižen nenj od uwrhnu, střihnu, nébrž od ukradu, uwrhu, střihu.

Zapnu, nagmu a podobná slowesa prwnj formy twořj přjčestj a neurčitý způsob také podlé druhé:

zapal zapnul, zapat zapnut, zapjti zapnauti,
nagal nagmul, nagat nagmut, nagjti nagmauti.

Syllabau nu se twořj začjnawá slowesa (incho-

ativa) od přjdawných gmen, gako blednu od bledý, sladnu od sladký. Také se krátké budaucj časy podlé této formy tworj.

31. Slowesa třetj formy.

Neurčitý	ěti (eti) :	hleděti, gečeti.
Čin. přjčestj	ěl (el) :	hleděl, gečel.
Trp. přjčestj	ěn (en) :	hleděn, gečen.
Přjtomný	jm :	hledjm, gečjm.

howěti	howěl	howen	howenj
swrběti	swrběl	swrben	swrbenj
kypěti	kypěl	kypen	kypenj
woněti	woněl	woněn	woněnj
weleti	welel	welen	welenj
hořeti	hořel	hořen	hořenj
widěti	widěl	widěn	widěnj
letěti	letěl	letěn	letěnj
wězeti	wězel	wězen	wězenj
ležeti	ležel	ležen	leženj
wiseti	wisel	wisen	wisenj
slyšeti	slyšel	slyšen	slyšenj
křičeti	křičel	křičen	křičenj.

Gednoslabičná půwodnj slowesa této formy gsau:

čpjm	čpěl	čpěn	čpjti
pnjm	pněl	pněn	pnjti
mnjm	mněl	mněn	mnjti
čnjm	čněl	čněn	čnjti
dljm	dlel	dlen	dljti
tljm	tlel	tlen	tljti
přjm se	přel se	přen	přjti se
uzřjm	-zřel	-zřen	-zřjti

pozřjm	-zřel	-zřen	-zřjti
čřjm	čřel	čřen	čřjti
bdjm	bděl	bděn	bdjti
bzdjm	bzděl	bzděn	bzdjti
rdjm se	rděl se	rděn	rdjti se.

Dnjm, dněl, dnjti od den; tmjm se, tměl se, tmjti se od tma; snj se, snělo (snjlo) se, snjti se od sen; mžjm, mžel, mžjti ode mha.

Hřmjti, hřměl pošlo z hřeměti; stkwjti se, stkwěl se ze wzetkwu; znjti (wznjti), zněl ze zwěněti, tak gako přjtomný čas wjm z wědjm od wěděti.

Začjnawá slowesa, kteráž w Slowanském na eju wycházegj, magj w Čeſſtině nynj gen jm, podržela wſſak předce w rozkazowacjm ěg, w přestupowacjm ěge. Takowá gsau: upěti, uměti, směti neb smjti, z čáſtky také mjti, měl, gměn, gměnj, (ſl. iměti) a od přjdawných gmen odwozená slowesa na ěti: něměti, oněměti od němý, bugněti od bugný, ochroměti od chromý, zwetšeti od wetchý a t. d.

Stawěti, wyháněti, wáleti, házeti a podobná gsau opětowacj (iterativa) a náležegj k páté formě.

32. Slowesa čtwrté formy.

Neurčitý	-iti:	slawiti, honiti.
Čin. přjčeſtj	-il:	slawil, honil.
Trp. přjčeſtj	-en:	slawen, honěn.
Přjtomný	-jm:	slawjm, honjm.

Trpné přjčeſtj ěn po n, také po d, t, když nepřecházegj w z, c.

dogiti	dogil	dogen	dog
lowiti	lowil	lowen	low

wábiti	wábil	wáben	wab
topiti	topil	topen	top
mámiti	mámil	mámen	mam
winiti	winil	winěn	wiň
kwjliti	kwjlil	kwjlen	kwěl
kauřiti	kauřil	kauřen	kuř
řjditi	řjdil	řjzen	řeď
rmautiti	rmautil	rmaucen	rmuť
mastiti	mastil	maštěn	masť
praštiti	praštil	praštěn	prašť
hroziti	hrozil	hrožen	hroz
mjsiti	mjsil	mjšen	měs
hřešiti	hřešil	hřešen	hřeš
cwičiti	cwičil	cwičen	cwič.

Od giných forem odwozená slowesa gsau buď opětowacj buď činěcj (factitiva). Opětowacj znamenagj opětowánj neb delšj trwánj slowesného konánj:

uspiti od spjm,	gezditi od gedu.
honiti — hnáti,	woditi — wedu.
choditi — (šedu) gjti,	nositi — nesu.
woziti — wezu,	oblačiti — obleku.

Činěcj slowesa od střednjch (neutra) prwnj formy odwozená:

napogiti od pjti,	páliti od pláti.
kogiti — počiju, sl.	klopiti — klepu se.
zbawiti — zbýti,	kloniti — klenu.
plawiti — plowu,	wařiti — wru.
oznobiti — zebe,	mořiti — mru.

Předce wšak gest napogiti spjše od nápog, hnogiti od hnůg, a hnůg od hnigi, slawiti od sláwa, wyslowiti od slowo, a slowo gakož i sláwa od slowu neb slugi, postawiti od staw, žiwiti od žiw.

Činěcj slowesa odwozená od třetj formy proměňugj e půwodnj syllaby w a:

swrabiti	od	swrběti,	saditi	od	seděti.
trápiti	—	trpěti,	smraditi	—	smrděti.

Woliti gest spjsse od wůle (wóle) než od weleti, a položiti od lože, a lože od ležeti.

Přirowney též buditi ke bdjti, powěsiti k wiseti neb wisnauti, oslepiti k oslepnauti, krotiti ke krotnauti, ochromiti k ochroměti, kwěliti ke kwjleti.

Nesčjslně gich gest ode gmen statných a přjdawných odwozeno:

babiti	od	bába,	welebiti	od	weleba.
ženiti se	—	žena,	okrášliti	—	krása.
zhanobiti	—	hanoba,	owdowiti	—	wdowa.

Při tom se proměňuge h w ž, ch w š, k w č:

wážiti	od	wáha,	sušiti	od	suchý.
množiti	—	mnoho,	učiti	—	uka, nauka.
slaužiti	—	slauha,	močiti	—	mok.
pospjšiti	—	pospěch,	mučiti	—	muka.
strašiti	—	strach,	ručiti	—	ruka.

Tak také swědčiti od swědek, předčiti od předek, stačiti (statčiti) od statek, ráčiti od radše (radč), swačiti (swatčiti) od swátek (swatwečer).

Dwěslabičný neurčitý způsob prodlužuge i: mdljti, mdlil od mdlý, mstjti, mstil ode msta, ctjti mjsto čstiti (čestiti) od čest, křtjti mjsto křstiti (křestiti) od křest.

33. Slowesa páté formy.

Neurčitý	-ati:	sypati.
Čin. přjčestj	-al:	sypal.

Trp. přjčestj -án: sypán.

Přjtomný -i (u), ám: sypi, sypu, sypám.

Půwodnj slowesa této formy magj z wětssj částky w přjtomném ám a i, mnohá gen ám, málo která gen i

chowati	chowám	
šklubati	šklubám	šklubi
drápati	drápám	drápi
klamati	klamám	klami
stonati	stonám	stoni
šeplati	šeplám	šepli
žebrati	žebrám	žebři
hlodati	hlodám	hlozi
metati	metám	meci
trestati	trestám	tresci
wázati	— —	waži, wjži
plésati	plésám	pleši
strauhati	strauhám	strauži
dychati	dychám	dyši
pykati	pykám	pyči
pjskati	pjskám	pišti
zjskati	zjskám	zišti.

34. Na mjsto u prwnj formy přicházj ám: wrhám od wrhu. Samohláska před poslednj syllabau se často prodlužuge, kdežto ě w j, u w au, o w á přechází:

kálám	prokálám	od koli
zbjrám	wybjrám	— beru
bádám	zbádám	— bodu
odkwetám	zakwjtám	— kwetu
ostřjhám	wystřjhám	— střehu
wljkám	powljkám	— wleku

gjdám gest od gjm, gedl, geden.

Gen w málokterých se samohláska nemění:

ometám	wymetám	od metu
zapletám	opletám	— pletu
wyrostám	narostám	— rostu
opekám	(opěkám)	— peku.

35. Podlé této obdoby gdau také odwozená 2hé 3tj a 4té formy:

(1)

zamrzati : mrznu,	umlkati : umlknu
zapáchati : páchnu,	mokati : moknu
hárati : hořeti,	hřjmati : hřmjti
powjdati : powědjti,	wjdati : widěti
létati : letěti,	ljhati : ležeti
prchati : pršeti,	křikati : křičeti
smlauwati : mluwiti	raubati : rubiti
šlapati : šlapiti	tápati : topiti
chápati : chopiti	lámati : lomiti
kárati : kořiti	pátrati : patřiti
chytati : chytiti	lauskati : luštiti
hlásati : hlásiti	kausati : okusiti
bauchati : bušiti	mákati : močiti.

Opětowacj namjtati, přemjtati, rozmjtati, smjtati, zamjtati, zmjtati, wymjtati gsau od metati.

(2)

Před poslednj hlásku, chybjli samohláska, wložj se j:

gjmám : gmu	wzjwám : zwu
rozžjwám : žwu	poštjwám : štwu
posjlám : pošli	zawjrám : zawru
umjrám : umru	podpjrám : podepru
rozžjhám : rozžhu	čjtám : čtu
řjkám : řku.	

Tak také následugjcj, gežto nu druhé formy w nám proměňugj:

spjnám :	sepnu	wymjnám :	wymnu
požjnám :	požnu	wyždjmám:	wyždmu
začjnám :	začnu	zakljnám :	zaklnu.

Ljnám se od linu, zpomjnám, zapomjnám od zpomenu, zapomenu, ano i zhasjnám od zhasnu. Nadýmám od nadmu.

Giná odwrhugj nu, wkládagjce y neb ý:

dýchati :	wzdychati	dchnu :	wzdechnu
wysychati :	wyschnu	zamykati :	zamknu
polykati :	polknu	dotýkati :	dotknu
potýkati se :	potknu se.		

(3)

Krátká samohláska půwodnj syllaby se prodlužuge, mjsto gi (a nu) přigjmá se wám:

býwám :	býti	prowjwám :	wěgi
zpjwám :	pěgi	umýwám :	mygi
nadjwám :	děgi	nadauwám :	dugi
zjwám :	zegi	užjwám :	žigi
obauwám :	obugi	zauwám :	zugi
wybljwám :	bligi	pljwám :	pligi
hřjwám :	hřegi	okřjwám :	okřegi
máwám :	manu	plýwám :	plynu
wykljwám :	klinu	stáwám :	stanu.

Mjwám gest od gměgi, mjti, lháwám od lháti, gakož i bráwám, dráwám, smáwám se, od hráti dráti, smáti se, tak též scáwám od scáti, spáwám od spáti.

Dle této obdoby se řjdj častotliwá slowesa (fre-

quentativa), gežto w přjtomném času jwám mjsto jm, áwám mjsto ám přigjmagj.

honjwám od honjm		slitowáwám se od slitugi se	
gjdáwám — gjdám		ošetráwám — šetřjm.	

36. Opětowacj slowesa na ěti (eti) mjsto ati.

Slowáci řjkagj gesstě wyháňati, pokúšati mjsto wyháněti, pokaušeti, z čehož se widj, že tato zastaralá forma ze slowanské wedlegssj formy iati (mjsto ati) powstala.

Čechowé zde proměnili ia w ě, kteréž se ale gen po w, p, n, d, t klade, po g, l, z, ž, š, c, č zastupuge geho mjsto čisté e:

rozwjgeti : wigi	zabjgeti : bigi
hágeti : bagi	připjgeti ; pigi
pomjgeti : migi	řjgeti : řigi
wláčeti : wleku	obláčeti : obleku.

Zhrzeti gest od zhrdnu, pobjzeti od pobjdnu, ljceti od ljknu, naljknu. Zawáněti od woněti, dohljžeti od hleděti.

Neywjce gich gest od 4té formy odwozeno, z nichž mnohá gen w složenj se užjwagj:

napágeti : napogiti	rozpráwěti : prawiti
skrápěti : kropiti	zatápěti : topiti
zacláněti : cloniti	skláněti : kloniti
káleti : kaliti	přispáředi : spořiti
swáděti : swoditi	prowázeti : prowoditi
obauzeti : buditi	wygjžděti : gezditi
wywážeti : woziti	paušťěti : pustiti
urážeti : uraziti	wěšeti : wěsiti
zapášeti : zápasiti	uhášeti : hasiti

mlaceti :	mlátiti	spláceti :	platiti
káceti :	překotiti	ponauceti :	nutiti
kráčeti :	kročiti	máčeti :	močiti.

Klaněti se skracuge samohlásku gako mlaceti, wraceti, kteráž obyčegně prodlaužena býwá.

We slowanském a ruském gazyku užjwá se této opětowacj formy neywjce. Čechowé se uchylugj wjce k ssesté formě. Nynj se radégi řjká udělowati než udjleti, uhašowati než uhášeti, a od zatratiti twořj se zatracowati ne zatráceti, ač gen utráceti od utratiti w obyčegi gest.

37. Slowesa ssesté formy.

Neurčitý	-owati : kupowati.
Čin. přjčestj	-owal : kupowal.
Trp. přjčestj	-owán : kupowán.
Přjtomný	-ugi : kupugi.

Slowesa této formy magj bez mála skoro wsse- cka opětowacj wýznam, a gsau od giných giž utwo- řených částek řeči odwozena.

Ode gmen statných a přjdawných gakož i od přjslowek:

bog :	bogowati, bogugi	zwěst :	zwěstowati
huba :	hubowati	meze :	mezowati
libý :	libowati	křjž :	křižowati
sněm :	sněmowati	duše :	dušowati
pán :	panowati	obec :	obcowati
wěno :	wěnowati	práce :	pracowati
kámen :	kamenowati	bič :	bičowati
milý :	milowati	péče :	pečowati
král :	kralowati	roh :	rohowati

čáry :	čarowati	slauha :	posluhowati
dar :	darowati	strach :	strachowati se
bjda :	bědowati	rok :	rokowati
rád :	radowati se	djk :	děkowati
paut :	putowati	opak :	opakowati
pamět :	pamatowati	pohlawek :	pohlawkowat.

Hořekowati od hoře s dokládagjcjm k.

38. Odwozowánj od slowes.

Odwozená slowesa od druhé formy skracugj sice samohlásku půwodnj syllaby, neproměňugj wšak sauhlásky před ugi, owati:

bud.	přjtom.	
rozwinu :	rozwinugi	rozwinowati
shrnu :	shrnugi	shrnowati
wypláknu :	wyplakugi	wyplakowati
pozdwihnu :	pozdwihugi	pozdwihowati
stěhnu :	stěhugi	stěhowati
obsáhnu :	obsahugi	obsahowati.

Odwozená od 4té formy proměňugj sauhlásku bezpostředně před ugi, owati stogjcj, a sice d w z, t w c, z w ž, s w š, st w šť, gak mile tomu blahozwučnost připausstj.

bud.	přjtom.	bud.	přjtom.
opogjm :	opogugi	obhágjm :	obhagugi
wyslowjm :	wyslowugi	nawštjwjm :	nawštěwugi
sljbjm :	slibugi	kaupjm :	kupugi
oznámjm :	oznamugi	oblomjm :	oblomugi
proměnjm :	proměňugi	naplnjm :	naplňugi
uwaljm :	uwalugi	wychwáljm :	wychwalugi
umořjm :	umořugi	spatřjm :	spatřugi

uwodjm: uwozugi	wylaudjm: wyluzugi
zohyzdjm: zohyždugi	shromáždjm: shromáždugi
zarmautjm: zarmucugi	zanjtjm: zanécugi
poswětjm: poswěcugi	wrátjm: nawracugi
pocjtjm: pocišugi	zapečetjm: zapečešugi
ugistjm: ugišťugi	oklestjm: oklešťugi
swozjm: swožugi	urazjm: uražugi
powážjm: powažugi	rozmnožjm: rozmnožugi
zawěsjm: zawěšugi	smjejm: smĕšugi
porušjm: porušugi	wysušjm: wysušugi
wyučjm: wyučugi	pûgčjm: pûgčugi.

Wyskakugi, postrkugi, wypryskugi negsau bezprostředně od skočiti, strčiti, preyštiti, nýbrž od skákati, strkati, preyskati odwozena, protože poslednj sauzwučka nezměněna zůstala, gakož při odwozowánj od páté formy (-ati a -eti) wždy zůstáwá. Přirownejme:

zpjwati: prozpěwowati	hýbati: pohybowati
drbati: podrbowati	lámati: wylamowati
zpytati: zpytowati	létati: proletowati
wázati: swazowati	mazati: wymazowati
pjsati: zapisowati	kausati: přikusowati
trhati: wytrhowati	uléhati: ulehowati
pjchati: popichowati	dmýchati: rozdmychowati
pronikati: pronikowati	zamlkati: zamlkowati
utjskati: utiskowati	krágeti: okragowati
házeti: wyhazowati	sázeti: wysazowati
kráčeti: pokračowati	přemeyšleti přemyšlowati

Tato forma, gakož i 5tá, gest k tomu, aby slowesům kratšjch forem, gežto přisazenau předložkau w budaucj časy přecházegj, přjtomný čas tworila.

39. Slowesa wracowacj.

We wssech formách gsau slowesa s připogenau wracowacj náměstkau se. Gsau buď wlastně wzágemná, když oboustranný aučinek znamenagj: bjti se, potýkati se, hádati se, waditi se, rwáti se.

Takowá gsau některá složená z s: segjti se, scházeti se, sletěti se, sstaupiti se, shledati se.

Buď gsau wracowacj činná, když se gednánj na gednagjcj podmět wracj: mýti se, řjznauti se.

Buď gsau wracowacj střednj, kterážto mimo spogenj se w obyčegi negsau, gako: báti se, styděti se, diwiti se, hněwati se, radowati se, kochati se, štjtiti se, osteychati se.

K pozorowánj gsau gesstě následugjcj, gežto w němčině bez wracowacj náměstky gsau: nadjti se, djwati se, ljbiti se, wtjpiti se, smáti se, rdjti se, pěniti se, taulati se, modliti se, oteliti se, okotiti se, ohřebiti se, oprasiti se, starati se, dařiti se, potiti se, ptáti se, tázati se, blyštěti se, třpytěti se, postiti se, preyštiti se, mračiti se, stěhowati se, bleyskati se, týkati se, steyskati se.

Mnohá činná přecházegj připogenjm se w střednj: uzdrawiti, uzdrawiti se, zlobiti, zlobiti se, utopiti, utopiti se, wařiti, wařiti se, kauřiti, kauřiti se, buditi, probuditi se, wrátiti, wrátiti se, wezu, wezu se, děsiti, děsiti se, plašiti, plašiti se, třásti, třásti se, učiti, učiti se, trhati, trhá se prowaz.

Práwě tak býwá z hoditi, hoditi se, přihoditi se, metati, metati se, hroziti, hroziti se, kwetu (tkwu), stkwjti se, utjkati, utjkati se, wěděti, dowěděti se, wěřiti, důwěřiti se.

K pozorowánj gsau gesstě složena z do a na: dowolati se, dokřičeti se, nagjsti se, napiti se, nažrati se.

Některá wracowacj slowesa berau raděgi mjsto Akkusatiwu se Datiw si (sobě): stěžowati si, steyskati si, nařjkati si, wšjmati si, obljbiti si. Zbytečno gest to arci w sednauti si, lehnauti si.

40. Tworenj přjtomného času.

Formy přjtomného času udány gsau při formách slowes. Přicházegj wssak při některých formách půwodnj budaucj časy, gako budu, ero, gehož přjtomný čas gsem gest.

Složená slowesa kratssjch forem (1nj, 2hé, 4té), gelikož předložkami w budaucj čas přecházegj, wypůgčugj sobě přjtomný od delssjch forem t. g. od opětawých a častotliwých (5té a 6té). Pro prospěgi, oděgi, okřegi, obugi, zawru, prostru, pošli béře se přjtomný čas z 5té formy: prospjwám, odjwám, okřjwám, obauwám, zawjrám, prostjrám, posjlám.

Druhá forma obsahuge při gednom wýchodu nu, gak přjtomný tak také budaucj čas. Tak gest páchnu přjtomný a kausnu pro kausati budaucj čas, gehož přjtomný kausám k 5té formě náležj. Odpočinu má přjtomný odpočjwám.

Pustjm, skočjm a giná mnohá prostá slowesa 4té formy gsau budaucj časy, kteréžto sobě přjtomný od opětawé formy wypůgčowati musegj: pustjm od paušťeti, pauštjm; skočjm od skákati, skákám, skáči. Kaupjm, sljbjm a wssickni budaucj časowé složených slowes twořj přjtomný čas od 6té formy: kupugi, slibugi.

Složená 3tj formy wypůgčugj přjtomný čas od častotliwých na jwám: wyrozumjm, wyrozumjwám, showjm, showjwám, omdljm, omdljwám. Při obrazném (figurnjm) wýznamu, kdež se to státi nemůže, protahuge se předložka: záwidjm, nenáwidjm, záwisjm, přjsedjm, přjstogjm, přjslušjm, přjdržjm se, náležjm, přináležjm, kdežto ginák widjm, držjm, ležjm předložkami w budaucj čas přecházj.

Slowesa 5té formy, gichž přjtomný čas složenjm w budaucj se měnj, bráwagj obyčegně prodlaužilegšj (častotliwau) formu áwám ku tworenj přjtomného času. Od pochowám, pochowáwám, wykonám, wykonáwám, powolám, powoláwám, očekám, očekáwám, oplakám, oplakáwám.

Několikos málo gich wypůgčuge přjtomný čas od giného kořene, gako budu od gsem, položjm od kladu, wyložjm od wykládám, naložjm, přeložjm, složjm od nakládám, překládám, skládám, proto že od položjm žádné opětawé formy (ani poláhati ani položugi) w obyčegi nenj. Wezmu má beru, uhodjm, udeřjm má bigi za přjtomný čas.

41. Tworenj budaucjho času.

Trwalegšj budaucj čas opisuge se pomocným slowem budu k neurčitému způsobu: budu gjsti, budu spáti. Krátký budaucj čas nenj dle formy od přjtomného rozdjlen: ukradu, umru, uzřjm, ponesu, polezu, pogjm. Zde předcházj přjtomný kradu, mru a t. d. gen proto w budaucj, poněwadž se předloženau předložkau gednánj wjce určuge. Prostý, gednotný budaucj čas tworj se dle druhé formy syllabau nu: padnu, t. gen gednau.

Prostá slowesa, kteráž powahau swau trwalegssj gednánj, gežto se gednjm rázem neskončuge, oznamugj, mjwagj obyčegně toliko trwalegssj budaucj čas.

spjm	budu spáti	gjm	budu gjsti
mohu	budu moci	lhu	budu lháti
slowu	budu slauti	zebe	bude zábsti.

Pomohu gest budaucj čas od pomoci, juvare, ne wssak od prostého moci, posse.

Gednotná slowesa (singularia) prwnj formy gdu, gedu, ženu, wedu, wezu, nesu přestáwagj na předložce po, a toliko gegich opětawá (4té formy) schopna gsau trwalegssjho budaucjho času.

gjti,	půgdu,	budu choditi
geti,	pogedu,	budu gezditi
hnáti,	poženu,	budu honiti
westi,	powedu,	budu woditi
wezti,	powezu,	budu woziti
nesti,	ponesu,	budu nositi.

Tak také polezu, pokwetu, porostu, poteku a t. d. Ponesu kabát ke kregčjmu; celý den budem nositi wodu. Krátké budaucj časy, zwlásstě s předložkami do a po složené, zastupugj také futurum exactum giných gazyků: když umře, když kráwy požerau, když pogjme, když požnem, dožnem gečmen. Neurčité: když budem žjti gest něco giného a neznamená dřjwěgssj gako přesste budaucj čas z ohledu pozděgssjho určeného.

42. Budaucj časy na nu (2hé formy).

Přeložjli se slowesa 1nj, 3tj neb 5té formy w druhau formu, znamená gednotliwé, dle času uplně

určené, rychle pomjgegjcj gednánj, kteréž se gako přj-tomné mysliti nemůže, protože bez trwánj gest, nýbrž gen gako budaucj: stanu od státi, bodnu od bodu, střihnu od střihu, řeknu ode řku. Na ten způsob gsau budaucj časy poběhnu, padnu, lehnu, sednu, sáhnu, zapřáhnu, seknu od zastaralých forem běhu, padu, lehu, sedu, sahu, seku, přahu odwozeny.

Ukradnu, ustřihnu, uwrhnu, naleznu, probodnu, rozžhnu gsau z dwogjho ohledu budaucj časowé, proto že gakožto složeni gesstě nu přigjmagj. Prostá slowesa 2hé formy, kterážto pro swé delssj trwánj gesstě budaucj čas negsau, stanau se gjm, když se gim předpogj po, u, z a giné předložky:

hnu	pohnu,	minu	pominu
kynu	pokynu	táhnu	potáhnu
tonu	utonu	wáznu	uwáznu
hynu	zhynu	moknu	zmoknu.

Podlé rozličnosti wýznamu z ohledu na kratssj určitý čas, aneb na delssj neurčité trwánj, gsau gen některá dokonaného a přitom nedokonaného budaucj-ho času schopna, neproměňugjce formy:

mnu	budu mnauti	wymnu
klenu	budu klenauti	zklenu
mrznu	budu mrznauti	umrznu
tisknu	budu tisknauti	wytisknu.

Wládnu, budu wládnauti nenj schopno krátkého budaucjho času.

Neywjce gich gest ale, gežto žádného delssjho (nedokonaného) budaucjho času schopna negsau, než wypůgčugj geg sobě obyčegně od 5té, málo kdy od 3tj formy:

hnu	pohnu	budu hýbati
wáznu	uwáznu	budu wězeti
táhnu	potáhnu	budu tahati.

Zwlášť ona, gežto toliko 2hau formu přigjmagj ku twořenj gednotliwého budaucjho času:

drbnu	budu drbati,	klepnu	budu klepati
kopnu	budu kopati,	padnu	budu padati
prdnu	budu prděti,	klesnu	budu klesati.

43. Budaucj čas 3tj a 4té formy.

Prostá slowesa 3tj formy magj wlastně nedokonaný budaucj čas:

widjm	budu widěti,	sedjm	budu seděti
slyšjm	budu slyšeti,	ležjm	budu ležeti
mlčjm	budu mlčeti,	klečjm	budu klečeti.

Dokonaný twořj některá, gežto dle swého wýznamu též kratšjho času schopna gsau, s částečkami o, u, po, z: uwidjm, uslyšjm, podržjm, omrzjm, oželjm, zmizjm, zahřmjm; zwláště začjnawá: lačněti budu, zlačnjm, tučněti budu, ztučnjm, lyseti budu, olysjm. Letěti (poletjm), běžeti (poběhnu) nemohau pomocným budu opsána býti, proto že se trwalegšj letánj a běhánj opětawými ljtati, běhati wygadřugj: budu ljtati, budu běhati.

Opětawá 4té formy honiti, gezditi, woditi, choditi, woziti, nositi žádagj opsaný budaucj čas: budu honiti a t. d. a wypůgčugj sobě krátký z prwnj formy: poženu, pogedu, powedu, půgdu, powezu, ponesu. Pročež u starých složena z wodjm, uwodjm, dowodjm a t. d. nebýwala žádný budaucj čas. U nowěgšjch wšak gsau uwodjm, prowodjm, swodjm

a t. d. prawé budaucj časy, gelikož přjtomný raději od 5té formy uwádjm, prowázjm, swádjm tworj.

Prwotná (gednotliwá) slowesa zawjragjce wýznam bud několika gednotliwých gednánj, bud žádagjce delssj trwánj, schopna gsau delssjho (nedokonaného) budaucjho času:

zwonjm	budu zwoniti	ženjm se	budu se ženiti
chlubjm se	budu se chlubiti,	chwáljm	budu chwáliti
prosjm	budu prositi,	cjtjm	budu cjtiti.

Gsauli wssak na grdiné gednánj obmezena, aneb hledjli se wjce na skončenj než trwánj takowého gednánj, užjwá se w přjpadnosti té krátkého (dokonaného) budaucjho času s částečkami o, u, po, z, za, často též s ginými:

mluwjm	promluwjm,	chlubjm se	pochlubjm se
topjm	zatopjm,	mámjm	omámjm
zwonjm	zazwonjm,	ženjm se	oženjm se
modljm se	pomodljm se,	wařjm	uwařjm
rodjm	porodjm,	množjm	rozmnožjm
šatjm	ošatjm,	těšjm	potěšjm.

Složená, gako napogjm, spogjm negsau delssjho budaucjho času schopna. Owssem wssak gegich opětawá napágjm, spogugi, budu napágeti, budu spogowati.

Ano i některá prostá slowesa 4té formy gsau půwodně krátké budaucj časy, gegichžto přjtomný a trwalegssj budaucj toliko w 5té a 6té formě přicházegj.

šlapjm	šlapám	budu šlapati
střeljm	střjljm	budu střjleti
hodjm	házjm	budu házeti
wrátjm	wracjm	budu wraceti

chytjm	chytám	budu chytati
pustjm	pauštjm	budu pauštěti
mrštjm	mrskám	budu mrskati
praštjm	práskám	budu práskati
kročjm	kráčjm	budu kráčeti
stawjm	stawugi	budu stawowati
stačjm	postačugi	budu postačowati
chybjm	chybugi	budu chybowati
kaupjm	kupugi	budu kupowati.

Staupjm přicházj gen s předložkami, pročež gsau budaucj časowé ustaupjm, wstaupjm (wnitř), wstaupjm (wz-staupjm nahoru), wystaupjm, postaupjm, zastaupjm, sestaupjm (dolů neb do hromady), odstaupjm, podstaupjm, přistaupjm, přestaupjm, rozstaupjm se, gegichž přjtomný a trwalegšj budaucj čas od opětawých forem stupugi a staupám twořen býwá: ustupugi, wstupugi, přistupugi aneb přistaupám, budu přistupowati a t. d. Ráčjm od ráčiti (dignari) zastupuge budaucj i přjtomný čas, podlé slowesa k němuž připogeno býwá, gestli dokonaného čili nedokonaného wýznamu.

44. Budaucj časy 5té a 6té formy.

Gednotná prostá slowesa 5té formy, t. g. takowá, kteráž se zde gako prwotná zhljžeti musegj, magj gakožto nedokonaná slowesa gen delšj budaucj čas; přecházegj wšak předce, připogjli se k nim zpředu předložka, w dokonaný budaucj čas:

djwám se	budu se djwati	podjwám se
wolám	budu wolati	zawolám
žádám	budu žádati	požádám

šeptám	budu šeptati	pošeptám
chystám	budu chystati	přichystám
řehtám	bndu řehtati	zařehtám
čekám	budu čekati	počkám, posečkám
mjchám	budu mjchati	zamjchám
weyskám	budu weyskati	zaweyskám.

Zjskám a zaufám užjwagj se w přjtomném a budaucjm čase. Daufám přešlo w přjtomný čas, že se při něm na složenj z do a uffati wjce nemyslj. Nechati, bud. nechám, zastupuge složené zanechám neb ponechám. Pospjchám, budu pospjchati, wypůgčuge krátký budaucj čas od pospjšiti, pospjšjm, ljbati od poljbiti, poljbjm. Wiz bud. časy 4té formy. Ginú, neznamenáli se celá trwalost gednánj, nýbrž gen gako přechodem, berau swůg budaucj čas také z 2hé formy: trhati, budu trhati, potrhám, roztrhám, a trhnu, potrhnu, roztrhnu. Řezati, budu řezati, pořezám, uřezám, a řjznu, uřjznu; štjpati, štjpati budu, poštjpám a štjpnu, rozštjpám a rozštjpnu.

Přjmo ode gmen odwozená slowesa 6té formy opisugj swůg budaucj čas pomocným budu; přecházegj wšak předce, ač ne tak zhusta složenjm s předložkami w budaucj čas:

bogugi	budu bogowati	wybogugi
potřebugi	budu potřebowati	zpotřebugi
gmenugi	budu gmenowati	pogmenugi
milugi	budu milowati	zamilugi
čarugi	budu čarowati	učarugi
radugi se	budu se radowati	zradugi se
pracugi	budu pracowati	wypracugi
bičugi	budu bičowati	zbičugi
děkugi	budu děkowati	poděkugi.

Předce gest od následowati, následugi; od pronásledowati, pronásledugi přjtomný čas, protože wýznam žádného určitého budaucjho času nepřipaušstj.

Slitugi se, smilugi se, zwěstugi, ano i prosté darugi, užjwagj se buď w přjtomném neb w budaucjm čase dle toho gakž se na určitý neb neurčitý čas wztahugj. Luk. 2, 10. zwěstugi wám, annuncio. Jan 6, 15. zwěstuge wám, annunciabit. O mnohých zwěstowánjch může se řjci zwěstowati budu.

Opětawá 5té a 6té formy, zwlášť gsauli gegich prwotná w témž wýznamu w užjwánj, magj gen opsaný budaucj čas, protože prwotná krátký nahražugj:

ubýwám	budu ubýwati	ubudu (ubydu)
prospjwám	budu prospjwati	prospěgi
zawjrám	budu zawjrati	zawru
slýchám	budu slýchati	uslyšjm
skáči	budu skákati	skočjm
steyskám si	budu si steyskati	stesknu si.

-eti.

rozwjgjm	budu rozwjgeti	rozwigi
pomjgjm	budu pomjgeti	pominu
střjljm	budu střjleti	střeljm
pauštjm	budu pauštěti	pustjm.

Od powljkám, powleku; od nawljkám ale, protože se wýznam odchyluge, nawljknu, nawljkneli se gen gedna gehla.

Od zpjwám, plowám, kowám býwagj připogenjm částečky za, o, pře, budaucj časy zazpjwám

přeplowám, okowám tworeni, protože se zpěgi neužjwá a přeplugi, okugi welmi zřjdka.

Upadám, opadám, popadám, zapadám, usedám, ulehám, přilehám, zapřahám, wypřahám, zdwihám, nepřecházegj složenjm s předložkami (dle prawidla) w badaucj čas.

Častotliwá slowesa na áwám, jwám wypůgčugj budaucj čas od prwotných:

pochowáwám	budu pochowáwati	pochowám
zanedbáwám	budu zanedbáwati	zanedbám
prowoláwám	budu prowoláwati	prowolám.

Tak také slowesa na ugi:

nawštěwugi	budu nawštěwowati	nawštjwjm
kupugi	budu kupowati	kaupjm
podpalugi	budu podpalowati	podpáljm
rozněcugi	budu rozněcowati	roznjtjm
půgčugi	budu půgčowati	půgčjm.

Prwotné od wyskakugi gest skáči, skákati, že ale opětawého krátkého budaucjho času wyskáči w tomto smyslu se neužjwá, béře se od kratšj formy skočiti, wyskočjm. Pokračugi má pro swůg obraznj (figurnj) wýznam dlauhý budaucj čas. Tak také nemůže prozpěwugi, powyskugi w prozpjwám, prowýskám přecháti, protože částečka pro w této formě zcela giný wýznam má.

Že stěhugi se, budu se stěhowati kratšj formy schopno nenj, přecházj částečkau pře w budaucj čas: zegtra se přestěhugem.

Ona slowesa (5té formy), kteráž ač od kratšjch forem odwozena, předce wšak tjmto odwozenjm, aneb připogenjm částečky rozdjlné wýznamy přigjma-

gj, neřjdj se přjsně podlé prawidla opětawých, pro=
tože gako gimi býti přestáwagj. Z nich složená te=
dy přecházegj také w budaucj čas, bez opisowánj s
budu, gako prwotná:

káljm	budu káleti	ukáljm, pokáljm
hledám	budu hledati	shledám, wyhledám
hljdám	budu hljdati	shljdám, dohljdám
wláčjm	budu wláčeti	uwláčjm, zawláčjm.

Prwotné od káleti gest kaliti. Obláčeti, po-
wláčeti, swláčeti, neodchylugj se tak patrně wýzna=
mem od obleku, powleku, swleku gako wláčeti,
pročež také obláčjm, powláčjm, swláčjm ač složena
gsau, wýznamu budaucjho času nemagj.

Od ohljdati se, ohljžeti se (ohljzeti se), ohlj-
dám se, ohljžjm se (ohljzjm se) negsau budaucj ča=
sowé, protože se wýznam gegich od hleděti, hledjm
méně odchyluge než w hledati, hljdati. Ohljdám se,
dlužj sobě dokonaný budaucj čas od 2hé formy ohlj-
dnu (ohlédnu) se, t. gednau gen.

Snjdati nemůže si krátký budaucj čas od gjsti,
snjsti wypůgčiti, aby se tudy wýznamowé nepomátli,
pročež gest snjdám negen delšjho budaucjho času
budu snjdati, ale i kratšjho posnjdám, dosnjdám
schopno, ač gjdati opětowacj od gjm gest.

Od řjkám, budu řjkati, gest nařjkám si přjto=
mný čas, odřjkám ale budaucj, protože nařjkati si
dle ponětj žádného určitégšjho času schopno nenj,
gako odřjkati, při němž se na určité dokonané ge=
dnánj myslit může.

I tehdáž, když se opětawý wýznam netratj,
určuge se někdy přjtomný čas prostých opětawých

slowes předložkau auplněgi, a přecházj tudy w opětawý budaucj čas:

krágeti	přjtom. krágjm	bud. skrágjm
lámati	lámi	polámi
ljtati	ljtám	naljtám
střjleti	střjljm	wystřjljm
chytati	chytám	pochytám
sázeti	sázjm	wysázjm
házeti	házjm	wyházjm
káceti	kácjm	skácjm
strkati	strkám	nastrkám.

Při čemž se na wjce gednotných dob, w nichž celé gednánj záležj, myslj. Dlauho budeš házeti, až wšecko z okna wyházjš. Tu se wjce wěcj pomalu wyhazuge. Hned ten hrnec wyhodjm. A zde se to gednjm wrhem stane.

Předce wšak přihazj se od přiházeti pro swůg figurnj wýznam nenj žádný budaucj čas, a tu se forma přihoditi se: přihodj se bráti musj. Porážjm stane se předloženým z, budaucj čas: wšecky ge zporážjm. Též tahati, trhati, sekati a giná podobná 5té formy, na nichže lpj opětawý wýznam, gsau schopna opětowaného budaucjho času. Přirowneyme roztáhnu k roztahám, wytrhnu k wytrhám, useknu k usekám, scjpnu k poscjpám.

45. Tworenj minulého času na ch.

Od přjtomného (někdy budaucjho) času 1nj formy prwnj osobu prostého minulého času odwrženjm gi (skonáwáli se půwodnj syllaba samohláskau) snadno udělati: od pigi odwrženjm gi zůstáwá pi, a

přípogjli se k tomu ch gest prwnj osoba: pich. Slowesa wssak na u, gichžto půwodnj syllaba sauzwučkau se skonáwá, přigjmagj w minulém času e: wede, wedech, plete, pletech od wedu, pletu. Zde se podlé prawidla proměňuge h w ž, k w č: střeže, střežech, wleče, wlečech od střehu, wleku.

Slowesa 2hé formy, předcházjli w končenj nu samohláska, magj u, uch: minu, minuch od minu minauti. Která pak před nu sauzwučku magj, milugj wýchod 1nj formy e: styde, stydech od stydnu, stydnauti.

W slowesech ostatnjch forem twořj se minulý čas od neurčitého způsobu wypusstěnjm ti: hořeti: hoře, hořech; honiti: honi, honich; kázati: káza, kázach; milowati: milowa, milowach.

Druhá a třetj osoba gsau wždycky stegny, kde se buď proměnj ch w še, a předcházegjcj samohláska často se prodlužuge, gako: pjše (pigeše), wedeše, minuše, stydeše, hořeše, honjše (honieše), kázáše, milowáše a t. d. a nebo se ch docela wynechá, gako: pi, wede, minu, styde, hoře, honi, káza, milowa a t. d. Wiz §. 134.

Tento prostý minulý čas gest giž zastaralý, a nowěgssj Čechowé pomáhagj si, i kdeby prostý státi měl, opsaným minulým časem, kterýž zwlásstě w básnictwj welmi wadj, ugjmage řečenj gadrné krátkosti.

Opsanému minulému času základem gest přjčestj (participium), s njmž pomocné slowo gsem, gsi, gest, gsme, gste, gsau spogeno býwá:

byl sem	byli sme
byl si	byli ste
byl gest	byli sau.

Připogjli se mjsto sem k přjčestj byl sem, máme předminulý t. g. předtjm aneb dřjwe minulý čas:

byl sem byl, fueram	byli sme byli
byl si byl, fueras	byli ste byli
byl gest byl, fuerat	byli sau byli.

Tak také byl sem psal neb psal sem byl.

46. Tworenj žádacjho (spogowacjho) způsobu.

W žádacjm se připoguge k přjčestj částečka by. Poznačenj osob děge se na té částečce:

Gedn. 1. bych	Množ. bychom (bychme, bysme)
2. bys (st. by)	byste (st. byšte)
3. by	by (st. bychu).

Zde se starožitné formy gesstě zachowaly.

Tedy a) nedominulý čas:

byl-bych	byli-bychom
byl-bys (by)	byli-byste
byl-by	byli-by.

b) Předminulý:

byl-bych byl	byli-bychom byli
byl-bys byl	byli-byste byli
byl-by byl	byli-by byli.

W spogowacjm gest aby (mjsto by) obyčegněgssj: abych šel, abys šel, aby šel. Zde tedy zastupuge Nedominulý také přjtomný čas.

Stařj mjwali též wýhradný budaucj čas (futurum conditionale) k. p. ač zapomanul budu tebe, si oblitus fuero tui, Psalt. Mus. tehda bude škodu obdyržal, Zemsk á Práwa, srowney též Dobrow. Instit. Ling. Slav. p. 392.

47. Tworenj způsobu přestupowacjho.

Přjtomný čas tohoto přjčestj řjdj se podlé přjtomného ukazowacjho, a tworenj zřegmě se widj w skloňowánj: nesa od nesu, sedě od sedjm, hledage od hledám (st. hledagu).

Minulý čas přestupowacjho způsobu tworj se přjmo od činného přjčestj, když se mjsto l postawj w: byl, byw, hnul, hnuw, sedel, sedew.

Nenjli před l samohlásky, wynechá se i w: padl, pad, wezl, wez, nesl, nes a t. d.

Nacházj se wssak také přišedw, padw a padew.

48. Tworenj neurčitého způsobu.

Tworenj neurčitého, gakož i přjčestj, gest wýsse při každé formě ukázáno. Může se tedy gen přjtomný čas gakožto půwod w Slownjku udati. Mělby se wssak při třetj a čtwrté formě neurčitý způsob mjsto přjtomného času udáwati, protože se z wýchodu jm wěděti nemůže, gestli neurčitý ěti čili iti.

49. Supinum.

Supinum gest giž zastaralé, krom formule gdi spat, a podobných. W sprosté řeči se nynj obyčegně i w neurčitém wynecháwá, wssak tento kusý neurčitý způsob předce w něčem při některých se lissj. Neboť spát w průpowědi chce se mi spát (mjsto spáti) má dlauhé á; gdéte spat ale gakožto wlastnj supinum má a krátké. Tak starj řjkáwali budeme žjti, ale šli žat w supinum.

50. Tworenj trpného smyslu.

Trpné přjčestj gest wýsse při každé formě ukázáno. Od tohoto se připogenjm pomocného slowa

gsem aneb býwám, budu, byl sem, giné časy a způsoby tworj:

psáno gest	psáno gest bylo
psáno býwá	psáno buď
psáno bude	a t. d.

Že pak psáno gest latinskému scribitur zcela neodpowjdá, stawj se, kde smysl opětawý neb častotliwý wýznam připausstj, pomocné býwám: sauzeni býwáme, judicamur.

W mnohých přjpadnostech se trpné, zwlásstě w 3tj osobě, raděgi opisuge částečkau se: pjše se, mluwj se o tom a t. d.

Také neurčitý, spogen s dám, nahrazuge trpný smysl: nedali ohně hasiti, dáme ho pochowati, curabimus eum sepeliri. Ginák se též trpné, neugjmáli se tudy smyslu, w činné měnj: řjkáwagj (lidé) dicitur, wolagj tě mjsto wolán gsi; nemohli ho pochowati mjsto nemohl pochowán býti.

51. Slowesná gména.

Gména, gežto wlastně gednánj neb negednánj slowesa wygadřugj, a kteráž proto slowesná (též přjčestná) gmenuzem, tworj se zrowna od trpného přjčestj, připogenjm k n neb t průtažného j:

1. pjti, pit, pitj	4. učiti, učen, učenj
2. hnauti, hnut, hnutj	5. wolati, wolán, wolánj
3. seděti, seděn, seděnj	6. zwěstowán, zwěstowánj.

W přjčestj na at přecházj a w e:

zagetj od zagat	početj od počat
snětj — sňat	žetj — žat
stětj — sťat	a t. d.

52. Tworenj předložek.

Předložky gsau na wětšjm djle pauzj kořenowé a prosté syllaby prwnj a druhé třjdy:

1)	o,	na	2) ob, obe	pra-
	u	do	od, ode	pro
	w, we	z, ze	wz-	pod
	wy-	za	bez, beze	nad, nade
	pa-	s, se	při	roz-,roze-
	po	k, ke, ku	pře	dle.

Do třetj třjdy náležegj před, přes.

Částečky wy, pa, wz, pře, pra, roz gsau nerozlučny, protože krom w složenj w užjwánj negsau. Ko se udrželo gen w kormautiti, koprněti (mjsto kobrněti), koreyniti a staré kodlučiti.

Odwozené gsau mimo od minu, proti (st. protiw). Mezi gest od meze, a kromě, skrze gsau dle formy přjslowky, gako wně od wen, a dřjwe, bljže. Složené gsau okolo z o a kolo, wůkol z w a okol, wedlé, podlé z we, po a dle. Též přjdawná, gako bljzko, a statná gména, gako mjsto, u prostřed, wstřjc, z strany zastáwagj předložky.

53. Předložky w složenj se gmeny:

o: otok od oteku, osoba od o sobě, okolj od o kolo.
ob: obočj od ob oko, oblak od ob a wleku, obec.
od: odkaz, odhad, odklad, odpowěd, odcestj.
u, au: udolj, audolj, unos, aunos, auraz, auřad, autek.
w: wpád, wchod, wgezd, weštj, wtělenj.
wy: wýklad, weyklad, weypis, weyslunj.
wz: wzrůst, zwrost, zrůst, wzdory, zdory, mn. wzdálj, zdélj, zhlaubj.

z mjsto wz: zblawj, zwýšj, ztlauštj, zšjřj, ztjžj, zwjcj.
bez: bezprawj, bezžiwotj, bezhrdlj, bezženstwj.
pa: pařez, paměť, pahrbek, paběrky, paheyl.
po: pokog, powětřj, pomořj, půhon, půwod.
pod: podwod, podnož, podnět, podstata, podkowa.
pře: přestaupenj, přehršlj od pře a hrst.
přj: přjpis mjsto přepis, přjčina, přjwoz, přjbytek.
před: předmluwa, předpis, předměstj, předhradj.
při: přjwal, přjsaha, přjhoda, přjležitost, přjměřj.
pra: praděd, prapraděd, prabába, prawnuk.
pro: prospěch, prorok, prostředek, procházka, průtrž.
proti: protimyslnost, protinožec, Antipod.
mezi: meziwalj, meziplecj, Mezeřjč od mezi a řeka.
na: nádor, nápis, náwod, náručj, nádennjk, náprstek.
nad: nadbytek (abundantia), nadstawek (nástawek).
roz: rozum, rozdjl, rozkaz, rozbrog, rozkrok, rasocha.
do: dobytek, dowolenj, dokonalost, dostatek, důwod.
z: zbytek (sl. izbytok), zauwák od zauwati.
z mjsto s: zbjrka, zběrač, zbor (mjsto sbor).
z mjsto wz wiz wýše pod wz.
za: základ, zámysl, západ, záwažj, zámořj, zástolj.
s: sněm mjsto segm, spád, stok, smetana.
sau: sansed, sauper, saukup, saulož njk, sauwrať.

54. W složenj s přjdawnými gmeny.

bezhlawý	pobožný	přespolnj
bezbožný	pobočnj	scestný
bezpečný	pozemský	sprasný
bezděčný	půbědnj	skotný
ubohý	nárožnj	stelný
wljdný	násobný	shřebný.

Některé předložky dáwagj přjdawným gmenům určitěgšj wýznam: swatý, poswatný, široký, obšjrný, těžký, obtjžný.

Ob, po, na zmenšugj obyčegně wýznam:

wysoký	obwýšný	tuhý	poobtaužný
dlauhý	obdlaužný	žlutý	požlautlý
	podlauhlý	černý	počernalý
dýl	obdýlný	hluchý	náhluchý
tlustý	obtlauštný		přjhluchý
hrubý	obhrauhný	lysý	nálysý, oblysý
starý	obstarožný	kyselý	nákyslý
	obstárný	černý	náčerný.

Pře zmnožuge wždy wýznam, zřjdka ale roz: drahý, předrahý, milý, přemilý, rozmilý, roztomilý.

55. Se slowesy se skládagj následugjcj:

o: opowědjti, odjti, odjwati, ošatiti, okusiti.
u: uhoditi, udeřiti, uzřjti, uhljdati, utopiti, uřknauti.
w, we: wstaupiti, wkročiti, wegdu, wegjti, wecpati.
w mjsto wz: wložiti (na ramena) mjsto wzložiti, wstáti.
wy: wygjti, wygeti, wyložiti, wyslati, wyraziti.
po: powědjti, počjti, poslati, podati, pozwati.
na: načnu, načjti, nasoliti, nadrobiti, nadjwati.
do: dogdu, dogjti, dokonati, dodati, dowoliti, dostati.
z: zugi, zauti, zbawiti, zbýti, zbudu, zbýwati.

We wšech giných pošlo z- z wz-: zpomenauti mjsto wzpomenauti, wiz wz.
za: zacpati, zašiti, zawřjti, zahogiti, začjti, zatopiti.
s, se *a*) dolů: spustiti, sstaupiti, sehnauti se, segmu.
s, se *b*) w hromadu: swázati, sčjsti, sebrati, segjti se.
ob, obe: obegmu, obgjmati, obwinauti, obauti.

Po ob se rádo w odwrhuge:

obleku od wleku, obrátiti od wrátiti, oběsiti od wěsiti.

od, ode:

odegdu, odegjti, odstaupiti, odstawiti, odepsati.

ot se zachowalo mjsto od: otewřjti, otwjrati, otwořiti.

wz, wze skrácené z, ze:

wezmu, wzjti od gmu, wzezřjti, wzcházeti.

wzjskati, zjskati od gjskati, zechtjti od wze a chtjti.

Před z a s wypausstj se we wz to z: wzjwati mjsto wz-zjwati, wstaupiti, wstáti mjsto wzstaupiti, wzstáti.

pod, pode: podlezti, poddati, podraziti, podepřjti.

při: přigdu, přigjti, přinesti, přibudu, přibýwati.

pře: přegdu, přegjti, přeletěti, přestěhowati, přewleci.

pro: progdu, progjti, proraziti, procjtiti, prospěti.

před, přede: předegdu, předegjti, předcházeti, předložiti

nad, nade: nadegjti, nadběhnauti, nadpadnauti, naddati.

Ginák býwagj gen w přjčestjch, gežto w přjdawná gména přessla: nadepsaný, nadřečený.

roz, roze: rozegjti se, rozběhnauti se, rozkládati.

Wůkol gjti, mimo gjti negsau w česstině w složenj, nýbrž wůkol a mimo gsau zde určowacj přjslowky.

56. Tworenj přjslowek.

Prosté přjslowky gsau pauzj kořenowé:

1. ba, ni, ne, ně, tu.
2. ano, až, asy, wen, wně, pak, maně (manj), nynj, leda, lec, záhy, sice, hyn.
3. preč (pryč), snad, skoro, hned, -krát.

Twrdécj gsau 1) ba, ba i. 2) ano (sprosté jo, ju). 3) ně-, kteréž ale gen w složenj w obyčegi gest: někdy, někde, někam.

Záporné gsau ni a ne. Ni přigjmá rádo mimo w složenj předrážku a: ani. Sice slaužjwá náměstkám a přjslowkám w předrážku: nic, nikoli. W giných přjpadnostech užjwá se ne, kteréž se slowesem se spo- guge: nemám.

Určowacj tu (mor. ta), z něhož tudy a tady; hyn, hynle, až.

Podlé formy gsau některé prawá gména, gako wen, pročež wně, obyčegněgi wenku, od wenek; pryč, snad, pročež způsob snad a bez snadu, vix ac ne vix quidem; hned (mor. hneď st. inhed); -krát gakožto záwěsska: dwakrát.

Samohláskami na konci opatřené přjslowky:

- y: asy, brzy.
- e: mane, sice, geste, wyšsj stupně dřjwe, lépe, méně, déle, hůře, wjce.
- j: manj mjsto mane, nynj st. nynie.
- a: leda.
- o: ano, brzo, skoro. Pročež přjdawná s nezakon- čeným wýchodem na o za přjslowky se berau: málo, mnoho.

Pak (sl. paky) ztratilo swé y. Také as mjsto asy, sic mjsto sice gsau dowolená skrácenj.

Gen pocházj z gedno, a prw z prwé.

Kdy, kde, zde, teď, kam, sem, tam, (st. iam), onam, ginam, tworena gsau syllabami dy, de a mo.

Giž (guž, už), aspoň (alespoň), zase, pozdě, dosti, koli (ko-li), záhy gsau složeny; přece, předce mjsto před-se.

57. Twořené přjslowky pomocj twořicjch syllab.

-wa, -wy: gedwa, ledwa, sotwa, mor. sotwy.

Proti (st. protiw) pochází z protiwo mor. protiwa. Částečce koli přiwěssuge se w a wěk: kdekoliw, kdekoliwěk mjsto kdekoli:

-mi: welmi, st. welim od wel.

-mo: mimo od minu, darmo od dar, čtwermo od čtwero, pokradmo, okročmo, pošepmo, nakloňmo, bodmo od bodu, hodmo od hoditi, letmo, sečmo, stogmo, tagmo, od letěti, séci, stogjm, tagiti. Kam, sem, tam, onam, ginam gsau skráceny z kamo, semo, tamo, onamo, ginamo. Řjká se gesstě semotam mjsto semotamo, kdežto gen posledni o odpadlo.

-dy, -de, -dá, -ď, -eď, -udy, -ady, -awad, gsau samé určowacj zarážky ku poznačenj stawu, času a mjsta, kteréž gen s náměstkami k, s, t, on, gin, a s čjslem weš spogowány býwagj: kdy, teď, ondy, ondyno, gindy, gindá, wždy (mjsto weš-dy), druhdy. Kde, zde (mjsto s-de), onde i onde, ginde, mjsto starého wežde (weš-de) užjwá se wšudy, wšude. Kudy, kady, qua? tudy, tady, onudy (tamtudy); ginudy, wšudy, wšude; awad, awád gest gen w složenj dosawád, posawád, dokawádž (w spogkách w poněwadž).

-ač: ginač mjsto gináče od ginaký.

-ěč, sic -ěk: kdekoliwěč, sic kdekoliwěk.

-ak, -ák, -ko, -ky: kterak od který, gednak a gednák od geden, wšeligak, gako, pěšky, zpátky, wždycky, hnedky od hned, mor. wčilky, wčilka od wčil.

-jnko, -ičky, -jčky, -ičko pro zdrobněné: hnedljnko, hnedečky, hnedičky od hned; brzičky, brzičko od brzo; nyničky, nyničko (nyňčko, nyňčkono, nyňčkom) od nynj; mlčečky od mlče, stogečky od stoge; tak také wespěčky.

58. Složené přjslowky.

Z ni: nikde, nikam, nikudy, nikdy, nikdá, nikoli, nigakž, nikterakž.

Z ne wšecky ostatnj, odwozené od přjdawných gmen: nenadále, nepochybně, nehrubě.

Z ně: někde, někam, někudy, někdy, několik, několikrát mjsto několik-krát.

S dokládawým ž: giž, guž, už z u a ž; tudjž. We kdež, když gest ž potažné. Se zarážkau -si: kdesi, kdes, kdysi, kdys, třebas. Wiz §. 27. S předloženým leda, lec: ledakdes, leckdys.

S částečkau koli: kdekoli, kamkoli. Wšak se může koli též oddělowati: kam bych koli šel.

S ukazowacjmi náměstkami t- (ten), on: tehdy, tehdáž; onehdy, onehdá, kdež to kdy we hdy přešlo; teprw (tepruw, tepru), teprwa z te a prw, prwé, téměř z té měra, mjra. Ano i kde, kdy, kudy, kady, tudy třeba za složené (z tázacjho k a de, dy) zhljžeti.

S ukazowacjm s na konci: letos, dnes od léto, den, a staré wečeras t. g. toho wečera, ten wečer. Se zmocňugjcjm to, no, tono: tuto, tamto, tutono, tamtono, tudyto, nyňčkono, ondyno; s částečkau hle, le: tuhle, zdehle, tamhle, hynle, hnedle. W zdet gest t dokládawé, mjsto zdeť.

S přjwěſſkau krát (kráte) twořj ſe čjſelné přj-ſlowky: kolikrát (kolik-krát), tolikrát (tolik-krát), několikrát, gedenkrát lépe gednau (mor. gednauc), dwakrát, dwakráte, třikrát, pětkrát, stokrát, tisjckrát, mnohokrát, častokrát, mnohdykrát, množstwjkrát; po dwakrát a t. d. Potažně: kolikožkrát. S čjſly: dwognásob wjce, trognásob tolik.

59. Složené s předložkami.

S předložkami ſložené, čaſto gen ſtažené čáſtečky a giné čáſtky řeči zaſtupugj přjſlowky.

o: owšem, omnino, opět (ſt. opěty), okolo, oprawdu, osamotě, opolednách, opodál.

u mjſto w: u wečer, také gen wečjr, aukradj, uprostřed, wprostřed, w prostředku.

w: wstřjc, wedlé, wespolek; mor. wčil, wčilky, wčilka nynj; loni (wlůni), wzadu, zadu, wpředu, wpředku, dole mjſto wdole, wnitř, wnitřku, weskrz, weskrz a weskrz, wespěčky, wůbec od obec, wůkol od okol, wesměs. Tak též wnowě, wnáhle, wcele, wděk neb newděk, čistowaniti mjſto čisto w niti.

po: poně, poň ſt. z něhož aspoň, podlé (podlj), pozadu, popředu, powrchu, až po dnes, pozegtřj, pozegtřku, potom, poté (potý), pokaždé, podruhé, pořád, pohotowě, potmě, pohlawě, poswých (gdi poswých), pozdě, pokud, posawád, poněkud, pogednau, potřikrát, poméně, pomalu, polehku, porůznu, poznenáhlu (wiz znenáhla), pohostinu. Před přjdawnými na sko ſe neodděluge po: po rusku, po česku, po německu, po polsku a t. d.

Se gmeny: po kusjch, po kausku, po stupnjch, po páru, po stádech.

na: naproti, nahoře (na wrchu), nahoru, napřed, nazad, nazegtřj, naposledy (naposled), nawzdoru, nakrátce, nadlauze, nazwjce, naznak, nazpátek, naruby, naopak, napřjč, naodpor, nakwap, naspěch, napospěch, nahlas, nazbyt, naschwále, naschwál. Odděleno stogj na před přjslowkami na o: na gewo, na rychlo, na draho; barwiti na modro, na zeleno, na žluto a t. d. na prawo, na lewo, wšak též naprosto; na hotowě, na neywyššj.

do: dokud, dokudž, dokawádž, dotud, dosawád, dopoly, docela, dokonce nic, dozagista, dosti, dost z dosyti; do naha, do čista.

z: zegtra, st. zjtra (z-gitra), znak, naznak, zewnitř, zewnitřku (stařj mjwali zewna, neboť zewnitř nenj zpowrchu ale z wnitřku); zdůla, zdůly (zezdola), zespod, zezhora wiz shůry; zhůru wiz wzhůru; zpět, zpátky, zpátkem od pata; zwláště, zwlášť, zlášť, obzláště od wlast. Neyčastěgi s nezakončeným přjdawným wýchodem: zwolna, zprosta, zhola nic, zbůhdarma, znenáhla, zrowna, zřjdka kdy, zcela, zauplna, zkřiwa, ztenka, ztěžka (stěžka), zhusta, zdaleka; znowa, znowu, znowy, kteréž se od wnowě t. g. teď teprw, rozeznáwati musj; z-nowa gest Genit. od nowo, z-nowu od now, a z-nowy od nowa.

za: zase, mor. zawdy t. g. někdy, zatjm, zaroweň, zároweň, zawděk přigjti, zagisté (zagisto), za žiwa, za starodáwna (za staradáwna), za druhé, za třetj a t. d.

s: shůry, swrchu psaný, sprwu, spředu, zzadu mjsto szadu, spaměti (zpaměti), spolu, pospolu, stěžj, stěžky, stěžkem.

sau: saukromj, saukromě od sau a kromě.

ob: obzwláštně, obzwláště, obwláštně, obláště.

od: odkud, odkad, odtud, odtad, odsud, odonud, odkudž, odkawádž, odginud, odněkud, odnikud, odewšad, odewšád, odewšud, odpolu, odpoly od půl; odpoledne, odpolodne.

wz: wzhůru, zhůru od wz a hůra.

bez: bezděky t. g. nerád, bez snadu, bez mála.

pod: podtagj, podkrytem, podkradj.

při: přitom, při neymenšjm.

pře: přjliš, přjliš mnoho, od pře a lich.

pro: proč z pro a če (co); proto, probůh t. g. darmo.

před: předwčjrem (předwčeregškem) od wčera, předtjm, přece, předce mjsto předse.

přes: přesto, přespřjliš.

mezi: mezi tjm, staré mezi tojú, mezi togj.

nad: nadto, nadpřjliš, nadmjru.

Často nahrazuge Nástrognjk předložku: kolem mjsto okolo, honem, walem, auprkem, skokem, předkem, stranau, darem, náhodau, djlem, štěstjm, mjstem, mjsty, horempádem, mnohem wjce, kradj. Gednau, gedinau, gediničkau gest zen. Nástrognjk od gedna, gediná, gedinička; přjčkau, kosau, šaurem.

Doma, domů, wčera (wčerá), dolů gsau Genit. od dům, wečer, důl. Lokal dole mjsto wdole; a Slowáci řjkagj hore mjsto nahoře. Wěru, trochu, trošičku, trošinku, drobet gsau Akkus. od wěra (wjra), trocha, trošička, trošinka, drobet.

Někdy stáwá Nominatiw co mjsto gako: co snjh bjlý, co uhel černý.

Ano i slowesa a celé průpowědi mohau přjslowky zastáwati: stoge, kleče, leže se modlil; samochtě, chtěg neb nechtěg, gak slušj, gak patřj, gak náležj, nelze (mjsto nelze gest) neb nenj lze, nenj možná. Arci, arciť, bodeyť; prwnj gest rozkazowacj oděrku s předloženým a, a druhé z boh (bůh) a deyť staženo.

60. Odwozené přjslowky od přjdawných gmen.

Mnohá přjdawná s nezakončeným střednjm wýchodem o kladau se za přjslowky: mnoho, málo, přjmo, dlauho, často, dáwno, nedáwno, snadno, bljzko, daleko, wysoko, hluboko, njzko, široko, wšecko, wše: wšecko gsau šeřj, wšecko pekařj.

Zřjdka ale přjdawná se zakončeným wýchodem é: gedné t. gen, gediné, prwé od zastaralého prwý, také.

Z gedno, gedné gest gen skráceno, a opět na konci prodlauženo: genom. Kolik, tolik, gak, tak, wšeligak ztratili swé o giž dáwno; potažné gako, sicut, a toliko (gen) gesstě ge zachowalo.

Neyčastěgi se odwozuge od přjdawných měkým ě:

žiwý	žiwě,	milý	mile,	tuhý	tuze
hrubý	hrubě,	stálý	stále,	drahý	draze
hlaupý	hlaupě,	dobrý	dobře,	tichý	tjše
střjdmý	střjdmě,	maudrý	maudře,	krátký	krátce
bjdný	bjdně,	twrdý	twrdě,	lehký	lehce
silný	silně,	krutý	krutě,	wysoký	wysoce.

Některé protahugj samohlásku gako mjle, tjše, práwě od prawý, st. dokonále od dokonalý.

Wycházegjli přjdawná na ský, zostřuge se gen ý: mužsky, howadsky, bratrsky, česky mluwj, hezky, turecky od mužský, howadský a t. d. Též lehky mjsto lehce býwalo w obyčegi. Wiz §. 58.

61. Stupňowánj přjslowek.

Wyššj stupeň se twořj pomocj e neb egi, po n ale ě, ěgi. 1) Zcela neprawidelné t. g. takowé, gežto od giných stupně odwozugj, přigjmagj e:

dobře	wyš. lépe, lép (ljp),	málo	wyš. méně, méň (mjň)
zle	hůře, hůř,	dlauho	déle, dél (dýl)
mnoho	wjce, wjc,	brzo	dřéwe, dřjwe (dřjw).

Tak také spjše, spjš od spěch.

2) Přjslowky na ko, eko, oko odwrženjm prwé těchto slabik:

hluboko	wyš. hlaube, hlaub,	bljzko	wyš. bljže, bljž
daleko	dále, dál,	njzko	njže, njž
široko	šjře, šjř,	těžko	tjže, tjž
auzko	auže, auž,	wysoko	wýše, wýš.

3) Přjslowky zrowna od kořenů zad, před, snad, sled (posled) odwozené:

wzadu	záze, záz (d w z),	dráže, dráž	od draze
napřed	přjze, přjz,	tauže, tauž	— tuze
naposledy	posléze,	záže, záž	— záhy
snad	snáze, snáz,	hauště, haušť	— hustě
twrdě	twrze, twrz.		

Od rád gest raděgi a radče (radč) mjsto radše gakožto přjslowka, radšj gako přjdawné gméno. W sprostém mluwenj se slýchá také hlaubš (mjsto hlaube) a podobná skracowánj.

Wssecky ostatnj, kteréž stupňowánj schopny gsau, twořj wyšsj stupeň pomocj ěgi, t. g. připogugj k ě přjslowky, syllabu gi:

čistý,	čistě	čistěgi,	měkký,	měkce	měkčegi
pěkný,	pěkně	pěkněgi,	——	pozdě	pozděgi
sladký,	sladce	sladčegi,	trpký,	trpce	trpčegi.

Staři končjwali ege, egie, egj mjsto nyněgssjho egi.

Také wyšssjmu stupni na e přiwěssugj někteřj egi: wjcegi, dálegi, dolegi; w sprostém mluwenj se sice i pohlcuge, přidáwá se wssak mjsto něho c: wjcegc, dálegc, dolegc; w některých kragjch také potoměgc mjsto potom, zasegc mjsto zase, pořádegc mjsto pořád. Mělč mjsto mělčegi, a podobná skracowánj náležegj w sprostau řeč. Ano i od zima, tma užjwáli se gich za přjsudek (praedicat), twořj se wyšsj stupeň: ziměgi, tměgi.

Neywyšssj stupeň se twořj předloženjm powyssowacj částečky ney: neywjce, neypozděgi.

62. Spogky.

Půwodnj spogky (conjunctiones) gsau:

1) i, a, by, (bo), (ne), (-le), -li, že, či.
2) an, ať, ač, nebo, než, leda, leč, zda.
3) brž.

K nimž také dokládawé zwučky ť a ž náležegj. Předce wssak gsau nebo a než složeny. Tak také gežto z gež a to. Wiz že.

i, et etiam:

wegméno otce i syna i ducha swatého; tak i my; také i; ba i, ano i; i na nebi i na zemi.

a, et:

tělo a krew; a tak; a i zdeť; a i ňynj; a protož; a wšak. Před ni, by, le gest a pauhá předrážka: ani, aby, ale. Tak též před neb, nebo, kdež odděle-no bywá: a neb, a nebo.

by, byť; aby, ut:

mohlby platiti, kdyby gen chtěl; bylbych tomu rád, by (aby) gednau šel spat; musj, byť třebas nechtěl; řekni mu, aby šel. Wiz twoř. žádacjho způs. §. 46.

Bo gest gen w složenj nebo w užjwánj. Wiz neb, nebo a ne.

Ne (sl. n-, no) spoguge se s ž, bo, brž: než, nebo, nébrž (nýbrž). Wiz dole.

Le s předrážkau a: ale, wšak ale; netoliko — ale i.

-li, přjwěšťka:

zeptey se, byl-li tam; podjwey se, ge-li giž doma. Po li se klade či, čili: žiw-li či mrtew, ged-li či med.

Ginda znamená li otázku neb wýmjnku: mámli pak tam gjti? wjteli pak, že sem stonal? budeteli zegtra doma? gako wýminka, totiž: gestli zegtra doma budau. Častěgi se spoguge li s gest, pak, zda, či, než: gestli (geli), gestliže, gestližeť, pakli, pakliť, zdali, zdaliž, čili, nežli. Wiz než.

že, žeť, quod:

wjm že nepřigde. W Morawě se slýchá gesstě ež, druhdy gež, geže; potažné gež (t. kteréž) přešlo te-dy w spogku, gakož gežto (gešto) posud potažná ná-městka a přitom i spogka gest.

či, čili:

dášli či nedáš? slušjli daň dáti cjsaři čili nic?

an, ano:

widěl sem, ano hwězda s nebe spadla; přišli k hrobu, an giž slunce wzešlo; uzřel, an mnoho lidu gde odtud; slyšeli sme geg, an prawj, eum dicentem, t. g. gakž prawil.

ať, aťby, ut:

chcešli ať djme; ať nezahynau; ať mi dá pokog; aťby gest sesilené aby.

ač, ačť:

spogeno s koli: ačkoli, ačťkoli, ačkoliw, ačkoliwěk: ač o tom wjte; ačkoli sám mnoho nemám. U starých bylo ač (sl. ašče) lat. si t. gestli.

nebo, neboť, neb, nebť; 2) po slowě nebo, neb, a nebo, a neb:

Z ne a bo (sl. ibo), wiz swrchu bo a ne. Nebo gjm žiwi gsme; neboť psáno gest; neb i gá gsem gako wy. 2) Gá nebo ty; pole neb domy; chtěg neb nechtěg; budto bratr a neb sestra; rada tato a nebo djlo toto.

než; 2) než, nežli:

než potom; dnes nic nemám, než zegtra budu mjti wšeho dosti. 2) Prwé než přigdeš; nic giného nežli; wjce než deset; nebylo lze než umřjti.

leč, leda:

leč umře; lečby (ledaby) prosil; leda — leda.

zda, zdaby, zdaž, zdali, zdaliž, num:

zdaliž pak newjte? zdaby snad šel.

brž (tjm spjš):

Wyšsj stupeň od brzy; pročež složené anobrž, alebrž, nébrž (nýbrž).

(ť, ž):

Dokládawé zwučky ť a ž ſe čaſto přiwěſſugj k takowým čáſtkám řeči, kteréž důrazu ſchopny gſau, pročež také rády prwnj mjſto (po předložkách a ně-kterých ſpogkách druhé) w průpowědi zanjmagj, ť ale mnohem čaſtěgi: bůhť wj, gáť, myť, onť, tenť, toť; welikáť byla nauze, tuť, tedyť, anoť, žeť, pakliť, přišelliťby; gaktě (žiw) ſtaženo geſt z gakť ge; wjmť, mámť, chciť, wjmeť, mámeť, bylť, byť, bychť, gsiť, gestiť, gsauť; wolatiť budu; nebuduť zahanben; hnedť, uřadť, pro násť, we wšechť, gináčť.

Rozkazowacj způſob žádá ž: deyž to pánbůh, podiž, gdiž, gdižiž, hledtež, wiztež, nechtež. Nech wſſak také přigjmá ť i žť: nechť, nechžť (ſproſté nešť); nechať, nechažť mjſto nechayť, nechayžť. Též tak mjwá ť i ž, ano i oboge nagednau: takť, takž, takžť. Co, kdo ſeſiluge ſe dokládawým ž i žť: což, kdož, cožť, kdožť. S čáſtečkau li ſpoguge ſe čaſtěgi ž než ť, s ginými gen ž: slušjliž, porozumjšliž, takliž, gestliž, zdaliž, aniž, tudjž, pokudž, poněwadž. Po toť žádá blahozwučnoſt i před ž: totiž. We když, kdež, kamž, gakž, gakož, protož, gelikož, a w giných má to ž také potažný wýznam. W gestliže, protože geſt gestli, proto s že gen ſtaženo.

Poněwadž ſloženo geſt z po a ně (ně mjſto ſtřednjho ge) a z twořicj ſyllaby wad, k čemuž geſſtě dokládawé ž přiſſlo. Wšak, ginak odwozena gſau ſyllabau ak. Wiz twořenj přjſlowek.

Gindy se též přjslowky k spogowánj beřau: počkey, až přigdu; ani dnes, ani zegtra; ledaby tam sám šel.

A tak zastupugj i giné částky řeči spogky: djlem u nás, djlem u wás; čjm wjce, tjm lépe; též, také, zagisté; buď (buďto) zde, buď tam; neřkuli, ne dicam, rozkazowacj nercili.

63. Wykřiknjky (Interjectiones).

Půwodnj interjekce, gakožto pauhá gewenj po-citů, gsau buď zcela prosté gednoslabičné zwučky, ga-ko o! ó! ay neb ey! ay ay ay! no! ha! hahá! ohó! hey! huy! (st. hoy!) ach! och! pfuy! pfy! st! cit! ps! pst! pr! neb také dwéslabičné a složené gako: auwe, nosa, hola, héla, heysa, heysasá, hosá, ho-sasá, hopsasá, ichuchu, st. aita! ahá!

K pozorowánj gsau mimo giné:

na, ná! nate, náte!	wěru! pohužel!
nu, nuže, ey nuž!	zhůru! wzhůru!
wyď, wyďte!?	bopomozi (z boh pomozi)!
toť, tož, tožť, ecce.	medle (mnedle), quaeso.
herež, herež st.	měhoděk, euge(m.měg děk),
hle, hlele, eyhle!	pohřjchu! proh dolor!
kýž (kéž), kyž, utinam.	těhni, táhni, gdi poswých!

bodeyž, bodeyť (z boh dey)! newjdáno! přisámbůh, běda! přeběda! nastogte! přisámbohu, přisaubohu.

Sem také náležegj formule bohdá, bohda, dáli pánbůh; chraňbůh, zachoweyž pánbůh, dař pán-bůh, pomáhey pánbůh, pozdraw pánbůh, zaplať pánbůh, naděl wás pánbůh, chwala pánu Bohu, dě-

kugjc pánu Bohu. Potom slyš, slyšte, gářku a po=
dobné, gako titipáti, hatlamatla, hať mať, tintili-
wantili, plesk třesk, bác, bauc, fuk, huš, ťaç (tele
na wlka), pšic (macku), kác (kotě od mléka); he-
ruc neb hý, bě, bie, naruc; hat, čehý, čihý; puť
puť na slepice; ps ps na psa; dli dli na kachny;
hudě, husy na husy: hau hau na krávy; bery be-
ry, pošem (poď sem) na owce a giný dobytek; ču-
njk, čuna, čurna na prasata, a giných wjce.

II.
Skloňowánj
sklonných částek řeči.

64. Skloňowánj gmen.

Sklonné zwučky, kteréž se na konci zawěssugj, gsau z wětssjho djlu samohlásky. Spoluzwučky se k tomu berau gen m a ch, pak syllaby ow, ew, et neb at (druhdy též eř, es) za přjrostky.

Páté pád gest Mjstnj (Local) neb Předložnj (Praepositional), protože gen s předložkami (w, na, po, při) stáwá. Šestý s předložkau s a některými gesstě Společnj (Sociativ) slowe, stogjli ale bez předložky Nástrognj (Instrumental): nožem, mečem, cultro, ense.

65. Znakowé Skloněnj.

Mužského pohlawj beze samohlásky na konci.

I.			II.		
Nom.	-	: had	Nom.	-	: muž.
Gen.	a	: hada	Gen.	e	: muže.
Dat.	u	: hadu	Dat.	i	: muži.

Poněwadž pak neživotná podlauženého Dativu owi, gakož i w Nominativu množném i wjce nemagj, rozpadáwá se gak I. tak II. w a i b.

	a I.	b	a II.	b
Gedn.	holub,	dub.	hráč,	meč.
Množ.	holubi,	duby.	hráči,	meče.

Ženſká bez koncowé ſamohláſky a ſe ſamohláſkau a, ě:

	III.	IV.	a V.	b
Nom.	– : kost,	a : ryba,	ě : krmě,	– : lázeň.
Gen.	i : kosti,	y : ryby,	ě : krmě,	ě : lázně.
Dat.	i : kosti,	ě : rybě,	i : krmi,	i : lázni.

Střednj na e (s přjroſtkem i bez přjroſtku) a na o:

	VI.	VII.	VIII.
Nom.	e : pole,	e : tele,	o : čelo.
Gen.	e : pole,	ete : telete,	a : čela.
Dat.	i : poli,	eti : teleti,	u : čelu.
Množ.	e : pole,	ata : telata,	a : čela.

Střednj, ženſká i mužſká na j:

IX.

	Střed.	Žen.	Muž.
Nom.	j : zbožj,	rolj,	sudj.
Gen.	j : zbožj,	rolj,	sudj.
Soc.	jm : zbožjm,	rolj,	sudjm.

60. Přjroſtkowé.

Přjroſtek et a at wkládá ſe gen gmenům mladých ſtřednjho pohlawj před ſklonnými zwuěkami. Střednj gména na mě přigjmagj přjroſtek en: břjmě, břemene, břemeni, Množ. břemena. Přjroſtek es zachowal ſe geſſtě gen w Množném od nebe: nebesa.

Přjroſtek eř mjwaly ženſké formy dci a máti, Gen. dceře, mateře, Dat. dceři, mateři, Akk. dceř, máteř. Mjſto dci geſt nynj dcera, někdy také dceř, gakož i máteř (wlaſtně Akkuſatiwi) nynj za Nominatiw.

Přjrostkem ow se prodlužugj: 1) mužský Nominatiw w množném: synowé mjsto syni. 2) Datiw a Lokal žiwotných w gednotném: pánowi mjsto pánu.

67. Obrazec wšech Skloněnj.

Sklonènj statných gmen.

	Mužských.				Střednjch.				Ženských.			
	(a) I.	(b)	(a) II.	(b)	VIII.	VI.	VII.	IX.	IV.	(a) V.	(b)	III.
Gednotný.												
Nom.	–	–	–	–	-o	-e	-ë	-j	-a	-ë	–	–
Akk.	(-a)	–	(-e)	–	-o	-e	-ë	-j	-u	-i	–	–
Gen.	-a	-u	-e	-e	-a	-e	-ėte	-j	-y	-ë	-ë	-i
Dat.	-u	-u	-i	-i	-u	-i	-ėti	-j	-ë	-i	-i	-i
Lok.	-u	-ë	-i	-i	-ë	-i	-ėti	-j	-ë	-i	-i	-i
Soc.	-em	-em	-em	-em	-em	-em	-ėtem	-jm	-au	-j	-j	-j
Vok.	-e	-e	-i	-i	-o	-e	-ë	-j	-o	-ë	–	-i
Množný.												
Nom.	-i	-y	-i	-e	-a	-e	-ata	-j	-y	-ë	-ë	-i
Akk.	-y	-y	-e	-e	-a	-e	-ata	-j	-y	-ë	-ë	-i
Gen.	-ů	-ů	-ů	-ů	–	-j	-at	-j	–	-j	-j	-j
Dat.	-ům	-ům	-ům	-ům	-ům	-jm	-atům	-jm	-ám	-jm	-jm	-em
Lok.	-jch	-jch	-jch	-jch	-jch	-jch	atech	-jch	-ách	-jch	-jch	-ech
Soc.	-y	-y	-i	-i	-y	-i	-aty	-jmi	-ami	-ëmi	-ëmi	-mi

68. Wſſeobecná poznamenánj.

Vokativ ſe w množném od Nominativu nerozeznáwá; ano i w gednotném magj gen muž. (I. a II.) a ženſká (III. a IV. Sklon.) wlaſtnj Vokativ, nikoli pak ſtředni.

Wſſecka ſtřednj gména, gakož i mužſká bezžiwotná, a ženſká bez koncowé ſamohláſky magj Akkuſativ w gednotném i množném s Nominativem ſtegný; ženſká ale s koncowau ſamohláſkau (a, ě) toliko w množném.

Ano i mužſká žiwotná gména bez koncowé ſamohláſky nemjwala druhdy zwláſſtnjho Akkuſativu, než býwal gako Nominativ, pročež ſe řjká geſſtě: pro bůh, sedni na kůň. Nynj wſſak zaſtupuge wſſudy Genitiv onen zaſtaralý Akkuſativ: člowěka, ptáka, psa, od člowěk, pták, pes.

Žiwotná mužſká gména s koncowau ſamohláſkau a, řjdj ſe s čáſtky podlé ženſkých (Sklon. VI.) tátu, slauhu, wládyku, od táta, slauha, wládyka. Stařj ſklánjwali také mužſká gména na e podlé ženſkých (Sklon. V.), pročež Akkuſativ saudci, rukogmi, panoši, od saudce, rukogmě, panoše, Sociativ před saudcj nynj před saudcem. Wůbec patřjwali ſtařj wjce na wýchod Nominativu, než na pohlawj; nowěgſſj pak ſe řjdj wjce po pohlawj gména, pročež w mužſkém Dativu tátowi, slauhowi, wládykowi, mjſto tátě, slauze, wládyce.

Lokal wſſech ženſkých gmen geſt w gednotném Dativu rowen; pak wſſech mužſkých a ſtřednjch, gichžto Dativ ſe na i končj; ano i mnohých gmen, gichž Dativ na u neb owi wycházj, ač tato ſwůg wlaſtnj Lokal měkým ě znamenagj.

Sociativ (Instrumental) w gednotném na em magj gen mužská a střednj gména, gakož au neb j ženská. Weychod mi, ami, emi w množném magj obyčegně gen ženská gména; málo kdy mužská a střednj, nebot magj dosti na y neb i. W Sklon. IX. gest jmi we wssech třech pohlawjch.

69. Skloněnj mužských bez koncowé samohlásky.

Prwnj a druhé Skloněnj.

Gedn.	(a) I.	(b)	(a) II.	(b)
Nom.	chlap	dub.	hráč	meč.
Akk.	(chlapa)	dub.	(hráče)	meč.
Gen.	chlapa	dubu.	hráče	meče.
Dat.	chlapu	dubu.	hráči	meči.
Lok.	chlapu	dubě.	hráči	meči.
Soc.	chlapem	dubem.	hráčem	mečem.
Wok.	chlape	dube.	hráči	meči.
Množný.				
Nom.	chlapi	duby.	hráči	meče.
Akk.	chlapy	duby.	hráče	meče.
Gen.	chlapů	dubů.	hráčů	mečů.
Dat.	chlapům	dubům.	hráčům	mečům.
Lok.	chlapjch	dubjch.	hráčjch	mečjch.
Soc.	chlapy	duby.	hráči	meči.

70. Přjmětky k 1mu a 2mu Skloněnj.

K prwnjmu Skloněnj náležegj 1) gména wycházegjcj na hrubau spoluzwučku, totiž na w, b, p, m, n, l (totiž ł hrubé), r, d, t, z, s, h, ch, k. 2) Cizj cic, kloc, plac.

K druhému pak, kteráž se 1) gemnými spoluzwučkami g, ň, l (gemným), ř, ď, ť, ž, š, c, č skončugj, po nichž a w e, u w i se auží:

	Gen.	Dat.
a) zlodëg	zlodëge	zlodëgi
kůň	konë	koni
král	krále	králi
tchoř	tchoře	tchoři
hlemeyžď	hlemeyždë	hlemeyždi
zeť	zetë	zeti
muž	muže	muži
slepeyš	slepeyše	slepeyši
streyc	streyce	streyci
sekáč	sekáče	sekáči.
b) krag	krage	kragi
peň	pnë	pni
chmel	chmele	chmeli
keř	kře	kři
hwjžď	hwjždë	hwjždi
plášť	pláštë	plášti
nůž	nože	noži
koš	koše	koši
wënec	wënce	wënci
pláč	pláče	pláči.

2) Některá, gežto se na en, t, z končj: den, dne, dni; loket, lokte, lokti; krapet, krapte, krapti; test, testë, testi; (u starých též kmet, kmete, kmeti; host, hostë, hosti); knëz, knëze, knëzi, tak také penjz, wjtëz, Francauz, protože n, t, z w těchto slowech měké býwalo. 3) Mužská gména na ce, gako wůdce, zbaubce, saudce, a na ë: rukogmë, markrabë.

71. Při wycházegjcjch na l, poněwadž nynj žádného rozdjlu w psanj hrubého (ł) a gemného (l) nezachowáwáme, třebať na wýchod Genitiwu pozor dáti (a, u, neb e). Wšecka od slowes odwozená na el, gako přjtel, přjtele, kazatel, kazatele, křtitel a t. d. bez wýminky. 2) Mnohá giná gako: aul, běl, chmel, chramosteyl, chumel, chuchel, cjl, cirkl, čmel, danel, datel, getel, gitrocél, heyl, hřjdel, kachel, kašel, kaukol, kawal, korbel, král, kužel, kyčel, mandel, mol, moteyl, ocel, ortel, pantofel, powrhel, pytel, swjzel, šindel, titul, trupel, wěrtel, zřetel; potom wlastnj gména Abel, Daniel, Noel, Samuel. Některá z nich mjwala u starých a: kotel, kotla a kotle; popel, popela a popele; teyl, teyla a teyle.

Wšecka ostatnj magj w Genitiwu a neb u, a náležegj k 1mu skloněnj:

a)		b)
wůl, wola		stůl, stolu (stola)
Pawel, Pawla		žiwel, žiwlu
anděl, anděla		djl, djlu
posel, posla		kostel, kostela a t. d.

72. Den (w Mor. a wýchodnjch Čechách deň) skloňuge se sice dle druhého, má wšak některé pády z prwnjho Sklaněnj ano některé i z třetjho:

Gedn.	Nom.	den	Množ. dni, dnowé
	Akk.	den	dni, dny
	Gen.	dne	dnj, dnů
	Dat.	dni (dnu)	dnjm, dnům
	Lok.	dni (dnu)	dnech
	Soc.	dnem	dni, dny (dněmi).

W Lokalu též dne w průpowědi we dne. Gen. množný dnj: kolik dnj, šest dnj, a dnů: za dnů.

Teyden (týden) sklonowali starj: Gen. téhodne, Lok. w témdni. Tyhoden w Nom. gak některj pjssj, gest nesmysl, a nowěgssj nesklonugj prwnj částky: teyden, teydně, teydni, teydnem.

73. Lid, u starých též host, kmet, test, řjdj se w množném dle 3ho, wygmauce Nominativ; bratr, kněz, kůň zcela dle 9ho.

Množ. Nom.	lidé	hosté	bratřj	kněžj
Akk.	lidi	hosti	bratřj	kněžj
Gen.	lidj	hostj	bratřj	kněžj
Dat.	lidem	hostem	bratřjm	kněžjm
Lok.	o lidech	hostech	bratřjch	kněžjch
Soc.	s lidmi	hostmi	bratřjmi	kněžjmi.

Rukogmě, markrabě, panoš (st. panoše) a wsseлka na ce sklánéli starj dle 5ho, pročež w Akk. gedn. rukogmi, markrabi, panoši.

74. Genitiv 1ho sklonénj a, u.

Dle prawidla magj žiwotná a, bezžiwotná u. Wssak gsau i mnohá bezžiwotná a schopna, některá magj a i u: duch, ducha swatého, duchu.

a magj 1) gména mjst: Řjm, z Řjma, Krakow, do Krakowa, Lwow, u Lwowa.

Wssak Most (Brüx) a Brod magj u, proto že most, brod gesstě giného cos znamenagj.

2) Gména měsjců na en: leden, ledna; též unor má unora.

3) Gména dnj na ek: pondělek, pondělka; dnešek, zegtřek, do dneška, do zegtřka. Pátek má pátku, také pátka.

4) Mnohá giná, gako chléw, do chléwa, chléb, kus chleba, zákon, podlé zákona, mleyn, ze mleyna, kostel, u kostela, kotel, kotla, popel, popela, seyr, bez seyra, wečer, až do wečera, klášter, z kláštera, oběd, u oběda, kaut, do kauta, žiwot, plod žiwota, ocet, málo octa, swět, do swěta, owes, korec owsa, dobytek, mnoho dobytka, rybnjk, z rybnjka.

Tak také hřbitow, žaludek, podolek, kosteljk, pokogjk. Gečmen, gečmena a gečmene (dle 2ho.)

75. Genitiv a i u:

Sen, ze sna, gako ze spanj, a snu co se zdálo, dům, do domu, a doma na otázku kde; stádo brawa neb brawu. Tak také okow, ostrow, sklep, hrom, komjn, záhon, swjcen, aumysl, z aumysla, stůl, dwůr, chomaut, nežit, les, kus, duch, hřjch, kožich, kalich, ořech, gazyk, potok, rok, řebřjk, pilnjk, ma≈ gj a, zwlásstě s předložkami: z ostrowa, do dwora, z lesa, do roka, ginák toho roku, lesu libanského a t. d.

Wlastnj gména na o, gako Plato, Farao, promě≈ ňugj cizj wýchod onis w ona: Platona, Faraona. Na es, us odwrhugj to es, us: Christus, Christa, Farise≈ us, Farisea, Diogenes, Diogena. Některá es zacho≈ wagj gako Jesus, Jesusa, Julius, Juliusa (a Julia), Sokrates, Sokratesa (i Sokrata). Wssak Jesus Christus má gen Jesu Christa.

Pán se nesklonuge w pantáta; pánbůh se rozdělj w pán bůh, pána boha, gako pána Christa. Před gi≈ nými gmeny se pán gakožto titul pocty zostřuge: pan kmotr, pan biskup, pana kmotra, pana biskupa.

Páně w přjpowědi: léta Páně, anděl Páně, chrám páně, děwka Páně, slowo Páně gest stará přiwlastňowacj forma přjdawného mjsto pán neb pánj, odpowjdage přiwlastňowacjmu na j, gako božj, člowěčj.

76. Dativ owi a u:

Prodlaužený Dativ a Lokal owi magj nynj gen žiwotná gména. Wlastnj gména, stogjli bez přjdawného, žádagj owi: Petrowi, Prokopowi, Wáclawowi, Wogtěchowi, gindy u: k swatému Prokopu, našemu Wáclawu, mladému Wogtěchu. Pán neb pan před giným gmenem gen u: Pánu Bohu, panu kmotrowi, gindy též pánowi. Bůh, duch, Christus magj gen u: Bohu, duchu, Christu.

77. Vokativ e a u:

e: pán, pane, Jan, Jene, wůl, wole, osel, osle, bratr, bratře, kmotr, kmotře, Bůh, Bože, člowěk, člowěče.

Bezžiwotná, ano i žiwotná cizj magj r mjsto ř: dar, dare, doktor, doktore.

u: syn, synu, zwlášť po h, ch, k: wrah, wrahu, hoch, hochu, Čech, Čechu, lenoch, lenochu (lenoše), duch, duchu (duše), služebnjk, služebnjku i služebnjče, streyček, streyčku, slawjk, slawjku, pacholek, pacholku i pacholče.

Darius, Darie, Kornelius, Korneli (dle 2ho).

78. Lokal u a ě (e).

Lokal žiwotných (owi, u) gest rowen Dativu,

předce wšak gest owi zde řjdčegi než u: o Bohu, w člowěku, po poslu neb poslowi, na oslu, při pánu.

Wětšj djl bezžiwotných, zwlášť po retných (b, p, m) má u i ë: dub, na dubu i na dubě, slaup, na slaupu i na slaupě, strom, na stromu i na stromě, w chrámě, o chrámu a t. d.

Samotné ë (e) magj 1) gména mjst: Řjm, w Řjmě, Krakow, w Krakowě, Brod, w Brodě, wšak též o českém Brodu.

2) Gména swátků: po sw. Janě, po Jakubě, po Hawle, o sw. Duše; ginák gestli řeč o swatém nebo giné osobě: o sw. Janu, o Jakubu a t. d.

3) Ona, gešto w Genitiwu a magj: chléw, w chléwě, chléb, o chlebě, mleyn, stůl, kostel, klášter, oběd, po obědě, kaut, swět, na swětě (wšak i o swětu), les a t. d. Gména měsjců se wygjmagj: w lednu, po unoru.

4) Mnohá giná srostitá (concreta) s předložkami w, na: hrad, na hradě, led, na ledě, piwowár, w piwowáře, wůz, na woze a t. d., kteráž wšak často s ginými předložkami (o, po, při) také wýchod u mjwagj, gako čas, po čase a po času.

79. u magj 1) odtažená (abstracta): hněw, diw, dar, blud, národ, křest, na křtu, pot, žiwot (t. g. žiwobytj, ginak w žiwotě t. w těle); djl, djlu, předce wšak také e w průpowědi na djle, na wětšjm djle. Dále býwá u:

2) Skoro wždy po h, ch, k: břeh, na břehu, prach, w prachu, počátek, na počátku, (st. na počátce).

předce se wšak starší e po proměně ch w š, k w c gešstě zachowalo: wrch, kožich, arch: na wrše a wrchu, w kožiše a kožichu; oblak, w oblace. Tak také klobauk, potok, rok, rybnjk: na klobauce a klobauku, w potoce a potoku, po roce a roku a t. d.

3) Obyčegně po n, d, t: swjcen, na swjcnu, aud, w audu, med, po medu, ged, o gedu, štjt, na štjtu; předce magj džbán (žbán), kljn, led, kabát také ě, přičemž se na blahozwučnost pozorowati musj.

80. Množný Nom. i, owé, é, j, a y.

(a)

Gemné i magj nynj gen žiwotná gména: pán, blázen, komár, bažant: páni, blázni, komáři, bažanti. Pročež přecházj h, ch, k, w z, š, c: koželuh, koželuzi, podruh, podruzi, lenoch, lenoši, pták, ptáci, wogák, wogáci, učedlnjk, učedlnjci, Turek, Turci.

owé: tento wýchod mjwagj (é s přjrostkem ow) gednoslabičná gména, odwozená na ek, a některá giná, kde toho zwučnost žádá: lew, lwowé, otčjm, otčjmowé, syn, synowé, slon, slonowé, tchán, tchánowé, wůl, wolowé, posel, poslowé, bůh, bohowé, kmet, kmetowé, wrah, wrahowé, Čech, Čechowé, žiwočich, žiwočichowé, předek, předkowé, swědek, swědkowé.

Gsau wšak mnohá giná obého wýchodu (i a owé) schopna, gako had, hadi, hadowé; kat, kati, katowé; pes, psi, řjdčegi psowé; sládek, sládci, sládkowé; Hřek, Hřeci, Hřekowé. Od manžel gsau manželowé mužj, manželé pak muž a žena.

é (bez přjrostku) magj odwozená gména národů na an, a některá giná po lad: Slowan, Slowané, měšťan, měšťané, anděl, andělé, manžel, manželé, apoštol, apoštolé, konšel, konšelé, žid, židé, sansed, sausedé.

Též některá cizj, gako heytman, křesťan; ne ale děkan, kaplan, forman, Markoman, Cikán, Lutrián, také ne škřiwan, beran: děkani neb děkanowé, formani, Cikáni, berani a t. d.

Průtažné j mjsto é magj gen málo která: mnich, mnišj, Wlach, Wlašj, hoch, hošj, lenoch, lenošj, čerw, čerwj, Uher, Uhřj, Bawor, Bawořj, čert, čertj.

Od bratr gest bratři a bratřj. Od Čech také Češj, wážněgi wšak Čechowé.

(b)

81. Bezžiwotná magj obyčegně gen y w Nominatiwu: duby, stromy, domy, od dub, strom, dům. Gsau wšak též wýchodu owé schopna, aby se Nom. od Akkusatiwu lépe rozeznal: diwowé, hřjchowé, zázrakowé, od diw, hřjch, zázrak. Prs má prsowé a prsi dle 3ho. Lid náležj w množném k žiwotným, proČež lidé. Za starodáwna mjwala též bezžiwotná i, gakož se i do naššich časů někteřj Nominatiwi zachowali: gawoři od gawor, ořeši od ořech, potoci od potok, boci, hřebjci, kotnjci, rybnjci, od bok, hřebjk a t. d.

82. Genitiw ů (ůw) a bez ů.

Poněwadž gen mužská gména prodlauženého Nominatiwu owé schopna gsau, magj Genitiw ů (ůw, st. ów), kterýž se wypuštěnjm é (od owé) tworj, gen

w 1njm a 2hém skloněnj. Od domowé k. p. bylo domow, potom (protaženjm temného ów) domůw, konečně pohlcenjm w, domů. Tak twořjwali stařj od Nominatiwů Pražané, měšťané, konšelé Genitiwy: od Pražan, měšťan, konšel zcela prawidelně. Nowěgšj ale zawěšugj i takowým ů: Pražanů, měšťanů, konšelů. Předce se udrželi kratšj Genitiwi přátel, nepřátel, od přátelé, nepřátelé; pak kořen w přjpowědi do kořen (do kořán), a z kořen wywrátiti, gindy kořenů. Wjce přjkladů stogj při druhém skloněnj. Od prsowé gest prsů, od prsi pak prsj dle 3ho, ano i dwogný (dual) prsau.

Genit. j magj gen takowá, gežto se dle 3ho neb 9ho skloněnj řjdj.

83. Datiw ům (st. óm).

Wšak také em dle 3ho: lidem, hostem, a jm dle 9ho: bratřjm.

Datiw s přjrostkem owóm: bohowóm, Tatarowóm, gest dáwno zastaralý, ač k sládkowům, k Wjtkowům a t. d. gešťě posud se slýchá. Wiz §. 121.

84. Lokal jch, st. ech.

Blahozwučnost žádá ech po n, d, t: Řjman, o Řjmanech, pohan, w pohanech, čin, po činech, syn, o synech, aud, w audech, schody, na schodech, žid, o židech, rod, w rodech, rty, na rtech, list, na listech a t. d.

Mnohá giná gsau schopna ech i jch: w zubech a w zubjch od zub, časech a časjch od čas. Ano i po d a t: na štjtech, na štjtjch. Odtažená mjwagj raděgi jch: w počtjch, nápadjch.

ách se nacházj gen w přjpowědi we snách, gin=dy o snech od sen. Také často w obyčegném mluwenj po h, ch, k: w dluhách, na rohách, hřjchách, potokách, lépe w dluzjch, rozjch, hřjšjch, potocjch. Po swátcjch od swátek řjká i neysprostěgssj Čech, ne po swátkách.

och w rohoch, hřjchoch, wěkoch, gest slowácky a staroslowanský, a lépe se k mužským gmenům hodj, nežli ženské ách. Básnjři by toho užiti mohli.

85. Sociativ neb Instrumental y, zřjdka ami, mi.

Zubami, cepami, rohami, wlasami neb wlasmi užjwagj někteřj spisowatelé gen tehdáž, když obyčegný mužský wýchod zuby, cepy, rohy, wlasy dwog=smyslnost způsobiti může. Mat. 14, 5: škřipěli zubami na ni. Gindy, zwlášť ale když se pád gména před=ložkau neb přjdawným wjce určj, gest wýchod y oby=čegněgssj: s woly, s těmi osly, pod zelenými stromy, swými zuby, wlasy a t. d. Lid, host, a giná, gežto se dle 3ho skláněgj, dělagj wýminku: lidmi, hostmi; tak též bratřj, s bratřjmi dle 9ho, gindy též s dwěma bratry. Wiz §. 73.

86. Přjmětky k 2hému sklouěnj.

Co se připomenulo při 1njm sklouěnj o rozdjlu žiwotných a bezžiwotných, platj také o 2hém.

Mužská gména na ě, e, gako rukogmě, markrabě, saudce, panoše, skláňjwali stařj podlé 5ho.

Nom.	saudce	Množ. Nom.	saudce
Akk.	saudci	Gen.	saudcj

Soc. saudcj, saudcjm Dat. saudcjm
Wok. saudce Soc. saudcemi.

Nynj wſſak ge zcela podlé 2ho ſkláněngj, Akk. a Gen. saudce, Soc. saudcem, Nom. množ. saudcowé, Gen. saudců, Dat. saudcům, Soc. saudci.

Kněz ſe ſklánj w množném dle 9ho: kněžj, Gen. kněžj, Dat. kněžjm, Soc. kněžjmi, djlem též kůň:

Množ. Nom.	konj (koně)	a	koňowé
Akk.	koně	—	koně
Gen.	konj	—	koňů
Dat.	konjm	—	koňům
Soc.	koňmi	—	koni.

Gemněgſſjch wýchodů kněžj, konj, kněžjm, konjm lepſſj ſpiſowatelé raděgi užjwagj než ſproſtěgſſjch kněžů, koňů, kněžům, koňům. Wiz §. 73.

87. Genitiv e (po ň, ď, ť, ale ě).

Wězeň, wězně, hlemeyžď, hlemeyždě, zeť, zetě. Ano test, testě, gakož i host, kmet u ſtarých hostě, kmetě. Loket ale lokte a den, dne; tak také gečmen, kámen, kmen, kořen a giná na en, která ſice Genitiv ráda dle 2ho ſklánj: gečmene, kamene, předce wſſak také u (dle 1ho) mjwagj, a w množném ſe zcela dle 1ho řjdj.

88. Dativ a Lokal i, zřjdka owi.

Knězi, králi, stwořiteli, wůdci, od kněz, král, stwořitel, wůdce. Předce také rukogmowi, falckrabowi, od rukogmě, falckrabě. O wlaſtnjch gmenech platj i zde, co ſe při 1njm ſklon. řeklo. Tomáš, Wa-

wřinec, Dat. Tomášowi, Wawřincowi, ginak k swatému Wawřinci.

89. Wokatiw i a e.

Dle prawidla i: wězeň, wězni, choť, choti, wjtěz, wjtězi a t. d. Kněz ale, streyc, panic a kněžic magj e (dle 1ho): kněže, streyče, paniče, kněžiče. Tworec má tworče, twůrce ale twůrce. Tak také otec, otče, chlapec, chlapče, Němec, Němče. Wſſak ochránce, ochránce, zrádce, zrádce, obhágce, obhágce.

Wycházegjcj na ec, proměňugj tedy c w č (dle 1ho), na ce wſſak ſe řjdj dle 5ho, pročež rukogmě, panoše, e we Wokatiwu zachowáwagj.

90. Nominatiw množný.

i: Němci, rybáři, sekáči, od Němec, rybář, sekáč, tak též oſtatnj žiwotná.

owé: králowé, cjsařowé, zeťowé, tesťowé, papežowé, otcowé, streycowé, dědicowé.

Tak též rodičowé mjſto rodiče. Tento prodlaužený pád mjwagj též gména na ě, ce: rukogmowé, saudcowé, zrádcowé; ſic také saudce, zrádce (dle 5ho).

e magj nynj bezžiwotná; gſau wſſak též delſſjho wýchodu (owé) ſchopna: meče a mečowé, oheň a ohňowé. Před čaſy mjwala na ec též i: hrnci, galowci, od hrnec, galowec, gako má geſſtě den: dni a dnowé.

é magj wſſecka od ſlowes odwozená na el: učitelé, kazatelé, wěřitelé, ctitelé.

Přjtel a nepřjtel magj přátelé, nepřátelé, a řjdj se w množném dle 1ho sklon., pročež w Akkusatiwu a Soc. přátely, nepřátely.

j (mjsto é po g, ž, š, č): zlodëgj, mužj, towaryšj, pomluwačj; tak též knėžj, konj (mjsto koně), gindy též koňowé, od kněz, kůň.

91. Genitiv ů (a bez ů) též j.

Genitiw bez ů: penjze, bez peněz. Penjz ale, gakožto památný, má penjzů dle prawidla; za starodáwna ale také sto peněz Mat. 18, 28.

ů a bez ů magj: přátel i přátelů, nepřátel, nepřátelů, pět loket, loktů a loktj, pár střewjc a střewjců, sto tisjc a tisjců.

j: loktj mjsto loket, kročegj mjsto kročegů; grošj (w Mor.) mjsto grošů, mimo ta, gežto dle giných skloněnj gdau: knėžj, konj. Purkrabě, rukogmě, panoše, saudce a t. d., gežto gindy dle 5ho j mjwala, magj nynj radėgi ů: purkrabů, rukogmů, saudců.

ew mjsto ůw, po g a giných měkých, gest dáwno zastaralé: zlodėgew, mužew, košew.

92. Lokal jch, st. ech, pročež pněch mjsto pnjch.

Sociatiw i, řjdčegi mi: s králi a t. d. Předce wšak má muž, muži a mužmi; zeť, zeťmi (dle 3ho), kněz, knėžjmi (dle 9ho) a knėžmi, kůň, koňmi, kyg, kygmi. Saudce, gakož ostatnj na ce má saudci (dle 2ho) a saudcemi (dle 5ho); pročež také rukogměmi, panošemi, od rukogmě, panoše (panoš). Od markrabě, markrabjmi dle formy markrabj.

Zastaralý dwogný počet.

I.	N. A. chlapy,	G. L. chlapů,	D. S. chlapoma,
II.	— hráče,	— hráčiů,	— hráčema.

93. Skloněnj gmen mjst.

Wětšj djl gmen zemj a mjst, ač ženského pohlawj gsau, bljžj se mužskému skloněnj.

	1.		2.	3.
Nom.	Dolany,	Uhry.	Čechy,	Netolice
Gen.	do Dolan,	Uher.	Čech,	Netolic
Dat.	k Dolanům,	Uhrům.	Čechám,	Netolicům
Lok.	w Dolanech,	Uhřjch.	Čechách,	Netolicjch
Soc.	za Dolany,	Uhry.	Čechy,	Netolici.

Dat. ům mjsto jm: Hagek pjše k Počernicům, předce wšak chybně k Budĕgowicjm.

Také ám: k Benátkám, k Athenám.

Lok. ech: w Klatowech, Kladrubech, Poděbradech; wšak Šwédy, we Šwédjch.

Lok. jch: w Rakausjch, w Marcjch, w Turcjch, we Wlašjch.

Lok. ách (po h, ch, k): w Sluhách, w Benátkách; ano i Athény má w Athenách.

94. Skloněnj třetj.

	Gednotný.	Množný.
Nom.	kost	kosti
Akk.	kost	kosti
Gen.	kosti	kostj
Dat.	kosti	kostem
Lok.	kosti	kostech
Soc.	kostj	kostmi
Vok.	kosti	——

K třetjmu skloněnj náležegj gména ženská bez koncowé samohlásky:

w: obuw, ohlaw, Čáslaw a t. d.

b, p: laub, otep, chalup; druhdy též leb, Gen. lbi.

ň: laň, žeň, saň, u starých. W množ. lané, žné dle 5ho.

l: hůl, holi, sůl, soli; běl, ocel, mysl.

ř: zwěř, zděř, zběř, gař, twář.

ď, d: zeď, zdi, stred, strdi; měď, zpowěd, odpowěd, čeleď, pjď, káď, loď.

ť, t: nit, řit, sjť, paměť, oběť, pečet, rukowěť, sněť, množ. děti, smeti; nať, lať, choť, huť, chuť (chut), rtuť, labuť, paut, smrt, čtwrt.

sť, st: pěst, lest, lsti, čest, cti, trest, třti; pasť, masť, časť (česť), wlast; plsť, prsť, srst, hrst; kost, bolest, neřest, kořist, zlost a wssecka odtažená (abstracta) na ost: milost, ctnost a t. d.

z: rez, rzi, kolomaz, mosaz.

ž: lež, lži, rež, rži. W gedn. u starých též spřež, otěž.

s: wes, wsi, os (wos), hus.

š: weš, wši, myš.

c: pec, wěc, noc, moc, nemoc, pomoc.

č: léč, řeč, seč, tluč, žluč.

Starý dwogný počet oči, uši magj nynj w Dat. očjm, ušjm, Lok. očjch, ušjch, Soc. očima, ušima.

Milost w titulaturách tratj někdy i we Wokatiwu: Waše Milost, Waše králowská Milost!

Nowěgssj sklánégj mnohá z wýsse postawených gmen dle 5ho skloněnj, zwlásst w množném: nitě, hole, latě, hutě, zdě, pjdě, tři čtwrtě (mjsto čtwrti) a t. d. W sprostém mluwenj řjkáwagj též do twáře,

z pece, mysle, mjſto twáři, peci, mysli. Pročež wý-chody jm, jch, mjſto em, ech při pjď, weš, myš, hus. Dat. pjdjm, wšjm, myšjm, husjm, Lok. pjdjch, wšjch, myšjch, husjch.

Od množného smeti nacházj ſe smetem, smetech, a smetjm, smetjch.

Soc. mi: lež, lži, lžmi; zeď, zdi, zdmi u ſta-rých dle prawidla; u nowěgſſjch lžemi, zděmi.

W dwogném býwalo N. A. kosti, G. L. kostiů, D. S. kostma.

95. Sklončnj čtwrté.

	Gednotný.	Množný.
Nom.	ryba	ryby
Akk.	rybu	ryby
Gen.	ryby	ryb
Dat.	rybě	rybám
Lok.	rybě	rybách
Soc.	rybau	rybami
Wok.	rybo	——

Ke čtwrtému ſklončnj náležegj negen ženſká, nébrž i wſſecka mužſká gména na a, předce wſſak ſklá-něgj mužſká w gednotném Datiw a Lokal; w množ-ném Nominatiw a Genitiw také (a ſice giž obyčegněgi) dle 1ho ſklončnj.

N.	slauha	pastucha	wládyka
D. L.	slauze	pastuše	wládyce
	slauhowi	pastuchowi	wládykowi
Mn. N.	slauhy	pastuchy	wládyky
	slauhowé	pastuchowé	wládykowé
G.	slauh	pastuch	wládyk
	slauhů	pastuchů	wládyků.

Tak také starosta, Dat. starostě a starostowi, množ. starosty a starostowé.

Gména důstognostj a wlastnj gména, schopna gsau toliko mužských wýchodů: pantáta, pantátowi, pantátowé, pantátů; Judowi, Otowi, Strakowi, od Judas, Ota, Straka. W množném se řjdj cizj, gako Patriarcha, Ewangelista, Lewjta zcela dle 1ho: Dat. Lewjtům, Lok. Lewjtjch, Soc. s Lewjty; domácj wlastnj gména z částky: Hroznatům, Strakům, Procházkům. Ano i Lopota, za starodáwna neystarssj rádce, má w Dat. lopotům mjsto lopotám k snad-nêgssjmu rozeznánj od ženského lopota. Od Husita a podobných, twořj se Nom. množ. Husitowé, zkrá-cenê Husité, také Husiti.

96. Ženská gména na a.

Ženská na ia, ea, gako Atalia, Asia, Maria sklánêgj se dle 5ho, Gen. Marie, Dat. Marii neb Marigi; Galilea, do Galilee.

Ano i Káča, Máňa magj w Dat. a Lok. i mj-sto e: Káči, Máři.

U starých spisowatelů nacházj se též hrůzi od hrůza. Starý Dat. dceři (od dci, dceře), gesstě po-sud platj; ne dceře (od dcera). Wiz §. 66 a 104.

Po zwučkách, po nichž se ě nepsáwá, stogj w Dat. a Lok. gen e, kdežto h w z, ch w š, k w c, r w ř přecházj:

kráwa	kráwě.	skála	skále
harfa	harfě.	pára	páře
chyba	chybě.	koza	koze
kopa	kopě.	kosa	kose

sláma	slámě.	noha	noze
rána	ráně.	maucha	mauše
woda	wodě.	ruka	ruce
pata	patě.	hauska	hausce.

Deška, dešce, deska, desce; dska ale dště, na dště.

We Vokativu zachowáwagj některá gen pro blahozwučnost a Nominativu: holka, kmotra, mjsto holko, kmotro; Anna i Anno, Anka i Anko.

Mjsto wýchodu y přigjmagj některá w množném a: gátra mjsto gátry, gikra mjsto gikry; od lauka se řjká určitě dwě menšj lauky, tři wětšj lauky, neurčitě a gako hromadně luka, dolegšj luka; božj muka mjsto muky; leytka mjsto leytky, a tak se středními na o, množ. a snadno se směššugj; rozeznáwagj se wšak w Dat., Lok. a Soc.: gatrám, gatrách, gatrami.

W množném slzy, slz, od slza, u nowěgšjch často slze, slzj, a t. d. dle 5ho. Wiz §. 98.

97. Zastaralý dwogný počet.

N. A. rybě, G. L. rybů, D. S. rybama.

Dwogný od ruka, noha, se gesstě udržel.

Nom. Akk.	ruce,	(noze)
Gen. Lok.	rukau,	nohau
Dat. Soc.	rukama,	nohama.

Dat. rukaum, nohaum gest nowěgšj a sprostý; raděgi se pjsse rukám, nohám; nohy w množném mjsto noze, Gen. noh mjsto nohau gest dáwno w obyčegi; ano i mjsto nohama gest w pjsmjch nohami dosti často.

98. Mjrniwé e w Genitivu.

Blahozwučnost žádá wloženj mjrniwého e, když dwě spoluzwučky na konci zůstáwagj, gež snadně wyslowiti nelze.

barwa	barew,	břitwa	břitew
služba	služeb,	swadba	swadeb
forma	forem,	panna	panen
králowna	králowen,	kwočna	kwočen
wodárna	wodáren,	pekárna	pekáren
gáhly	gahel,	gehla	gehel
gátry	gater,	gikry	giker
karty	karet,	buchta	buchet
hádka	hádek,	matka	matek
třjska	třjsek,	necky	necek
liška	lišek,	wážky	wážek
hwězdička	hwězdiček,	kočka	koček.

Předce od palma, palm, od deska (dska) desk. Bez obtjžnosti wyslowugem modl, křiwd, hwězd, wražd, cest, poct, počt, ale i mrw, wln, srn, poškwrn, mrch, wlh, od modla, mrwa a t. d. Slz od slza býwalo giž starým drsno, pročež za dáwných wěků slez, od 300 let slzj (dle 5ho); mjsto sestr od sestra nynj sester.

99. Skloněnj páté.

Gednotný	(a)	(b)	Množný (a)	(b)
Nom.	země	lázeň,	země	lázně
Akk.	zemi	lázeň,	země	lázně
Gen.	země	lázně,	zemj	láznj
Dat.	zemi	lázni,	zemjm	láznjm
Lok.	zemi	lázni,	zemjch	láznjch
Soc.	zemj	láznj,	zeměmi	lázněmi.

K pátému ſkloněnj náležegj 1) wſſecka ženſká gména na ia: Atalia etc., na ea: Galilea, na ě (e): krmě, záře, duše, růže, owce a t. d. 2) Skrácená, gežto e pohlcugj, gako zem. Takowá dělagj Akk. Nominatiwu rowen. Koncowé e ſe pohlcuge čaſto po g, z, ž, š, řjdčegi po ň, l, ř, gako w zbrog, koleg a t. d., w straň, pláň, dýl, kratochwjl, šjř, hráz, nesnáz, twrz; w odtažených stráž, tjž, zdwjž, střjž a ſroſtitých wěž, mřjž, djž, wrš, skreyš a w odtažených sauš a weyš. 3) Na ew, eň, el, eř, ež, eš, ec, gako krew, mrkew, lázeň, kaudel, máteř, laupež, peleš, faleš, obec, klec. 4) Některá giná, která ſe na ň, šť, š, č, ž končj, gako daň, gabloň, zbraň, paušť, haušť, tlaušť, rozkoš, pomeč, obruč, kleč, rohož. 5) Množné počty na e: okuge, sáně, žjně, žně, hausle, gesle, dwéře, kleště, saze, podnože a t. d. 6) U ſtarých mužſká na e (ě): markrabě, strážce, kteráž wſſak po j w Soc. také geſſtě m přigjmagj: pod rukogmjm od rukogmě.

100. Gména mjſt: Plzeň, Pařjž, Žateč, Teplice a podobná, řjdj ſe w gednotném dle tohoto wzoru: Gen. do Plzně, z Pařjže, u Žatče, z Teplice a t. d. Na ice: Litoměřice, Domažlice, gežto gen w množném ſe užjwagj, magj w Dat. ům, w Soc. i, zřjdka emi. Wiz §. 93, 107.

101. W Akkuſatiwu i magj wſſecka, která giž w Nominatiwu e neztratila: práci od práce, lžjci od lžjce, swjci od swjce, růži od růže, zemi od země, ale wſſak zem od zem, mezi od meze a mez od mez, mřjži od mřjže a mřjž od mřjž, chwjle má chwjli, kratochwjl ale kratochwjl.

Ona pak, která w Nom. e nikdy nemjwala (a: neb wjce nemagj), negsau i schopna, gako krew, lázeň, daň, braň, kaudel, prdel, postel, páteř, drůbeř (drůbež), laupež, faleš, rozkoš, obec a t. d.

102. Gen. ě: lázně od lázeň, kleče od kleč. Po w gen e mjsto ě: krwe od krew, konwe od konew. We gmenech mjst ale ě: z Wratislawě, Boleslawě. Wšak také i: z Wratislawi, tak gako bez přjtrži od přjtrž, u starých bez kázni, toho purkrabi.

103. Vokativ e, neb bez samohlásky, protože gest rowen Nominativu: duše, faleš. Blahozwučnost wšak také i připaušti (dle 3ho sklon.) krwi, rozkoši od krew, rozkoš.

104. Máti a zastaralá forma dci přigjmagj přj: rostek eř: Akk. máteř, dceř, Gen. mateře, dceře, Dat. mateři, dceři. Předce wšak máti wypůgčuge často pády od matka. Ode dci se udržel toliko Dat. dceři.

105. Množ. Gen. j: konopj, pochodnj, studnj, geskynj, také wšak bez j: geskyň, kuchyň, otrokyň, hospodyně má také hospodyň, lépe wšak hospodynj. Tré: a wjceslabičná na ice nemagj j: slepic, Budėgowic. Ano i množný od pljce má pljc neb plic, lžjce, lžjc neb lžic, swjce, swjc neb swěc, wánoce gen wánoc, owce ale owec a owcj, práce dle prawidla pracj. Gen málokterá na le nemagj j: košil, mjl neb mil, kratochwil neb kratochwilj, od neděle: šest neděl t. g. 42 dnj, šest nedělj ale 6 nedělnjch dnů.

106. Dat. em, Lok. ech magj (dle 3ho) u star: šjch spisowatelů mnohá gména mjsto jm, jch, gako geslem, geslech, ulicem, ulicech, dušem, dušech a t. d. Zde rozhodne blahozwučnost. Od práce radėgi pra-

cem, pracech (prácem, prácech), od neděle, nedě-
ljm, nedėljch.

107. Dat. ům (dle muž. 2ho ſklon.) mjſto jm
magj množné: dwéře, weřege, letnice, hromnice,
wánoce, welkonoce, a wſſecka gména mjſt (§. 93, 100)
dweřům, weřegům, letnicům, wánocům a t. d. Wzne-
ſſenėgſſj welikanoc geſt gen w gednotném počtu: Akk.
welikunoc, Gen. Dat. Lok. welikonoci (ſt. Dat. Lok.
welicenoci), Soc. před welikonocj dle 3ho. ám:
swiňám geſt hrubé.

108. Soc. emi: zbrogemi, zbraněmi, geslemi,
pracemi. Také wſſak gen mi: dweřmi, a kde toho
zwučnoſt dowoluge, gako rozkošmi, swěcmi mjſto
swjcemi, nedělmi mjſto nedělemi. Gména mjſt magj
gen i: Litoměřici (§. 93, 100). Od wánoce, před
wánoci mjſto wánocemi. Před třemi neděli mjſto
nedělmi ſlýchá ſe čaſto.

W dwogném býwalo w N. A. zemi, G. L. ze-
miú, D. S. zemiema.

109. Skloněnj ſſeſté.

	Gednotný.	Množný.
Nom.	pole	pole
Akk.	pole	pole
Gen.	pole	polj
Dat.	poli	poljm
Lok.	poli	poljch
Soc.	polem	poli.

K 6tému ſklonénj náležegj wſſecka bezžiwotná
středné gména na e (ė); ſtaré formy na mě, s přj-
roſtkem en, tyto wſſak gen w gednotném.

Nom. Akk.	ráme	břjmě	pléme
Gen.	ramene	břemene	plemene
Dat.	rameni	břemeni	plemeni.

W množném ramena a t. d. gako nebesa od nebe dle 8ho.

Nowěgšj formy gméno, wemeno, plemeno, rameno, břemeno, temeno, semeno skláněgj se zcela dle 8ho.

Paupě, daupě, wole, warle, koště neb koštiště (chwoštiště), a některá giná na iště, přigjmagj přjrostek et gako žiwotná: paupěte, daupěte a t. d. Množný paupata, daupata, a skláněgj se dle 7ho. Wegce (st. wagce) má gen w gednotném w sprostém mluwenj wegcete, wegceti, wegcetem, w dobrých wšak spisjch wegce, wegci, wegcem. W množném neginák než wegce, Gen. wagec.

W množném Gen. magj wšecka dwěslabičná j: ložj, plecj, srdcj (st. srdec), ne wšak wjceslabičná: ohnišť, bičišť, spálenišť, předce wšak také z lučištj.

Lok. jch, st. ech: plecech, srdcech w starých spisjch. Poledne má o polednách.

Soc. i, zřjdka emi neb mi: srdci a srdcemi, poli a polmi.

110. Cizj gména na um zůstáwagj w gednotném bez proměny, gako lilium, ewangelium, w množném Nom. Akk. lilia, Gen. Dat. lilium, Lok. lilijch, Soc. s liliemi. Ewangelia, Gen. ewangelij, Dat. ewangelijm, Soc. ewangelijmi.

W dwogném býwalo w N. Akk. poli, Gen. Lok. poliú, Dat. Soc. polema.

111. Skloněnj sedmé.

	Gednotný.	Množný.
Nom.	kotě	koťata
Akk.	kotě	koťata
Gen.	kotěte	koťat
Dat.	kotěti	koťatům
Lok.	kotěti	koťatech
Soc.	kotětem	koťaty.

Toto skloněnj gest pro žiwotná gména střednjho pohlawj na e (ė), gehožto končenj w gednotném s 6tým, w množném s 8mým se srownáwagj s wýminkau přjrostku et a at, gegž gen toto skloněnj má: hause, hausete, kuře, kuřete, gehně, gehněte, množ. hausata, kuřata, gehňata. Užjwáli se knjže a hrabě w mužském pohlawj, zastupuge Gen. knjžete, hraběte, gako při mužských, Akkusatiw.

Djtě, djtěte proměňuge w množném swé pohlawj, pročež děti, Gen. dětj gakožto ženské pohlawj dle 3ho.

W dwogném druhdy Nom. Akk. koťatě, Gen. Lok. koťatú, Dat. Soc. koťatema.

112. Skloněnj osmé.

	Gednotný.	Množný.
Nom.	slowo	slowa
Akk.	slowo	slowa
Gen.	slowa	slow
Dat.	slowu	slowům
Lok.	slowě	slowjch
Soc.	slowem	slowy.

Sklonění to gest 1mu mužských (wygmi Nom. Akk. Vok. na o, množ. a, pak Gen. bez ů) zcela rowen, a obsahuge netoliko wssecka střednj gména na o, a množ. na a, nébrž také přjdawná s wýchodem o, gako málo, z mála, k málu, na mále, s málem; nowo, w nowě, řjdko, z řjdka, mnoho, mnoha, mnohem, česko, po česku.

Lok. e (ě): na seně, w djle, kole, na gaře, w hnjzdě, w létě a t. d.

e (ě) a u: wesle a weslu, gezeře a gezeru, na mase a o masu, železe a železu, w břiše a břichu, rauše a rauchu a t. d. Práwě tak, která na sko wycházegj, gako Lipsko, Polsko, wogsko: w Lipsku a Lipště, w Polsku a Polště, u wogště a we wogsku.

u stáwá obyčegně po h, ch, k: gho, we ghu, w uchu, w oku (st. w oce). Tak též wjko, gablko, oslátko a t. d. Také odtažená milugj u: we gménu, po ránu, po gednom stu; pročež také w třetjm kolenu spřjzněn, ginak w koleně bolest.

113. Dwogný Nom. Akk. ě, Gen. Lok. ú, Dat. Soc. oma: městě, městú, městoma a t. d. gest giž zastaralý, gen ode sto Nom. Akk. dwě stě, od koleno, rameno pak Gen. Lok. kolenau, ramenau se gesstě udrželo. Nowěgssj Dat. kolenaum, ramenaum, a Soc. kolenama, ramenama zřjdka přicházegj. Oko a ucho nástrog zraku a uchu, přecházegj w dwogném w ženské pohlawj: oči, uši, Gen. očj, ušj, Dat. očjm, ušjm, Lok. očjch, ušjch, Soc. očima, ušima, kdežto sklonění z dwogného a množného smjsseno gest. W. §. 94.

114. Oka w množném gsau smečky, ucha u gehel a u hrnců, Lok. w okách, uchách.

Od teneto geſt množný tenata obyčegněgſſj než teneta.

Množný počet gátra, gikra, luka, leytka náležj wlaſtně gakožto žen. k 4mu ſklon., pročež Dat. ám, Lok. ách; hona ale, oblaka, kauzla, gakožto muž. k 1mu, pročež Gen. ů: honů, oblaků (i oblak), kauzlů.

Gen. bez koncowé ſamohláſky, pročež wkládagj sto, křjdlo, wědro, sklo, gablko, prkno, hrdlo a podobná, mjrniwé e mezi poſlednj dwě ſpoluzwučky: set, křjdel, wéder, skel, gablek, prken, hrdel a t. d. Od zrno, brdo geſt Gen. zrn, brd; od množ. drwa ale drw i drew.

Dat. ám magj gen ta, která někdy ženſk. pohl. býwala, gako leytka, žebra, pročež leytkám, žebrám, též i některá giná dle ſproſtého mluwenj: wjčkám, kolám.

Lok. jch, ſt. ech: na křjdljch a křjdlech; wſſak i ách: křjdlách; tak též we střewách, weslách, nosidlách, bedrách, gezerách (gezeřjch), kolách, zwláſſt po k: wogskách, wjčkách, klubkách, městečkách, gablkách. Wiz §. 84.

Po d, t, raděgi ech: na zádech, stádech, pautech, letech, ustech, městech, mjstech (městách, mjstách geſt ſproſté); řjdčegi po l: w djlech, sklech, gjdlech, hrdlech a hrdljch.

Po n ech a ách: kamnech, prknech, suknech, legnech, a kamnách, prknách, suknách, legnách; ſtogjli e před no, gen ách: na senách, semenách, kolenách, ramenách; předce wſſak má gméno, gmenech a gmenjch.

Ostatně jch: w tělјch, na čeljch a t. d. W pjsmjch gest slawněgi než w pjsmách, protože odtažená prawidelný wýchod radče magj: w práwjch; ně tak přjsně srostitá: kladiwech neb kladiwách mjsto kladiwjch schwaluge sluch.

115. Skloněnj dewáté.

	Gednotný.	Množný.
Nom.	znamenj	znamenj
Akk.	znamenj	znamenj
Gen.	znamenj	znamenj
Dat.	znamenj	znamenjm
Lok.	znamenj	znamenjch
Soc.	znamenjm	znamenjmi.

Dewáté skloněnj obsahuge 1) wssecka střednj na j, kteréž z ie a é pocházj: zdrawj, znamenj, zbožj, druhdy zdrawie, znamenie, zbožie; obilj, weselj, násilj, st. obilé, weselé, násilé. 2) ženská na j: Mářj, panj, lodj, rolj (st. rolé); zastaralé formy kněnj, macešj, pradlj, přadlj, šwadlj; cizj biblj, oracj a t. d. 3) Něco málo mužských: zářj, pondělj, st. hřebj, sudj, neywyššjho sudj, neywyššjmu sudj; též Giřj, Gilgj, Brikcj, předložjli se před ně swatý: swatého Giřj, swatému Giřj; sic také sudjho, sudjmu, Giřjho, Giřjmu dle skloněnj přjdawných na j. 4) Množný bratřj, knězj, konj, předce wssak má kůň w Soc. koňmi mjsto konjmi. §. 73, 86.

Soc. jm magj střednj a mužská, j pak ženská: s našj panj, před tau rolj.

Kregčj, kočj, ač se gako přjdawná na j skláně-gj, magj předce též w množném Genitivu j dle sklo-

něnj gmen ſtatných. Když ſe ale řekne u kregčů, u kočů, znamená to ů zde tolik co u kreičowic, u kočowic.

Dwogný býwal Nom. Akk. -i, Gen. Lok. -iu, Dat. Soc. -iema.

116. Oſtřenj a proměna ſamohláſek.

Průtažná ſamohláſka poſlednj ſyllaby ſe čaſto w Genitivu a oſtatnjch prodlaužených pádech zoſtřuge, a ſice neyčaſtěgi ů, kdežto w o přecházj: bůh, boha, bohu, bohowé a t. d., dům, domu, dwůr, dworu, kůň, koně, lůg, loge, hnůg, hnoge; dále sůl, soli, hůl, holi; cizj kůr, kůru, trůn, trůnu dělagj wýminku.

W poſlednj ſyllabě á zůſtáwá wětſſjm djlem bez proměny; předce ſe wſſak w pás, mráz, práh, hrách zoſtřuge: pasu, mrazu, prahu, hrachu. Pán zoſtřuge a gen we Vokativu: pane, pane Bože, pane Ježjši; u ſtarých též w Nom. Gen. a Dat. w množném: panowé, panů, panům; ſic ale, předložjli ſe před giná gména we wſſech pádech: pan kmotr, pana kmotra; předce wſſak zůſtáwá á protaženo w pán Bůh, pán Kristus, pán Ježjš, pána Boha, pána Krista, pánu Bohu a t. d.

é ſe protahuge w chléb, déšť, bér, zoſtřuge ſe wſſak w giných pádech: chleba, deště, beru; chléw (chljw) podržj é: chléwa, chléwu a t. d.

Průtažné j přecházj gen we wětru, sněhu, od wjtr, snjh, w ě; ý ale w y, tolikо w dymu od dým.

au w poſlednj ſyllabě zůſtáwá neproměněno: žraut, žrauta, kohaut, kohauta, kaut, kauta.

Často se á, j, au, také w předposlednj syllabě ženských gmen na a w Sociatiwu gednotného počtu a w Gen. Dat. Lok. Soc. množného zostřuge:

	bráua	djra	žjla	trauba	práce
Soc.	branau	děrau	žilau	trubau	pracj
M.G.	bran	děr	žil	trub	pracj
Dat.	branám	děrám	žilám	trubám	pracem
Lok.	branách	děrách	žilách	trubách	pracech
Soc.	branami	děrami	žilami	trubami	pracemi.

Tak také kráwa, sláma, rána, skála a giná sro-stitá; odtaženým, gako bjda, chwála, ztráta a t. d. zůstáwá průtažná samohláska. Wjra, mjra, knjha řj-dj se dle djra: wěr, měr, kněh: kniha ale (gak ně-kterj pjssj) zůstáwá bez proměny: knihau, knih, kni-hám a t. d. Ljpa, sjla a giná, we kterýchž j z ě ne-pocházj, řjdj se dle žjla. Hauba, maucha, lauka, kraupy, dle trauba: hub, much, luk, krup. S kraz-kem ů přecházj zřjdka w o: fůra, forau, for, forám, forách, forami; ne wssak giž w kůra, můra, chůwa. W ženských na e zůstáwá (dle nynégssjho wyslowenj) samohláska ráda protažena; u starých wssak nacházj se w Soc. a Gen. množ. kožj, wolj, kulj od kůže, wůle, kaule. Předce wssak se množné dwéře, sáně w Gen. Dat. Lok. a Soc. gesstě wždy zostřugj, tjm způsobem i střednj léto, léta:

Gen.	sanj	dweřj	let
Dat.	sanjm	dweřům	letům
Lok.	sanjch	dweřjch	letech
Soc.	saněmi	dweřmi	lety, letmi.

Gindy zůstáwá průtažná samohláska w střednjch gmenech bez proměny: práw od práwo, stád od stádo,

mjst od mjsto, paut od pauto. Předce wšak se gmen, gader ode gméno, gádro (st. hnëzd od hnjzdo) ostřj; wrát pak od wrata protahuge.

Prawidelně se též samohláska střednjch na më, prodlužugeli se přjrostkem en, zostřuge: ráme, ramene, břjmë, břemene, sjmë, semene a t. d.

Cosi obzwlásstnjho gest zostřowánj á w kamene neb kamena, kameni od kámen; gakož i proměna samohlásek w přjtel, nepřjtel, množ. přátelé, nepřátelé; w penjz Gen. penëz, wegce, wagec, kterážto na starssj formy gednotného přátel (sl. prijatel), penëz a wagce poukazugj.

117. Dwižné čili hnutedlné e.

Toliko čisté ostré e w posledni syllabě, když gen gedna spoluzwučka následuge, může w prodlaužených pádech wywrženo býti, nikoli wšak znamenané měké ë a průtažné é. Pročež zůstáwá ë w knëz, wjtëz, řetëz, člowëk, pamët, wëc, a práwě tak průtažné é w lék (ljk), léč, pewno a nehnutedlno. A protože e po ř a gemném l mjsto měkého ë stogj, gest také e w ořech, řeč, les, gelen, kořen nehnutedlno: ořecha, řeči, lesu, gelena, kořena, ačkoli wjceslabičná na ec wýminku dělagj: hořec, hořce, mudřec, mudrce. Práwě z té přjčiny gest také e w kámen, plamen, řemen, škřemen a t. d. nehnutedlno.

We křen, kmen, rmen, plen, oplen, plech, břeh, šnek gest e též z té přjčiny nehnutedlno, protože před njm dwě spoluzwučky stogj. Předce dowoluge sluch wywrženj e w gezdec, mëstec, gistec, tkadlec, čerwec, čerwen, gichžto Gen. gezdce, mëstce a t. d.

gsau. Ano i w okršlek, papršlek (paprsek) pohlcuge se e: okršlku (okršku), papršlku (paprsku), gakož i w krtek, wlček: krtka, wlčka, protože syllaby, w nichž r a l zarowen samohlásku zastupugj, českým ustům tak drsny negsau. Starým nebýwalo také lpu, bzu, mchu od lep, bez, mech drsno, kdežto nynj raděgi lepu, bezu, mechu řjkáme. Od len gest lnu (odkudž lněný, lnjně, lnář) posud w užjwánj, ač se mjsty i lenu slýchá.

118. Prawidla pro hnutedlné e.

Hnutedlno gest e 1) před w bez wýminky: lew, lwa, šew, šwu, kotew, kotwe; ano i w cjrkew, cjrkwe. Před retnými (b, p, m) gest e gen w Cheb (Eger), Chbu, w pohřeb, pohřbu, w nágem, nágmu, zágmu, přjgmu, u starých wšak také w leb, lbi neb lbu, lep, lpu pohlceno.

2) Před koncowým n a ň obyčegně: sen, snu, den, dne, peň, pně, žeň, žni neb žně, len, lnu; ano i w čerwen, čerwna, srpen, srpna, osten, ostnu. Wygjmagj se dwéslabičná na men, len, řen: pramen, bolen, gelen, kořen, čeřen; dále hřeben, lupen, gesen, prsten, Gen. pramene, bolena, gelena a t. d.

3) Před l w mnohých slowech: osel, osla, kozel, kozla, orel. orla, kel, množ. kly, kotel, kotla, Hawel, Pawel, žiwel, kašel, pytel, chuchel, kuchel. Nikoli wšak w popel, chumel, hřjdel, getel, zřetel, swjzel, kužel, ocel. Ženská gména na el, gako: postel, prdel, kaupel, kaudel, od neurčitého způsobu odwozená mužská na el (tel), gako spasitel, kazatel, nepotracugj nikdy e: kaupele, spasitele a t. d.

4) Před t: ocet, octa, počet, počtu, u starých met, mtu (mjra); tak také w slowech pomocj et odwozených: drobet, krapet, dehet, nehet, loket, oset, wěchet. Od ret, rty (rtowé). Wygjmagj se zeť, zetě, pečeť, pečeti a hřbet, hřbetu.

5) Před s a š: pes, psa, owes, owsa, wes, wsi, weš, wši, faleš, falše, (tak také we wše, wšeho od weš). Nikoli wšak w les, gales, peleš, weteš.

6) Před c we wšech mužských gmenech: plawec, plawce, chlapec, chlapce; ano i tehdáž, když před ec dwě spoluzwučky stogj: gezdec, gezdce, tkadlec, tkadlce, gistec, gistce, poběhlec, poběhlce, mudřec, mudrce. W hrnec, srnec zastáwá r samohlásku: hrnce, srnce. Wygjmagj se ženská pec, peci, klec, klece.

7) Před k we wšech pomocj ek odwozených: domek, domku, dworek, dworku; ano i když e po st stogj: ljstek, ljstku, můstek, můstku. We wlček, pahrbek, čtwrtek, zastáwá l a r samohlásku: wlčka, pahrbku, čtwrtka. Wygjmagj se česnek, česneku (od česenek, česenku), a gednoslabičná rek, reka, Hřek (Řek), Hřeka, složená osek, průsek, we kterýchž e půwodnj syllaby nepohnuto zůstáwá. Wywrhuge ge wšak nářek, nářku. W pelyněk, pohůněk wywrhuge se i měkké ě: pelyňka, pohůňka. Před chřtáwými h, ch zůstáwá e: ožeh, ožehu, ořech, ořecha, Čech, Čecha, mech, mechu.

119. Powstáwáli wšak hromaděnjm spoluzwuček drsnota, nesmj se e pohlcowati. To se stáwá, stogjli před takowým e w poslednj syllaby dwě neb wjce spoluzwuček, pročež nemohau anděl, manžel,

konšel, korbel, ortel, kostel, postel, šindel, powrhel, drhlen, brslen, e pohlcowati, a tjm méně gednosla: bičná sklep, chmel, kmet, klec a t. d. Ale též i w giných přjpadnostech gesstě nedopausstj sluch wywr: howánj e.

Nehnutedlno gest e 1) před g: oleg, olege, koleg, kolege.

2) Před r a ř: hauser, hausera, páteř, páteře. Wýminku dělagj keř, kře, wichr, wichru, ozher, ozhru.

3) Před d: led, ledu, med, medu, sansed, sauseda. Wýminky gsau zed, zdi, stred, strdi.

4) Před z, ž, č: nález, nálezu, pařez, pařezu, bez, bezu, (giž ne bzu), krádež, krádeže, laupež, laupeže, meč, meče, zahaleč, zahaleče. Wýminky gsau rez, rzi (wssak i rezu), lež, lži, rež, rži, Žateč, Žatče.

Přede dwěma spoluzwučkama gest sice e nehnu: tedlno, pročež zůstáwá w čerw, trest (t. kázeň), pelest, bolest, čest (mjsto časť), ratolest, neřest, chřest, blesk, třesk, wřesk; předce wssak dělagj mest, mstu, křest, křtu, dále lest, lsti, čest (pocta), cti, trest (třtina), třti, weyminku.

W gediném násyp pohlcuge se y: náspu, pro: tože se sypu druhdy we spu skracowalo.

120. Mjrniwé e.

Nespogugeme nikdy dwě spoluzwučky w gednu syllabu, abychom mezi ně samohlásku newložili. Na ten způsob se nemohlo žeň gináče od žnu utwořiti, než wložemjm e mezi žn. Při twořenj Genitiwu w množném, kdežto se koncowá samohláska tratj, bý:

wá wloženj mjrniwého e potřebno, gako w her od hra, ker od kra, den od dna, set od sto. W giných přjpadnostech žádá toho sluch, gako w gahel od gáhla, wagec od wagce, skel od sklo, oken od okno. Wiz § 98, 114.

To se stáwá i w předposlednjch syllabách některých slow na ec, kdyžby před ce w Genitiwu (gednot.) wyslowenj bud nemožno neb tuže drsno býti mělo, pročež se tedy od švec, žnec, gezwec, pastwec, kozlec, Genitiwi šewce, žence, gezewce, pastewce, kozelce wloženjm mjrniwého e twořj. Pupeček, domeček mohau sice w pupček, domček, skráceny býti, w Genitiwu wšak pupečku, domečku nastupuge wywržené e swé mjsto.

121. Skloňowánj přjdawných gmen.

A. Prwnj obrazec přjdawných gmen.

Gednotný.	-ůw (ů),	-a,	-o.
Nom.	králůw	králowa	králowo
Akk.	králůw	králowu	králowo
Gen.	králowa	králowy	králowa
Dat.	králowu	králowě	králowu
Lok.	králowě	králowě	králowě
Soc.	králowým	králowau	králowým.
Množný.	-i,	-y,	-a.
Nom.	králowi	králowy	králowa
Akk.	králowy	králowy	králowa
Gen.	králowých	——	——
Dat.	králowým	——	——
Lok.	králowých	——	——
Soc.	králowými	——	——

Podlé tohoto obrazce se skloňugj 1) přiwlastňowacj na ůw (ů), owa, owo. Skloněnj gegich gest tedy w celém gednotném, wygmauce Sociatiw ým. w množném pak gen w Nom. a Akk. stegno s mužským (1ho), ženským (na a), a střednjm (na o) skloněnjm stetných gmen.

M.	hrad Dawidů	S.	slowo hospodinowo
	hrad Dawidů		slowo hospodinowo
	hradu Dawidowa		slowa hospodinowa
	hradu Dawidowu		slowu hospodinowu
	hradě Dawidowě		slowě hospodinowě.

Ž. břitwa otcowa
břitwu otcowu
břitwy otcowy
břitwě otcowě
břitwau otcowau.

Množ. Muž. Nom. hradowé Dawidowi
Akk. hrady Dawidowy
Žen. Nom. Akk. břitwy otcowy
Stř. Nom. Akk. slowa hospodinowa
W Lok. Gedn. též při domu hospodinowu.

2) Přiwlastňowacj na in, ina, ino, a wšecka giná nezakončená přjdawná, gako zdráw, hotow, bos, gist, wesel, hoden, aučasten, zwlášť trpná přjčestj spasen, poručen, znám, omluwen, wšak gen z částky, neboť toliko Nom. a Akk. dle A, ostatnj pády giž dle B skláněgj.

Nom.	tetin	tetina	tetino
	aučasten	aučastna	aučastno
	spasen	spasena	spaseno.

Akk.	tetin	tetinu	tetino
	aučasten	aučastnu	aučastno
	spasen	spasenu	spaseno.
Mn. N.	tetini	tetiny	tetina
	aučastni	aučastny	aučastna
	spaseni	spaseny	spasena.
Akk.	tetiny	tetiny	tetina
	aučastny	aučastny	aučastna
	spaseny	spaseny	spasena.

Pročež také Akkusatiw welikunoc od welikanoc.

Mužský Akkusatiw bezžiwotných spasen (abych spasen učinil swět, Jan 12, 48), nacházj se řjdčegi, než Genitiw aučastna, spasena, kterýž při žiwotných Akkusatiw zastupuge. Ten se udržel gesstě w přjsowědech: řeč twá znáına tebe činj; učinil ho aučastna, gista, spasena, poručena, omluwena, mjsto známého, aučastného a t. d.

Mužský Datiw u přicházj s neurčitým býti gesstě dosti zhusta: žiwu, weselu, pečliwu býti, zwlásst s trpným přjčestjm: spasenu, řečenu, zahanbenu, odsauzenu, wolenu, postawenu býti, při čemž také potah na Datiw osoby w množném býwá: dáli Pán Bůh wám žiwu býti; nedeyž nám zahanbenu býti; slušelo gim postawenu býti, totiž gednomu každému.

Rád, nerád (nerad), poněwadž se ho gen gako přjslowky užjwá, gest toliko Nominatiwu schopno: widjm ho rád, ráda, rádo, množ. rádi, rády, ráda. Práwě tak chodjm bos, bosa, boso, chodjme bosi, bosy, bosa, kteréž ale, gako giná přjdawná, ostatnj pády dle B skláněgj: bosého, bosému a t. d.

Domow (domůw, domů) sklánj se dle králůw: z domowa, k domowu. Dat. ům: k Staňkowům. Wiz §. 83.

Přiwlastňowacj páně (mjsto páň) zůstáwá bez proměny: chrám Páně, do chrámu Páně, dobrota Páně, slowo Páně, slowem Páně a t. d. Wiz §. 75. Také přiwlastňowacj na owic se nesklánegj.

122. B. Druhý obrazec přjdawných gmen.

		-ý	-á	é.
Ged.	Nom.	prawý	prawá	prawé
	Akk.	prawý	prawau	prawé
	Gen.	prawého	prawé	prawého
	Dat.	prawému	prawé	prawému
	Lok.	prawém	prawé	prawém
	Soc.	prawým	prawau	prawým.
		-j	-é	-á.
Mn.	Nom.	prawj	prawé	prawá
	Akk.	prawé	prawé	prawá
	Gen.	prawých	——	——
	Dat.	prawým	——	——
	Lok.	prawých	——	——
	Soc.	prawými	——	——

Dle toho obrazce sklánegj se zakončená s wýchodem ý, á, é, gak přjdawná, tak mjsto statných užjwaná: poddaný, swatý, wrátný, pogezdný, zlatý (60 kr.), králowá (regina), panská, krámzká; ocasné, parožné, spropitné a t. d.

123. C. Třetj obrazec přjdawných gmen.

		-j	-j.
Gedn.	Nom.	božj	božj
	Akk.	božj	božj
	Gen.	božjho	božj
	Dat.	božjmu	božj
	Lok.	božjm	božj
	Soc.	božjm	božj.
		-j	-j.
Množ.	Nom.	božj	——
	Akk.	božj	——
	Gen.	božjch	——
	Dat.	božjm	——
	Lok.	božjch	——
	Soc.	božjmi	——

Dle C se řjdj, která pro wssecka tři pohlawj wycházegj na j: člowěčj, kachnj, kozj, husj, telecj. Statná gména na j gako náhončj, zpráwčj, kočj, křegčj, sudj; ano i wlástnj gména: Giřj, Gilgj, Brikcj, ač se též gindy dle 9ho sklon. statných gmen skláněgj.

124. Wsseobecné a zwlásstnj přjmětky.

Pády obrazců B a C lissj se značněgi od sklo- něnj statných gmen: blj͡žj se ale pádům náměstek.

Mužský Genitiv (A. B. C.) zastupuge zde též Akkusativ při žiwotných bytnostech: mám welikého bratra; při bezžiwotných gest Akkusativ rowen No- minativu: kaupil si nowý klobauk. Mjsto Vokativu stogj gen Nominativ w gednotném i množném: milý Bože, milj přátelé.

W ženském Dativu (B.) řjká se obyčegně ey mjsto é: tey dobrey ženě, a tento wýchod magj hned giž starj rukopisowé. W množ. gest Lokal rowen Genitivu. A w Genit. Dat. a Soc. magj wssecka tři pohlawj geden wýchod.

Množný Nom. pro mužská žiwotná j, pro bezžiwotná é, wssak gen w spogenj s krátkým Nominatiwem bezžiwotných: staré šaty, zelené stromy, nowé domy, ostré nože, dlauhé wlasy. Wezmeli se ale delssj owé, má přjdawné wýchod j: zelenj stromowé, ostřj mečowé.

Před j přecházj hrubé ł w gemné l, r w ř, h w z, ch w š, k w c, sk w št, ck w čt: zlý duch, zlj duchowé; stałý, stálj; dobrý, dobřj; mnohý, mnozj; hluchý, hlušj; weliký, welicj; gaký, gacj lidé; český, češtj páni; městský, měststj; německý, němečtj; hradecký, hradečtj.

Gako německý z němecský, katolický z katolicský skráceno gest, tak se také pjsse němečtj, katoličtj mjsto němečštj, katoličštj.

Zastaralý dwogný počet.

A) NA. králowa,	Ž. St. ě,	GL. králowů,	DS. králowýma
B) — prawá	— ě	— prawů	— prawýma
C) — božj	—	— božiů	— boziema.

Blahoslaw pjsse (1564) gesstě giná dwa, Jan 19, 18. dwa rohy podobná, Zgew. 13, 11. Nynj gest gesstě dwogný počet w průpowědi dwa česká w obyčegi. Slýcháwá se wssak také na trhu tři, čtyry česká, lépe tři, čtyři české.

125. Skloňowánj čjsel.

Čjsla se bljžj z ohledu skloňowánj brzo statným, brzo pak přjdawným gmenům a náměstkám, čjm podobněgssj těm čili oněm býwagj.

Geden se řjdj zcela dle ten a onen.

Gedn.	Nom.	geden	Žen. gedna
	Akk.	geden	gednu
	Gen.	gednoho	gedné
	Dat.	gednomu	gedné
	Lok.	gednom	gedné
	Soc.	gednjm	gednau.
Množ.	Nom.	gedni	gedny
	Akk.	gedny	—
	G. L.	gedněch	—
	Dat.	gedněm	—
	Soc.	gedněmi	—

Nom. Akk. gedno, množ. gedna, má w Gen. a w ostatnjch pádech zcela gako geden.

Neywjce se lissj skloněnj dwogného počtu dwa (důrazně dwá), žen. a střed. dwě, a oba, obě.

Nom. Akk.	dwa, dwě	oba, obě
Gen. Lok.	dwau	obau
Dat. Soc.	dwěma	oběma.

W obecném mluwenj Gen. Lok. dwauch, obauch, Dat. dwaum, obaum, Soc. dwauma, obauma.

Dwé, obé, tré řjdj se dle B. Genit. dwého, obého, trého, Dat. dwému, obému, trému a t. d.

Tři a čtyři se řjdj dle 3ho sklon. gmen: tři, čtyři gest wsseho trogjho pohlawj: čtyry ale gen ženského a střednjho.

N. A.	tři	čtyři	(čtyry)
Gen.	třj	čtyř	(čtyr)
Dat.	třem	čtyřem	(čtyrem)
Lok.	třech	čtyřech	(čtyrech)
Soc.	třemi	čtyřmi	(čtyrmi).

Muž. Nom. (dle některých též střednj) protahuge často samohlásku třj, čtyřj: čtyřj tisjcowé, gindy čtyři (čtyry) tisjce.

Gen. také giž třech mjsto třj.

Soc. též třjmi; třmi gest zastaralé; třema, čtyrma gest w obecném mluwenj.

Pět, šest, sedm, osm a t. d. až dewadesát dewět, dělagj Akkusatiw gako Nominatiw; we wšech ostatnjch pádech přiwěšuge se i, při čemž w dewět, deset e před t w j přecházj. Ode dwadcet, třidcet a t. d. řjká se dwadcjti i dwadceti, třidcjti i třidceti.

N. A. pět	osm	dewět	deset	dwadcet.
Gen. od pěti	osmi	dewjti	desjti	dwadcjti.

Dat. k pěti osmi desjti osobám. Lok. w pěti, osmi dnech. Soc. před pěti, osmi lety. Tak také dwanáct: od dwanácti let, ke dwanácti letům, we dwanácti letech, před dwanácti lety.

Složená čjsla gedenmecjtma a t. d. zůstáwagj bez proměny: čtyřmecjtma starců padlo, pětmecjtma mužům a t. d. W přjslowkách pětkrát, šestkrát, sedmkrát a t. d. skloňuge se prwnj čjslo: do sedmikrát, do dewadesátikrát.

Rodowná čjsla čtwer, pater, čtwera, patera, čtwero, patero a t. d. magj w ženském Akkusatiwu čtweru. W množném Nom. a Akk. čtwery šaty, patery knihy Mogžjšowy, dewatery hony. W Soc.

čtwermi. We střednjm pohlawj zastupugj rodowá často základnj čjsla. Nom. o: desatero raucho. Gen. a: dwanáctera pokolenj. Dat. u: dewateru pokolenj. W Sociatiwu zůstáwagj bez proměny: s patero pacholaty mjsto s pěti pacholaty.

Od trůg, troge, troge gest zen. Akk. trogi.

Půl a čtwrt zůstáwagj gakožto pauhá určowacj slowce bez proměny, wšak gimi určená slowa se skládagj: půl lokte, půl druhého lokte, za půl léta, za půl zlatého, k půl třetjmu, po půl tolaru, po půl létě, před půl letem, před čtwrt letem, s půl čtwrtau kopau wagec. Máli ale půl čjslem určena býti, užjwá se mjsto nj půlka, též půle, polowice, a tyto gakož i čtwrt neb čtwrtka se sklonugj: dwě půlky, tři čtwrti, z půl čtwrti neb čtwrtky a t. d.

S předložkami se půl druhdy sklonowala, proček přjslowky odpolu (Gen.), napoly, též weypůly (množ.) a polau (Instr.) w složenj.

Čtwrtý, pátý a t. d. (wiz §. 26.) magj po půl w Genitiwu mjsto ého gen a: půl čtwrta, za půl čtwrta groše, do půl páta sta, w Dat. a Lok. u: po půl šestu tolaru, po půl čtwrtu dni. Mužský a střednj Sociatiw twořj se gako Genitiw: s půl páta (zlatým), půl šesta (grošem). Zenský má au: s půl pátau (librau).

Mnoho, kolik, tolik, několik (druhdy koliko, toliko, několiko) přigjmá w Gen. Dat. Lok. Soc. gen a: od mnoha let, do několika domů, po mnoha letech, w kolika dnech, po několikas málo dnech, w tolika tisjcjch letech, s několika tisjci lidu, kolika dušemi, tolika péčemi. Předce wšak řjká geště spro-

ſtý člowěk: po koliku kopách, a Hagek pjſſe: po několiku měsjcjch (wſſak také od několiku let). Weleſlawjna ale (50 let pozdégi) po několika měsjcjch, Hagek w množném s několiky sty koňmi, mjſto s několika.

Sto a tisjc gſau dle formy ſkutečná ſtatná gména; pročež ſe sto dle 8ho ſkloněnj ſklánj.

Nom. sto let. Akk. za sto let
Gen. do sta let
Dat. ke stu letům
Lok. we stu letech, po stu letech.

W Sok. pro ſebe stem, gednjm stem; ale před ginými gmeny zůſtáwá sto gakožto určowacj čjſlo bez proměny: s ginými sto pannami, před sto lety, neb také podlé obdoby (analogie) mnoho, kolik a t. d. mezi sta kusy (Komenſký), před sta lety, což ſe s množným před sty lety mjchati neſmj, protože to geſt tolik gako před několika sty lety. W ſtaženj sto-tisjc zůſtáwá sto bez proměny: w druhém sto-tisjci.

Dwogný počet stě geſt gen geſſtě w Nom. a Akk. w užjwánj: dwě stě, za dwě stě zlatých. W dwau set, ke dwěma stům, we dwau stech, s dwěma sty gſau set, stům, stech, sty pády množného počtu s dwogným dwau, dwěma.

Tisjc ſe ſkloňuge dle 2ho ſkloněnj gmen.

Nom. tisjc tolarů. Akk. za tisjc zlatých
Gen. z tisjce (gednoho), z tisjce slow
Dat. tisjci panům, k tisjci letům
Lok. po tisjci letech, w tisjci kopách.

Po tisjcjch letech řjká se o mnoha tisjcjch letech, pročež také w tolika tisjcjch letech. Soc. tisjcem neužjwá se před ginými slowy, než přiwěssuge se k tisjc gen i: před tisjci lety; chcemli určitě o mnoha tisjcjch letech mluwiti, postawj se zřegmě mnoha neb několika k tomu: před mnoha tisjci lety, s několika tisjci lidu. Soc. s dwěma tisjcema má se gen w dwogném užjwati, ginak tisjci: třemi tisjci, pěti tisjci, zwlásstě když počjtané následuge: před šesti tisjci lety.

126. Od wšecken, wšecka, wšecko (wšeckna, wšeckno) gest gen Akk. wšecken, wšecku, wšecko a w množném Nom. wšickni, wšecky, wšecka a Akk. wšecky, wšecky, wšecka w obyčegi. Ostatnj pády gsau od zastaralého weš, od čehož se střednj wše a ženský Akk. wši gesstě udrželi:

Gedn.	Nom.	(weš)	Žen. (wše)
	Gen.	wšeho	wšj
	Dat.	wšemu	wšj
	Lok.	wšem	wšj
	Soc.	wšjm	wšj.
Množ.	Nom.	(wši)	(wše)
	Gen.	wšech	—
	Dat.	wšem	—
	Lok.	wšech	—
	Soc.	wšemi	—

Střednj wše, Akk. wše, množný wšecka (wšeckna, wšechna) mjsto wše, skloňuge se w ostatnjch pádech gako mužské weš. Od wšechen, wšechna, wšechno gest množný wšichni, wšechny, wšechna, od čehož Gen. a Lok. wšechněch, Dat. wšechněm, Soc. wšechněmi newelmi zhusta přicházegj. Ženský Akk.

wšicku a mužſký Nom. w množ. wšicci (mor. wšeci) geſt od wšecek. Slowácké wšeckými Čech zcela neználá. Od weškeren (weškeu), weškera, weškero, Akk. weškeren, weškeru, weškero, naležá ſe gen u nowěgſſjch Gen. a oſtatnj pády: weškerého, weškerému, weškerém dle obrazce B.

127. Skloňowánj náměſtek.

Oſobné náměſtky gá, my, ty, wy, a wracowacj sebe, magj zcela wlaſtnj ſkloněnj:

Gedn.	Nom. gá	ty	—
	A. G. mne, mě	tebe, tě	sebe, se
	D. L. mně, mi	tobě, ti	sobě, si
	Soc. mnau	tebau	sebau.
Množ.	Nom. my	wy	
	A. G. L. nás	wás	
	Dat. nám	wám	
	Soc. námi	wámi.	

Genitiv w gednotném zaſtupuge tedy také Akkuſativ. Ano i w množném gſau ſtařj Akkuſatiwi ny, wy dáwno od Genitiwů nás, wás wypuzeni. Mjſto nám, wám nacházj ſe w ſtarých rukopiſjch doſti čaſto nem, wem. W gednotném geſt Lokal, gako wětſſjm djlem při ſtatných gmenech, Datiwu; w množném pak, gako u přjdawných, Genitiwu rowen. Sebe a t. d. wztahuge ſe též na množný počet, pročež geſt zde sobě Dativ a také Lokal: my o sobě, wy o sobě, oni o sobě nic newěděli.

W dwogném býwalo:

N. A. na, ž. ſt. ně	G. L. naju	D. S. náma.
wa, — wě	waju	wáma.

Pády (s přjrostkem n, b,) mne, mně tebe, tobě, sebe, sobě gsau s důrazem, a kladau se 1) na počátku průpowědi, 2) po předložce, 3) po slowese neb giných slowech gen tehdáž, když ge důrazem powýssiti chceme. W giných přjpadnostech kladau se krátké mě, tě, se, mi ti, si, ač se mjsto si u dobrých spisowatelů skoro wždy sobě nacházj. Welmi zřjdka se naleząá na tě, mimo se, na se, w se, mjsto na tebe, mimo sebe, na sebe, w sebe.

128. Tak gako mne a t. d. ne od gá, nébrž od ztraceného Nominatiwu (m–) twořeno gest, tak také nenj geho od on, nébrž od i s přjrostkem en: gen žen. ge střed. ge, gehožto mjsto nynj on zastupuge. On, a počažné genž skloňugj se stegným způsobem.

Ged.	Nom.	on	genž	ž. ona	(gež)
	Akk.	geg	gegž	gi	giž
	Gen.	geho	gehož	gj	gjž
	Dat.	gemu	gemuž	gj	gjž
	Lok.	o něm	o němž	o nj	o njž
	Soc.	gjm	gjmž	gj	gjž
Množ.	Nom.	oni	(giž)	ony	(gež)
	Akk.	ge	gež	ge	gež
	Gen.	gich	gichž	—	—
	Dat.	gim	gimž	—	—
	Lok.	o nich	o nichž	—	—
	Soc.	gimi	gimiž	—	—

Střednj ono má w gedn. Akk. ge, w množ. ona; Genitiw ale geho a t. d. gako muž. on.

Po předložce přecházj g w n, pročež mjsto geho, gemu a t. d. po wssech předložkách wždy něho, němu a t. d. státi musj:

Gedn. Akk.	za něg	za ni	za ně
Gen.	z něho	z nj	z něho
Dat.	k němu	k nj	k němu
Lok.	při něm	při nj	při něm
Soc.	s njm	s nj	s njm.
Množ. Akk.	pro ně	za ně	skrze ně
Gen.	od nich	z nich	u nich
Dat.	proti nim	k nim	
Lok.	w nich	při nich	o nich
Soc.	s nimi	za nimi	před nimi.

Od geho, gemu gsau ho, mu dowolená skracowánj, kteráž wšak gen po giných částkách řeči w průpowědi státi mohau, neklađeli se w ně důraznosti: widěl sem ho, dal sem mu to.

Akk. geg užjwá se negen při bezžiwotných, ale i při žiwotných. Zastupuge wšak často při žiwých Genitiw (geho) tento Akkusatiw geg, ano i po předložkách: za něho, pro něho mjsto za něg, pro něg. W sprostém mluwenj řjká se též geho, ho mjsto středního ge pro obogetnost, neboť ge gest též Akkusatiw w množném.

Akkusatiw něg skráceli stařj často po předložkách o, na, za, pro, ano i po w, s, nad, pod, před, přes, skrze: oň, naň, zaň, proň, weň, seň, nadeň, podeň, předeň, přeseň, skrzeň, mjsto o něg, na něg, za něg, pro něg, w něg, s něg, nad něg, pod něg, před něg, přes něg, skrze něg. Lomnickowské proňho, zaňho gest k newystánj.

W Instrumentalu se řjká njm, nj, nimi bez předložky mjsto gjm, gj, gimi dosti často.

Gich, gim, gimi, pročež také od nich, k nim, s

nimi protahugj mnozj, zwláſſť nowěgſſj: gjm, gjch, gjmi od njch, k njm, s njmi.

Genž, genžto, gežto (gešto) užjwá ſe w Nom. gak gednotném tak množném bez rozdjlu pohlawj. Stařj ale mjwali w muž. Nom. gedn. genž, genžto, w množném ale gíž, gižto; w ženſkém a ſtřednjm pohlawj býwalo w gednotném i množném gež, gežto.

129. Ukazowacj ten, ta, to, ſkloňuge ſe gako geden, gedna, gedno.

Gedn.	Nom.	ten	tento	Ž.	ta	tato
	Akk.	ten	tento		tu	tuto
	Gen.	toho	tohoto		té	této
	Dat.	tomu	tomuto		té	této
	Lok.	tom	tomto		té	této
	Soc.	tjm	tjmto		tau	tauto.
Množ.	Nom.	ti	tito		ty	tyto
	Akk.	ty	tyto		ty	tyto
	Gen.	těch,	Dat. těm,	Soc. těmi.		

Střednj to má w Akk. to, w množném Nom. a Akk. ta. Práwě tak onen, ona, ono, a onenno, onano, onono, Gen. onoho, onohono, Dat. onomu, onomuno a t. d.

Týž, táž, též ſklánj ſe zcela gako prawý (B): téhož, témuž, též. Tak také který a kterýž, kterého, kterému, kteréhož a t. d.

130. Sám, sama, samo, ſkloňuge ſe w Nom. a Akk. gako tetin ſtr. 160. Mužſký Akk. sám doſazuge ſe Genitivem samého, žen. samu, ſtřed. samo, mn. Nom. sami, samy, sama, Akk. samy, samy, sama. Oſtatnj pády má s přjdawným gmenem samý, samá, samé, kteréhož ſe s náměſtkau sám, sama, samo mjchati neſmj,

ſtegny. Djtě samo geště nechodj; co sme pili, bylo samé wjno. Pro samu gegj krásu gi milowal; samau wodu pige.

131. Náš, naše, naše, a wáš, waše, waše, magj w Akk. náš, naši, naše, wáš, waši, waše, w množ. Nom. naši, naše, naše. Akk. naše we wſſem pohlawj. W giných pádech ſe řjdj dle geho: našeho, našemu, našem, našjm, množ. našich, našim, našimi. Stařj protahowali náše, náši, wáše, wáši.

Od můg, twůg, swůg ſkracuge ſe ženſké moge, twoge, swoge w má twá, swá, a ſtřednj moge, twoge, swoge w mé, twé, swé.

Mužſké.

Jed.	N.A.	můg	twůg	swůg
	Gen.	mého	twého	swého
	Dat.	mému	twému	swému
	Lok.	mém	twém	swém
	Soc.	mým	twým	swým.
Mn.	Nom.	mogi	twogi	swogi
	Akk.	mé	twé	swé.

Ženſké.

Jed.	Nom.	má	twá	swá
	Akk.	mau	twau	swau
	G.D.L.	mé	twé	swé
	Soc.	mau	twau	swau.
Mn.	N. A.	mé	twé	swé.

Střednj.

Jed.	N. A.	mé	twé	swé
	Gen.	méĥo	twého	swého a t. d
Mn.	N. A.	má	twá	swá.

Gen. Lok. pro wſſe pohlawj: mých, Dat. mým, Soc. mými, tedy zcela dle B. Stařj ſklánjwali též mogeho, mogemu a t. d.

132. Gegj (ejus) ſe wztahuge na ženſkau oſobu n. p. gegj syn, gegj dcera, gegj djtě, a ſkloňuge ſe gakož i čj, zcela podlé C., protože gſau ſkutečná přj- dawná gména gednoho wýchodu.

Ged.	Nom.	čj syn?	gegj syn
	Akk.	čj klobauk?	gegj klobauk
	Gen.	čjho syna?	gegjho syna
	Dat.	čjmu synu?	gegjmu synu
	Lok.	o čjm synu?	o gegjm synu
	Soc.	s čjm synem?	s gegjm synem.
Mn.	Nom.	čj synowé?	gegj synowé
	Akk.	čj syny?	gegj syny
	Gen.	čjch synů?	gegjch synů
	Dat.	čjm synům?	gegjm synům
	Lok.	o čjch synech?	o gegjch synech
	Soc.	s čjmi syny?	s gegjmi syny.
		W ženſkém pohlawj:	
Ged.	Nom.	čj matka?	gegj matka
	Akk.	čj matku?	gegj matku
	Gen.	od čj matky?	od gegj matky
	Dat.	k čj matce?	k gegj matce
	Lok.	o čj matce?	o gegj matce
	Soc.	s čj matkau?	s gegj matkau.
Mn.	N. A.	čj dcery?	gegj dcery
	Gen.	čjch dcer?	gegich dcer

a t. d.

133. Ký, kdo, co se takto skloňugj:

Nom.	ký	kdo	co (če)
Akk.	—	—	co (če)
Gen.	kýho	koho	čeho
Dat.	kýmu	komu	čemu
Lok.	o kým	o kom	o čem
Inst.	kým	kým	čjm.

Ký gest též množného počtu schopno: ký, kých (čertů), kým, o kých, kými (čerty), w kúž hodinu. Pass. dle B. Někdo, nikdo, kdožkoli řjdj se dle kdo: někoho, nikoho, kohožkoli, komužkoli; něco ale a nic dle co: něčeho, ničeho a t. d. Prodlaužením nikomémuž, ničehéhož znamenáwali stařj wětšj důraz. Nominatiw če gest zastaralý. Akkusatiw če se skracuge po některých předložkách w č: oč, weč, nač, zač, seč, proč mjsto o če, we če, na če, za če, se če, pro če. W niweč mjsto w nic, gest předložka w, dwakrát. Přiwěšjli se k če potažné ž, nesmj se e wypauštěti: očež, načež, začež, pročež.

Časowánj slowes.

134. Označenj osob w přjtomném čase.

Osoby časů označugj se připogenými zwuky, kteřjž nic giného negsau, než zastaralé neb skrácené náměstky. Wýchody:

1. -m, 2. -si, 3. -t; mn. 1. -me, 2. -te, 3. -au, má samostatné slowešo, gehož přjtomný čas od kořene ges tworen gest:

gsem mjsto ges-m, gsme mjsto ges-me
gsi — ges-si, gste — ges-te
gest ; ges-t, gsau — ges-au.

W dwogném býwalo:

1. m. gswa, ž. st. gswě mjsto ges-wa, ges-wě.
2. — gsta, — gstě — ges-ta, ges-tě.

Třetj osoba býwala gako druhá, a snad se gako w Sanskritu a Řečtině průtažnau samohláskau rozeznáwala: gstá, gstié mjsto gestá, gestié.

Wýchody: 1. -ch, 2. -s, mn. 1. -chom (-chme, -sme), 2. -ste, má giž gen spogowacj částečka by: bych, bys (st. by), bychom (bychme, bysme, st. též bychomy), byste (též byšte); by znamená nynj 3tj osobu gednotného i množného počtu. Stařj mjwali w množném 3tj osobu bychu (st. též byša). W dwogném druhdy: bychwa (bychowa), bychwě (bychowě), bysta, bystě. Wiz §. 46. Zcela zastaralý gest prwnj minulý čas; běch, bě, bě (též také běše, bjše, běgeše), běchom, běste, běchu (st. též běša). Dwogný: běchwa (běchowa), běchwě (běchowě), běsta, běstě, (běstá, běstié).

Tak se též znamenáwaly osoby na prostém minulém čase giných slowes: 1. pich, 2. pi, 3. pi, mn. 1. pichom, 2. piste, 3. pichu (st. piša); stach, sta, sta (také stáše), stachom, staste, stachu; běžech, běže, běže (též běžeše), běžechom (též běžechomy), běžeste, běžechu. Dwogný: pichwa (pichowa), pichwě (pichowě), pista, pistě, (pistá, pistié) a t. d. wiz §. 45. Obšjrněgi o tom gednagj zastaralé formy českého slowesa od Jos. Wl. Franty.

X

Obyčegná označowánj wssem ostatnjm slowesům gsau:

	(a)	(b)	(c)
Gedn.	-u, -i	-jm	-ám
	-eš	-jš	-áš
	-e	-j	-á.
Množ.	-eme	-jme	-áme
	-ete	-jte	-áte
	-au	-j, -egj	-agj.

W nassem gazyku se t 3tj osoby w gednotném i množném dáwno ztratilo. W ruském ge gesstě posawád magj.

(a) G.	budu	mnu	maži	tru	lhu	teku
	budeš	mneš	mažeš	třeš	lžeš	tečeš
	bude	mne	maže	tře	lže	teče.
M.	budeme	mneme	mažeme	třeme	lžeme	tečeme
	budete	mnete	mažete	třete	lžete	tečete
	budau	mnau	mažj	trau	lhau	tekau.

Dwogný býwal: budewa, budewě, budeta, budetě; mnewa, mnewě, mneta, mnetě; mažewa, třewa, lžewa, tečewa a t. d. Od budu byl také prostý minulý buděch, buděše.

Po otewřené půwodnj syllabě, gako po bi, my a t. d. může se u toliko pomocj g zawěsiti: bigu, mygu, gemněgi bigi, mygi. Tak také pjši, skáči, mjsto pjšu, skáču.

(b) G.	widjm	wáljm	wyhánjm	honjm
	widjš	wáljš	wyhánjš	honjš
	widj	wálj	wyhánj	honj.
M.	widjme	wáljme	wyhánjme	honjme
	widjte	wáljte	wyhánjte	honjte
	widj	wálegj	wyháněgj	honj.

(c)	Jed. znám	kopám	kám se
	znáš	kopáš	káš se
	zná	kopá	ká se.
	Mn. známe	kopáme	káme se
	znáte	kopáte	káte se
	znagj	kopagj	kagj se.

Wýchod ám pošsel z agi (agu), pročež geště zragi neb zrám, hragi neb hrám, kagi se neb kám se. Mimo ta gsau geště lagi a tagi w obyčegi. Wšecka ostatnj slowesa, gežto před ti w neurčitém a magj, giž několiko wěků na agi newycházegj, nébrž na ám.

Dwogný býwal: widěwa, wálewa, wyháněwa, honiwa, znagewa, kopagewa a t. d.

135. Způsob rozkazowacj.

Celé skloněnj rozkazowacjho způsobu gest poznačenj druhé osoby w gednotném a 1nj a 2hé osoby w množném, při čemž k pozorowánj gest, že 2há osoba w obau počtech také za třetj platj.

Jed.	1. -i	Mn.	-ěme, ěte
	2. -g		-gme, gte
	3. --		-me, te
	4. -ey		-eyme, eyte
	5. -ěg		-ěgme, ěgte.

1) W prwnj připadnosti býwá i mjsto u, i a jm:

hnu:	hni	hněme	hněte
žnu:	žni	žněme	žněte
gdu:	gdi	gděme	gděte
gmu:	gmi	gměme	gměte
pošli:	pošli	pošleme	pošlete
meli:	mli	mleme	mlete

bdjm:	bdi	bděme	bděte
spjm:	spi	spěme	spěte
ctjm:	cti	ctěme	ctěte
mstjm:	msti	mstěme	mstěte.

2) W druhé přjpadnosti přicházj g (mjsto i) na mjsto gi:

lagi:	lag	lagme	lagte
přegi:	přeg	přegme	přegte
hřegi:	hřeg	hřegme	hřegte
wěgi:	wěg	wěgme	wěgte
měgi:	měg	měgme	měgte.

Poněwadž pak g po i neb y tak slyssitedlno nenj, zwykli psáti mjsto ig gen j, a mjsto yg pak ý:

pigi:	pj	pjme	pjte
šigi:	šj	šjme	šjte
bigi:	bj	bjme	bjte
rygi:	rý	rýme	rýte
mygi:	mý	mýme	mýte
krygi:	krý	krýme	krýte.

W obecném mluwenj wyslowuge se mjsto ý raděgi ey: rey, reyte, mey, meyte, krey, kreyte. Od ligi gest lj, ljte; od formy legi: leg, legte.

W třetj přjpadnosti se i, kteréžby na mjsto u, i neb jm přigjti mělo, pohlcuge:

budu:	buď	buďme	buďte
wezu:	wez	wezme	wezte
ženu:	žeň	žeňme	žeňte
maži:	maž	mažme	mažte
steli:	stel	stelme	stelte
honjm:	hoň	hoňme	hoňte
sedjm:	seď	seďme	seďte

chytjm:	chyť	chyťme	chyťte
mlčjm:	mlč	mlčme	mlčte
držjm:	drž	držme	držte.

Tak také meli: mel, melme, melte, a podlé 1nj obdoby (analogie) mli, mleme, mlete, neurč. mljti. Wjce skrácených rozkazowacjch způsobů wiz swrchu §. 32.

4) We čtwrté přjpadnosti přicházj ey (st. ai, ay) na mjsto ám:

dám:	dey	deyme	deyte
znám:	zney	zneyme	zneyte
kopám:	kopey	kopeyme	kopeyte
wolám:	woley	woleyme	woleyte.

Ač někteřj též zde giž raděgi eg mjsto ey pjšj: deg, zneg, kopeg, woleg.

5) W páté přjpadnosti klade se ěg na mjsto jm, při začjnawých a opětowacjch slowesech:

klanjm se:	klaněg se	klaněgme se	klaněgte se
howjm:	howěg	howěgme	howěgte
željm:	želeg	želegme	želegte
krágjm:	krágeg	krágegme	krágegte
kljzjm:	kljzeg	kljzegme	kljzegte
máčjm:	máčeg	máčegme	máčegte.

Zde se mjsto eg nemá psáti ey.

Starý dwogný: hněwa, hněta, lagwa, buďwa, dagwa, klaněgwa se.

136. Poznačowánj pohlawj.

Pohlawj se gak na činných přjčestjch (-l, -ul, -el, -il, -al) tak na trpných (-t, -en, -án) w gednotném i

množném práwě tak poznačuge, gako na náměſtce on, ona, ono, mn. oni, ony, ona.

l:	metl	metla	metlo, mn.	metli	metly	metla
ul:	mnul	mnula	mnulo	mnuli	mnuly	mnula
el:	seděl	seděla	sedělo	seděli	seděly	seděla
il:	chodil	chodila	chodilo	chodili	chodily	chodila
al:	znal	znala	znalo	znali	znaly	znala
t:	dobyt	dobyta	dobyto	dobyti	dobyty	dobyta
en:	meten	metena	meteno	meteni	meteny	metena
án:	kopán	kopána	kopáno	kopáni	kopány	kopána.

Poněwadž pak ſe minulj čaſowé od přjčeſtj tvořj, patrno geſt, proč w minulých čaſech (oznamowacjho a ſpogowacjho) pohlawj ſe rozeznáwá: ptal sem se, ptala sem se a t. d.

W ſtarém dwogném býwalo pro mužſké a, pro žen. i ſtřed. ě (e): metla swa, metle swě, honěna sta, honěně stě, bita swa byla, bitě swě byle.

W přjčeſtném způſobě, gegž přeſtupowacj (transgressiv neb gerundiv) gmenugem, znamená ſe ženſké pohlawj gen ſlabě krátkým i: gsuci, buduci, prawěci, proseci, milugici, a též toto i ſe čaſto pohlcuge, protože ſe ſamohláſka před c ráda protahuge, pročež gsauc, řkauc, budauc, prawjc, prosjc, milugjc.

W minulém přeſtupowacjm neſmj ſe i w ši nikdy wynechati, platj wſſak také za ſtřednj pohlawj: bywši, řekši, prawiwši, prosiwši, milowawši.

W množném e geſt w přjtomném i w minulém we wſſech třech pohlawjch ſtegné, a též i ono ſe po c, řjdčegi wſſak než ženſké i, pohlcuge: gsauce, řkauce, budauce, prawjce, neb gsauc, řkauc, budauc, prawjc; nikdy wſſak po š: bywše, řekše, prawiwše.

137. Znakowé časowánj.

I. -u, -ti, -l: po hrubých spoluzwučkách.
II. -gi, -ti, -l: po samohlásce půwodnj syllaby.
III. -u, -auti, -ul: po n.
IV. -jm, -ěti, -ěl (-eti, -el).
V. -jm, -iti, -il.
VI. -ám, -ati, -al: Rozk. ey, Přestup. age.
VII. -jm, -ěti, -ěl: — ěg, — ěge.

138. Prwnj tři časowánj.

		I.	II.	III.
		Oznamowacj přjtomný.		
S.	1.	wezu	pigi	hnu
	2.	wezeš	pigeš	hneš
	3.	weze	pige	hne.
M.	1.	wezeme	pigeme	hneme
	2.	wezete	pigete	hnete
	3.	wezau	pigj	hnau.
		Rozkazowacj.		
S.	2.	wez	pj	hni
M.	1.	wezme	pjme	hněme
	2.	wezte	pjte	hněte
		Přestupowacj přjtomný.		
S.	m.	wezá	pige	hna
	ž.	wezauc	pigjc	hnauc
Množ.		wezauce	pigjce	hnauce.
		Neurčitý.		
		wézti	pjti	hnauti.

Minulý čin. přjčestj.

S. m.	wezl	pil	hnul
ž.	wezla	pila	hnula
st.	wezlo	pilo	hnulo.
M. m.	wezli	pili	hnuli
ž.	wezly	pily	hnuly
st.	wezla	pila	hnula.

Minulý trp. přjčestj.

S. m.	wezen	pit	hnut
ž.	wezena	pita	hnuta
st.	wezeno	pito	hnuto.
M. m.	wezeni	piti	hnuti
ž.	wezeny	pity	hnuty
st.	wezena	pita	hnuta.

Přestupowacj minulý.

S. m.	wez	piw	hnuw
ž.	wezši	piwši	hnuwši
Množ.	wezše	piwše	hnuwše.

Budaucj powezu, wypigi, pohnu, skláněgj se gako w přjtomném, trwalegšj wšak budaucj čas od pjti twořj se s pomocným slowesem budu, kteréž se zrowna gako wezu skloňuge:

S. 1. budu pjti	Mn. 1. budeme pjti
2. budeš pjti	2. budete pjti
3. bude pjti.	3. budau pjti.

K 1mu (wezu) náležegj také takowá na u, gež to -l w přjčestj, a ti w neurčitém zrowna na předcházegjcj spoluzwučku (w, r) nezawěšugj, nébrž před l a ti wkládagj a neb e, gako žwu: žwal, žwáti; žeru: žral, žráti; mru: mřel, mřjti; dru: dřel, dřjti. Z ohledu těchto časů sahá el w 4té, al w 6té sklonénj.

Tak také náležegj tepu, sypu k 1mu, gich pak neurčitý s ostatnjmi obdobnými časy k 6mu.

K 2hému (pigi) náležegj též wssecka slowesa na i (mjsto u) ač se gich druhá polowička též k 4mu a 6mu blj̄žj, gako meli, mlel, mleti (mljti), pročež trpné přjčestj mlet dle 2ho, mlen dle 4ho sklonénj; chci, chceš, chce dle 2ho, chtěl, chtjti, Rozk. chtěg dle 7ho. Od klegi, klel, kléti (kljti) gest trpné přjčestj klen dle 4ho. Tak se pošli, steli, koli, maži, milugi, z polowice dle 2ho skláněgj, ač neurčitý s ostatnjmi časy k 5mu náležj.

II. Přjt.	maži	VI. Neurč.	mazati
Rozk.	maž	Čin. Přjč.	mazal
	mažte	Trp. Přjč.	mazán
Přest.	mažjc.	Přest. min.	mazaw.

Práwě tak ljži, ljzati, češi, česati, meci, metati. Milugi dle 2ho, milugi, milug, milugjcj, dle 6ho milowal, milowán, milowaw.

K 8mu náležj také dmu, dmul, dmauti. Gmu ale a ždmu, dále pnu, tnu, žnu, začnu (načnu, počnu), a krátký budaucj stanu gen z 1nj polowice, neboť w 2hé polowici t. g. w neurčitém a w přjčestjch do 2ho sklonénj přecházegj.

gmu:	gal	gat	gaw	gjti
ždmu:	ždal	ždat	ždaw	ždjti
pnu:	pal	pat	paw	pjti
tnu:	ťal	ťat	ťaw	tjti
žnu:	žal	žat	žaw	žjti
začnu:	začal	začat	začaw	začjti
stanu:	stal	—	staw	státi.

Od wezmu: wzal, wzat, wzaw, wzjti. W obecném mluwenj wšak také předce nagmul, nagmut, nagmauti mjsto nagal, nagat, nagjti od nagmu; ženu, Rozk. žeň, náležj k 1mu, neurčitý hnáti a přjčestj hnal, hnán k 6mu.

Takowá slowesa na nu, kteráž nu po zawřené syllabě, gako padnu, sednu, táhnu, neb po dwau spoluzwučkách beze samohlásky, gako schnu, tknu, dotknu, přiwěšugj, odwrhugj ráda w činném přjčestj nu, a na ten způsob přecházegj, aspoň z ohledu tohoto času, w 1nj skloněnj: padl, sedl, táhl, zapřáhl, sechl. Wiz wýše 2hau formu §. 30. (2).

139. Časowánj čtwrté, sedmé a páté.

Přjtomný.

	IV.	VII.	V.
G. 1.	hledjm	shánjm	honjm
2.	hledjš	shánjš	honjš
3.	hledj	shánj	honj
M. 1.	hledjme	shánjme	honjme
2.	hledjte	shánjte	honjte
3.	hledj	shánégj	honj.

Rozkazowacj.

	IV.	VII.	V.
G. 2.	hleď	sháněg	hoň
M. 1.	hleďme	shánégme	hoňme
2.	hleďte	shánégte	hoňte.

Přestupowacj.

	IV.	VII.	V.
G. m.	hledě	shánége	honě
ž.	hledjc	shánégjc	honjc
Množ.	hledjce	shánégjce	honjce.

Neurčitý.

	hleděti	sháněti	honiti
	Minulý čin. přjčestj.		
S. 1.	hleděl	sháněl	honil
2.	hleděla	sháněla	honila
3.	hledělo	shánělo	honilo.
M. 1.	hleděli	sháněli	honili
2.	hleděly	sháněly	honily
3.	hleděla	sháněla	honila.
	Minulý trp. přjčestj.		
S. 1.	hleděn	sháněn	honěn
2.	hleděna	sháněna	honěna
3.	hleděno	sháněno	honěno.
M. 1.	hleděni	sháněni	honěni
2.	hleděny	sháněny	honěny
3.	hleděna	sháněna	honěna.
	Přestupowacj minulý.		
S. m.	hleděw	sháněw	honiw
ž.	hleděwši	sháněwši	honiwši
Množ.	hleděwše	sháněwše	honiwše.

Krátcj budaucj časowé s předložkau (pohledjm, dohonjm) řjdj se dle přjtomného. Při opsaných budaucjch časech skloňuge se toliko pomocné slowesо: budu hleděti, budeš hleděti, budu sháněti a t. d.

K 4mu náležegj také gednoslabičná na jm, ač se samohláska ě w dwěslabičném neurč. w j protahuge: bdjm, bděl, bdjti; mnjm, mněl, mnjti. Hřmjm, hřměl, hřmjti gest gen staženo z hřeměti. Začjnawá wšak, gako mdljm, smjm, znjm, náležegj k 7mu.

K 7mu náležegj 1) wšecka začjnawá na ěti, protože w přjtomném druhdy na ěgi wycházela, gako

tučněti, zemdleti, lačněti, zcepeněti a t. d., pročež 3tj osoba množ. ěgj: tučněgj, Rozk. tučněg, Přestup. tučněge. Tak též howěti, upěti, skřipěti, siptěti, uměti, rozuměti, smjti, znjti, pnjti. 2) Wssecka opětawá na ěti, protože wlastně k 5té formě náležegj, a gen pro měkau spoluzwučku swé a w e proměňugj: sháněti, střjleti, pokaušeti, máčeti, klaněti se a skláněti, staweti a t. d., pročež w množ. střjlegj, Rozk. střjleg, Přestup. střjlege mjsto střjlati, pokaušati a t. d. 3) Některá giná slowesa 3tj formy, kteráž sice opětawá negsau, předce wssak trwalegssj gednánj wygewugj, gako haněti, bydleti, boleti, weleti, želeti, wězeti, mrzeti, museti, sluseti, přjsluseti, přináležeti. Záwiděti má w Rozk. záwiděg, w Přestp. gen záwidjc dle 4ho, od nezáwiděti také Rozk. nezáwid, nezáwidiž; přjdržeti se má přjdržegjc i přjdržjc, w Rozk. přjdrž, gako prosté držeti, kteréž se dle 4ho skloňuge, ačkoli w 3tj osobě negen držj, ale w obraznénı wygádřenj také i držegj má: držegj ho za proroka.

K 5mu skloněnj náležegj též gednoslabičná na jm, il, neohledagjce se na průtažné j w neurčitém: ctjm, ctjti, ctil, ctěn, ctiw. Křtjm, křtjti, křtil gest z křestiti staženo.

140. Sesté časowánj mimo některé časy z sedmého.

Přjtomný.

	VI.	VII.
S.	1. wolám	wáljm wiz IV.
	2. woláš	
	3. wolá	

M. 1.	woláme	
2.	woláte	
3.	wolagj	wálegj.

Rozkazowacj.

S. 2.	woley	wáleg
M. 1.	woleyme	wálegme
2.	woleyte	wálegte.

Přestupowacj přjtomný.

S. 1.	wolage	wálege
2.	wolagjc	wálegjc
Množ.	wolagjce	wálegjce.

Neurčitý.

wolati	wáleti wiz IV.

Činné přjčestj.

S. 1.	wolal	wálel wiz IV.
2.	wolala	
3.	wolalo	
M. 1.	wolali	
2.	wolaly	
3.	wolala	

Trpné přjčestj.

S. 1.	wolán	wálen wiz IV.
2.	wolána	
3.	woláno	
M. 1.	woláni	
2.	wolány	
3.	wolána	

Přestupowacj minulý.

S. 1.	wolaw	wálew wiz IV.
2.	wolawši	
Množ.	wolawše	

141. Časowánj slowesa gsem, s opsaným: mi časy.

Oznamowacj přjtomný.

	1.	2.	3.
S.	gsem	gsi	gest, ge
M.	gsme	gste	gsau.

Minulý prwnj.

S.	byl sem	byl si	byl (gest)
	byla sem	byla si	byla
	bylo sem	bylo si	bylo
M.	byli sme	byli ste	byli (sau)
	byly sme	byly ste	byly
	byla sme	byla ste	byla.

Minulý druhý.

S.	byl sem byl	byl si byl	byl gest byl
	byla sem byla	byla si byla	byla gest byla
	bylo sem bylo	bylo si bylo	bylo gest bylo
M.	byli sme byli	byli ste byli	byli sau byli
	byly sme byly	byly ste byly	byly sau byly
	byla sme byla	byla ste byla	byla sau byla.

Budaucj.

S.	budu	budeš	bude
M.	budeme	budete	budau.

Též gako pomocné slowce: budu wolati.

Rozkazowacj.

S.	—	buď	buď
M.	buďme	buďte	buďte

Žádacj nedominulý.

S.	bylbych	bylbys	bylby
	bylabych	bylabys	bylaby
	bylobych	bylobys	byloby

M.	bylibychom	bylibyste	byliby
	bylybychom	bylybyste	bylyby
	bylabychom	bylabyste	bylaby.

Předminulý.

G.	bylbych byl	bylbys byl	bylby byl
	bylabych byla	bylabys byla	bylaby byla
	bylobych bylo	bylobys bylo	byloby bylo.
M.	bylibychom byli	bylibyste byli	byliby byli
	bylybychom byly	bylybyste byly	bylyby byly
	bylabychom byla	bylabyste byla	bylaby byla.

Neurčitý: býti (být, ſproſté beyt).

Přjčeſtj.

	Činné.			Trpné.		
G.	byl	byla	bylo	(byt	byta	byto)
M.	byli	byly	byla	(byti	byty	byta)

Přeſtupowacj:

	Přjtomný.	Minulý.
G. m.	gsa	byw
ž.	gsauci	bywši
Množ.	gsauce	bywše.

Budaucj.

G. m.	buda
ž.	budauci
Množ.	budauce.

Gsem a t. d. s čáſtečkau ne ſpogeno: negsem, negsi, nenj (mjſto nege, negest), negsme, negste, negsau. Gsem, také gen sem, si, sme, ste, sau gakožto pauhé pomocné ſlowce: byl sem, nebyl sem a t. d.

Gsi, když po giných čáſtkách řeči ſtogj, ſkracuge ſe w s, a připoguge ſe k nim: byls, bylos; tys blá-

zen; wjm žes tu byl, bylbys rád. Gseš mjsto gsi gest tuze wssednj.

Gest, někdy také gesti, a s důrazným ť: gestiť, skrácené ge. Stogjli ge po ť, stahuge se obé w tě: wstaltě mjsto wstalť ge, ontě mjsto onť ge. S ž splýwá ge w že: cože mjsto což ge, kdeže mjsto kdež ge.

Minulý čas byl gest, také gen byl w 3tj osobě a byli mjsto byli sau.

Rozk. buď s důrazným ž: budiž, buďmež, buďtež. Budaucj budu, w složenj též bydu: zbydu, dobydu, nabydu, odbydu mjsto lepssjho zbudu, dobudu, nabudu, odbudu.

Žádacj bylbys, u starých gen bylby též w 2hé osobě; bylibychom, též bylibychme, bylibysme.

Přjč. trp. byt, užjwá se gen w složených z býti, gežto činný wýznam magj: dobyt, odbyt, nabyt; předce wssak gest slowesné bytj w žiwobytj od byt.

142. Opětawé býwati, býwám, a složená dobýwám, nabýwám, kterážto gako přechážegjcj též trpného přjčestj schopna gsau, skloňugj se zcela prawidelně dle 6ho.

Přjt. býwám, býwáš, býwá a t. d.
Min. I. býwal sem, býwal si neb býwals a t. d.
Min. II. býwal sem byl, býwal si byl a t. d.
Bud. býwati budu, býwati budeš a t. d.
Rozk. býwey, býweyme, býweyte.
Žád. Min. I. býwalbych, býwalbys a t. d.
Žád. Min. II. bylbych býwal neb býwalbych byl.
Neurč. býwati (sprosté beywati).
Přjč. čin. býwal, býwala, býwalo a t. d.
Přjč. trp. dobýwán, nabýwán.
Přechp. přjt. býwage, min. býwaw.

143. Časowánj slowesa ženu a geho opětawého honjm, se wšemi opsanými časy.

Oznamowacj přjtomný.

S.	ženu	hónjm
	ženeš	honjš
	žene	honj
M.	ženeme	honjme
	ženete	honjte
	ženau	honj.

Minulý I.

S.	hnal, a, o sem	honil, a, o sem
	hnal, a, o si	honil, a, o si
	hnal, a, o (gest)	honil, a, o (gest)
M.	hnali, y, a sme	honili, y, a sme
	hnali, y, a ste	honili, y, a ste
	hnali, y, a (sau)	honili, y, a (sau).

Minulý II.

S.	byl sem hnal, a, o	byl sem honil, a, o
	byl si hnal, a, o	byl si honil, a, o
	by (gest) hnal, a, o	byl (gest) honil, a, o
M.	byli sme hnali, y, a	byli sme honili, y, a
	hyli ste hnali, y, a	byli ste honili
	byli (sau) hnali, y, a	byli (sau) honili, y, a.

Budaucj.

	Krátký.	Trwalegšj.
S.	poženu	budu honiti
	poženeš	budeš honiti
	požene	bude honiti
M.	poženeme	budeme honiti
	poženete	budete honiti
	poženau	budau honiti.

Rozkazowacj.

S.	žeň (ženiž)	hoň (honiž)
M.	žeňme (žeňmež)	hoňme (hoňmež)
	žeňte (žeňtež)	hoňte (hoňtež).
2.	požeň a t. d.	

Žádacj minulý I.

S.	hnal, a, o bych	honil, a, o bych
	hnal, a, o bys	honil, a, o bys
	hnal, a, o by	honil, a, o by
M.	hnali, y, a bychom	honili, y, a bychom
	hnali, y, a byste	honili, y, a byste
	hnali, y, a by	honili, y, a by.

Žádacj minulý II.

S.	bylbych hnal, a, o	bylbych honil, a, o
	bylbys hnal, a, o	bylbys honil, a, o
	bylby hnal, a, o	bylby honil, a, o
M.	bylibychom hnali,y,a	bylibychom honili,
	bylibyste hnali, y, a	bylibyste honili, y, a
	byliby hnali, y, a	byliby honili, y, a.

Neurčitý.

hnáti (hnát) — honiti (honit).

Přjčestj činné.

S.	hnal, a, o	honil, a, o
M.	hnali, y, a	honili, y, a.

Přjčestj trpné.

S.	hnán, a, o	honěn, a, o
M.	hnáni, y, a	honěni, y, a.

Přestupowacj: Přjtomný.

S.	žena	honě
	ženauci (ženauc)	honěci (honjc)
M.	ženauce (ženauc)	honjce (honjc).

Budaucj.

S.	požena a t. d.	buda honiti a t. d.

Minulý.

S.	hnaw	honiw
	hnawši	honiwši
M.	hnawše	honiwše.

14ł. Časowánj slowesa w trpném wýznamu.

a) S náměstkau se.

Oznamowacj: Přjtomný.

S. gmenugi se, gmenugeš se, gmenuge se.

M. gmenugem se, gmenugete se, gmenugj se.

Min. I. gmenowal sem se, gmenowal si se a t. d.

Min. II. byl sem se gmenowal, byl si se gmenowal a t. d.

Bud. gmenowati se budu, gmenowati se budeš a t. d.

Předceby wšak při některých činných slowesech, která s se gako wracowacj se užjwagj, často obogetnost wzniknauti mohla. Tak mygi se, myl sem se, žádné trpné nenj, proto že se sám mýti mohu. Gestli podmět w průpowědi bezžiwotná wěc, nezpůsobuge trpné s se žádné obogetnosti: až se wšecko nádobj umyge. Budeteli se obřezowati, Gal. 5, 2 a 2. 3. kterýž se obřezuge gsau proto méně obogetna, protože se obřjzka obyčegně od giného wykonáwá. W giných přjpadnostech béře se trpné přjčestj: byl sem myt, budu myt. Wiz swrchu Twoř. trp. §. 50.

b) S trpným přjčestjm.

Wolati: wolán.

Oznamowacj přjtomný (s býwám).

S. wolán, a, o, býwám, býwáš, býwá.

M. woláni, y, a, býwáme, býwáte, býwagj.

Minulý (s gsem) gako přjtomný.

S. wolán, a, o gsem, gsi, gest.

M. woláni, y, a gsme, gste, gsau.

Minulý (s byl sem).

S. wolán, a, o sem byl, si byl, gest byl

M. woláni, y, a sme byli, ste byli, sau byli.

Minulý (s byl sem byl).

S. byl sem byl, byl si byl, byl gest byl wolán, a, o

M. bylisme byli, byliste byli, byli sau byli woláni, y, a.

Budaucj.

S. wolán, a, o budu, budeš, bude

M. woláni, y, a budeme, budete, budau.

Rozkazowacj.

S. wolán, a, o buď.

M. woláni y a, buďme, woláni, y, a buďte.

Žádacj: Nedominulý.

S. bylbych, bylbys, bylby wolán, a, o

M. bylibychom, bylibyste, byliby woláni, y, a.

Předminulý.

S. bylbych byl, bylbys byl, bylby byl wolán, a, o

M. bylibychom byli, bylibyste byli, byliby byli woláni, y, a.

Neurčitý: a) wolánu býti.

S. b) wolán býti, M. woláni býti

wolána býti, wolány býti

woláno býti, wolána býti.

Přestupowacj přjtomný.

S. wolán gsa, wolána gsauci, woláno gsa (gsauc)
M. woláni, wolány, wolána gsauce.

Minulý.

S. wolán byw, wolána bywši, woláno bywši
M. woláni, wolány, wolána bywše.

Budaucj.

S. wolán buda, wolána budauci, woláno buda.
M. woláni, wolány, wolána budauce.

Mohau se wssak negen přjtomný přestupowacjho a rozkazowacjho, nébrž také gesstě i minulj časowé s častotliwým pomocným slowem býwám twořiti: wolán býwage, woláni býwagjce; poučowán býwey, poučowáni býweyte; býwal sem poučowán, býwalbych poučowán.

145. Přjmětky k některým časům.

Přjtomný. W eme (skl. 1, 2, 3) odpadáwá rádo poslednj e: budem, krygem, milugem, hynem, mjsto budeme a t. d. Chceme skracowali stařj w chceme, nowěgssj w chcem. W neystarssjch rukopisech a gesstě l. 1520 nalezá se my mjsto me: gsmy, dámy, mjsto gsme, dáme.

Před eš, em, ete (skl. 1.) přecházj h w ž, k w č, ne wssak před u a au: lhu, lžeš, lže, lžeme, lžete, lhau; wleku, wlečeš, wleče, wlečem, wlečete, wlekau. W sprostém mluwenj řjkagj také můžu mjsto mohu, můžau mjsto mohau, wleču, wlečau.

Ale r přecházj w ř, wssak gen w gednoslabičných na ru, gežto před r žádné samohlásky nemagj: mru, mřeš, mře, mřeme, mřete, mrau; dru, dřeš,

dře, dřeme, dřete, drau; tru, třeš, tře, třeme, třete, trau. Také se řjká w obecném mluwenj proti prawidlu mřu, dřu, mřau, dřau.

W beru, peru, deru, žeru, seru zůstáwá r bez proměny, stařj wšak psali béřeš, béře, béřeme, béřete.

Samohláska půwodnj syllaby zůstáwá bez proměny, předce wšak gi protahugj některá w osobách na eš, e, eme, ete, při čemž o w ů přechází:

zowu, zůweš, zůwe, zůwem, zůwete, zowau.
mohu, můžeš, může, můžem, můžete, mohau.
beru, béřeš, béře, béřem, béřete, berau.
stoni, stůněš, stůně, stůněm, stůněte, stonj.
koli, kůleš, kůle, kůlem, kůlete, kolj.
plači, pláčeš, pláče, pláčem, pláčete, plačj.

W 3tj osobě množ. (§l. 4, 5.) powstalo j z ie (é): gedié, wědié, widié, bydlé, pálé, a toto ié (é) pochází ze slowanského iá (á), gež Slowáci gesstě ctj: wiďá, leťá, slyšá, ležá, kričá, hoňá, kwjlá mjsto widj, letj, slyšj a t. d. W sprosté řeči prodlužugem takowé j w egj, ačkoli egj gen začjnawým a opětawým (§l. 7.) náležj. Mnozj tedy řjkagj widěgj, slyšegj, w množném mjsto widj, slyšj. Aspoňby se wědégj, gedégj (gakž se w některých kragjch slýchá) řjkati nemělo, protože gednotný wj, gj od množ. wědj, gedj, dosti se rozeznáwá.

146. Minulý. Pomocné slowce 3tj osoby (gest, gsau) obyčegně w obau minulých časech se wynecháwá: byl mjsto byl gest, byli mjsto byli sau, ráčil mjsto ráčil gest; co se bylo stalo mjsto co se gest bylo stalo, wložen byl mjsto wložen gest byl,

wytesán byl mjsto wytesán gest byl. Wssak řjdčegi w trp. přjčestj: co wám poručeno, což psáno, mjsto poručeno gest, psáno gest. Wypausstěnj byl w spogowacjm, gako 1. Kor. 1, 15: wjce newjm, abych koho giného křtil, mjsto abych byl — křtil, nenj neobyčegno. Marek 15. 44: gižliby umřel, si jam obiisset. Tak také Jan 11, 32: Pane, by ty byl zde, bratr můg bylby neumřel, kdežto w prwnj sadě by byl gen slauti může, si esses, ne pak fuisses. W následce znamená se předminulý čas giž určitěgi; bylby neumřel. Ale také w přednj průpowědi měloby to slauti: by ty byl zde byl, neb kdybys ty byl zde byl. Giž Dalimil (okolo l. 1314) pjsse kap. 10; a by tu byl bljž les nebyl, i geden by byl z mužów smrti nezbyl. Ale mjsto bylby byl stawj Hagek gen by byl, totiž nedominulý čas mjsto předminulého, když to smysl obogetný nečinj. Kdyby w tom weliké Přemyslowy pilnosti nebylo, žeby on Frjdrich nikdy cjsařem nebyl, kdežtoby státi mělo: kdyby bylo nebylo. By božj pomoci nebylo, byliby nás za žiwa pohltili, mjsto by bylo nebylo.

Mjsto by w 2hé osobě spogowacjho způsobu kladau nowěgssj určitěgssj bys. W neynowěgssjch wydánjch stogj, Jan 11, 21: kdybys ty byl zde, a v. 32: bys ty byl zde, kdybys ty byl zde.

Wypausstěnj pomocných slowcj sem a sme dowolugem sobě w obecném mluwenj gen tehdáž, když ge osobnými náměstkami gá a my tak řjkage nahrazugem: gá tam byl, my ho slyšeli, mjsto gá sem tam byl, my sme ho slyšeli, neb byl sem tam, slyšeli sme ho.

Na konci l po gedné neb wjce ſpoluzwučkách ſe čaſto pohlcuge: spad mjſto spadl, utek mjſto utekl, přibéh mjſto přibehl, wyrost mjſto wyrostl, zamk mjſto zamkl, usech mjſto usechl.

al mjſto el w 4tém a 7mém ſkloněnj geſt zaſtaralé; zmizal, pršal, lépe zmizel, pršel.

147. Rozkazowacj. W prwnjch 5ti ſkloněnjch ſe obyčegně i rozkazowacjho způſobu pohlcuge, w kterémžto přjpadnoſti n, d, t znamenány býwagj:

wedu:	weď,	weďme,	weďte
pletu:	pleť,	pleťme,	pleťte
winu:	wiň,	wiňme,	wiňte
plnjm:	plň,	plňme,	plňte
hrnu:	hrň,	hrňme,	hrňte.

Též r druhdy w ř přecházelo: beř, beřme, beřte od beru. U nowěgſſjch zůſtáwá bez proměny: ber a t. d. Od wari (wary) geſt w množ. warme, warte.

Zwuk h přecházj w z, k w c, nechť i zůſtane a nebo ſe pohltj:

střehu:	střez,	střezme,	střezte.
pomohu,	pomoz,	pomozme,	pomozte
wrhu:	wrz,	wrzme,	wrzte
peku:	pec,	pecme,	pecte
wleku:	wlec,	wlecme,	wlecte
řku:	rci,	rceme,	rcete.

W dopomozi udrželo ſe geſſtě i po z. We lži od lhu, žži od žhu, přeſſlo h w ž; podlé některých giž také w střež mjſto gemněgſſjho střez, a ſproſté mluwenj peč, teč, wleč, tluč, mjſto pec, tec, wlec, tluc.

Přidáwáli ſe ale w rozkazowacjm důrazné ž, wyſkytuge ſe opět pohlcené i, ne wſſak ě w množném.

buď, budiž, buďmež, buďtež
poď, podiž, poďmež, poďtež
pomoz, pomoziž, pomozmež, pomoztež
rač, račiž, račmež, račtež.

Zůſtalaliby gednoſlabičná půwodnj ſyllaba po odwrženj u, i, jm, beze ſamohláſky, gako mnu, tru, spjm, nedopauſſtj tomu blahozwučnoſt, by ſe i, a před me a te w množ. ě pohlcowala:

mnu: mni, mněme, mněte
hřmjm: hřmi, hřměme, hřměte
tru: tři, třeme, třete
spjm: spi, spěme, spěte
mstjm: msti, mstěme, mstěte.

Tak také gdu: gdi, gděme, gděte a ſložená nagdu, wygdu, segdu, zagdu, odegdu; předce ſe wſſak pogdi od půgdu w poď, a přigdi od přigdu w přiď ſkracuge. Wem, wemte mjſto wezmi, wezměte geſt tuze wſſednj.

Wjce ſpoluzwuček na konci půwodnj ſyllaby nezabraňuge pohlcowánj i, dagjli ſe pohodlně wyřknauti.

pusť, pusťme, pusťte, od pustjm
posilň, posilňme, posilňte, - posilnjm
patř, patřme, patřte, - patřjm
polepš, polepšme, polepšte, - polepšjm
horš, horšme, horšte, - horšjm
poswědč, poswědčme, poswědčte, - poswědčjm
obměkč, obměkčme, obměkčte - obměkčjm
polehč, polehčme, polehčte, - polehčjm.

Předce wſſak geſt tresci (ſt. treskci), trsceme trescete od tresci.

Wygadř, wyswětl, bydl, modl se, mysl geſt aſpoň nowěgſſjm kruto, pročež nynj wygadři, wyswětli, bydli, modli se, mysli. Ale poškwrň, poškwrňte, utwrď, utwrďte, prokliň, prokliňte nenj čeſkému ſluchu tak tuze přjkro, protože zwuky r a l u proſtřed ſyllaby, tak řjkage ſamohláſky zaſtupugj.

Neſtogjli ale před n žádného r neb l, nébrž giná ſpoluzwučka, nedopauſſtj blahozwučnoſt ſkracowánj: uskrowni, uskrowněme, uskrowněte, od uskrownjm

blázni,	blázněme,	blázněte,	–	bláznjm
sedni,	sedněme,	sedněte,	–	sednu
táhni,	táhněme,	táhněte,	–	táhnu
řekni,	řekněme,	řekněte,	–	řeknu.

Skrácený rozkazowacj zoſtřuge ſamohláſky půwodnj ſyllaby w 2hém ſkl. na i a w 5tém:

ljži:	liž,	wáži:	waž
táži se:	taž se,	káži:	kaž
pjši:	piš,	opáši:	opaš
sauditi:	suď,	kaupiti:	kup
wtjpiti se:	wtip se,	chýliti se:	chyl se
smjřiti:	smiř,	chrániti:	chraň
obrátiti,	obrať,	obraťme,	obraťte.

Od formy wjži (mjſto wážj): wěž; od odwjži: odwěž, odwěžme, odwěžte; od otjži: otěž. Tak také w

kwjleti:	kwěl,	smjsiti:	směs
swjtiti:	swěť,	pospjšiti:	pospěš
řjditi:	řeď,	řeďme,	řeďte.

Wšak u nowěgšjch předce giž řid, řidme, řidte, gakož od swjtiti, též swiť, poswiť, od wymjniti: wymiň, aby se nemjchala se swětiti a měniti.

Od přjdawných utwořená, gako blázniti, wyprázdniti, zaneprázdniti, poněwadž i nepohlcugj, dále slowesa 2hé formy (na nu) a 5té formy (na ati, eti) negsau w prawidle tom obsažena, pročež blázni se od bláznjm se, táhni od táhnu, kárey od kárati, krágeg od krágeti.

Mnohá slowesa 5té formy (na ati) twořj sice swůg rozkazowacj gak od přjtomného na ám, tak také na u neb i t. g. dle 6ho a 1ho neb 2ho skloněnj, gako sypati: sypey od sypám a syp od sypu; trestati: trestey od trestám a tresci od tresci; orati: orey od orám a oř, ořte od oři (wořu). Předce wšak gsau od některých gen delšj rozkazowacj we zwyku:

tepati:	tepey;	hýbati:	hýbey
lámati:	lámey;	stonati:	stoney
kausati:	kausey;	zjskati:	zjskey
steyskati:	steyskey;	skákati:	skákey.

Ač gegich krátký přjtomný tepu, hýbi, lámi, stoni, kauši, zjšti, styšti gešté w obyčegi gest. Kázati, psáti, plakati negsau delšjho rozk. schopna, protože gegich přjtomný nepřigjmá ám, tedy kaž, piš, plač od přjt. káži, pjši, plači. Wiz swrchu Twoř. §. 33.

148. Neurčitý. Dwěslabičnj neurčitj způsobowé protaugj samohlásku prwnj syllaby, kdežto ě w j, o w ů, u w au přechážj:

šigi,	šjti;	krygi,	krýti;	wedu,	wésti
tagi,	táti;	kradu,	krásti;	pasu,	pásti

přegi, přjti; chwěgi, chwjti; řku, řjci
bodu, bůsti; rostu, růsti
hudu, hausti; plugi, plauti; tluku, tlauci.

Gen w geti, pěti a moci zůstáwá samohláska ostra.

Průtažné á a j zostřuge se opět, posuneli se půwodnj syllaba předložením částečky z prwnjho mjsta: dáti: prodati; krásti: ukrasti; hráti: prohrati, bjti: zabiti; krýti: zakryti; býti: ubyti.

Předce se wšak báti se, pásti, smáti se, třásti, t. g. kteráž průtažné á před l činného přjčestj magj, i tehdáž, bytby i třeslabičná byla, nezostřuge: ubáti se, wypásti se, wysmáti se, zatřásti. Tak také státi od stogjm, stál: postáti, ostáti (obstáti); skracuge se wšak w státi od stanu, stal: ostati, powstati, zůstati a t. d.

Také j, nepocházjli z i, nébrž z é, zůstáwá průtažno: mřjti, mřel, umřjti; třjti, třel, utřjti. Pročež také počjti od čnu, požjti od žnu, utjti od tnu, pogjti od gmu; dále wšecka složená z gjti, gdu: wygjti, zagjti, přegjti. Od mjti pak nemjti a neměti od smjti, nesmjti a nesměti, od gjsti též pogesti, častěgi wšak pogjsti, nagjsti se.

W obecném mluwenj magj giž též rádi průtažné ý, rozbjragjce ge w ey s wypuštěnjm koncowého i dobeyt, umeyt, zakreyt, mjsto dobyti, umyti, zakryti, protože dobyt, umyt, zakryt trpná přjčestj gsau.

Průtažné ů a au před ti w neurčitém nikdy se nezostřuge, pročež růsti a wyrůsti, zauti a obauti, plauti a wyplauti, mnauti a wymnauti, tonauti a utonauti, hynauti a zahynauti.

Tré; a wjceslabičnj neurčitj 4ho, 5ho, 6ho a 7ho skloněnj magj před ti ostré samohlásky ě, i, a. Gen w powědjti a z něho složených odpowědjti, připowědjti, zapowědjti přešlo ě w j, mjsto powěděti z po a wěděti. Ne pak we zwěděti, wyzwěděti, předzwěděti.

Připogugeli se neurčitému důrazné ť, nemůže i pohlceno býti: žádatiť, wolatiť. Ostatně nehanjm swobody, wypauštěnj we wjceslabičných slowech koncowého i, kdožby to ale wšudy a pořád bez ohledu na zwučnost a sklad činiti chtěl? Spat, w položil se spat, šel spat, gest starý dostižný způsob (Supinum). W §. 49.

149. Přjčestj. Samohláska před l činného přjčestj býwá dle prawidla ostra: pil, prospěl, bděl, umřel, dal, spal a t. d.

Předce wšak protahuge něco málo slowes 1nj formy a: lagi, lál; tagi, tál; matu, mátl; pasu, pásl; zdám se, zdál se. Hrál gest od formy hragi, hral ale od hrám. Giná proměňugj ě w a, řjdčegi u w au: přegi, přál; smégi se, smál se; okřegi, okřál; střehu, stráhl; třesu (st. třasu), třásl; hudu, haudl; tluku, tlaukl. Takowé ě přechážjwá také w j, pročež hřál a hřjl od hřegi, wál a wjl od wěgi. Lil gest od ligi, lél neb ljl od legi, od segi gest sel a sjl (mjsto st. sál), od wygi také po sprostu wýl (weyl). Práwě tak přecházjwá odjl mjsto oděl, snjlo se mjsto snělo se.

150. Trp. přjčestj. Trpná přjčestj, kteráž po samohláskách i, y, u twořjcj zwuk t (skl. 2, 3.) přigjmagj, neprotahugj těchto samohlásek: wit, lit, ryt, kryt, zut, obut, winut a t. d. Po samohlásce ě (e) magj gen málo která t a gsau též ostra: set, klet (st. klat, proklat) a klen od klegi, mlet a mlen od meli.

Wát od wěgi, a staré sát (mjsto set) protahugj á, protože se též w činném přjčestj protahuge. Tak také gsau hřát dle hřál, hřjt dle hřjl, ginak hřán a hřen od hřegi; dále gat, iat, pat (piat), žat, začat, dle gal, ťal, pal, žal, začal, tworena. Wssecka ostatnj slowesa 1nj formy přigjmagj po ě i a tworjcj zwuk n: chwěn od chwěgi, přán neb přjn od přegi, lán od lagi; oděn (i odět) od oděgi.

Formy, gežto w trpném přjčestj en přigjmagj, nezachowáwagj onné gen w činném přjčestj průtažné samohlásky: matu, mátl, maten; pasu, pásl, pasen; třesu, třásl, třesen; tluku, tlaukl, tlučen. Též sažen, tažen zostřuge a, ačkoli sáhnu, sáhl, táhnu, táhl ge protahugj.

Gakož se samohláska w án wždycky protahuge, tak také přecházjwá ostré ěn (en) někdy w j: gmjn mjsto gměn, odjn mjsto oděn, zawřjn mjsto zawřen, stawjn mjsto stawen, trpjn, šetřjn, widjn, hledjn, powědjn, zapowědjn, placjn, pokaušjn. Slyšán, držán mjsto slyšen, držen, udrželo se gesstě od starých forem slyšati, držati.

Slowesa na iti (tř. 5.) proměňugj před ěn spoluzwučky d, t, z, s, st, sl a sice:

d w z :	sauditi	sauzen,	uditi	uzen
t — c :	chytiti	chycen,	pohltiti	pohlcen
z — ž :	zkaziti	zkažen,	uraziti	uražen
s — š :	hasiti	hašen,	kwasiti	kwašen
st — šť:	pustiti	puštěn,	pomstjti	pomštěn
sl — šl:	mysliti	myšlen.		

Práwě tak hraditi, hrazen, dle některých giž také hražen. Woziti má wožen i wozen, odciziti

gen odcizen, zameziti, zamezen, plaziti, plazen, spasiti, spasen gakoby od spasu. Též d a t zůstáwagj bez proměny, předcházjli zrowna spoluzwučka: zděn od zdjti, drážděn od drážditi, shromážděn od shromážditi, ctěn od ctjti, křtěn od křtjti, poněwadž w takowé přjpadnosti blahozwučnost proměny nedopauštj. Práwě z té přjčiny w děděn od děditi, cjděn od cjditi, kaděn od kaditi, cjtěn od cjtiti, pečetěn od pečetiti, d a t se neproměňuge. Od čaditi se řjká čaděn i čazen.

W 5tém skloněnj se klade ěn toliko po n, d, t, když se neproměňugj, po retných (w, b, p, m) ale stogj en mjsto ěn: lowen, wáben, tupen, mámen. Ano ani slowesa na ěti (4ho skl.) nemjwagj wždy po retných ěn. Wiz Twoř. §. 31.

Slowesa na u (1ho skl.) magj toliko en, před njmž h w ž, k w č přechážj.

přemohu	přemožen,	zažhu	zažžen
wleku	wlečen,	peku	pečen.

Tak také řečen od řku (řeku), určen (st. určit) od uřku. Wiz Twoř. §. 29.

Práwě tak některá slowesa na nu, přigjmagjli en mjsto nut: nadšen od nadchnu, dotčen, zamčen od dotknu, zamknu. Wiz Twoř. §. 30. (3).

Zwukowé d, t, z, s zůstáwagj bez proměny: weden, meten, wezen, pasen od wedu, metu, wezu, pasu; předce wšak gest nesen i nešen od nesu.

151. Přestupowacj. Minulý přestupowacjho řjdj se z ohledu průtažné neb ostré samohlásky zcela dle činného přjčestj, pročež hráw od hrál (hragi), hraw od hral (hrám); odjw od odjl, oděgi; otáw od

otál, otagi; pás od pásl, pasu; wstaw od wstal, wstanu.

Přjtomný pak se řjdj dle oznamowacjho, od něhož tworen býwá.

		Oznamowacj.		Přestupowacj.	
Skl.	1. u:	wezu,	a:	weza	wezauc
	2. gi:	pigi,	ge:	pige	pigjc
	i:	pjši,	e:	pjše	pjšjc
	3. nu:	winu,	a:	wina	winauc
	4. jm:	sedjm,	ě:	sedě	sedjc
		wisjm,	e:	wise	wisjc
	5. jm:	plodjm,	ě:	plodě	plodjc
		prosjm,	e:	prose	prosjc
	6. ám:	trhám,	age:	trhage	trhagjc
	7. jm:	shánjm,	ěge:	shánége	shánégjc
		házjm,	ege:	házege	hazegjc.

Starssj ženstj wýchodowé uci, ěci: nesuci, spěci, choděci, proseci zachowáwagj se pro wážnost důstogného stářj gesstě w biblj a wzessených spisjch. Tré- a wjceslabičná na jc zostřugj obyčegně samohlásku: milugic, děkugic, prorokugic.

S pohlawjm střednjm spoguge se brzo mužský wýchod (a, e) brzo zase ženský (auc, jc). Někteřj spisowatelé užjwagj wýchod jc též i w mužském pohlawj: opášjc mjsto opáše, milugjc mjsto miluge, protože opáše, miluge také 3tj osoba oznamowacjho býti může. W množném gest auce, jce pro wsse pohlawj: nesauce, pjšjce, kopagjce, snášegjce, skrácené nesauc, pjšjc, kopagjc, snášegjc.

152. Nepravidelná Slovesa.

Poněvadž sme počet sklonění rozmnožili, obdobné časy pod sebe postavili, a ukázali, že slovesa, ježto dle svého přítomného času k jednomu sklonění náležejí, z ohledu svého neurčitého způsobu v jiná sklonění přecházejí, muselo již tím samým jich znamenité množství z poznamenání nepravidelných odpadnouti. Beru, dru, wezu sklonují se dle 1ho sklonění; to však platí jen o časích, ježto se obdobně od přítomného odvozují. Neurčitý bráti, dříti, wezti tvořen jest dle tří rozličných obdob; nemohou se tedy ve svých obdobných časech dle toho samého sklonění skláněti, nébrž wezti dle 1ho, dráti, dral dle 6ho, a dříti, dřel dle 4ho. Na místo tedy aby se taková slovesa, ježto jen z ohledu své druhé polovice od sebe odstupují, za nepravidelná vyhlašovala, třeba jest tvoření neurčitých, od sklonění nezávisně představovati a jim jich místo brzo v tom, brzo v onom sklonění vykázati.

Jiné uchýlky od pravidla pocházejí buď ze smíšení kořenů čili forem, buď jsou to zastaralosti (archaismi) t. j. pozůstatky zastaralých obdob řeči, aneb pouhá skrácení. Tak pochází gsem, budu, býti ze dvou kořenů ges, by neb bu.

Gdu, jíti vypůjčuje některé časy od šedu, pročež šel, šla, šlo a min. přestp. šed, šedši.

Mám, míti, měl, pozůstává ve dvou formách, v jměji, pročež měj, míti, měl, jmín, a v jmám, pročež mám, maje.

Chci, chceš, chce, chceme, chcete jest stará forma přítomného na i, od chtíti, chtěl, pročež 3tí

osoba chtj, Přestp. chtě dle 4ho skl., chtěgj pak, Rozk. chtěg, Přestp. chtěge dle 7ho.

Užiwu wypůgčuge swé časy od užigi, užil, užiti, plowu, slowu od plugi, slugi, proćež plul, slul.

Dadj mjsto dagj, dada, dadauc mjsto dage, dagjc, zdadj se mjsto zdagj se, gsau zastaralosti.

Wěděti a gjsti skracugj pět osob, ne wšak 3tj w množném.

wjm wjš wj wjme wjte wědj.
gjm gjš gj gjme gjte gedj.

Přestp. wěda, wědauc, geda, gedauc, a wida, widauc od widěti gsau starssj formy, gako horauc, wrauc, proćež přjdawná horaucj, wraucj. Proše, zhrože se u starssjch spisowatelů, gsau od formy prošu (proši), zhrožu se.

W Rozk. proměňuge wěděti swé d w z: wěz, wězte, proćež také powěz od powědjti; widjm wypůgčuge wiz, wizte od starssj formy wizu (wizi).

Stogjm, státi (st. stojati), Rozk. stůg, stůgte.

Psáti gest z pjsati, proćež pjši, plwati z pljwati, řku z řeku, ge z gest, s z gsi, nech z nechey, prý (prey) z prawj, sprosté prál z prawil skráceno.

Skrácenj můž, můžme, můžte mjsto prawidelného může, můžeme, můžete negsau wjce we zwyku.

153. Nedostatečná.

Nedostatečná slowesa gsau taková, kteráž wšemi způsoby a časy skláněti se nemohau. Od weceti máme gen starý minulý čas wece t. g. prawil, w starých spisjch.

Od wariti (waryti) máme gen Rozk. wari (wary), warme, warte; od djti toliko přjtomný (neb budaucj) djm, djš, dj, djme, djte, dj a děgj; přezdjm wšak má také giné časy: přezdjti, přezděl. Od řjci, řekl, přicházj w přjtomném gen řku a řkau, ostatnj čtyry osoby (řečeš, řeče, řečeme, řečete skrácené řčeš, řče, řčeme, řčete) se nenacházegj, a dosazugj se od řjkati, djti neb prawiti.

Djti se, dálo se, gakož i ostatnj tak nazwaná neosobná slowesa, užjwagj se gen w 3tj osobě: děge se, škody se děgj, dálo se, mnozj se dáli diwowé, bude se djti. Předce se wšak po sprostu slýchá dál sem, dál si mjsto dělal sem, dělal si. Složená wšak z djti gako poděgi se, oděgi, magj též giné časy a osoby.

154. Nesklonné částky řeči.

Částečky, t. g. přjslowky, předložky, spogky a wykřiknjky, nepotřebugj žádného skloňowánj, gsau tedy i w češtině nesklonny. Předce wšak se na spogce an, když gest zarowen potažna, pohlawj často znamenáwá: an, ana, ano, množ. ani, any, ana. Wykřiknjku na přidáwá se w množném te Rozk. nate!

III.

Skladna (Syntax).

I. Prawidla přjměřenosti.

155. Částky řeči, kteréž se podmětem z ohledu pohlawj a počtu řjdj.

Z ohledu pohlawj a počtu řjdj se přjdawná a přjčestj (pročež také minulj časowé) podmětem průpowědi: otec náš byl wždy zdráw; matka naše nebyla dlauho žiwa; to malé djtě roznemohši se umřelo. W množném práwě tak: wšickni synowé králowi zbiti byli; tři wěci nebýwagj nasyceny; ta slowa sama w sobě gsau dobra.

Náměstky gá, ty, my, wy gsau pro wšecky tři pohlawj: gá sem ho neznal, neznala sem ho, tybys byl rád, tybys byla ráda, my sme (wy ste) wšickni zahanbeni, my sme (wy ste) wšecky zahanbeny.

156. Knjže, hrabě a gich množný knjžata, hrabata užjwagj se často w mužském pohlawj: zdali sau giž práwě poznali knjžata? Jan 7, 26. Někdy se také děti a djtky w mužském pohlawj berau, protože mezi nimi synowé býwagj: i wlastnj děti se nacházeli, kteřjž... Welesl. Djtky mage wěrné, na kteréžby

nemohlo tauženo býti, žeby byli bugnj a nebo nepoddanj. Tit. 1, 6.

157. Mužſké krátké wýchody w množném bezžiwotných wěcj, berau zawděk s ženſkými wýchody přjdawných a někdy také i minulých čaſů: wlasy kadeřawé, černé gako hawran: penjze, kteréž k wyplacenj žoldu byly přjprawenу. Srowney §. 178. Ginak ale žádagj, gako žiwotná, mužſký wýchod: saudowé twogi zgeweni gsau; welicj a přediwnj gsau skutkowé twogi; welicj a náhlj i častj byli přjwalowé.

158. Střednj wýchodowé á i a w množném, gežto we wzneſenēgſſjm pſanj geſſtě w užjwánj gſau, doſazugj ſe w obecném mluwenj u přjdawných a ſlowes ženſkým wýchodem: giné města, kteréž se gich přjdržely, gakž práwa wyměřily, když minuly čtyři léta. Weleſl. Gezera wyprahly. Hagek. Tento pjſſe ſice: ta obě těla sú položena, wſſak hned také: ukázaly se tři slunce, a wšecky zdály se býti gednostegné gasnosti a stály tak, a potom w gedno se spogily.

Dwogný ſe také množným wygadřuge: dwa z nich šli toho dne do městečka, giž ne šla sta.

159. Dwě ſtatná gména w gedné průpowědi.

Dwě neb wjce gmen, kterážto gako gména gedného podmětu w ſtegné ſrownaloſti (w apposicj, poſazenj) wedlé ſebe ſtogj, gſau ſice w ſtegném pádu, gako Bůh otec, knjže Přemysl, Libuše manželka Přemyslowa, mistr Jan Hus, ne wſſak newyhnutelně w ſtegném počtu a pohlawj: město Řjm, město Lito-

měřice, holka sirotek, djtě sirotek, wes Měšice, wy lid božj.

160. Činjli ſtatné gméno podmět, a giné přjſudek (praedicat) w průpowědi, řjdj ſe ſloweſo (gsem) z ohledu pohlawj a počtu podmětem: pokuta cizoložnjků byla meč, koruna ozdobná gsau šediny, koruna starců gsau wnukowé; Bůh byl slowo.

Nehledjwá ſe wſſak tak čaſto na umnický gako na mluwnický podmět: gakby utěšená a poctiwá wěc byla auřad w městě, zbrog sic gegich strašného se nezdálo nic. Komenſký.

161. Wjce podmětů w gedné průpowědi.

Wjce podmětů, kteřjž w gednotném ſtogj, požaduge buď množný počet ſloweſa a přjdawného, aneb ſe řjdj neybližſſjm ſtatným gmenem: kdež panugj lest a ged, neb kdež panuge lest a ged; žena gjžto stud a čest mila byla; propast a zahynutj nebýwagj nasyceny.

Gſauli rozličné oſoby, mjwá prwnj přednoſt před druhau a třetj, druhá před třetj: gá a otec gedno gsme: gá a ty byli sme oba oklamáni; ty a on, oba ste ho widěli. Práwě tjm způſobem mjwá mužſké pohlawj předek před ženſkým: tu otec i máteř z wězenj byli propuštěni; synowé a dcery gegich zagati byli.

162. Gednotný počet hromadných.

S gednotným počtem některých hromadných gmen (collectiva) můžc ſloweſo též w množném ſtáti: lid žatecký sšedše se uradili se; ptactwo nebeské přile-

tjce hnjzda sobě dělagj; zkřikli spolu wšecko množstwj, řkauce; ostatek wšak wšeho lidu sehnuli se na kolena swá; mnohý zástup stlali raucha swá; slyštež nynj dome Dawidůw; obec nowého města učinili tolikéž.

Předce wšak w takowých přjpadnostech spjše a lépe gednotného počtu se užjwá: i šlo za njm weliké množstwj lidu i žen.

Také po to, znamenáli množstwj, stáwá slowesо w množném, a řjdj se následugjcjm statným gmenem: to gsau páni, poněwadž to zde tolik platj gako tito tu. Sic zastupugj potažné co a kdož, ano i tázacj kdo také množný počet: wšickni, co tam stáli; kdož gste božj bogownjci; kdo zde dobřj býti chtěgj.

163. S množným wy, užjwáli se o gedné osobě, stáwa sice ste w množném, přjdawné wšak a přjčestj w gednotném: wy gste dobrý, pěkný; wy ste se meylila.

164. Osobné náměstky, stogjli w průpowědi.

Poněwadž slowesо samo sebau osoby končenjm rozeznáwá, netřeba w průpowědi osobných náměstek gá, ty, on, my, wy, oni: co děláš? — gjm; co děláte? — mlátjme; co dělagj? — zpjwagj; gedli, pili, ženili se, wdáwaly se.

Kladau pak se gen tehdáž, když důraznost wygádřiti chceme: kdež gá budu, wy nemůžete přigjti; Pane, ty mi chceš nohy mýti? onť gest ten prawý Bůh a žiwot wěčný; wy se modljte a newjte čemu: my se pak modljme čemuž wjme; wšickni wy synowé

swétla gste; ne wy ste mne wywolili, ale gá sem wás wywolil.

Poněwadž se slowesto podmětem řjditi musj, spoguge se s neurčitým podmětem střednj pohlawj, ač stastné gméno w přjsudku giného pohlawj býwá: když bylo wečer, když čas oběda bylo; nebylo to prawda; bylo mi zima; kdyby bylo možná (wěc); ani čtwrt hodiny to netrwalo; minulo wjce než dwě neděle; wjce než dwě stě se pohřebowalo.

165. Slowesto s čjslem w gednotném počtu.

S mnoho, málo, něco, několik, pak se základnjmi čjsly od pěti až do tisjc a t. d. stáwá slowesto w gednotném počtu a w střednjm pohlawj: kolik gich bylo? pět, šest, sedm gich bylo; sedm hlaw gestiť sedm hor; pět gich padlo; když se wyplniti mělo dnj sedm; zdaliž gich deset nenj očištěno, a kdež gest gich dewět? padlo těch čtyřmecjtma starců; dwě stě pozůstalo; bylo nás pak wšech osob na lodj dwě stě, sedmdesáte a šest; giž gest tomu tři sta let; tři sta let gest geho wěku; čtyři sta gich bylo; a zbito gest sedm tisjců lidu; deset tisjc zlatých přineseno bylo; nawrátilo se z lidu dwamecjtma tisjců a deset tisjc zůstalo.

Práwě tak s půl: půl žeydljka zbylo, půl šesta sta zůstalo; a s polowice: polowice města Prahy shořelo; polowice se přeplawilo; w auřadu konšelském bylo polowice Čechůw a druhá polowice Němcůw. Hagek. Stařj kladli polowici w Akkusatiwu: když pak giž polowici swátku se wy-

konalo. Jan 7, 14. Aby gich toliko polowici dáwáno a placeno bylo. Weleſl.

O každé neurčené kolikosti platj totéž: ostatek se gich rozběhlo; hromada gich tu bylo.

166. Slowesko s čjslem w množném počtu.

Gen welmi zřjdka ſtáwá ſlowesko s čjſly w množném počtu: gedenáct pak učedlnjků šli do Galilee; kolikož gich koli se geho dotkli, uzdraweni byli; giných dwadceti magjce w rukau hůlky, šli upřjmo k zámku. Weleſl. Wywedeni sú na smrt těch wšech sedm staršjch hawéřůw; i šli wšech čtyřmecjtma: zdobýwáni tam několika zámkůw a měst. Hagek.

167. Zápor gako neurčitý podmět.

Při nic ſobě myſljwáme zápornau kolikoſt gakožto neurčitý podmět, tak gako při málo, mnoho, wjce, méně na wětſſj neb menſſj množnoſt myſljwáme: nic nezůstalo, málo gich tu zůstalo, wjce gich nebylo, méně toho bylo.

168. W záporných průpowědech myſljme ſobě odpjránj gakožto neurčitý podmět, w kteréžto přjpadnoſti určitý podmět, genžby ſic w Nominatiwu ſtáti muſel, w Genitiw ſe klade: tam noci nebude, nenj ho tu, gednoho se nedostáwalo, giné lodičky nebylo, bázněť nenj w lásce; prawdy w něm nenj; nebylo tu přjhodného přjstawu; aby nebylo mezi wámi roztržek.

Ano i s žádný býwá toto ſeſtawenj: žádného domu celého nezůstalo, mjſto žádný dům celý nezůstal.

Užjwánj přjdawných.

169. Se zakončeným a nezakončeným wýchodem.

Zastáwáli přjdawné podmět, aneb spogugeli se se statným gmenem gakožto určowacj slowce, musj mjti zakončený wýchod: chudý, neb chudý člowěk, chudá žena, weselé srdce. Zdrawý (člowěk) nepotřebuge lékaře.

170. Stogjli ale přjdawné gakožto přjsudek (attribut, praedicat) samo pro sebe w průpowědi, měloby mjti wždycky nezakončený wýchod: laskaw býwá král na služebnjka rozumného, ale hněwiw na toho, kterýž mu hanbu činj. Mjsto laskaw, hněwiw nesmělo by zde laskawý, hněwiwý státi. Něco giného gest: gimž byl mjl pokog, než milý pokog, načež gesstě giný přjsudek následowatiby musil. Hagek gesstě pjsse: byl welmi chud, kdežtoby snad nowěgssj ne tak dobře chudý postawil. Rád, ráda, rádo, gakož i geden, weškeren, negsau ani zakončeného wýchodu schopna. Mimo přiwlastňowacj na ůw, owa, owo, a in, ina, ino užjwagj dobřj spisowatelé s nezakončeným wýchodem dle prawidla gesstě mnohých přjdawných, gako práw, zdráw, žiw, křiw, pln, mjl, stár, mlad, twrd, syt, gist, čist, prost, bos, nah, drah, několika odwozených na aw, ow, ew, iw: laskaw, hotow, mrtew, hněwiw, bedliw, pamětliw, truchliw, milostiw, žádostiw; pak znám, powědom, swědom, protože wlastně přjčestj gsau, welmi mnoho na en: rowen, přjtomen, winen, powinen, pi-

len, silen, hoden, prázden, aučasten, dlužen, poslušen, mocen, wděčen, bezpečen, na el: wesel, řjdčegi mdel, na at: powinowat, giž ne bohat, na ek: bljzek smrti, tak býwá bljzka hrobu duše geho, těžek, welmi těžek nad tjm byl, řjdčegi měkek mjsto měkký. Neywjce se užjwá w střednjm pohlawj nezakončeného wýchodu na o: horko, teplo, studeno, parno, podiwno, hněwno, hwězdno, lacino, ano i dobro w přjslowj: wše whod dobro, gindá dobré: nenj dobré ženiti se.

171. Trpná přjčestj nemjwagj gakožto takowá zakončeného wýchodu (ý, á, é množ. j, é, á) nikdy, tehdáž ale, když w skutečná přjdawná gakožto určowacj slowce statných gmen přecházegj, wždycky: gsem zpokogen, zpokogena, zpokogeno, gsme zpokogeni, zpokogeny, zpokogena. Ale zpokogený muž a t. d. Umjm i snjžen býti; žádage nasycen býti; přinesena gest hlawa geho na mjse a dána děwečce; tělo ne smilstwu oddáno býti má, ale Pánu a t. d. W množ.: wlasowé k zakrytj dáni gsau gj; ženy poddány buďte mužům swým; gichžto gména negsau napsána.

Naproti wšak gakožto přjdawná se zakončeným wýchodem: nalezly kámen odwalený od hrobu; aby tak utwrzena byla srdce waše neposkwrněná w swatosti. Utwrzena byla dělá zde přjsudek, a neposkwrněná gest přjčestné přjdawné gméno gakožto určowacj slowce podmětu srdce waše.

172. Užjwánj čjsel.

S dwogným počtem dwa, dwě, oba, obě užjwalo se druhdy také dwogného w statných a přjdawných gmenech: giná dwa, dwa meče obnažená, dwa swá služebnjky, swá dwa bratry, dwa ğroše mišenská, obě noze, obě straně, za dwě kopě, dwě neděli, dwě létě a t. d.

Z toho se gesstě zachowalo dwě stě, obě ruce, dwa česká, oči, uši a Instr. očima, ušima, rukama, nohama. Wiz očima swýma, slyš ušima swýma. Předce wssak psal giž Hagek: s ginými dwěma kněžjmi. Welesl. mezi dwěma zdmi, za těmito dwěma přjčinami, kterýžto gindy dwogný wýchod ma raděgi klade: mezi stranama, mezi nima oběma, dwěma metlama. Harant též spoguge dwogný wýchod s množným: malýma dweřmi, čehož se arci následowati nemá.

173. Lepssj starj spisowatelé sklánjwali w složených čjslech geden a dwadcet, dwa a dwadcet a t. d. též prwnj částku, kterauž nynj bez proměny necháwáme: před gednjm a třidcjti lety, gedno a třidceti let, dwě a třidceti let, dwě a dwadcet kop, nynj pak se řjká geden a dwadcet let, dwa a dwadcet let. Stogjli wssak geden, dwa a t. d. po dwadcet, třidcet a t. d. musegj býti skloňowány: dwadcet a gedno wegce, dwadcet a dwě léta a t. d.

174. Také se sto w sto tisjc, a často w giných přjpadnostech neskloňuge: sto a dwadcjti noh (Gen.), w pokutu sto hřiwen, sto mužům, osobám (Dat.), nad sto dwadcjti a sedmi kraginami, s ginými sto

pannami, mezi sto a čtyřmi lety. Předcházegjli wšak předložky a giná čjsla, skloňuge se sto náležitě: do sta a padesáti tisjc, do sta měr, ze sta hřiwen střjbra, ke stu wozům, k těm dwěma stům mužů, we stu letech, w pěti stech hřiwnách střjbra, w sedmi stech konjch, gednjm stem, s několiky (několika) sty koňmi, se dwěma sty gjzdnými, se třmi sty lidu gjzdného, šesti sty centnéřj.

175. Užjwánj přiwlastňowacjch náměstek.

Poněwadž sebe, sobě, se wracowacj pro wšecky tři osoby gest, musj se swůg mjsto můg, náš, twůg, wáš užjwati, dělali gá, my, a ty, wy podmět průpowědi. Wiz Twoř. §. 27. Gá sem přišel we gménu otce swého ne mého; držjm to w swých rukau ne w mých; gdi zawoley muže swého ne twého; gdi k swým do domu swého ne k twým, twého; cti otce swého i matku swau ne twého, twau; my gsme swogi ne naši; wy gste swogi ne waši; oni gsau swogi; nenawrátjme se do domů swých ne našich; neplačte nade mnau ale raděgi samy nad sebau a nad swými dětmi ne nad wašimi.

Zatjm wšak psal i Hagek: dožádám se toho na mých wěrných mjsto swých, a w biblj se wjce takowých mjst nacházj, ano i takowých, kdež toho ani důraz ani zřetedlnost nepožaduge, poněwadž překladatelé poznenáhlu skladně takowých gazyků přiwykagj, z nichž překládagj. W očenáši se modljme: gakož i my odpauštjme našim winnjkům mjsto swým.

176. Potahugeli se osobnj náměstka na osobu podmětu, klade se swůg w gednotném i w množném počtu: prodal swůg dům, prodala swůg dům, prodali swůg dům. W giné přjpadnosti pak se klade w mužsk. pohl. geho, w žen. gegj, a w množném gegich. w str. 67. Widěl sem geho matku; znášli geho syna; w gegj zahradě sme wčera byli; synowé gegich (eorum). Kázal geg pán geho prodati, i ženu geho. Zdeby na žádný způsob swůg mjsto geho státi nemohlo, protože se geho na podmět průpowědi nepotahuge, nébrž na ginau třetj osobu, totiž na Akkusatiw geg. Geho žena zde nenj žena onoho, kterýž prodati kázal, ne pánowa, než toho, gegž pán prodati kázal. Odpowjli se na otázku: na čjch osljch geli? — na swých, geli tedy gezdcowé na wlastnjch. Náleželyli oslowé ti ženské osobě, odpowěděloby se: na gegjch od gegj. Náleželili mužské osobě: na geho osljch. Náleželyliby wjce osobám, museloby se odpowědjti: na gegich (s krátkým i mjsto gich, eorum) osljch.

177. Přjčina, proč w některých přjpadnostech mne, mně, tebe, tobě, geho, gemu, w giných opět mě, mi, tě, ti, ho, mu se kladau, powěděla se giž w skloňowánj §. 127. W průpowědech: wyčisť mne, umey mne, nezamjtey mne, báti se budu tebe, což tobě do toho, tobě samému zhřešil sem, náměstky (mne, tebe, tobě) se wjce powyšfugj, než w průpowědech: nechciť tě obwiňowati, trestati tě budu, dey mi slyšeti radost, chwaltež ho nebesa, králowé pocty mu přinesau, protože ginak ne tě, mi, ho, mu, nébrž tebe, mně, geho, gemu státiby muselo.

Užjwánj ſlowes.

178. Z ohledu oſoby, pohlawj a čaſu.

Slowesſo muſj z ohledu oſoby, počtu a pohlawj (znamenáli ſe na ſlowese) dle §. 155. podmětu při= měřeno býti: gá sem nic neměl; gá nic newzala; wy ste tu nebyli žen. nebyly. Mužſký wýchod li w množném, klade ſe gak s žiwotnými tak s nežiwotný= mi podměty mužſkého pohlawj: počali mu wlasy odrostati. Saud. 16, 22. ač zde neſtogj wlasowé, nébrž gen krátký Nominatiw wlasy. Sr. §. 157.

179. Z ohledu formy.

W gaké formě ſe ſlowesſo bráti má, záležj na okolčnoſti, chcemeli mluwiti o určitém, čili neurči= tém čaſu. Když ſe tedy prawj Luk. 21, 37: i bý- wal we dne w chrámě uče; ale w noci wycházege přebýwal na hůře, pochopuge ſe, že zde muſj býti řeč o takowém gednánj, kteréž ſe ne gednau, ale ča= ſtěgi ſtáwalo. Zdeby tedy byl mjſto býwal, wygda mjſto wycházege, přebyl mjſto přebýwal poſtaweno býti nemohlo.

180. Užjwánj rozkazowacjho způſobu.

Řjká ſe w Rozk. gdi, geď, běž, nes, wez, žeň, leť, wſſak s čáſtečkau zápornau ne obyčegně: nechoď, negezdi, neběhey, nenos, newoz, nehoň, nelſtey, přičemž ſe wſſak wždy na určitoſt čaſu také ohled mjti muſj. Hagek pjſſe: gá s njm na ten čas nepo- gedu, ale gemu radjm, aby také negezdil.

181. Druhá osoba Rozk. platj též za 3tj we wznešenégšjm psanj: staň se wůle twá; buď swětlo; buďte swětla na obloze nebeské; budiž gméno Páně pochwáleno; žjžnjli kdo, poď ke mně a napj se. Ano i w obyčegném mluwenj se řjká: pozdraw Wás Pánbůh; Deyžto Pánbůh. Mluwjmeli pak k někomu w 3tj osobě (dle německé zdwořilosti: on, ona, oni), zastupuge w gednotném neurčitý způsob, w množném pak 3tj osoba oznamowacjho rozkazowacj: slyšet on, gjt sem, dát mi to, zůstat tu. Pane Mikuláši, dagj mi to, zůstanau tu. Šel ke mně panáčku, šla sem panenko, nenj nic giného než skrácený žádacj s wypuštěnjm bych, mjsto šelbych, šlabych.

Rozkazowacj zastupuge w průpowědech připauštěnj též připauštěcj způsob (concessiv): chtěg neb nechtěg; wezmi kde wezmi; děley co děley, buďte oni páni nebo chlapi. W takowých přjpadnostech užjwá se také rozkazowacjho w 1nj osobě gednotného počtu: obrať gá se kde obrať mjsto nechť gá se obrátjm.

182. Užjwánj minulého času bez gest.

Minulý čas w třetj osobě obyčegně se skracuge: plakal mjsto plakal gest, plakali mjsto plakali sau. Giž l. 1549 wyčistil Melantrich biblj českau wypuštěnjm těchto zbytečných gest a sau. Zatjm wšak gest gešstě mjst dosti, kde gest a sau zůstali a pro důraz neb řečnický počet ostati museli: ginym gest pomáhal; gakož gest powěděl wám; neboť gest wyslyšel; wstalť gest; zemřeli sau wšickni; kdo

ge wám ukázal (ge mjsto gest), dáwnoli ge umřel; onté z mrtwých wstal (mjsto onť ge). Welmi zřjdka ale zůstalo wedlé byl w předminulém čase: předstihliť sau mne byli. Žalm. 18, 19. Trpného přjčestj se řjdčegi bez gest a byl užjwá: a on oběšen. Gen. 41, 13. I schwálena ta rada a poručeno. Komen. On také pjsse: protož někteřj tu hned před očima mýma do ohně metáni, ginj do wody házjni, ginj wěšeni, stjnáni, na křjž rozbjgeni, kleštěmi trháni, řezáni, bodeni, sekáni, pečeni na roštjch, kdežto byli aspoň gednau buď před metáni, buď na konci celé průpowědi, státiby mělo.

183. Užjwánj předminulého času.

Předminulý čas gakožto potažně minulý ku poznačenj dřjwe minulého času w potahu na prosté minulý čas dobřj spisowatelé užjwagj: a odpočinul w den sedmý ode wšeho djla swého, kteréž byl dělal. Genes. 2, 2. Bratr twůg tento byl umřel a zase ožil: zahynul byl a nalezen gest. Luk. 15, 32. Tehdy odšedše ti, kteřjž byli posláni, nalezli tak, gakž gim byl powěděl. Luk. 19, 32. Neb sem nalezla groš, kterýž sem byla ztratila, quam perdideram. Luk. 15, 9. Byl powěděl gest zde předcházegjcj minulý čas w potahu k nalezli; tak gako i minulý přestupowacjho odšedše raněgssj minulost wygadřuge, než prosté minulý nalezli. Pawěděli Pánu swému wšecko, což se bylo stalo, quod factum fuerat. Mat. 18, 31. W obecném mluwenj se tohoto gemného označowánj tak auplně nessetřjwá, protože dřjweminulý čas často přjslowkami určen býwá. Swé stany na témž mjstě,

kde prwé cjsař byl, rozbil, pjsse Wratislaw we swých Přjhodách, kterýž o několik řádek dále předminulého času užjwá: wždy tu stany rozbili, kde byl cjsař noclehowal. Obyčegně se berau složená slowesa ku poznačenj raněgssjho minulého času: když sme posnjdali, wstaupil bratr do pokoge, mjsto když sme byli snjdali.

184. Užjwánj přjtomného neb budaucjho času mjsto minulého.

W žiwém wyprawowánj, wssak gen w důwěrném mluwenj, a w obrazném, ne wssak w oprawdowém děgopisném slowu, bráwá se také přjtomný (a krátký budaucj) čas mjsto prostě minulého: To když gá mluwiti přestanu, wšecken se ge-tě hrůzau třesa, uslyšjm za sebau temný hlas řkaucj: nawrať se. I přizdwihnu hlawy a hledjm kdo to wolá, a kam se wrátiti welj; ale newidjm nic, ani wůdce swého Wšezwěda. Nebo i ten mne giž byl opustil. Komenský. Přestanu stogj zde mjsto přestal sem, uslyšjm mjsto uslyšel sem, přizdwihnu mjsto přizdwihl sem a t. d. Poněwadž pak wůdce wyprawugjcjho giž byl dřjwe opustil, musela se posledni průpowěd předminulým byl opustil zawřjti.

185. O užjwánj minulých časů w žádacjm způsobu (optatiwu, konjunktiwu) powědělo se giž při částečce by. Twoř. §. 46, 62. pak Sklon. §. 141, 143. Po částečce kýž (utinam), může se užjwati přjtomného neb budaucjho i minulého času: kýž mi powjte; kýž to celý swět slyšj; kýž sem to udělal; kýž ho čert wzal, kdežto wlastně oznamowacj způsob žádacj zastupuge.

186. Užjwánj trpného slowesa.

Kde žádné obogetnosti k obáwánj nenj, wygadřuge se trpné slowešo částečkau se: narodil se Christus Pán, mjsto narozen gest; w přestupowacjm se wšak bere přjčestj narozen gsa, narozen byw. Ano i slowesná zachowagj někdy se, gjmž gegich trpný wýznam auplněgi určen býwá: až do zgewenj se Pána našeho, *μεχρὶ τῆς ἐπιφανείας* 1. Tym. 6, 14. protože zgewenj bez se též w činném wýznamu bráti se může. Komenský mjwá welmi zhusta takowá slowesná gména s wracowacj náměstkau se: učenj se, cwičenj se, nawrácenj se, roztauženj se, kochánj se, smjřenj se a t. d.

Přjčestné spogowánj.

187. Tjmto spogowánjm, nazwaným přestupowacj způsob (modus transgressivus), mohau dwě průpowědi, magjli geden a tentýž podmět, w gednu průpowěd spogeny neb staženy býti: wstana půgdu k otci swému, mjsto wstanu a půgdu. Stoge, kleče, sedě, leže to udělal; honě w lese oko ztratil, mjsto když honil. Zde stogj honě w přjtomném, protože honěnj gakožto saučasné s minulým ztratil předstawe no gest, když totiž w honěnj oko ztratil. Práwě tak mage preč odgeti rozkázal; potká wás člowěk džbán wody nesa; odřjkal nedjwage se do knihy; newěda coby činiti měl; ničjmž se newymlauwage; tak řjkage, tak řjkagjc; raděgi sprosta prawdu mluwě.

Předcházjli wšak gednánj, kteréž se přestupowacjm wygadřuge časem druhé, užjwá se minulého,

genžto w této přjpadnosti předminulý zastupuge: wstaw šel k otci swému; wyšed wen Petr plakal hořce; obrátiw se Pán pohleděl na Petra; uzřewši ho gedna děwečka, a pilně naň pohleděwši řekla; oni gawše geg wedli ho; to wjm, že byw slepý, giž nynj widjm. Wstaw mjsto když wstal, neb byl wstal; wyšed mjsto když byl wyšel a t. d.

Někteřj pokaušeli také dwě průpowědi rozličných podmětů whromadu stáhnauti, wšak welmi nešťastně, Hagek pjše: poklečawše malú chwjli řekl král, mjsto když oni poklečeli. Čechowé nawracugjce se zase s kořistmi, tož na ně Rakušané nenadále wyskočili, mjsto když se Čechowé nawracowali. Harant přišedše před klášter, wyšel proti nám Gardián. Ge ště chybněgšj gest přjklad, kterýž Rosa přiwodj: gá procházege se w zahradě, přišel posel oznámiw, mjsto když sem se procházel w zahradě, přišel posel a oznámil. Poslednj dwě průpowědi přišel posel a oznámil mohau arci w průpowěd posel přišed oznámil, ἄγγελος ἐλθὼν εἶπεν, staženy býti, protože k gednomu podmětu náležegj, prwnj ale když sem se procházel magjc giný podmět, nemůže w přestupowacj kladena býti, protože na ni 3tj osoba následuge.

Ostatně časowé přestupowacjho negsau žádného skloněnj schopni, pročež se řjká činj se neweda, newida, neslyše, zde zastupugj Akkusatiw. W spisjch welmi starých nacházj se sice Genitiw gakožto zástupce Akkusatiwu: widěli angela sedjce, angelum sedentem; wšak pro obogetnost, poněwadž se sedjce též na množný wstahowati může, rozbjrá se raděgi sedjce: widěly anděla an sedj, uzřely (ženy) mládence an sedj na prawici a t. d.

Užjwánj částeček.

188. Předložky (praepositiones).

Předložky slowům, gež řjdjwagj, wždy se předkládagj. Bohadle, dceředle gest dáwno zastaralé a mnohými před lety u Žagka gest otrocké následowánj latinského multos ante annos.

189. Opakowánj předložky může se toliko pro důraz užjwati: při tom při ničemž nebyl. Welesl. We wniweč, mjsto wnic stogj w před ni i před skráceným če. Obyčegně se předložka před čjslem opakuge, stáwáli při osobných a ukazowacjch náměstkách: o to o wšecko, o těch o wšech wěcech, w tu we wšecku kraginu, w tom we wšem, w těch we wšech kraginách, na to na wšecko, na ně na wšecky, do těchto do wšech nádob, z té ze wšj kraginy, z těch ze wšech zemj, s tjmto se wšjm lidem; před národy přede wšemi. Komn. Ano i o wšem o tom kdežto čjslo předcházj, sic gen o wšem tom, se wšemi wámi.

190. Užjwánj přjslowek.

Rád, ráda, rádo, zastupuge přjslowku: rád gsem u wás, rádi sme ho slyšeli. Také se wyšsj stupeň radšj spoguge se statným slowcem gsem, určugeli se gjm podmět: bylbych radšj, kdyby přišel, radšjbych u wás byl. W giných přjpadnostech užjwá se přjslowky raděgi neb radše (radč): raděgi chci pracowati; radč mně to dey, než ginému.

191. W přirownánj sleduge na nestupňowané přjdawné gako neb co: sladký co med, čerwený co

růže, zelený gako brčál. Na giný ale, a na každý wyšſſj ſtupeň ſleduge než, nežli: giného než toho neznám; wětšj než on; dnes ge mu hůř než wčera; a tak též po ginam, ginde, gináč: ginde ho nenagdeš, než w Praze; nedá ten gináč než za hotowé. Gá předce newidjm než železo a hljnu, kdež ſe nic giného zamlkuge. Gindy ſtáwá též po wyšſſjm ſtupni předložka nad se ſwým gmenem: wyššj nad nebesa; wjce nad geden střjbrný ǧroš newezme. Weleſl. W průpowědech wſſak, kdežto ne zrowna wyšſſj ſtu- peň, nýbrž ſpjſſe pauhý zápor (negatio) aneb ſlowefo mjru přirownánj dělá, ſledowáwá gako: nic rychlegi nepomjgj, gako čas. Nic bjdněgšjho sem nespatřil, gako toto štěstj gest. Komen. Nic nenj lepšjho, gako bázeň Páně, a nic sladšjho, gako pilnu býti přikázanj božjch. Sir. 23, 33.

192. Kdy (quando) ſe neſmj se ſpogkau když, (cum) mjchati. Kdy pak přišel? když posnjdáš pogedem. Práwě tak neſměgj tázacj přjſlowky kde, kam, kudy mjſto potažných kdež, kamž, kudyž, kla- deny býti: kde pak stál? tu kdež sem gá prwé stál.

193. Užjwánj záporných čáſteček ne, ani.

Záporná čáſtečka ne ſpoguge ſe w záporných průpowědech se ſlowefem, a ſice s přjtomným neb bu- daucjm, a s pomocným budu: negsem, nebudu, nemluwjm, nebudu mluwiti, nebudeš bit, nebude milowán. W minulém ſe připoguge ale ne k činnému přjčeſtj, nikoli pak k pomocnému sem, si, gest: nebyl sem tam, nepřišel sem, nepřišli ste, nepřišli sau. Naopak ale w trpném přjčeſtj, kdežto ſe wždy k po-

mocnému připogiti musj: nenj dobyt, negsme doby-ti, nenj ustláno, nebyl dobyt, nebyli ste raněni, ge-ště nebylo ustláno.

W žádacjm nestáwá nikdy zápor ne před spogo-wacj částečkau by, nébrž w nedominulém před samým slowesem: kdyby toho nebylo, nemohlby, nesměli-bychom; a práwě tak w předminulém: tobych byl neřekl; kdyby wčera bylo nepršelo; žádného neby-lo, kterýžby se byl nestyděl. Bylbych newěděl — by byl zákon neřekl. Řjm. 7, 7. Kdybych byl ne-přišel a nemluwil, hřjchuby neměli. Jan 15, 22. Bratr můg bylby neumřel. Jan 11, 21 a 32. Hagek nemjwá stegně: nikdáby byli takowé škody neuči-nili, také wšak: nebylby toho gistě učinil, a w ná-sledce: když byli přigeli, nebyla se (řeka) tak roz-wodnila.

W obecném mluwenj se toho gesstě posawád mj-chaně užjwá: nebylbych tě wolal, bylbych tě newo-lal; nebyloby se to stalo, byloby se to nestalo.

194. Zapjráli se částečkau ne celá průpowěd, nestogj před neurčitým, nébrž před slowesem určitým, na němž se osoby poznačugj: nemám co gjsti, neu-mjm čjsti, nechtěl mi to dáti, nemohl wčera přigjti a t. d. Máli ne gen článek průpowědi záporen uči-niti, může se, připaussti-li tomu smysl, též k neurčité-mu připogiti: chcešli se nebáti wrchnosti, čiň do-bře; sljbil wjce Hřekům nepomáhati; mohlť gest nás sem nedati pustiti. Zwlásst magjli se dwě prů-powědi (gedna twrdécj a druhá záporná) skrátiti: newj komu má dáti neb nedati, mjsto neb nemá dáti; smáti se kdež se nesmáti, nýbrž raděgi plaka-

ti měli, mjsto kde se neměli smáti, kdežto měli mezi ne a smáti w záporné průpowědi gest wynecháno, protože w twrděcj opět přicházj.

195. Dwogj zápor ne, w průpowědi gedné, platj za twrzenj: nebylo mi neznámé, nenj nemožné, nebť nemůžem nemluwiti toho, co sme widěli a slyšeli. Ne zrowna před ne: ne neznámý, ne nepřjgemný, ne nemilý, sotwa se schwalowati může.

196. Giné záporné částky nenahrazugj w záporné průpowědi částečky ne před slowesem: nikoli se to nestane; nikdá nepřigde; nenj nikde k nalezenj; nic mu nedám; žádný o tom newj; k ničemu to nenj; o to nic nenj, za nic nestogj. Předce se wšak giž neřjká gako druhdy: to nenj na nic, nýbrž to ge na nic.

197. Wztahugeli se ani gen na djl průpowědi, nesmj sloweso záporné částečky ne wypaušťěti: ani slyšeti o tom nechtěl; ani slowa mi dále nemluw; ani slepice darmo nehrabe; ty se ani Boha nebogjš; nebudau ani gjsti ani pjti; ani do země ani do hnoge se nehodj; ani na této hoře, ani w Jerusalemě nebudete se modliti otci. Stogjli ale ani, aniž wezznamem neque zrowna před slowesem, může se ne wypustiti, protože giž ani, aniž celau průpowěd zápornau činj: aniž wjm, ani rozumjm, co prawjš. Marek 14, 68; aniž máš, čjmby nawážil. Jan 4, 11. Ani se ženiti nebudau. Luk. 20, 34; ani negsi studený, ani horký, Zgew. 3, 15. w nowých wydánjch, kdežto w starších bibljch ani — budau, ani gsi stogj.

Stogjli w prwnj průpowědi zápor ne, w druhé ale ani neb aniž, býwá wypauštěnj ne geště obyčeg-

něgssj: žeť nesegj, ani žnau, ani shromaždugj do stodol; nepracuge, ani přede; abych nežjžnila, ani chodila sem wážit; nebo newidj ho, aniž ho zná. Předce 1 Král. 26, 12; tak že gich žádný newiděl, ani nezwěděl, ani neprocjtil.

198. Nic stáwá rádo na konci průpowědi mjsto ne, zwlássť po li neb čili: slušjli daň dáti Cjsaři, čili nic, mjsto čili ne; ale tjm koho sklamáwáme? Boha gistě nic, mjsto gistě ne; pakli nic. W záporných průpowědech zastáwá co záporné nic před neurčitým: nepotřebj nám o tom co mluwiti, neb nic mluwiti; nemagj co žjti, co gjsti, co dělati, neb nemagj nic, coby žali, gedli, dělali.

199. Užjwánj spogek.

Mnoho srownalostj mezi celými průpowědmi a gednotnými články nemůže se ginak poznamenati, než pomocj několika spogek, gešto se na sebe wztahugj. Takowé gsau i — i: i mužj, i ženy; ani — ani: ani tu ani tam; aneb — aneb, buď — buď, buďto — buďto, buď — nebo, leda — leda; gak — tak: gak my, tak i wy; negen — ale i, netoliko — ale také, netoliko — nýbrž i; ačkoli — wšak.

Po gestli a giných přjčinných spogkách neklade Čech žádné částečky gako Němec so: nechcešli wygjti, zůstaň doma, lépe než tedy zůstaň doma.

200. Prawé užjwánj spogek záwisj gak od gich wýznamu, tak od spogenj celé průpowědi.

a, i (et), spogliwé, stáwagj na počátku celých průpowědj a gednotných článků: muž a žena, kněz a prorok, wčera i dnes, čest a sláwa i sjla. 2) a

wšak, předce ale: nedwěd ačkoli k člowěku podoben gest, a wšak člowěk nenj.

i (etiam), s ponětjm stupňowánj, stáwá po a a giných člancjch: a i wám 2) i — i: i zrak i sluch.

aby (ut), přjčinně, twořj gakož i by wlastně spogowacj způsob: aby přišel. Stáwá sice před slowesem, ne wšak wždy po giných člancjch: korunu aby přigal; ženich aby wyšel; 2) mjsto žeby: newěděl aby byla panna, Lomn.

ač, ačkoli, ačkoliw, ačkoliwěk, připaussstiwě, w přednj průpowědi, se wšak, wždy, předce w záwěrce: ačkoli tam stál, wšak nic neslyšel. 2) Ginak u starých přjčinně tolik co gestli: ač gestli, ač máme li, ač můželi, ač chtjli.

ale, spogliwě, neočekáwanau okolčnost spogowati: ale pro Pána Boha; ale kdožby se nadál; ale ale. Na počátku a po giném slowě: gá chtěl, ale on neb on ale nechtěl. 2) Protiwně: ne ty, ale bratr twůg; wšak ale neb ale wšak, ale wždyť; alebrž, ale nýbrž. 3) W záwěrce: nebudauli tito, ale předce ginj býti musegj.

an, ano, mnohoznačná částečka, kteraužto se obyčegně neurčitý aneb přjčestný způsob opisuge, opisawě aneb rozkladně: slyšel geg an čte, když uzřjte, ano se tyto wěci dègj, haec fieri; widěl sem, ano z ust draka — wyšli třj duchowé nečistj; král Jan, ano zima ho nutj, k Praze se obrátil; zdálo se mu, an towaryš geho přišel k němu; rozkázal ge wšecky, an se žádnému nebránili, pomordowati; dwa oděnce, an sekagj, (gak sekagj); papeže i krále, an spolu wyhlédagj; se služebnjky geho, an gdau k němu; wy-

šel z města, an na to wšickni hledj; ano wšecko wogsko geho i Hřekowé z města na to hledj; widauce gi, an má djtě. S dokládawým ť také gen w záwěrce: hlediž anť milý rychtář křičj; gakž wjtr na něg powane, anť ho nenj. Žalm. 103, 16. pohledj na zemi, anať se třese; když se dotkne hor, anť se kauřj z nich. Giž Hagek a ginj přiwěssugj této částečce ženský wýchod a gakož také w množném i: Libuše, ana sedj na stolici; ani na to přátelé geho hledj. Tjm bere na se an způsobu potažné náměstky: slyšel sem hlas an prawj; uzřel swekruši geho ana ležj; slyšel sem gedno (zwjře) ano prawj; nalezl ge ani spj; slyšjme ge any mluwj; uzřel prostěradla ana sama ležj.

ano, řjdčegi an z počátku průpowědi gest spogliwo: ano i wšickni proroci; an to malostranštj šewci na kopyta pjskagj. Spogeno s brž: anobrž, wiz nýbrž, alebrž.

anebo, aneb wiz nebo. Stařj psáwali a nebo, a neb, poněwadž přjzwuk nekladli na a, nébrž na nebo, neb.

ani (neque), weylučně, při záporu několika článků: ani wčera, ani dnes; ani hleděti nemohu, ani slyšeti, ani choditi. Prosté ni — ni gest zastaralé.

ať, přjčinně: řekni mu, ať sem gde; ať tu zůstane. Ațby mjsto aby wiz by aby. Nechať wiz nechť.

až, přjslowka, zastupuge též spogku že: lekl sem se, až se třesu; tak se rozhněwal, až i plakal.

buď, buďto w zadu průpowědi s buď, buďto, neb aneb, rozlučně a rozdrobně: buďto řečj aneb skut-

kem; buďto Židé, buďto Hřekowé; buď w proroctwj, neb w učenj; buďto že gjte, nebo pigete, a nebo cožkoli čiňjte.

by, twořj žádacj způsob, wiz §. 46. W spogowacjch průpowědech předpoguge se mu a: aby; w průpowědech wýmjnky kdy: kdyby. Rádo se připoguge giným částečkám: ačby, ažby, nežby, žeby, lečby, gakžby, gakoby, zdaby, zdaliby, pakliby. Částečku pak předcházj by: by pak nechtěl.

by, aby, kdyby s weymjnkau a připauštěnjm, stáwagj z počátku průpowědi: by psa neywjce kořenil, nebude z něho zagjc; by se břehu chytil, wše se s njm utrhne; by sebau o zem bil, s nic býti nemůže; aby wšem usta zawázal, musilby mnoho plátna mjti; kdyby nebylo kdyby, nebyloby chyby; nebo snesete i to, by wás kdo w službu podrobil, by kdo zžjral, by kdo bral, by se kdo pozdwihowal, by wás kdo w twář bil. Předce pak stáwagj by, aby, kdyby také po giných slowech, gež powýšiti chcem: tebe kdyby nebylo; blázna by w staupě opjchal, giný nebude. Neznamenáli ale by žádné weymjnky, stáwá gako pauhé pomocné slowce žádacjho (neb spogowacjho) způsobu po giných slowech: gábych za to sedna newstal. Od často opakowaného bych w žádánj pocházegj způsoby mluwenj: pozdě bycha honiti; bycha za ušima hledati. Srow. §. 193.

či, čili, rozlučně w zadu průpowědi, zwlášť předcházjli částečka li: pesli či rys, či drak nějaký byl, newjm. Po, a při otázce také bez li: či chceš také z sebe smjch udělati? Wiz twoř. §. 62. a dolegi li.

čjm — tjm: čjm gsi wětšj, tjm se wjce ponižug. Někteřj pjšj čim — tim.

dřjwe, s než w zadu průpowědi. Tak také spjše než, prwé nežli. Wiz také než.

gak, srownáwačně w předu průpowědi, s tak w zadu: gak přišlo, tak odešlo; gak nabyl, tak pozbyl; gak daleko gest wýchod od západu, tak daleko wzdálil od nás přestaupenj naše. 2) Spogliwě: gak chudj, tak i bohatj; gak ctnost, tak rozum.

gako, w zadu průpowědi, předcházjli tak, tak gako, tak — gakoby: tak gsau žiwi, gakoby Boha nebylo; ne tak hrozný gako směšný. Práwě tak gakož, gakž spogliwě a potažně s tak w zadu, a naopak.

gakož, gakožto, wýkladně: on gako neb gakožto poctiwý muž.

gakkoli, připauštiwě: nikdá to neslyšel, gakkoli stár gest. Gakžkoli, wiz ačkoli.

gedwa, ledwa, sotwa, následně: gedwa sme přišli, giž sme měli zase dále gjti.

gen: gen aby, gedné aby, genom aby.

gediné: nenj moci, gediné od Boha; gindy také gen toliko.

gežto (gešto), (protiwně: ani pogjsti pokogně nemohli. Gešto ti druzj zahálíwý žiwot wedli.

gestli, gestliže, gestlit, s wýmjnkau: gestli mu budeš psáti, pozdraw ho také odemne; gestli mu drozda dáš, za bažanta tě požádá. K gestli se také připoguge spogka že: gestližeby co gedowatého pili: gestližebychom dobrowolně hřešili. Stogjli w průpowědi slowese gest, přípogj se mu gen li: gestli wůle twá ne gestli gest, gestli možné, geli možná,

nenjli možná. Sic se také gestli, gakož i li w nepřjmé otázce užjwá: zeptey se, gestli ge doma, gestli k nám přigde, mjsto geli doma, přigdeli k nám.

kdyby, s wýmjnkau: kdyby zegtra mělo pršet, nepogedem; kdyby nepřišel, nebudem plakati; kdybych řekl, že ho neznám, bylbych podobný wám lhář. Ginak býwá kdy, bez by, přjslowkau.

když, (cum), následně: když přigdeš k nám, powjm ti wjce; když gest neymilegšj hra, tehdy přestaň; když hrušky zragj, tehdáž se česati magj; když u sauseda hořj, odstaw swého. Stáwá obyčegně z počátku, také wšak po některých slowech: tento usudek když byl wydán; to když se stalo.

kromě, krom, wygjmawě: nechodj tam, krom w neděli; nic giného, krom hognost mrtwých těl widěti nebylo; nic neodpowěděl, krom že prawil.

leč: kdožkoli propustilby manželku swau, leč pro smilstwj; w spogowacjm lečby: kterakžbych mohl rozuměti, lečby mi kdo wyložil; lečby Bůh byl s njm; lečbyste nadarmo uwěřili. Leč — leč, wiz leda.

leda: leda se smál; ona se stydj: ano, leda tebe; dělá to, leda bylo, leda se mu chwjle krátila; leda se obweselil. U starých též leda to, leda ono.

li (utrum, num), wlastně přjslowka, kteráž se po slowese a giných slowcjch klade: přigdeli pak? totoliž ti řekl? W zadu průpowědi se nj či zmocňuge: dostaloli se zlata, čili nic; u wečerli, čili o půlnoci, čili když kohauti zpjwagj, čili ráno. Wiz wýše či, pakli, zdali. 2) Počjnawě: chtěgjli, udělám to hned; dáli, dobře: nedáli také dobře; budemli hotowi; bu-

duli moci. Wiz wýsse gestli, kdyby. W obogjch přjpadnostech obětowáwagj nowěgssj krátkost často blahozwučnosti, aby wyhnuli nepřjgemnému sběhu li sl, la; lo, li, ly, a řjkagj raděgi: kdyby přišel mjsto přišellibу, kdyby mohl mjsto mohllíby, kdyby mohli mjsto mohliliby, kdyby utrkl wůl muže mjsto utrklliby; gestli tam byl, gestli tam byla mjsto hylli, bylali tam. Wiz twoř. §. 62.

negen, netoliko, negen toliko w předu průpowědi, s ale i, než i, nýbrž i w zadu: netoliko sme to slyšeli, ale i widěli.

nebo, neb, přjčinně: bděte nebo newjte. 2) Rozlučně, aneb, nebo: to aneb ono. Wiz twoř. §. 62. — Obyčegně stáwá w předu li, buď, buďto, aneb: máli aneb nemáli; buď w zgewenj neb w uměnj; kdybys aneb pracowal, aneb se modlil.

nech, nechť, nechžť, nech ať, nechať, nechažť, připausstiwě: nechť každý činj, což se mu ljbj; nechť ge, co chce; nechtě (nechť ge) přišel; spogeno s třeba: nechť gsau třeba sedmdesatera sedmera uměnj mistřj — a nech třeba wšecko umėgj. Komen.

než, protiwně: neljbilo se nám to, než co sme měli dělati? choď po cestách srdce swého, než wěz: negen mladj, než i ti starci; rozdjlnost ne zwuku, než sluchu to působj. 2) než, nežli, přirownáwawě: raděgi chci pracowati, než žebrati; prwé než, dřjwe než, spjše než, wypusstěnjm také gen než: ugedau, než ty budeš hotow mjsto dřjwe než; můžeš se wyspati, než on přigde; žiwoty raděgi složj než tomu dopustj.

nýbrž, alebrž, spogliwě: nýbrž wy křiwdu činjte; kterýž umřel za ně, nýbrž i z mrtwých wstal.

2) protiwně, předcházjli ne: negen — nýbrž také, ale nýbrž.

pak, přjčinně, zwlášť w otázkách, wždy po giných článcjch, obyčegně po prwnjm: kdes pak byl? co pak chceš? co pak děláš? 2) Protiwně, mjsto ale: wolal sem ho, on pak se neozwal; ty pak co prawjš? 3) Odmrštně: gděte pak; wzdyť pak wjte. 4) Následně, mjsto potom, w kterézto přjpadnosti e počátku stáwá: dřjwe poslauchey, pak mluw; spjš on, pak gá.

pakli, paklize, mjsto gestli pak, gestliže pak: budešli prositi, dostaneš: pakli nebudeš prosit, nic nedostaneš; žádné wdowy trápiti nebudete, pakli trápiti gi budete; gestliže wšecko tělo gest oko, kde pak bude sluch? Pakli wšecko tělo gest sluch, kde powoněnj?

poněwadž (poněwádž), přjčinně: poněwadž to wěděti chcete, powjm wám wšecko.

předce (předc, předci), protiwně připaušťiwě: kdybys ho třebas widěla, předce bys ho neznala; častěgi sem ho trestal, wšak on předce nic nedbá; na swini by i zlatohlaw wstrčil, předce swinj zůstane. Gindy býwá předse (předce) přjslowkau: tá-hli předse; gdi předse.

proti tomu: on ge twým nepřjtelem, gá proti tomu neb proti tomu gá twým wěrným přjtelem.

proto že neb protože, přjčinně: bez pochyby proto že nemohl, nebo také proto bez pochyby, že nemohl; nemohli sme spáti, protože celau noc bauřili.

protož: protož čiňte pokánj.

pročež, a pročež gesť také potažné.

sice, sic, připaušstiwě po některých slowech: gá sic gistotně newjm, wšak daufám; ne bez ljbosti sic, wšak také bez strachu. 2) s wýmjnkau, 3 počátku: zaplať, sic (kromě toho) tě obžalugi. W tom, to smyslu připoguge se též k tomu ginak: sic ginak musilibyste z tohoto swěta wygjti.

tak, obmezně: tak gakž gá ho znám. 2) přjrownáwawě: tak dobře to udělá, gako ty: tak čerwený gako růže, wiz gako. 3) záwěrečně, w zadu průpowědi, wšak gen w obecném mluwenj: chcešli, tak gdi; dlauho to netrwalo, tak mi dali zkázati. Lépe bez tak: když ge dosti, přestaň; byžs pil, plať. Wiz tedy.

tedy, záwěrečně ku prowozenj záwěrky: což tedy činiti? což tedy djme? a tak tedy nad kýmž chce, smilowáwá se; tedy wjra z slyšenj; tedy zákon gest proti slibům; a poněwadž syn, tedy i dědic božj. Pozorliwěgšj spisowatelé rozeznáwagj spogku tedy od přjslowky tehdy (tunc), ač wlastně gedno gsau, a to za ono kladeno býwá: gdi tedy neb tehdy; když ge neylepšj hra, tehdy přestaň. W obecném mluwenj znamenáwá se též pauhá následka w průpowědi spogkau tedy neb tehdy: nebudešli poslauchati, tehdy budeš bit, lépe budeš bit bez tehdy. Podášli mu prstu, ugme tě za celau ruku. Přjslowka tehdáž sem nenáležj.

též: on a geho dcera, též i wnukowé.

tjm (tim): tjm tjžegi padá, čjm kdo weyš leze; čjm wjce kmotrů, tjm wjce šelem. Wiz wýše čjm.

toliko, by toliko, wiz gen aby; gedné toliko, gen toliko, genom toliko; netoliko, wiz negen.

totiž, totižto, wýkladně: obadwa, totiž otec i syn; na naše totiž penjze se dobře měli.

třeba, třebas, připaussstiwě: třebas měl sto očj, mjsto nechť třeba, wiz nechť.

wšak, spogliwě gak z počátku, tak po některých slowcjch, gako ale; wšak mlčel sem; wšak to nad smrt horšj; ty wšak lelkowánj nechage, poslauchey; wšak summa wšeho toho tato gest. 2) protiwně w náslebce: ačkoli o tom wěděl, wšak nepřišel; byť se wšickni hněwati měli, wšak powjm, což smeyšljm, a wšak, wšak wždy, ale wšak neb wšak ale, ale wšak předce, wšak nic méně neb nic méně wšak. 3) přeswědčliwě mjsto wždyť: wšak gá dobře wjm, že se stařj lidé myšjho chřestu bogj; wšak máš giž dosti.

wždy, u starých mjsto wšak, předce: žádný nenj tak zlý, aby wždy někomu dobře neučinil; nic méně gá chtěge wždy, co pak dále z nich bude, widěti, hledjm, — s čjmž se přjslowka wždy, wždycky mjchati nesmj. Wždyť, skrácené dyť posawád gest w užjwánj, přeswědčliwě: wždyťbych gá rád wěděl, Komen. wždyť giž nepršj, wždyť widjš, že dále nemohu.

zagisté klade se gakožto spogka po prwnjm článku, mjsto nebo; ta zagisté slowa; byl zagisté weliký welmi (kámen.) 2) přeswědčliwě: musjť zagisté (utique) shromážděno býti wšecko množstwj.

zatjm (zatim), mezi tjm, následně a připaussstiwě: gen gdi, gá tu zatjm zůstanu; nestogj to sic za mnoho, zatjm pro mne ge dosti dobré.

zda, zdaž, zdali, wlastně přjslowka, gako latinské num, an, ku prowozenj otázky: zdali gsau wšickni

apoštolé? zdali wšickni proroci? zdali wšickni učitelé? S aneb a čili w zadu: zdali zarmaucenj? aneb auzkost? nebo protiwenstwj? zdali hlad čili nahota? zdali nebezpečenstwj čili meč? Při nepřjmých otázkách: podjwey se, zdali giž wstali. Wiz wýsse li, a Twoř. §. 62.

že (quod), opisawě, z počátku a po některých slowech: wjm, žes tu byl; daufám, že přigdeš brzo zase; prawil mi, že nemá peněz; přisahámť, že se s něčjm potkáš; widjm, že mi gedni hřbet obracegj; on že tjm winen nenj; wčera že nemohl přigjti. Wjme že modla na swětě nic nenj a že nenj giného žádného Boha, nežli geden. 2) přjčinně, mjsto protože: že pozdě přišel, nedostal nic. Spoguge se též s gestli, wiz wýsse gestliže.

II. Prawidla Záwisnosti.

201. Statné gméno s Genitivem.

Nominativ (casus rectus) gest pád podmětu. Mluwjli se k podmětu 2hé osoby, stogj přimlauwacj slowce we Vokativu: pane sausede, pantáto, panj mámo, milá sestro, Pane Bože náš, Hospodine pomilug ny. Oba pádowé tito gsau od giných částek řeči nezáwisni. Ostatnj wssak wssickni pádowé (casus obliqui) záwisegj od giných částek řeči, t. g. býwagj řjzeni.

202. Genitiv označuge srownalost činné přjčiny, drženj, půwodu, celosti, mjry, welikosti, a wsseho toho, čjmž se gméno lépe určjwá. Když tedy dwě statná gména w nerowné srownalosti stogj, určowacj w Ge-

nitiv se stawj: stwořitel nebe i země; wšeho swěta Pán; milownjk wlasti swé; otec sirotků; člowěk zlých mrawů; běh swětel nebeských; přjčina té zápowědi; znamenj peychy; čas wálky, moru, drahoty a hladu; hognost kněh; weliký počet lidu; nedostatek chleba; stádo koz, heyno ptáků, wůz sena, slámy, otawy; pytel (měch) mauky; žeydljk wjna; pecen (bochnjk) chleba, skywa chleba; homole másla; hrnec mléka; mjsa ryb; žbán wody; lžjce medu; libra masa; centnýř železa; pár střewjc, bot; kopa wagec.

203. Náměstky a přjdawná gména zastupugjli mjsto statného gména, řjdj se týmž prawidlem: dobré wlasti, dwé holaubátek, čtwero djtek; přjklad dobrého, zlého; konec wšeho toho: co bude sprawedliwého; což pozůstalo drobtů; wezmi, což gest twého; něco pěkného; nic hodného smrti.

204. Přiwlastňowacj přjdawná gména zastupugj Genitiv.

Gména osob, stogjli samotna, t. bez giných určowacjch slowcj, neklädau se obyčegně w Genitiv ku poznačenj pauhé srownalosti původu neb držcnj, protože máme pro ně přiwlastňowacj formy přjdawných: syn Božj, králowstwj Božj, milost Božj; Božj posel; chrám Páně; syn Abrahamůw; dcera Dawidowa; učedlnjk Ježjšůw; křest Janů; přjtel Cjsařů, pás Pawlů; čeleď Štěpánowa; žena sláwa mužowa gest; osjdlo ďáblowo; tělo Ježjšowo, synowé ženichowi, učedlnjci Janowi; punčochy pánowy; otec newěstin, dwůr Libušin, matčin čepec, sestři-

na sukně, děwka Sářina, místo Sáry; předce se říká: syn Marie, syn člowěka (též syn člowěčj) dle Biblj. Též při gmenech kragin býwagj přjdawná na ský obyčegněgi: král český, uherský, polský, král židowský ne král židů. W biblj se gesstě nacházegj: bázeň hospodinowa, pro strach židowský, domy wdowské místo wdow, ptactwo nebeské, králowé zemštj, služebnjci lidštj místo lidj, ne wssak wjce swětlo lidské, gako druhdy, nýbrž swětlo lidj.

205. Býwáli ale osoba gmenem, neb přjdawným lépe určena, přicházj Genitiv na místo přiwlastňowacjho přjdawného gména: dcera Dawida krále, děd Karla čtwrtého; kniha rodu Ježjše Christa; syn Boha žiwého: šaty našeho pána. U starých se gesstě wssak nacházj páně heytmanowy dcery místo pana heytmana; páně Benešowým služebnjkem místo pana Beneše, což nynj někteřj opět obnowugj.

206. Práwě též stáwá Genitiv, když ne držený, ale giné srownalosti označeny býwagj: škoda mne, tebe, nás; hanba krále; strach wětšj škody. Tak se také rozeznáwá zkušenj naše a zkušenj nás. W prwnjm zkaussjme sami, w druhém zkausseni býwáme.

207. Čjsla s Genitivem.

Wssecka čjsla počjnage od pět, stogjli w Nom. a Akkusativu, řjdj Genitiv: pět prstů, šest konj (koňů), sedm hlaw, osm wěder, dewět dcer, deset hodin, sto hřiwen, tisjc dukátů a t. d. To platj též o wssech hromadných čjslech, gako mnoho, málo, maličko, wjce, méně, co, něco, nic, kolik, tolik, několik, dosti, trocha, w Akkus. trochu, drobet, moc, sj-

la. Mnoho čápů, málo žab. Wjce střjbra, ale méně zlata; kolik hlaw, tolik smyslů; něco soli, olege, wjna; nic střjbra. Wšecko dělá wýmjnku, a spogu= ge se gako přjdawné se swým statným gmenem. Gest= li se ale čjsla pět a t. d. skloňugj, t. g. stogjli w Gen. Dat. Lok. Soc., w té přjpadnosti neřjdj, protože sa= ma s počjtanau wěcj řjzena býwagj: tagemstwj sedmi hwězd, od sedmi duchů, sedmi cjrkwjm, desjti pannám, po šesti dnech, nad dwadcjti kraginami, Wiz wýsse §. 147.

208. Gest wssak wypausstěnj kolikosti před stat= nými gmeny, gežto celost aneb hmot znamenagj, wel= mi w obyčegi, pročež se tolik Genitivů se slowesy spoguge, kteráž gindy pro trpný předmět Akkusativ žádagj: přineste lůže, čjše a nádoby hliněné, samé Akkusativy; též pšenice, mauky, krup, bobu, šoco- wice a pražmy, ano i medu, másla a owcj i sýrů krawských, samé Genitivy, přičemž se několik, ně- co rozuměti musj. Tak se řjká: dey mi wody, nalj wjna, natoč piwa, tráwiti času. Práwě tak: nadělal smetj, nachowal peněz, nachystal potraw, nastawě- li domů krásných, přičemž se na mnoho mysliti mu= sj.

209. Určitá mjra stáwá dle téhož prawidla w Genitivu, když zdélj, wzdálj, zhlaubj, zstářj, zšjřj, ztjžj, ztlauštj, zweyšj, zwjcj, gakožto odtažená délky, dálky, hlaubky, stářj, ssirokosti, tjže, tlaussťky, wey= ssky, welikosti, přjdawné zastupuge: lokte zdélj, pat- nácti mjlj wzdálj, dwau loktů zhlaubj, dwanácti let zstářj, zšjřj loktů šedesáti, ztjžj šesti set lotů, čtyř loket ztlauštj, zweyšj šesti loket a dlani, zwj-

cj gablka. Gindy také w Akkusatiwu: zdálj od města dwě a třidceti mil; tři mjle wzdálj, Komn. wjce než dwoge hony zšjřj, Hagek. A s předložkau na: zdélj na šedesát sáhů, aneb s předloženau přjslowkau gako: ztlauštj gako malý prst, Hagek.

210. Při některých gmenech stáwá též Dativ mjsto Genitivu: opatrnost těla gest nepřjtelkyně Bohu, mjsto Boha. Tak také nepřjtel Bohu, penězům; dlužnjk tělu; gaký tomu konec bude; bude brzy konec té zimě; těžkostem žádného konce nenj; záhuba zemjm, městům; nebylo počtu rodině gegich. Po wšecky wěky wěkoma mjsto wěky wěků gest zastaralé. W gemu wstřjc, tomu na odpor, záwisj Dativ wjce od ponětj slowesa. Gindy se bráwá též předložka, měllliby Genitiv obogeten býti: láska k bližnjmu.

211. Přjdawná gména s Genitivem.

Přjdawná, mohauli dle ponětj swého pády řjditi, žádagj buď Genitiv gakožto trpný předmět wěci, neb Dativ gakožto předmět osoby, aneb Instrumental, pokudž některé předložky zastupuge:

Genitiv žádagj: aučasten naděge swé, bedliw toho, sebe bljzký; ctitedlný hostj, čitedlný křiwdy, bolestj, bjd; hoden mzdy swé, chtiwý; milowný Boha; mocen swého těla; následowný dobrých přjkladů, pilen toho; plný záwisti; poslušný otce; powědomý wěcj přirozených, tak též swědomý; prázden hněwu, prost wšeho; syt chleba; tagný: ta wěc Pražanůw tagna nebyla; wděčen toho; žádostiw laupeže.

Dále wssecky wyšssj stupně: nenj služebnjk wětšj Pána swého; že sem nic menšj nebyl welikých apoštolů; mnohých wrabců dražšj gste wy; každý náměstek horšj gest swého předka; nechtěge geden druhého nižšj býti. Pročež se řjká: by byl sebe wětšj, sebe maudřegšj. Dřjwe padesáti let, méně šedesáti let; dále čtyř a dwadcjti kročegůw, třj mil od Prahy bljž. Obyčegněgi býwá nynj částečka než, nežli po Komparatiwu: wětšj než gá, horšj než čert; poslednj způsob gegich horšj nežli prwnj.

Akkusatiw s dlauhý, široký: dwa lokte dlauhý, tři pjdi (pjdě) široký, a s dlužen: sám sebe gsi mi dlužen; čtyry tolary byl mi dlužen, záwissj od okolčnosti welikosti. Bohatý, pamětliw, hněwiw, laskaw a giná přigjmagj předložku na: bohatý na dobytek.

212. Přjdawná gména s Datiwem.

Datiw žádagj: bližnj, bljzký, dobrý, křiw: druhé straně křiw; libý, milý, milostiw, možný; náležitý a přjležitý; platný; podobný; také s k: k tomu podobný; pomocný, nápomocný, potřebný, powolný; práw: gsem mu práw z toho; přjgemný, přjhodný, také s k; přjzniwý; prospěšný; rád tomu, něčemu; rowný; snadný; škodliwý; užitečný, wěrný; wzácný; zwyklý. S předložkau k: schopný, způsobný, k tomu, přjwětiwý ke wšem.

213. Přjdawná gména s Instrumentalem.

Nástrognj žádagj: bezpečen, gist, winen, powinen, powinowat. Nowěgssj wssak spogugj gist winen, také giž s Genitiwem: gsem toho gist, tys.

toho winen, mjsto tjm winen. Přjčestj a od slowes odwozená přjdawná zachowáwagj takowý pád, gakýž gindy gich slowesa žádagj, pročež sešlý wěkem, ustalý chůzj, opogený duchem; střjzliw přigjmá předložku w: střjzliw w pitj wjna, aneb w požjwánj wjna, ne snad střjzliwý wjnem, gakož Komenský pjše: Těžek a teskliw přigjmagj předložku nad: byl težek nad tjm, teskliw nad tjm.

214. Slowesa se dwěma Nominatiwy.

Slowesa označuge neywjce srownalostj, a tjm se stáwá, že s njm spogené sklonné částky w rozličné pády kladeny býti musegj.

Se slowesy gsem, budu, býwám, slowu, ostati, zůstati, s trpnými nazwati se, gmenowati se, učiněn gsem, ustanowen gsem a t. d. stáwagj dwa Nominatiwy: tys můg saudce od Boha nařjzený; budau manželky waše wdowy, a synowé waši sirotci: giž negsem hoden slauti syn twůg; pro wás učiněn gest chudý; tu budau nazwáni synowé Boha žiwého: králowé gmenowáni byli pastýřowé země a lidu.

Sem náležj také: řjkagj mu Pawel mjsto gmenuge se Pawel.

215. Genitiw mjsto Nominatiwu w záporných průpowědech.

W záporných průpowědech přecházjwá Nominatiw podmětu w Genitiw, při čemž zápor mjsto neurčitého podmětu stáwá: nenj diwu, nenj žertu, pakliby se toho nestalo, nebylo giné naděge, tu mého

bytu nenj, ani křjstka (skřjtka) tam nebylo; nebéře se z gednoho wola dwau kožj; tohoť gistě při mne nenj, ten řád, kteréhož prwé nebylo; kdež nenj zákona, tu nenj přestaupenj; ani tě s to nenj, mjsto ani s to negsi; prawj, že nenj wzkřjšenj, ani angela, ani ducha.

216. W twrdécjch průpowědech se to stáwá gen tehdáž, můželi se neurčitá kolikost gako podmět myšliti: bylotby gako pjsku semene twého, kdežto se tak mnoho rozumj. Lidu tu bylo; wozů tu přigelo; wjna se dostáwalo; wody přibýwá; zimy giž ubýwá.

217. Instrumental mjsto Nominatiwu přjsudku.

Nominatiw přjsudku (praedicatu) dosazuge se často Nástrognjm: buď mužem; budu gegich Bohem, a oni budau mým lidem: nebude dědicem syn děwky; služebnjkem byw powolán gsi; budiž bláznem, aby byl učiněn maudrým; kdo gest Bohem kromě Hospodina? syn člowěka gestiť pánem i dne swátečnjho; proto neywyššjm slauti má; dokud žiw bjdným chromcem zůstáwal; to wše prawdau býti musj; saudce nemůže býti stranau; gá negsem wjce twým hostem, ani ty mým hospodářem, ale i ty mým a gá twým nepřjtelem; gehožto gá ustanowen gsem kazatelem a apoštolem i učitelem pohanů; gá budu gemu otcem, a on mi bude synem.

218. Slowesa činná s Akkusativem.

Wssecka činná slowesa žádagj Akkusativ, gjmž se srownalost trpného předmětu označuge, s wygmutjm o-něch přjpadnostj, w kterýchž Genitiv §. 224. aneb Dativ §. 228. aneb Nástrognj §. 222. mjsto něho stá-wá: gelen má rohy; dám ti pohlawek; chytil myš, kočku, kunu; gá odegmu od nich sjlu gegich — syny gegich a dcery gegich. Ano i Genitiv mužských žiwotných w gednotném počtu pokládá se aspoň w Skladně za Akkusativ: chytil ptáka, bil osla, wedl wola, bodl koně, protože wlastnj Akkusativ pták, o-sel, wůl, kůň w obyčegi nenj. Práwě tak stáwá giž geho, ho, zhusta mjsto prawého Akkusativu geg. Mj-sto upec, uwař beranec; na ký čert myslјš? řjká se nynj wůbec: upec, uwař berance; na kýho čerta myslјš?

219. Též některá střednj slowesa žádagj Akkusativ, gako potkati: potkali sme ty děti, ženy; boleti: bolj ge hlawa; swrbj mě, swrběl gi prst; zebe mě, zábl-lo ge. Tak gest též se při wracowacjch wlastně Ak-kusativ osoby: ptáti se, dáwiti se, radowati se.

220. Akkusativ dále označuge 1) okolečnost času na otázku gak dlauho: zůstal tam celý rok, ce-lau noc spal; pobyl tam nedlauhý čas; trwalo to tři léta. Často na otázku kdy, zwlásst býwáli čas lépe určen: šestý den před welikonocj; prwnj den po so-botě; druhý den na to; tu ten den byla weliká ra-dost, w kteréžto přjpadnosti se také w předkládá: wečer a u wečer (mjsto w wečer), w geden den mě-sjce března, w onen poslednj den: práwě tak w ne-

děli, w ponděljj, w auterý a t. d. Wiz předložky w, po, za. 2) Welikost, wáhu, cenu: wážj dwa centnýře; tři lokte dlauhý; bydlj tři mjle od Prahy; co platj žjto? platjwalo dwa zlaté, nynj deset i dwanáct zlatých; šacuge swůgstatek tři tisjce kop; stogj mě tři kopy, koštuge tři groše; předce se řjká stogj za to, stogj za dukát; za nic nestogj.

221. Dwa Akkusatiwy při gednom slowese.

Při některých slowesech stáwagj také dwa Akkusatiwy (neb Genitiwy): abych spasen učinil swět; řeč twá známa tebe činj, mjsto známého; geg poručena mjti budau; utištěného a chudého sprawedliwa wyhlašugte, s nezakončeným pádem (Genitiwu) mjsto sprawedliwého. Zwlásst s neurčitým způsobem býti a s činným určitým slowesem: každého přjtomna býti žádage, znáš sebe smrtedlného býti; ale geg zkušeného býti wjte: wěda geg býti muže sprawedliwého a swatého; gá pak ty lidi saudjm neywětšj chwály hodny býti. Předcházjli wšsak sloweso s wracowacjm se, klade se k býti obyčegně Nominatiw: kteřjž se prawj býti apoštolé; prawě se býti tjm newinen, Hagek. Uznáwám se tjm powinen býti swému přjteli; ten se sám winen dáwá tjm hřjchem. Welesl. Mnozj domnjwagj se wděčnostj powinni býti těm. Rocjn. Snažili se pokogni býti. Práwě tak bez býti dělá se newěda, newida, neslyše.

222. Instrumental místo Akkusatiwu.

Welmi často se Akkusatiw nowého přjznaku (attributu), gako wýsse §. 217. Nominatiw přjsudku, w Nástrogný proměňuge: někteřj prawj Christa býti synem Dawidowým; prawjce králem býti giného; kým mne prawj lidé býti? prawě se býti Christem králem; kdož lichwu prawj hřjchem býti; Dawid geg nazjwá Pánem; wy nazjwáte mne mistrem a Pánem; gmenowal gi sestrau; otcem mnohých národů ustanowil sem tebe; kdož se králem činj; lhářem ho učinil; přestupnjkem sebe činjm; uděley se nemocným; nazowu nelid swůg lidem swým. Předce stogj po gméno Nominatiw: nazwal gméno geho Ježjš, mage gméno bratr.

223. Genitiw se gsem.

Se gsem se klade Genitiw, chcemli označiti určitau gakost, neb držení: gest dobré mysli, gsem té naděge; gsem té k tobě důwěrnosti; gsem toho aumyslu; byl pak on krásných očj a libého wzezřenj; tělesné cwičenj welikého gest užitku.

224. Genitiw zastupuge Akkusatiw.

Genitiw zastáwá welmi často Akkusatiw, t. g. znamená trpný předmět. Průpowědi: swůg kůň obrátil, na kůň wsedl, darowal mu pěkný kůň turecký; gelen před cjsařem položili, gakož gesstě Hagek a ginj psali, gsau giž dáwno zastaralý, a nynj se klade při wssech mužských gmenech osob a zwjřat w gednotném Genitiw mjsto starého Akkusatiwu. Tak se na-

cházj Akkusativ geg při žiwotných mnohem řjdčegi, než Genitiv geho, a co ny a wy zastaralými Akkusativy gsau, zastáwagj Genitivi nás, wás také Akkusativ w množném.

225. Mimo tyto případnosti, w nichž Genitiv giž mjsto Akkusativu brán býti musj, žádagj slowesa ku poznačenj trpného předmětu Genitiv mjsto Akkusativu gesstě dosti často, a sice:

1) We wssech záporných průpowědech: nemá wšech doma, nemá to hlawy ani paty; nemám zubů, wlasů, střewjc, peněz; nechtělbych proto ruky ztáhnauti; nekaupjm tak draho toho; neklať hrušek, až dozragj; nemůželi pes kosti hrýzti, mjsto kost; nenj dobře stáda wlku poručiti, mjsto stádo; neprodadjí plátna, mnoho mluwjš; nesebral hawranů wšech; nešj pytle hedwábjm mjsto pytel; nestrkey prstu, kde se swjrá; neumj holubů lapati; newj giž kam koz hnáti, nezná hanby gako pes. Lepssj spisowatelé dowolugj sobě gen zřjdka w tom wýmjnky. Předce wssak pjsse Weleslawjna: neškodj pěknau pjsničku podruhé zazpjwati; a Hagek: aby tu newzal konec žiwota swého. W obecném mluwenj se nedržjme tak přjsně tohoto prawidla: newiděl sem matku; nedal Pánbůh swini rohy, aby netrkala, mjsto rohů; nedá ze sebe rozumy wláčeti mjsto rozumů. Někdy se přjčjwá prawidlo toto zřetedlnosti, a w průpowědech zcela určitých i gistých měla by se wýmjnka schwalowati, k. p. nemám ty penjze, kteréž si mi wčera dal, gest určitě; nemám peněz t. g. žádných, neurčité.

Také slowce co, což, něco, hausstěgi wssak gesstě nic, užjwáli se gich neurčitě, dělala giž u Starých wey,

mjnku: nesmyslný sem byl, aniž sem co znal. Bera což sem nepoložil, a žna čehož sem nerozsjwal. Což nechci, to činjm. Ale wšak předce opět určitégi: čehož gá nechci, to činjm; činjm to zlé, čehož nechci. Zwlášť když co před neurčitým způsobem mjsto nic stáwá: nemáme co dělati, nemám co gjsti; abych sobě něco neutržil. Komen. Nic nemám, nic nemůžete učiniti beze mne, nic wjce newybjreyte než to. Chce-li wšak nic lépe gakožto předmět určiti, stáwá w Genitivu: ničeho nebude mjti w ruce swé, ničeho newezme při smrti, ničehož w ohawnosti nemáš z těch wěcj, kteréž si učinil. Rjzenj wšak záporné částečky newztahuge se nikdy na druhau (twrdécj) průpowěd, kteráž s prwnj spogkau než spogena býwá, ač giného slowesa nemá: giné milosti dosáhnauti nemohl, než tolike tu; gá předce newidjm, než železo a hljnu.

2) Označugjli wracowacj (reflexiva) gako střednj slowesa spolu také předmět wěci: báti se Boha, wšeho se dowěděl, nad nimi toho wšeho se wymstil; warowati se zlého, dopustiti se zrady; opowážiti se žiwota, wzdáliti se marnosti; co se toho dotýče, oswědčowati se toho; wystřjhati se zlého; důwěřiti se lodj hrdel.

Zwlášť žádagj složená wracowacj s na Genitiv wěci: napil se wody, nagedl se chleba, naměl se strachu, nažral se knedljků, nadál sem se toho. Při některých se wyskytuge gesstě předmět osoby w Dativu: oplatjme se mu toho, odměniti se toho gim. Dále: chce se mi toho; zželelo se mu toho; smilowalo se mu gich; zachtělo se gj gich. W sebe se otazowati

stogj wracowacj dwakrát, se gako Akkusatiw osoby: otázali se, a sebe gako předmět wěci w Genitiwu. Prawidlo to platj i o wssech giných slowesech, gežto wlastně reflexiva negsau, předce wssak wracowacjho se schopna býwagj, gako držeti, zdržeti, chopiti, chytiti, dopustiti, spustiti a t. d. Pročež držte se gich, zdržeti se smjchu; chopiti se, chytiti se stolu, gich; dopustiti se hřjchu; spustiti se Boha.

3) Žádagjli slowesa Akkusatiw osoby, gako zbawiti, zhostiti, zprostiti, očistiti, odlaučiti, odsauditi, dožiwiti, dochowati a uchowati, w kterěžto přjpadnosti Genitiw wěci též bez předložky státi může: zbawil, zhostil, zprostil ge wšeho; očistil ho mordu; odlaučiti ge swěta; odsauditi někoho hrdla; dožiwiti rodiče smrti. Ano i s Genitiwem osoby: dochowal rodičů smrti; uchoweyž gich Bůh zlého, mjsto rodiče, ge. Ginak též s předložkau od: zproštěna gsi od nemoci swé. Očistjm ge od wšeliké neprawosti; odlaučila se duše má od nj. Wssak zbaw nás od zlého gest předce otrocké následowánj latinského libera nos a malo, mjsto zbaw nás zlého.

4) Označugjli střednj (intransitiva) slowesa předmět wěci; často gesstě i tehdáž, když i složenjm s předložkami w přecházegjcj (transitiva) přecházegj. Takowá gsau od býti: dobyti, dobýwati, odbyti, odbýwati, přibyti, ubyti, zbýti, pozbyti: rozumu pozbyl. Od gdu, gjti: dogjti, docházeti; odegjti, odešel wšeho; ugjti: ušli poškwrn swěta, gindy též ugjti zlému; ušla ho krew. Od geti: dogeti, dogel Prahy; od státi: dostati, dostáwati; ostati a přestati: ostala ho, přestala gj zimnice, zastati, zastáwati. Od žjti: požiti,

požjwati, užiti, užjwati, zažiti, zažjwati. Tak také odběhnauti, doběhnauti cjle; odležeti, odstonati toho; dosáhnauti, dosahati nebes; dopadnauti země; popadnauti; postaupiti domu; uteci, utjkati, napomjnati, zapomenauti, zanedbati, zaslaužiti; zniknauti zlého. Dále čekati, dočekati, sic také dočekati se, očekáwati. Počkati ale a čekati častěgi s na: čekey na mne, počkeyte na nás. Minu, mjgeti, pominu; plakati.

5) Blj̃zjli se slowesa ponětjm swým nepřechážegjcjm, a předmětu se gen tak gako dotýkagj, když gich působenj wjce w podmětu zůstáwá, a celého předmětu neobsáhá a nezanjmá, gako giných přecházegjcjch slowes, gichžto přirozené působenj zcela na trpnau wěc přecházj. Sem náležegj a) slowesa označugjcj žádost, wnitřnj snaženj, dychtěnj, aneb giné působenj mysli, gako daufati, hledati, pohledati, ohledáwati, wyhledáwati; hleděti, hljdati, (nepak uhljdati t. spatřiti); koštowati, litowati, politowati; nenáwiděti, okusiti, pokusiti, zkusiti a okaušeti, pokaušeti, zkaušeti, zkušowati, mstjti, pomstiti; poslauchati, poslechnauti, uposlechnauti, pozorowati, přjti, dopřjti, popřjti; prositi, poprositi, wyprositi: pykati, opykati, swěřiti, šanowati, ušanowati, šetřiti, ošetřiti, tagiti (wšak zatagiti též s Akkusatiwem); taužiti swého neštěstj, wážiti sobě, (wážiti, t. powažowati má Akkus.) winšowati; wšjmati, záwiděti: záwidj mu toho; zpytowati: zpytugi srdcj; žádati, požádati: žádá mu dobrého, gedné wěci od tebe žádám; žalowati: žalowal mu té křiwdy; žebrati, želeti, oželeti. b) Označugjcj ochranu, gako brániti, chrániti; hágiti, zhágiti, (uhágiti zlému, s Datiwem); hljdati, ostřjhati domu, slowa

mého, gindy též střehu, opatrowati, též s Akkusatiwem; uchowati, uchowey toho Bůh, zastati, zastáwati. c) Gesstě některá giná, gako nechati, ponechati, zanechati, pohřešiti, zapomenauti, (častěgi s na); zapřjti, zapjrati, napomjnati, následowati, pamatowati, pro swůg záporný wýznam. Pak napomjnati, následowati; pamatowati, též s Akkusatiwem; potřebowati, půgčiti, propůgčiti; zůstawiti dwau synů.

6) Ano i, býwagjli mnohá činná slowesa předložkami do, na, po opatřena, aby se gednánj lépe určilo, w kterémžto přjpadnosti ale často gen wypusstěnj gakosti Genitiw žádá. K pozorowánj gsau tedy složená z do: dodati, dohoniti (Genitiw i Akkus.), dokázati, doložiti (též Akkus.), doplniti (též Akkus.), dopustiti (též Akkus.), dostihnauti; dowesti, (dowesti t. doprowodjti s Akkusatiwem), dowoditi, dowoliti. S na: nadati, nadáwati někomu bláznů, zlodëgů; nadělati krmj; naděliti, nachýliti: nachyl wěderce swého; nakloniti hlawy, ucha, wssak také předce nakloniti k sobě lásku a přjzeň, s Akkus.; nasaditi, wynasaditi žiwota; nastawiti ušj, hřbetu. S po: pobjzeti lidj; pobauřiti; pocjtiti, řjdčegi cjtiti; podati, podáwati; podotknauti; pohnauti srdcj; pohřešiti; pokaušeti, wjz wýsse okusiti; poléčiti swých ran; polepšiti, poljbiti (též Akk.), pomazati; ponaukati, ponuknauti: popuditi, popauzeti; posauditi; poskrowniti; poskytnauti, poskytowati; poslyšeti, (uposlechni rady mé), postaupiti zámku, poswětiti; posilniti, posilňowati; poškwrniti; potáhnauti po sobě obecnjho lidu, potahowati; potěšiti; potěžkáwati řetězu, potrestati: potwrditi; potwrzowati; poučiti; powážiti; powažowati; powoliti, po-

wolugi; powolati staršjch; powýšiti; dozdrawiti, pozdwihnauti rukau swých; pozůstawiti; pozwati; požádati; požehnati, požiti, požjwati, mimo giná, gežto giž pod 4 a 5 ſtogj. Předce gſau mnohá z nich též Akkuſatiwu ſchopna, gako dobýwati, dostati, poškwrniti, powolati, pozdrawiti, a giných wjce, zwláſſť u Nowěgſſjch. S ginými předložkami ſložená ſlowesa mjwagj zřjdka Genitiw. Předce wſſak geg magj: obhagowati, též Akkuſatiw. Složená s od: odložiti, poodložiti. S při: přidati lepšj chuti, práce a nákladu přidáwá; přiwozowati přjkladů, přičemž ſe ale něco, několik wyrozumjwá; práwě tak přiliti, přiložiti, přiwolati, přistrogiti a při giných. S pro: prodliti, prodlaužiti, propůgčiti, prokazowati té milosti. S u: ubjrati, uděliti, udělowati; ugmu: ugjti sobě pokrmů, přičemž opět wypuſſtěnj kolikoſti geſt, a tak též při ukrátiti, ulehčiti, ulewiti, poulewiti, užiti, užjwati. Se za: zabrániti wody, zakusiti, zakaušeti, zaslaužiti, zawolati, zažiti, zažjwati. Ne wſſak zachowati, zamlčeti, zapowědjti a giná kteráž Akkuſatiw žádagj.

7) Čaſto také když ſlowesa určitá bránjm, počnu, začnu, pomohu, přestanu, zanedbám, zapowjm, zapomenu, a giná s neurčitým ſpogena býwagj, ne wſſak wždy. Tak ſtogj Mat. 18. 23. chtěl počet klásti, v. 24. wſſak počal počtu klásti; gindy wſſak také počal ge učiti. Ten klášter počali oprawowati, Hagek. Začal stawěti weliké město, a počal stawěti domu. Auřadu wykonati napomáhagj; obtěžowali ste sobě wyslyšeti pře weliké, mjſto při welikau; aby se takowých nešlechetnostj páchati osteychali. Weleſl.

8) Konečně stáwá Genitiw mjsto Akkusatiwu, když neurčitý způsob takowého slowesa, ježto hnutj znamená, gako gdu, gedu, chodjm, běžjm, pošlu, táhnu, řjzen býwá, w kteréžto přjpadnosti wlastně dostižného způsobu (Supinum) se užjwalo: chodila tkat plátna. Tob. 2, 19. Přigde saudit žiwých i mrtwých. Půgdu ryb lowiti. Jan. 21, 3. Posjlám otwjrati očj gegich. Skut. 26, 18. Gdi krkawců pásti. Welesl. Šel slaužit mše, běžali trestat mnichů. Hagek. Nepřišel zatracowati dušj lidských. Luk. 6, 57. Král Wladislaw přigel do starého města, sadit konšelů. Welesl. Gdu měřiti Jerusaléma. Zach. 2, 2. Wiz. §. 49. 143.

226. Genitiwem se též okoličnost času označuge, na otázku kdy: třetjho dne, každého času, té chwjle, té noci, toho dne, druhého roku, garnjho času, časů těchto; léta Páně. Často wšak též Akkusatiwem téhož léta pátý den měsjce zářj, protože zde pátý gesstě lépe měsjcem určen býwá. Wiz wýsse Akkusatiw §. 222.

227. Slowesa s Datiwem.

Datiw označuge aučel gednánj, osobu neb wěc, na niž ponětj slowesa směřuge: ljbj se mi, zdá se mi, widj se mi, chce se mi, odněchtělo se mi. Gak ti řjkagj? gest mi mjsto mám: newjm kam mi (gest) gjti; ge mi patnáct let, kolik ge ti let? gde mi na šestnáctý rok; gest tomu deset let, giž tomu osm let minulo; zmeylilo mu, dostalo se mu, slitowalo se mu gich; ubljžiti někomu; překaziti, překážeti ginému: geden giným wšechněm překaziti mohl; splniti někomu gakož i připiti; záwiděti mu; klaněti se Bohu,

Nadjti se tomu, wšak též s Genitivem: toho sem se nenadál.

228. Také trpný předmět se často Dativem označuge, a sice s následugjcjmi slowesy: chtjti: chce tomu, nechtěl žádnému wětšjmu pokladu; cwičiti se neb giného tomu, diwiti se něčemu, djwati se tomu, (též na to), fregowati ženě, dceři; howěti swému žiwotu, poshowěg mi; kořiti se někomu, láti, modliti se Bohu, obcowati skutkům, odwykati, přiwykati, zwykati, připodobniti, přirownati někoho něčemu, přiwětšiti bernjm, platům, žoldu, radowati se tomu (též z toho,), rozuměti wšemu, ano i w trpném: tomu se tak má rozuměti; smáti se gim, práwě tak posmjwati se, wysmjwati se, těšiti se swému wyswobozenj (též těšjm se z toho a těšjm se dobrého zdrawj); učiti ge něčemu, a učjm se tomu; předce pjše Hagek: učenj kteréž učil Wyklef; uhágiti zlému, Komen. wěřiti tomu, wšemu se nemůže wěřiti, žehnati hodům. Dwěma Dativům, osoby a wěci, hledjme se slušně wyhnauti, mjsto ublжil mu statku, řjkagj Nowěgšj, na geho statku, a mjsto uwěřiti gim wšemu pjše giž Weleslawjna gim wšeho, a mjsto wěřjm mu tomu řjká se wěřjm mu to. K pozorowánj gsau gešté průpowědi; dopustil zbrogi swé zerzawěti, aniž dáš widěti swatému swému porušenj, ani zlému wětru na sebe wanauti nedal. Slowesem dám w tomto wýznamu a neurčitým způsobem znamená Dativ též srownalosti, gež ginák předložkau od wygádřiti lze: nedey se přemoci zlému, tělesné žádosti se dal přemoci; dal se židům hogiti; kteřjž se nepřátelům gjmati dali, dali se

slauditi a swésti penězům a darům, ani přjzni, ani bohatstwj překaziti sobě nedal.

229. Dativ s neurčitým způsobem býti.

S neurčitým býti spoguge se Dativ přjznaku, zwlássť předcházjli Dativ osoby: nenj dobře člowěku býti samotnému; neboť mu neslušj žiwu býti; můg wěk mi nedopauštj weselu býti; nenj možné člowěku wšech nedostatků a pokljsek prázdnu býti; nedáš ani otci před wlastnjm synem bezpečnu býti; kteréž straně se dostane přemoženu býti. Může se wssak také prwnj Dativ zatagiti: čistá wěc (gest) tak wywýšenu býti; hrozná wěc gest za žiwa pochowánu býti; neywětšj čest poslušnu býti. Diwné gest to, že Dativ přjznaku w gednotném zůstáwá, byť i Dativ osoby w množném stál: žádali sme sobě raděgi mrtwu než žiwu býti, nedey nám zahanbenu býti; kázal gim wšem geho gako otce poslušnu býti. Protože se přjznak, na každau osobu zwlásstě wztahuge, totiž gednomu každému. Předce wssak pjsse Weleslawjna: dopustjteli gim (ženám) rownym býti mužům mjsto rownu býti, a wlastně ženský Dativ rowně býti by státi mělo. Wiz §. 121. Stogjli ale osoba, na niž se přjznak wztahuge w Nominativu, nemůže druhý Dativ kladen býti: ty se žiw býti strog, Nomen. žádage nasycen býti; umjnť i snjžen býti; we wšech wěcech pocwičen sem i nasycen býti i lačněti; nepoložil sobě toho za laupež, rowen býti Bohu. Fil. 2, 6. Předce pjsse Kocjn: kdož se prwé slaužiti a poddánu býti nenaučil.

230. Lokal s některými předložkami.

Lokal čili Praeposicional nebýwá w průpowědi nikdy bez předložky, pročež také gen předložkami při, o, w, po, na od slowes řjzen býti může. Při znamená wždy mjsto, často také w, po, na na otázku kde, pročež gmenowán Mjstnj (Lokal). Kde stogj? při tom; kde byl? w Praze; kde se taulá? po ulici; kde to ležj? na posteli. Na otázku po čem stáwá s některými slowesy Lokal s předložkau po, ku poznačenj směřowánj k předmětu: ptá se po něm, uhoditi po někom, dychtiti, taužiti, wzdychati, mřjti po něčem. Ano i na otázku kam může po slowesech položiti, postawiti, sednauti, posaditi, powěsiti, prostřjti Lokal s w a na státi: w pokogi neb w komoře to postaw; polož to na stole: posaď se na posteli; sedl na saudné stolici. Jan 19, 13; prostřel na stole, powěsil to na stěně, na hřebjku, poněwadž se zde též pokogné wězenj mysliti dá, a na otázku kde, tázáno býti může. Ginšdý žádá staw hnutj Akkusatiw. Wiz njže předložky w a po.

231. Užjwánj Instrumentalu.

Instrumental znamená a) poměr přjčiny: čjm ge to? tau přjčinau, náhodau, omylem se to stalo, wěkem sešlý; radostj plakati; strachem se třásti; hořem se roznemohl, hladem umřjti, smjchem puknauti, wěc pánem Bohem zapowěděna. Hagek. klášter založen byl králem Janem, mjsto od krále Jana; počat duchem swatým, wšecko gjm stogj, smrtj segjti, sluncem a měsjcem se zprawowati, milosrden-

stwjm gsa pohnut. b) Nástroge, čjm, prostředku, kterýmž se něco stáwá: nožem krágeti, pilau řezati, nůžkami střihati, srpem žjti, kosau sjci, sekati; holj, pěstj uhoditi, nohama kopati, wodau pokřtěn, wjnem naplniti, slepotau poražen, mocj přinutiti, gedem otráwiti, wlaskau poljwkau nakrmiti; seyrem posýpati; máslem namazati a t. d. c) způsobu a obyčege: hlasem křičeti, mjsto nahlas, kšaftem odkázati, nemilugmež slowem ani gazykem toliko, ale skutkem a prawdau; tjm umyslem, wšemi obyčegi: žádným způsobem; mlčenjm pominauti, plamenem hořeti, popelem lehnauti, položiti; gmenem; krokem gjti, honem, hurtem, cwálem, klusem, přjmým během; Aprilem poslati; kolem se obrátiti; šikem, přjčkau, štěstjm, ruce křjžem složiti, kozelcem letěti; mnohem méně, mnohem wjce, mnohem wětšj, mjsto o mnoho. d) Znamená okoličnost mjsta, směřowánj, na otázku kudy, kam, nač: šli sme šnekem; gdi stranau; geli tau cestau, tau branau, brodem, lesem; geli sme přepěknými luhy, zadnjmi dweřmi utekl, mjsto skrze zadnj dwéře; střechau pršj, oknem něco wyhoditi, usty i nosem mu krew tekla. Řjdčegi w pokliдném stawu na otázku kde: mjstem, mjsty; hospodau býti. e) Okoličnosti času: časem, chwjlkami, swým časem, nočnjm časem, nočnjmi časy; dnem i nocj, rannjm gitrem. f) Konečně gesstě giné srownalosti, na otázku čjm: kadidlem, pjžmem woněti, myšinau, leynem smrděti, pobožnostj zapáchati a t. d.

232. Nástrognj znamená také srownalost trpného předmětu w hnutj se slowesy hnutj wyznamená-

wagjcjmi, gako hýbati, hoditi, mrštiti; nemohu sebau hnauti, kamenem po něm hodil, rukama házeti, koleny hýbati, očima krautiti, mrskati; kynauti okem, kýwati hlawau, kolem točiti, weslem táhnauti, mrštil, hodil, praštil, dal tjm o zem, strčil njm neb gjm, trhati sebau, třásti stromem, slaupem; lomcowaw gjm duch nečistý. Marek 1, 26.; penězi dosti zhusta sypali a groši Mišenskými. Hagek. Wládnauti; rukau nemohu wládnauti, i w obraznjm wýznamu držení a panowánj: tjm statkem wládnu, také s nad, w giném wšak wýznamu: žena wládne nad mužem. Hoditi a giná, určjli se lépe, dostáwagj také Akkusatiw: hodil klobauk pod stůl; wyhoditi, zahoditi a pohnauti w obraznjm wýznamu: to ho, nás, ge k tomu pohnulo. W průpowědech posluhowati swátostmi, oplýwati zbožjm, pleytwati dary božjmi, obdařiti: obdařils silau duši mau; chlubiti se, honositi se maudrostj, wtipem, pohrdnauti, pohrdati wšjm, potiti se krwj, cediti krwj, dštjti ohněm, zaměstknáwati se něčjm; oděwem se rozděliti, zdělil se s njm penězmi, statkem; synem počala, stogj Nástrognj gesstě wždycky pro srownalost, kterauž sme w tomto neb předesslém paragrafu udali.

233. Označugeli se druhý přjznak (nova nuncupatio) Nástrognjm, w této přjpadnosti gest gen zástupcem Nominatiwu aneb Akkusatiwu: abys zůstal tjm, čjm sem gá tebe stwořil. W prwnj průpowědi zastupuge tjm Nominatiw, w druhé čjm Akkusatiw. Srowney §. 217. 222.

234. Wygadřugeli se gaké spogenj neb společnost, klade se s předložkau s Sociatiw (Společnj): s pilno-

stj čjsti; s třesenjm, báznj a strachem; s uctiwostj, s neywětšjm podiwenjm gest; zapřisáhli se s klatbau. Skut. 23, 12.; s prstj smásti; s pomocj božj Sociativem, když gest pomoc božj průwodécj, Instrumentalem pomocj božj powažugemli gi gako přjčinu, neb prostředek. S předložkami pod, nad, mezi, před, za znamená Sociativ položenj w pokliduém stawu na otázku kde: pod stolem ležj, nad hlawau wisj, mezi námi stogj, před domem sedj; za domem křičj. Zde tedy Sociativ (neb Instrumental) zastupuge Lokal.

235. Předložky s Akkusativem.

Od předložek, které wždy w negakém ohledu na slowesa, záwisegj rozličnj pádowé. Akkusativem řjdj: ob, pro, přes, skrze, mimo.

ob:

ob den, ob noc, ob rok, ob onu stranu Tisy.

pro:

proč (mjsto proče, pro co)? proto, pro koho, pro mne, pro tebe, pro památku, pro radost, pro ljtost, pro samau lenost, gdi pro něg, pro ně, pró piwo, pro pána, pro pány, pro koně, pro woly.

přes: (trans, per.)

přes most, přes řeku, přes noc, přes rok, přes zimu, přes dwa tisjce, geden přes druhého, přese wšecko, přes polowici (polowic) nás. Řjká se také přes den mjsto ob den.

skrze, skrz: (per.)

skrze ruku, skrze potok, skrze lesy; skrze maudrost, skrze nedbalost; skrze celau noc, ginak

přes celau noc. Nowěgšj užjwagj také skrze mjsto pro: skrze bratra, skrze wšechny Swaté, lépe pro wšecky Swaté.

mimo: (praeter.)

mimo město, wes, hospodu, wšickni mimo tebe, budete mi lid zwláštnj mimo wšecky lidi. Mimo to nic newjm. Mimo wůli, naděgi, obyčeg. Mimo řád a práwo. Mimo něho může se gen w gednotném mjstě mimo něg psáti, w množném mimo ně, ačkoli Nowěgšj (sám Rosa) Genitiv mjsto Akkusatiwu kladau, a mimo toho mjsto mimo to, mimo naděge mjsto mimo naděgi pjšj.

236. Předložky s Genitivem.

Genitivem řjdj: u, do, z, od, bez, dle, wedlé, podlé, kromě, okolo, wůkol.

u:

u Prahy, u tebe, u dcery, u dweřj, u lidj, u wšech kupců, u rukau, u nohau (u noh). U mjsto w wiz pod w.

do:

do Prahy, do nebe, do pekla; do djry, až do smrti, do rukau, do saumraku, do desjti let, až do půlnoci, dwakrát do téhodne, dal se do pláče, dali se do sebe, co ge mi do toho, má tu powahu do sebe.

z, ze:

z Prahy, z města, ze wsi, ze wšech, kdo z lidj, z ust, z očj, z dobré wůle; z milosti, z té přjčiny, z gara, radugi se z toho, z rok do roka mjsto z roka do roka, trestati koho z čeho, winiti koho z hřjchu.

Rjká se arci také z hůry, ze střechy, z wěže, z obau stran, wšak w těchto přjpadnostech měloby ostré s státi, což Nowěgšj giž zanedbáwagj. Stařj zachowáwali rozdjl mezi s a z mnohem pozorněgi: wyňali mu mozek z hlawy, spadl mi klobauk s hlawy, přišel s pole domů.

od, ode: (a, ab.)

od koho? od Boha, od wýchodu, slowo od slowa, odewšech, méně od šatů, wšecko od zlata a drahého kamenj, dary od střjbra a zlata, od té chwjle, rok od roku, den ode dne, od mnoha let, od starodáwna, staré odstaradawna.

bez, beze:

bez hlawy, bez rozumu, bez kostj, bez powyku, beze mne, bezewšj starosti, ge bez sebe, žádný bez práce negj koláče, bez peněz do trhu, bez soli do domu.

dle, podlé, wedlé (podlj, wedlj): (juxta, secundum.)

dle obyčege, podlé, wedlé poručenj, wedlé mne, geden wedlé druhého, podlé biskupa, podlé milosrdenstwj twého, wedlé něho i.

kromě, krom: (praeter.)

krom času, pes krom duše, nenj giného, kromě něho, krom očj giných, krom Prahy zůstal, krom města. Krom gakožto přjslowka neřjdj ničjm: nic giného krom hognost mrtwých těl widěti nebylo.

okolo, wůkol: (circa.)

okolo města, okolo rybnjka, wůkol domu božjho, okolo šesté hodiny, okolo nás, mjsto mimo nás.

A tak magj také wně, mjsto, bljzko, bljž, dřjwe, drahně, uprostřed, z strany, konec, Genitiv po sobě, užjwáli se gich mjsto předložek: wně města, mjsto tebe, bljzko brány, bljž mostu, dřjwe času, dřjwe čtyř let, drahně let, uprostřed pokoge, z strany (ne stranu) peněz, konec ulice, krag swěta.

237. Předložky s Dativem, a při s Lokalem.

Dativem řjdj k, proti, wstřjc.

k, ke, ku:

k tobě, k sobě, k nj, k nim, ke mně, ke wšemu, ke dworu, ku práci, ku podiwu, ku pohodlj, k wýchodu, ku Praze, k wečerau, ku konci, ke dwěma tisjcům, přibljžiti se k městu, promluwil k němu, k opicem ho přirownali.

proti:

proti cjrkwi, proti sobě, proti lázni, proti wýchodu, západu, nemohla lodj odolati proti wětru. Naproti se užjwá wjce gako přjslowky: zůstáwá naproti. Předce se wšak řjká: naproti tomu.

wstřjc:

wstřjc Pánu, 1 Thes. 4, 17; někomu wstřjc gjti.

238. Lokalem řjdj při:

byl při tom, při něm, při nj, při dwořjch, při západu slunce, při prsech, při penězjch, nenj při sobě, při přjtomnosti poslů, každého při geho swobodě, při práwjch a sprawedlnostech, při gměnj i statku pozůstawuge.

239: Předložky s Akkusativem a Lokalem.

Akkusativem a Lokalem řjdj o, w, po, na.

o: (de.)

a) Akkusativem: o penjze hráti, o pokog gednati, o slowa se hádati, o žiwot se starati, připrawil mě o to; přigjti o zdrawj, o hrdlo, o strom zawaditi, o slaup se opřjti, o zem njm udeřil, pečowati, péči mjti o to, což ge o to, o hrdlo ukládati, pokusiti se o to.

b) Lokalem: o kom ge řeč, o čem ste mluwili, o Bohu, o konjch, o wozjch, o cestě, o matce; o sw. Wáclawě, o Jakubě, o poledni; koráb o šesti wesljch: nástrog o desjti strunách, o gedné noze, o gednom pautu, postiti se o wodě a chlebě, o samém chlebě a skrowných bylinách žiwi byli; pochybugi o tom.

w, we:

a) Akusativem na otázku kam, weč, kdy: u wjtr (mjsto w wjtr) mluwiti, lže we wšecky hambalky; w ruku, w moc dáti, w to se wložiti, w hrdlo lháti, w to mjsto přiwesti, w počet přigjti, w zwyk přišlo, w obyčeg wešlo, w dar dáti, w šaty se obléci, w karty, w kuželky hráti, w Boha wěřiti, w Boha daufati, w nic, wniweč obrátiti, w smjch obrátiti, wšel wšem w nenáwist, kochati se w něčem, zwoniti w zwony, w známost uwesti. Mjsto udeřiti w bok, w ruku, w nohu, w hlawu, řjká se raděgi do boku, do ruky, do nohy, do hlawy; mj=

ſto w djru, w hromadu, w pytel: do djry, do hromady, do pytle geſt obyčegněgſſj. Tak také do očj, mjſto w oči, a t. d.

W nedělj, w pondělj, w auterý, we středu, we čtwrtek, w pátek, w sobotu; we tři hodiny, což geſt od we třech hodinách k rozeznánj; w čas, w saumrak, w tmawau noc. We gméno ſe udrželo geſſtě w průpowědi we gméno otce i syna, gindy we gménu mém. Nádoba w šest, osm pinet, w půl žegdljka kofljk, strom w sedmero obgetj, w počet čtrnáct.

b) Lokalem na otázku kde, w čem, w kterém čaſu: w městě, we wsi, we wšech kraginách, w skutku, w oku, w rukau, wězj w blátě, w prostředku stogj, we dwau neděljch, w osmdesáti konjch přigel.

U mjſto w ſtáwá před retnými zwuky: u wodě, u welikém počtu, u wězenj, pſáwali Stařj mjſto w wodě, w wjře a t. d. Nowěgſſj přidáwagj k w geſſtě e: we wodě, we wjře, gakož ſe to ſic před wjce ſpoluzwučkami ſtáwá: we mně, we wšem, we swětě. Mjſto gdi u pokogi, řjká ſe nynj wůbec gdi w pokogi.

po:

a) Akkuſatiwem na otázku gak daleko, gak dlauho: po pás, po kolena, po krk, po bradu, až po zadek, po prostřed nebes. W některých mjſtech řjkagj nynj pod pás, pod uši, pod kolena, pod krk a t. d. ačkoli po směřowánj z dolj wzhůru, pod ale s hůry dolů znamená. Po dwě noci, po wšecky dny, po tři léta, po wšecken čas. Mjſto po zlato, po ně

poslati, po wodu gjti, řjká se nynj pro zlato, pro ně, pro wodu.

b) Lokalem na otázku kde, po čem, po kom, kdy: po ulici běhati, po zahradě se procházeti, po winohradech, po wsi, po městě choditi; po wšem wšudy těle, po žiwotě, po zemi i po wodě; po moři, od čehož w moři, dobře rozeznáwati třeba, proto že se po gen na powrchnost, w ale do wnitř wztahuge; po prawé straně, po stranách, po obau stranách, po řebřjku lezti, po prowazjch spustiti, po kom to pošlete, po poslu, po dceři, po některém chlapci, wésti wodu po trubách.

Po gednom, po dwau, po třech, po čtyřech, po pěti, po stu, a t. d., po páru, po stupnjch, po haufjch, den po dni, rok po roku. Po králi, po swém otci, po smrti; po hodině, po čase, po roce, po obědě, po dwau neděljch, po šesti dnech, po malé chwjli, po swátcjch; po gegich radě, po swé hlawě, wůli, po hlawě strčiti dolů, taužj po Bohu, po wlasti; giž gest po něm; co ge po tom; ge po wšem; ge po kázanj, po mši, po hodech, po čem? po šesti zlatých to platil, po tolaru, po dukátu, po groši; gde po něm, a gde za njm nenj zcela gedno: kdo přigde po tobě? (pozdĕgi než ty), kdo gde za tebau?

na:

a) Akkusatiwem na otázku kam, nač, gak, na gaký čas: wstaupiti na břeh, postawiti na stůl, na zem upadnauti, na swětlo wydati, na slunce hleděti, djwati se na něco, to ge na prodag (prodeg); na obě nohy mu dali pauta, wzjti na kljn, na trh gjti, na kusy rozsekati, na ně pozor dáti, na swé

uši slyšeti; na swůg náklad, na něco se ptáti, načež odpowěděl, na to nedbá, na wěky (in saecula), bohatý na dobytek, urodný na obilj, na ten způsob, na černo, na modro barwiti, plátno na košile, sukno na kabát, na tisjce, na dwa prsty, na dwě neděle, na den, na teyden, na měsjc, na zimu, na léto, na podzim, hráti na warhany, nedbám na to, gjti na něg (na něho), powjm na tě.

b) Lokalem na otázku kde, na kterém mjstě: na střeše, na břehu, na moři, na wogně, na cestě, na koni, oslu, mezku geti, na pozoru se mjti, sedl na saudné stolici. Jan 19, 13.

240. Předložky s Akkusativem a Sociativem.

Akkusativem a Sociativem řjdj: pod, nad, mezi, před.

a) Akkusativem na otázku kam.

b) Sociativem na otázku kde.

pod, pode; (sub.)

a) Akkusativem: pod střechu mau, pod strom si sednauti, pod hlawu položiti, pod pás, pod bradu, pod kolena, lépe po, wiz wýše §. 239. str. 271.

b) Sociativem: pod njm, pode mnau, pod střechau, pod stromem ležj, pod ztracenjm hrdla, pod pokutau, pod přjsahau.

nad, nade;

a) Akkusativem: wstawiti nad hlawu, nad to nade wšecko, nad mjru, položiti nade dwéře, nad snjh zbělen budu, nad giné, nad obyčeg.

b) Sociativem: nad hlawau wisj, nad hřjšnjkem, zůstáwá nad njm, nade mnau, nad námi, nade wšemi, pomstiti se nad nepřjtelem, panowati nad nimi, smilowati se nad njm.

mezi: (inter.)

a) Akkusativem: gjti mezi lidi, přišel mezi nás, hodil mezi ně.

b) Sociativem: mezi nimi, mezi wámi, mezi wšemi, mezi mnau a tebau nenj rozdjlu.

před, přede: (ante, prae.)

a) Akkusativem: před dům, před město wygjti, král rozkázal přiwesti královnu před obljčeg swůg, před sebe wzjti.

b) Sociativem: stogj před domem, přede dweřmi, přede wšemi ginými. Na otázku kdy: přede dnem, před půlnocj; před časy, před rokem, před dwěma (přede dwěma) nedělmi, před hodinau, před mnoha lety.

241. Předložky se třemi pády.

Třemi rozličnými pády a sice Akkusativem, Genitivem a Sociativem řjdj za a s.

za:

a) Akkusativem na otázku za gaký čas, gak dlauho: gednau za den, za rok, za hodinu, za deset let, za sedm dnj, za několik neděl, za dwě létě (léta), za osm nedělj, za dlauhý čas. Wýznamem lat. per, s náſledugjcjmi ſlowesy: chytil ho za raucho, wzjti za ruku, trhati, wléci za nohu, wedau se za ruce, za nos woditi, popadl ho za bradu, za wlasy, za krk. Wýznamem lat. pro: zač to dáte, za groš,

za zlatý, za dukát, za pět českých, prosil za sestru; gá půgdu za něg (za něho); woliti za krále; Turkyni pogal za ženu, wzala si ho za manžela, za muže, wdáti se za muže, držjm ho za přjtele, za nic sobě wážiti, za zlé mjti, styděti se za to, za přjklad giným býti. Wýznamem lat. post, na otázku kam: hoditi za kamna, za stůl, gjti za bránu, drbe se za uši.

b) Genitivem na otázku kdy; za mého času, za dnů našich, za cjsaře Karla, za paměti předků našich, ještě za rosy, za dne, za horka, za půlčtwrta dne.

c) Sociativem na otázku kde: stogj za njm, ležj za stolem, běžj za mnau, táhnau za nepřjtelem, chodj za njm, gako tele za krawau, za tau přjčinau.

a) s, b) s, c) s:

a) Akkusativem we wýznamu tolik může, as tolik: seč může býti, seň může býti, s to nemůže býti, nenj ho s ten auřad, s tu práci, nemůže býti se sto, ba ani s padesáte zlatých, máme s ně dosti moci, s pintu piwa, s osm, se sta korců, se lžjci, dal mu sukna s geden kabát.

b) Genitivem we wýznamu lat. de: s koně ssednauti, slezti s mezka, s gedné nohy pauto snjti, s wěže spadl, se wšech stran, wlas s hlawy wašj nezahyne, s lewé ruky, s čjmž se z lewé ruky mjchati nemá. Tak také u Starých: sstaupil s nebe, s hůry, se střechy, se schodů. Nowěgšj (zwlásstě Slowáci) wyslowugj toto s giž zhusta gako z, a nerozeznáwagj z a s tak pozorně, poněwadž se i wýzna-

my často stékagj, gako z cesty a s cesty, se swěta a ze swěta, ze země a se země.

c) Sociativem lat. cum: kůže s wlasy, s nimi, s námi se wšemi, s prázdnýma rukama, potkati se s někým, wzal ho s sebau, pod semnau, s wděčnostj, s radostj, s pláčem, s pomocj božj, žehnati se se swětem, rozžehnati se s někým.

242. Slowesa s neurčitým způsobem.

Záwisjli slowesо od giného slowesa, stáwá ga: kožto předmět gednánj w neurčitém způsobě: může býti, nemohu spáti; musjm tam gjti; necháme ho tu státi; smjm to řjci; chce plakati. Práwě tak: mám co dělati, nemáš co poraučeti, máte tam zůstati. Budu (ero, fiam) přechází před neurčitým w pauhé po: mocné slowce, ku poznačenj trwalegssjho budaucjho času: budu se modliti. Dey mi pjti; dám sobě dělati nowý kabát; umj psáti, čjsti, zpjwati; učil ho zpjwati, učj se hráti na hausle; pomáhá mu dřjwj nositi. Gest, ge, spogeno s neurčitým, znamená mož: nost: odtud ge widěti Prahu; gak ge ten křjž widěti; nenj ho wjc widěti. Wypusstěnjm gest: giž tamto mnoho zbroge a lidu widěti množstwj, po wšem lese gen slyšet zpjwánj. W záporných průpowědech wypausstjli se nenj, třeba částečku ne slowesu připo: giti: neslyšet wjce steyskánj; od nichžto neslyšeti než pláč a newiděti než žalost, bjdu, nauzi a strast. Welest. Gest s Dativem osoby nutnost: giž tě (giž gest) nám w smutné té propasti zahynauti; tobě gako knjžeti gest našjm pánem býti; bez Dativu o: soby; dokud se lyka drau, tehdy na ně s dětmi gj-

ti; když prase připowědj, gjti po (pro) ně s pytlem, kdežto také gest se wypustilo.

243. Slowesa s dostižným způsobem. (Supinum.)

Po gdu, položiti se, nestáwá neurčitý spáti, nýbrž starý dostižný spat: gdi spat, položil se spat. Staří kládáwali po těchto a giných slowesech hnutj znamenagjcjch wždycky dostižný: pågdu ležat nynj ležeti, musili gjti žebrat chleba, abych negel křesťanské krwe prolewat. Hagek. Wšak ale giž Blahoslaw má we swém Nowém Zákoně w těch mjstech, kdežby dostižný státi měl, wšudy neurčitý způsob, gako Jan 21, 3: pågdu ryb lowiti mjsto lowit, odešli kupowati mjsto kupowat. Mat. 25, 10. Sr. §. 49. 148. 225. 8).

244. Opisowánj neurčitého způsobu.

Zřetedlnost toho welmi často žádá, aby se neurčitý způsob spogkau že neb an opsal. Tu milost nagjti sebe ubezpečugi, gakož Kadlinský pjše, gest nezřetedlno, má býti: že tu milost nagdu, sebe ubezpečugi. Zřetedlněgi gest: daufám že ge zegtra uwidjm, než daufám ge zegtra widěti; přicházjm sem toliko, abych s nimi mluwil; připowěděl mi, že zegtra přigde; negsme žiwi, abychom gedli. Zhusta se užjwá mjsto neurčitého času, slowesného gména: kde ge dobré piwo k dostánj? kde ge ta kniha k nalezenj?

Po widěti, uzřjti, slyšeti, naleznauti opisuge se neurčitý obyčegně spogkau ano neb an, ana: widauce ano němj mluwj; i widěl sem ano gedna z hlaw ge-

gich gako zbita byla; když uzřjte, ano se tyto wěci děgj; slyšel geg an čte; nalezl ge ani spj zámutkem; uzřel an mnoho lidu gde odtud. Wiz §. 62. 200. Slowesa střednj (neutra) stáwagj ale po widjm a slyšjm w neurčitém způsobu widjm ho tam státi, slyšjm ho mluwiti, plakati.

235. Přjslowky s Genitivem.

Přjslowky dle wlastnosti swé ničjm neřjdj, leda když a) hromadná čjsla zastupugj, gako drahně, dosti: za drahně let; wšeho dosti. Aneb když se gich b) gako předložek užjwá: dřjwe času; bljž kostela, mostu; bljzko Prahy; nedaleko kláštera; po prostřed nebes; wně města. W obau přjpadnostech žádagj Genitiv. Wiz wýsse §. 236. okolo.

Trochu, trošinku, trošičku užjwá se obyčegně gen w Akkus.: dey mi trochu těch gablek. Komenský pjsse: gestiť i tu trošičku rozdjlnosti, lépe trošička, poněwadž se w Nominativu též trocha: malá trocha, řjká.

246. Přjslowky s Dativem.

Spogugeli se Dativ s některými přjslowkami gako: přjhodně lidem, podobně tomu, mjle gim, tu se to stáwá gen proto, že na ně řjzenj gich přjdawných přecházj. Srowney wýsse §. 212. W hněwno mi, těžko nám bylo, a w podobných spogowánjch záwisj Dativ osoby od slowesa. Wiz wýsse §. 227.

247. Rozličnj pádowé s wykřiknjky.

Práwě též pauhé wykřiknjky ničjm neřjdj; předce wšak se s nimi rozličnj pádowé spogugj. Neywjce Nominatiw a Wokatiw: ach! gá bjdný člowěk! o gaká nauze! Ach! Panownjče Hospodine! ay neumjm mluwiti. Toběť, ó Pane, slušjť sprawedlnost. Hey, chaso! Často též Genitiw: ach, auwech, bjdného tohoto žiwota! Ach, ukrutněgšj této wazby! Ale, bjdněgšjhož toho swěta! Komen. Ano i když wykřiknutj o! se wypauštj: rozmazaněgšjho tebe! Předmět osoby magj běda, žel a bopomozi, w Dat. běda wám, Bohu žel! bopomozi wám poslušnj synáčkowé! Předce wšak stáwá trpný předmět s Datiwem; bez Datiwu osoby, w Genitiwu: běda mně šedin otce mého! bopomozi té zpráwy! Po na, nate, poněwadž mjsto tu máš, tu máte stáwá, následnge Akkusatiw: nate ten twrdý tolar. Ay, ey a hle gsau wlastně ukazowacj částečky: ay gá děwka Páně, ay Beránek Božj, tu hle mého bratra, kdežto máš neb widjš se wyrozumjwá. Nastogte, herež, po hřjchu, gakož i giných, užjwá se bez pádu: ačkoliw pak nastogte giž k tomu po hřjchu přišlo. Welesl. Předce wšak nastogte gakožto skutečné slowešo, také s na, herež ale a o Akkusatiwem řjdj: nastogte na ten hřjch! herež o to!

III. Wypauſſtěnj.

248. Gest a gsau, gežto přjſudek s podmětem ſpo- gugj, welmi čaſto ſe wypauſſtjwagj: kde péče, tu starost. Kdo syt, ten táhne. Kde milost, tu oči, kde bolest, tu ruce. Málo widěti. Strach, aby se to nestalo. Diw neplakal, mjſto diw gest, že neplakal. Ne wšecko zlato, co se blyštj; ne wše prawda, co se pěkně mluwj, kdežto ne w obau průpowědech mj- ſto nenj ſtogj. Pročež také neslyšeti o něm nic mjſto nenj slyšeti; netřeba, nepotřebj mjſto nenj třeba, nenj potřebj; nelze toho dowesti mjſto nenj lze. Welmi čaſto ſe také wypauſſtjwá neurčitá kolikoſt: ten má peněz. Srowney §. 208. O wypauſſtěnj po- mocného ſlowce gest, sau, w minulém čaſe, wiz wý- ſſe §. 182.

249. Čaſto ſe gak ſlowesa tak ſtatná gména, kte- rýchž ſe ſnadno dowtjpiti lze, w průpowědi zatagu- gj: nenj možná totiž wěc, tak také s pomyšlenau toho mjti, na mštěnau hráti; že sem stauliti musel, to- tiž usta; po té, rozuměg chwjli; nemá wšech doma t. g. smyslů, gdi po swých. Tu oni opět w smjchy, kdežto doplniti třeba: se dali; gá opět se wraštiti, kdež začal wypuſſtěno geſt. Chytře swau ljčj, totiž při; potýkati se s nimi ostrým, kdežto ſe něgaký ná- ſtrog mjnj. Gjskati komu, totiž wši; w hodinu, kdež- to gednu zamlčeno geſt.

250. Spogugjli ſe dwě neb wjce ſlowes wraco- wacjch (reflexiva) s gednjm podmětem, ſtáwá gen před prwnjm se: pak se nesnadili, wadili, hryzli, kdež ſe se též na wadili a hryzli wztahuge Prawě

tak, když wjce průpowědj gen geden podmět má, pomocné slowce se wždy we wssech průpowědech neopakuge: gá sem lehl a spal sem a zas procjtl, kdežto w poslednj saďě sem wynecháno gest. Postil sem se i modlil, mjsto modlil sem se; kdež poswěcen a wzdělán byl, mjsto poswěcen byl a wzdělán byl.

Žádáli wjce slowes Akkusatiw, nemusj při každém státi: kdežto wzdělám ge a nezkazjm, štjpjm ge a newyplenjm.

Ano i přjznak w druhé saďě wypusstěn býti může, stogjli giž w prwnj: tato postawa twá podobna gest palmě, a prsi twé hroznům, kdežto podobny gsau přimysliti sobě třeba.

IV. Slowosled.

251. W twrdjcjch průpowědech stáwá podmět neywjce prwnjm mjstem, a sloweso, gakožto přjsudek, druhým: Hospodin kraluge; djtě spj; matka plakala. Spogugeli se wssak statné aneb přjdawné gméno gako přjznak pomocj gsem, gsi, gest s podmětem, sážj se spona (copula) totiž spogugjcj sloweso druhým, a přjznak mjstem třetjm: ty gsi zdráw, Bůh gest swědek.

Předce wssak stáwá spogowacj sloweso welmi často po přjznaku: Bůh duch gest; Bůh láska gest; chrám božj swatý gest; wy přátelé mogi gste.

252. Přestawa (inversio), předkládáli se přjsudek podmětu, záležj na aumyslu mluwjcjho: swjce těla gestiť oko; blahoslaweněgi gest dáti než bráti;

pracowati musj i oráč prwé nežli užitku okusj. Ale maudrosti nepřemáhá zlost. W češſtině se může ne=gen dle přirozeného pořádku řjci: matka miluge dceru, nýbrž také přestawené: dceru miluge matka, filiam diligit mater, protože se trpný předmět t. Akku=sativ dceru w přjsudku od podmětu matka dostateč=ně rozeznáwá, a žádné obogetnosti působiti nemůže. Kdeby se to státi mělo, nedowoluge se též w češſtině přestawy, gako k. p. w průpowědech ctnost přewyšuge učenost; pět wašich honiti gich bude sto, a sto wašich honiti bude deset tisjců.

253. Z ohledu stawenj giných částek řeči, kteréž se stawj wedlé podmětu aneb přjsudku, gest češſtina owſſem welmi wolna. Tak se dagj články otec miluge syna a ustawjm tobě dům, bez auhony zřete=dlnosti, ſſestkrát; w průpowědi pán chtěl stawěti dům 24krát přesaditi. Rosa uwádj (Gramm. str. 347) pě=tičlennau průpowěd: přestaň nařjkati dobrých gazykem wšetečným, kteraužto 120krát přesaditi možno, wy=zjwage wjtězoslawně Němce, by český werš wepře časem udržj pes welikého malý, a cane non magno saepe tenetur aper, tak přesazenými slowy řekl. Ač=by se proti postawenj slow w tomto českém pětiměru gesſtě něco namjtati mohlo. Přjdawné welikého ne=mělo by tak daleko od swého statného gména wepře wzdáleno býti, a tjm méně mezi pes a malý se stawě=ti. Mezi wſſjm možným přesazowánjm býwá wždy gen gistý počet slusſen, a gen způsob mluwenj, ne pak počet možných přesazenj, rozhodnauti zde může. Zdá se mi dá se dle počtu článků swých 6kráte přesaditi, a předce způsob mluwenj schwaluge gen zdá mi se,

ponéwadž mi ani se z počátku státi nemůže; postawjli se ale mně mjsto mi, mohloby se gesstě řjci mně se zdá. Tito čtyři článkowé wčera se to stalo, mohau 24krát přesazeni býti, ale ze wssech těch přesazowánj gen tři se připausstěgj, totiž stalo se to wčera, to se wčera stalo, to se stalo wčera, proto že wracowacj se swé určité mjsto po prwnjm slowě změniti a průpowěd počjnati nemůže. Co gest tedy z ohledu slowosledu dowoleno a co nedowoleno?

254. Přjdawné gméno může po i před statným státi: otec twůg gest muž wálečný; gsemť i gá smrtedlný člowěk; tělesné cwičenj welikého gest užitku; toť gest gistě diwná wěc. Obyčegněgssj kladenj přjdawného býwá před statným: lépe za swým kragjcem, než za cizjm pecnem; lepšj malý zisk, než weliká škoda; byl weliký mor, tuhá zima.

Předce wssak způsob mluwenj schwaluge přestawu duch swatý, mše swatá, žiwot wěčný, král český, cjsař řjmský, slowo božj, a giných mnohých. W biblj se to welmi zhusta nacházj: deyž tobě pán we wšem smysl prawý; ay bauře weliká stala se na moři. Stawenj přiwlastňowacjch můg, twůg, swůg, náš, wáš po statném w biblj, gest následowánj latinského slowosledu: cti otce swého i matku swau. Gindá stáwagj před statným: každý hřjch swau weymluwu má; každý krag swé práwo má; každý pták swé hnjzdo chwálj.

255. Přjdawné se může i od statného swého odděliti: sestru máme maličkau; weselýť nám den nastal. Této wolnosti žádný tak zhusta a přitom tak zle neužjwal gako Hagek: welmi náhlý přišel gih; we-

likau činili škodu; mnozj se dáli diwowé; weliké w tom kragi po wsech činili škody; do twrdého wsaditi wězenj; w mnohých byla sklepjch; z této ge wen weze země; ginými swými osadil doly dělnjky. Sestawenj Akkusatiwu doly a Instrumentalu dělnjky, kterýž od swými tak daleko se odděłowati neměl, gest zrowna k newyſtánj. Auſkoſtné náſledo= wánj hřečtiny přewábilo Blahoslawa, že Jak. 1, 2. překládal: kdyžkoli pokušenjmi obkličowáni býwáte rozličnými, kdežto nynj ſtogj: kdyžkoli w rozličná pokušenj upadáte.

256. Řjzený Genitiw ſtáwá obyčegně po ſlowě, od něhož řjzen býwá, gako kus chleba, libra másla, hognost aurod. Může wſſak také před njm ſtáti: djků činěnj, okamženj, zemětřesenj: krwe prolitj; skrze tebe wšech spasitele; tobě wšech wěcj učiniteli. Warugme se wſſak geg od něho odděłowati, gako se to w knize Maudroſti 16, 10. ſtalo: Synů pak twých ani gedowatých draků nepřemohli zubowé, kdežtoby zubowé před Genitiwem gedowatých draků mnohem lépe ſtáli. Gednoslabičná ſlowce mohau arci mezi tjm ſtáti: mnoho mi zlého způsobil; něco ti nowého powjm, což se mu dobrého widj.

257. Práwě tak wolně se klade pomocné ſlowce budu před nebo po neurčitém způſobu: co budeme gjsti? co budeme pjti? čjm se budem odjwati? Ty pásti budeš lid můg; zdaliž ty mi staweti budeš dům?

258. Gednoslabičné pomocné ſlowesko gsem, si, gest, sme, ste, sau, zrowna po ſlowesu se klade, po= čjnáli se njm průpowěd, při čemž se na ſpogky a, i

gakožto bezpřjzwučné částečky žádného ohledu nebéře: pracowal sem, pracowali sme; lehl sem a spal sem. To také platj o wracowacjm se, a bezpřjzwučných náměstkách mě, mi, tě, ti, ho, mu: nediwjm se tomu; newidjm ho; nedal mu nic, nedám ti nic a t. d. Sen tehdáž stáwagj, gakož i pomocné slowce, před slowe; sem, když se průpowěd spogkau (krom a, i) aneb gi; ným slowem počjná: co sem psal, psal sem; co mi dáš? co ti dala? že sem spal; ač ste pracowali; dlauho sme tam seděli; když se křtil wšecken lid, a když se pokřtil i Ježjš. W této přjpadnosti se také prawidelně od slowesa oddělugj, a může i wjce slow mezi nimi státi, dopaušstjli tomu blahozwuk a zřete; dlnost: wčera sme dlauho nešli spat; ten chlapec se ani čerta nebogj; proč ste nám to dřjwe neřekli? takže se gich málo do gich (gegich) země nawrátilo; kterak sme swatě a bez auhony obcowali mezi wámi. Předce se wšak se od slowesa tuze daleko od; dělowati nemá; pročež Hagek raděgi pjše: že takowá náhlost moru w Praze začala se, nežli že se a t. d. Nynjby se wšak se raděgi před začala postawilo. Počjnáli se ale průpowěd a neb i, třeba se po slowe; su postawiti: stáli tu a djwali se, ne a se djwali.

259. Segdauli se obě, pomocná slowce sem a wracowacj se, aneb giné bezpřjzwučné náměstky po; dlé sebe, předcházjwá ge pomocné slowce: radowal si se, welice sme se radowali; wy ste se snad nikdá newiděli; nic ste mi nedali. To platj též o čá; stečce by, gakožto pomocném slowci žádacjho způso; bu: chtělby se smáti, by se nebál. Předce wšak se předcházjwá obyčegně ostatnj bezpřjzwučné náměstky:

coť se ho kdo báti má; co se ti zdálo? co se mu stalo? neljbj se mi; chce se mi spáti. Staří ale kladli často se po mi, mu: staniž mi se; zdá mi se; bude mi se klaněti; neljbjš mi se; přihodiloliby mi se chybiti gablka; zželelo mu se toho: že mu se podati museli. Nacházj se wšak giž u nich nyněgšj pořádek: což se mu dobrého widj. 2 Král. 15, 26. Toho se mu odplatjme. Lomn.

260. Budeli slowesо, s njmž se neurčitý spoguge, též w neurčitém způsobu, předcházjwá řjzený neurčitý, naopak gest to w Něměině: budeli to moci býti, wenn dieß wird seyn können, nebude se to moci státi; budauli chtjti brániti; nechce gjti spat; musili gjti žebrat; rozkázal gim dáti gjsti; nechtěli koňům dáti žráti; nebudu směti se postiti; mohl sobě střewjce dáti udělati; tenť bude uměti rozeznati; obyčeg měli učiti ptáky mluwiti, ne ptáky mluwiti učiti; když se to bude měti státi; nechtěli nic mjti činiti s njm. Předce wšak pjše Weleslawjna: že se z toho wymluwiti moci nebudau, protože nebudau ku konci položil. Kladeli se nebudau před moci, musj i moci před wymluwiti státi: že se z toho nebudau moci wymluwiti. Hagek pjše: rozkázal gim gjsti a pjti dosti dáti. Komenský: budešli na ně hleděti chtjti, lépe chtjti hleděti; gest dar božj, o wěcech božjch pěkně mluwiti uměti, lépe uměti pěkně mluwiti. Zatjm wšak se i takowé průpowědi přestawowati mohau: rozeznati tenť bude uměti; brániti města budauli chtjti; přigjti nebudeteli moci, ginak bez přestawy nebudeteli moci přigjti, dle daného prawidla.

261. Určité slowesо může státi před nebo po neurčitém způsobu: námť neslušj zabiti žádného; když ho zabiti chtěli. Některých na hromadě pro giné widěti nebylo. Komen. Gá wás lupit neposlal. Hagek. Předce wšak gest prwnj pořádek obyčegněgšj: když měl umřjti aneb mage umřjti, počal mluwiti.

262. Přjwěška li předcházjwá spogku by, a by částečku pak: přišel-li-by brzo; přihodilo-li-by se mu co zlého; kdoby pak pohoršil; zhřešil-li-by pak proti tobě bratr twůg. Částečkau li odděluge se také krát od základnjch čjsel pět, šest a t. d. sklaňugjli se: do sedmili-krát. Mezi částečku koli s ginými slowy spogenau wkládáwagj se pomocná slowce, pak by, se a giná slowjčka: kudyž sem koli chodil, gindy kudyžkoli chodjm; kamž se koli obrátil, kamž ste se koli obrátili, kdož se gj koli ljbj; kdožť gest on koli; gakž se to koli stalo; kolikrátž-byste koli; kdožby koli wás nepřigali; kdožby se koli ponjžil. Předce wšak by nepředcházjwá wždycky koli, nýbrž přiwěšjwá se k slowesu po koli stogjcjmu: kdožkoli propustilby manželku swau; kdožkoli wzjwalby gméno Páně; kdežkoli wešliby; cožkoli rozsjwalby člowěk. Zřjdka stáwá se po koli: kamžkoli se obrátil, mjsto kamž se koli obrátil.

Obsah.

Předmluwa.

Uwedenj.

Strânka.

Tweřenj ſlow.

Obsah.

Skloňowánj.

Stránka.

Skladna (Syntaxis).

I. Prawidla přjměřenostj.

Užjwánj slowes.

Stránka.

Obsah.

Stránka.

Oprawa omylů.

Str. 6	řád. 20	6)	mjsto	7)
— —	— 22	Širšj	—	Siršj
— 7	— 24	Dlauhé	—	Dauhé
— 10	— 8	pýřj	—	pýjř
— 45	— 23	gjdlo	—	djlo
— 96	— 24	přecházeti	—	přecháti
— 132	— 13	bažanti	—	bačanti
— 203	— 28	protahugj	—	protaugj
— 225	— 26	Powěděli	—	Pawěděli